

**PRÍLOHA K ŠTÁTNEMU VZDELÁVACIEMU PROGRAMU
PRE GYMNÁZIUM**

ISCED 3 –VYŠŠIE SEKUNDÁRNE VZDELÁVANIE

UČEBNÉ OSNOVY

OBSAH

Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia

Slovenský jazyk a literatúra.....	3
Slovenský jazyk a slovenská literatúra.....	22
Maďarský jazyk	43
Cudzie jazyky	56

Vzdelávacia oblasť Matematika a práca s informáciami.....

Matematika.....	68
Informatika.....	73

Vzdelávacia oblasť Človek a príroda.....

Chémia.....	78
Fyzika.....	87
Biológia.....	98

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Občianska náuka	107
Dejepis.....	117
Geografia.....	126

Vzdelávacia oblasť Človek a hodnoty.....

Etická výchova.....	137
Náboženská výchova – priložené v súbore pdf.	
Psychosociálny tréning	139

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra.....

Umenie a kultúra.....	143
-----------------------	-----

Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb.....

Telesná a športová výchova.....	150
---------------------------------	-----

Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia

Slovenský jazyk a literatúra

Časť: slovenský jazyk

Poznámka:

⊗ označuje pojem, ktorý bude zavedený až v nasledujúcich ročníkoch.

✓ označuje pojem, ktorý sa zavádza v danom dvojročnom bloku.

👍 označuje pojem, ktorý bol už zavedený a ďalej sa s ním pracuje.

Tučné písmo – pojmy už boli zavedené v základnej škole.

Úvod

Obsahový vzdelávací štandard vymedzuje sústavu *poznávacích a rečových kompetencií* a súbor *jazykovedných termínov*, ktoré v časovom úseku vymedzenom týmito vzdelávacími štandardmi musia byť *povinne zaradené* do obsahu vzdelávania na každej škole tohto typu v Slovenskej republike. Časové úseky sú vymedzené dva:

1) do konca druhého ročníka,

2) do konca štvrtého ročníka.

V zhode s týmto rozdelením sa budú organizovať všetky formy mimoškolskej kontroly výsledkov vzdelávania, vrátane externej písomnej formy maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry.

Súbor jazykovedných termínov obsahuje aj všetky jazykovedné pojmy, ktoré boli štandardizované pre základnú školu (sú zvýraznené osobitným typom písma). Sú už trvalou zložkou obsahu vzdelávania, a preto sa pri nich neuvádza nijaká časová hranica, na zaradenie do obsahu vyučovania na gymnáziu. Sú len informáciou pre učiteľov gymnázií.

Obsahové štandardy slovenského jazyka

Poznávacie a rečové kompetencie

Verejná prezentácia textu, verejný prejav

- 1) Pri ústnom prejave dodržiavať správne dýchanie, artikuláciu, spisovnú výslovnosť a správne uplatňovať suprasegmentálne javy.
- 2) Pri ústnom prejave primerane uplatňovať paralingválne javy.
- 3) Reprodukovať umelecký aj vecný text (doslovne, podrobne, stručne).

Pamäťové, klasifikačné a aplikačné zručnosti

- 1) Zapamätať si potrebné fakty a definície a vedieť demonštrovať ich znalosť.
- 2) Vysvetliť podstatu osvojených javov a vzťahov medzi nimi.
- 3) Na základe indukcie a zovšeobecnenia odvodiť charakteristiky (definície) nových javov.
- 4) Usporiadať známe javy do tried a systémov.

- 5) Aplikovať jazykovedné vedomosti na vecné a umelecké texty.
- 6) Pri písomnom prejave aplikovať pravopisnú normu.

Analytické a syntetické zručnosti

- 1) Uskutočniť jazykovú analýzu textu a vytvárať jazykové systémy.
- 2) Odlíšiť medzi sebou umelecký a vecný text.
- 3) Odlíšiť medzi sebou texty z hľadiska jazykového štýlu, slohových postupov a žánrov.

Tvorivé zručnosti

- 1) Vytvoriť vlastný text na základe dodržania stanoveného žánru (slohového postupu, jazykového štýlu).
- 2) Ústne prezentovať vlastný text.
- 3) Samostatne napísať krátky príbeh (vlastný zážitok alebo vymyslený príbeh).
- 4) Porozprávať príbeh na danú tému (podľa názvu, obrázkov atď.) s použitím priamej reči.
- 5) Dokončiť rozprávanie alebo neukončené prozaické dielo.
- 6) Zdramatizovať kratší prozaický alebo básnický text.

Informačné zručnosti

- 1) Používať jazykovedné slovníky a korigovať podľa nich vlastné texty.
- 2) Vyhľadávať, spracúvať a používať informácie z literárnych prameňov.

Komunikačné zručnosti

- 1) Adekvátne komunikovať s prihliadnutím na komunikačnú situáciu.
- 2) Neverbálne sa vyjadrovať a chápať neverbálnu komunikáciu.
- 3) Verejne prezentovať a obhájiť vlastný názor.

Zvuková rovina jazyka a pravopis	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
abeceda	👍	👍
písmená: malé, veľké, písané, tlačené	👍	👍
hlásky, slabiky, slová	👍	👍
delenie hlások: samohlásky – spoluhlásky – dvojhlásky	👍	👍
samohlásky: krátke – dlhé	👍	👍
spoluhlásky: tvrdé – mäkké	👍	👍
diakritické znamienka	✓	👍
dĺžeň, mäkčeň, vokáň	👍	👍
interpunkčné znamienka	✓	👍
bodka, otáznik, výkričník, čiarka, spojovník, zátvorka, pomlčka, dvojbodka	👍	👍
melódia vety (oznamovacia, opytovacia, rozkazovacia, želacia, zvolacia)	👍	👍
bodkočiarka	👍	👍
úvodzovky	👍	👍
priama reč, uvádzacia veta	👍	👍
slabikotvorné hlásky -l, -ĺ, -r, -ř	👍	👍
výslovnosť – splývavá výslovnosť	👍	👍
výslovnosť a výskyt ä	👍	👍

výslovnosť cudzích slov	👍	✓
spodobovanie	👍	👍
znelé – neznelé spoluhlásky	👍	👍
obojaké spoluhlásky	👍	👍
vybrané slová – príbuzné slová	👍	👍
rozdeľovanie slov na slabiky	👍	👍
rozdeľovanie predponových slov	👍	👍
slabičné a neslabičné predpony	👍	👍
intonácia	⊗	✓
prestávka, sila hlasu	👍	👍
prestávka/pauza – fyziologická, významová, tempo reči, rytmus	⊗	✓
hlavný slovný prízvuk, dôraz	👍	✓
vedľajší slovný prízvuk	⊗	✓
vsuvka, prístavok, oslovenie	👍	👍
pravidlo o rytmickej krátení	👍	👍
pomlčka	👍	👍
skratka	👍	👍
hláskoslovie	✓	👍
fonéma – hláska	✓	👍
graféma	✓	👍
samohlásková skupina	✓	👍
znelostná asimilácia	✓	👍
pravopis/ortografia	⊗	✓
ortoepia	⊗	✓

Významová/lexikálna rovina jazyka	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
odvodené slová	👍	👍
spisovný jazyk – nárečia	👍	👍
dialektizmy	⊗	✓
odborné názvy/termíny	⊗	✓
básnické slová	⊗	✓
slang, slangové slová	👍	👍
jednovýznamové a viacvýznamové slová	👍	👍
synonymá	👍	👍
antonymá – opozitá	✓	👍
slovníky	👍	👍
pravopisný, synonymický	👍	👍
výkladový, cudzích slov	👍	👍
frazeologický	👍	👍
dvojazyčný, terminologický	✓	👍
slovná zásoba	👍	👍
individuálna slovná zásoba	✓	👍
aktívna slovná zásoba – pasívna slovná zásoba	✓	👍
spisovné slová – nespisovné slová	👍	👍
neutrálne slová – citovo zafarbené (expresívne) slová	👍	👍
domáce slová – cudzie slová	👍	👍
zastarané slová – nové slová/neologizmy	✓	👍

tvorenie slov odvodzovaním		👍	👍
	predpona	👍	👍
	prípona	👍	👍
	slovotvorný základ	👍	👍
	základové slovo	👍	👍
	odvožené slovo	👍	👍
tvorenie slov		👍	👍
	skladaním	👍	👍
	skracovaním – skratky, značky, značkové slová	✓	👍
spôsoby obohacovania slovnej zásoby	tvorenie slov	👍	👍
	preberanie slov	👍	👍
		👍	👍
		👍	👍
internacionalizácia		✓	👍
nepriame pomenovania (metafora, metonymia, personifikácia)		👍	👍
jednoslovné a viacslovné pomenovania (združené pomenovania)		👍	👍
frazologizmus		👍	👍
	ľudový frazeologizmus	✓	👍
	príslovie, porekadlo, pranostika, prirovnanie	👍	👍
	intelektuálny frazeologizmus	✓	👍
slovná zásoba – systematizácia		👍	👍
lexikálny význam slova		✓	👍
gramatický význam slova		✓	👍
homonymá		✓	👍
Tvarová/morfologická rovina jazyka		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
skloňovanie		👍	👍
pád – pádové otázky		👍	👍
podstatné mená		👍	👍
	ohybný slovný druh	👍	👍
	plnovýznamový slovný druh	✓	👍
	vetnočlenská platnosť	✓	👍
	všeobecné/vlastné	👍	👍
	konkrétne – abstraktné	👍	👍
	životnosť/neživotnosť	👍	👍
	menné gramatické kategórie	✓	👍
	rod, číslo, pád	👍	👍
	rod	👍	👍
	mužský, ženský, stredný	👍	👍
	číslo	👍	👍
	jednotné singulár – množné/ plurál	✓	👍
	pád	👍	👍
	prvý/nominatív, druhý/genitív, tretí/datív, štvrtý/akuzatív, piaty (zastarané oslovenia)/ vokatív, šiesty/lokál, siedmy/ inštrumentál	✓	👍
	vzor	👍	👍
	chlap, hrdina dub, stroj, kuli	✓	👍
	žena, ulica, dlaň, kosť, gazdiná	✓	👍
	mesto, srdce, vysvedčenie, dievča	👍	👍
	pomnožné	👍	👍
	rod pomnožných podstatných mien	👍	👍
	podstatné mená mužského rodu	👍	👍

		zvieracie	👍	👍
		neživotné zakončené na -r, -l	👍	👍
		cudzie nesklonné podstatné mená	👍	👍
		skloňovanie podstatného mena pani	👍	👍
prídavné mená			👍	👍
		ohybný slovný druh	👍	👍
		plnovýznamový slovný druh	✓	👍
		vetnočlenská platnosť	✓	👍
		akostné	👍	👍
		stupňovanie	👍	👍
		vzťahové – druhové	👍	👍
		privlastňovacie	👍	👍
		rod, číslo, pád	👍	👍
		vzor	👍	👍
		pekný, cudzí	👍	👍
		pávi	👍	👍
		matkin, otcov	👍	👍

Tvarová/morfologická rovina jazyka		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
zámená		👍	👍
	ohybný slovný druh	👍	👍
	plnovýznamový slovný druh	✓	👍
	vetnočlenská platnosť	✓	👍
	skloňovanie	👍	👍
	základný tvar	👍	👍
	rod, číslo, pád	👍	👍
	delenie zámen	👍	👍
	osobné – základné, privlastňovacie	✓	👍
	zvrtné – základné , privlastňovacie	✓	👍
	vymedzovacie	✓	👍
	neurčité	✓	👍
číslovky	opytovacie	👍	👍
	ukazovacie	👍	👍
		👍	👍
	ohybný slovný druh	👍	👍
	plnovýznamový slovný druh	✓	👍
	vetnočlenská platnosť	✓	👍
	skloňovanie	👍	👍
	rod, číslo, pád	👍	👍
	delenie čísloviek	👍	👍
	určité	👍	👍
	neurčité	👍	👍
	základné	👍	👍
	radové	👍	👍
	násobné	👍	👍
	skupinové	✓	👍

Tvarová/morfologická rovina jazyka		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
slovesá	ohybný slovný druh	☺	☺
	plnovýznamový slovný druh	✓	☺
	vetnočlenská platnosť	✓	☺
	tykanie/vykanie	☺	☺
	časovanie	☺	☺
	slovesné gramatické kategórie	✓	☺
	osoba, číslo, čas, spôsob, rod, vid	✓	☺
	osoba – 1., 2., 3.	☺	☺
	čas	☺	☺
	minulý, prítomný, budúci	☺	☺
	historický prítom	✓	☺
	zvrátne, nezvrátne	☺	☺
	neurčitok	☺	☺
	neplnovýznamové sloveso byť	☺	☺
	jednoduchý a zložený slovesný tvar	☺	☺
	plnovýznamové	☺	☺
	neplnovýznamové	☺	☺
	sponové, modálne, fázové	✓	☺
	činnostné – stavové	✓	☺
	rod	✓	☺
	činný, trpný	✓	☺
	spôsob	☺	☺
	oznamovací, rozkazovací, podmieňovací	☺	☺
	vid	☺	☺
	dokonavý, nedokonavý	☺	☺
príslovky	neohybný slovný druh	☺	☺
	plnovýznamový slovný druh	✓	☺
	vetnočlenská platnosť	✓	☺
	druhy prísloviak	☺	☺
	miesta, času, spôsobu, príčiny	☺	☺
	stupňovanie prísloviak	☺	☺
predložky	neohybný slovný druh	☺	☺
	neplnovýznamový slovný druh	✓	☺
	nemá vetnočlenskú platnosť	✓	☺
	väzba s pádom	☺	☺
	vokalizácia	☺	☺

Tvarová/morfologická rovina jazyka		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
spojky		☺	☺
	neohybný slovný druh	☺	☺

	neplnovýznamový slovný druh	✓	👍
	nemá vetnočlenskú platnosť	✓	👍
	priradovacie	✓	👍
	zlučovacie, stupňovacie, vylučovacie, odporovacie	✓	👍
	podradovacie	✓	👍
	interpunkcia	👍	👍
častice		👍	👍
	neohybný slovný druh	👍	👍
	neplnovýznamový slovný druh	✓	👍
	nemá vetnočlenskú platnosť	✓	👍
citoslovčia		👍	👍
	neohybný slovný druh	👍	👍
	neplnovýznamový slovný druh	✓	👍
	nemá vetnočlenskú platnosť	✓	👍

Syntaktická/skladobná rovina		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
jednoduchá veta		👍	👍
	holá	👍	👍
	rozvitá	👍	👍
	rozvitá s viacnásobným vetným členom	👍	👍
vety podľa obsahu/modálnosti		✓	👍
	oznamovacia, opytovacia, rozkazovacia, želacia, zvolacia	👍	👍
slovosled		👍	👍
základné/hlavné vetné členy		✓	👍
	podmet	👍	👍
	vyjadrený	👍	👍
	nevyjadrený	👍	👍
	prísudok	👍	👍
	slovesný	👍	👍
	neslovesný	👍	👍
	vetný základ – slovesný, neslovesný	✓	👍
vedľajšie/rozvíjacie vetné členy		✓	👍
	predmet	👍	👍
	priamy, nepriamy	✓	👍
	príslovkové určenie	👍	👍
	miesta	👍	👍
	času	👍	👍
	príčiny	👍	👍
	spôsobu	👍	👍
	prívlastok	👍	👍
	zhodný, nezhodný	👍	👍
	prístavok	👍	👍
	doplnok	✓	👍
Syntaktická/skladobná rovina		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
zhoda		👍	👍
väzba, primkýnanie		✓	👍
vetné sklady		👍	👍
	prisudzovací	👍	👍
	určovací	✓	👍
	priradovací	✓	👍
polovetná konštrukcia – s prechodníkom, s prídastím, s neurčitkom		✓	👍

jednočlenná veta		👍	👍
slovesná		👍	👍
neslovesná		👍	👍
dvojčlenná		👍	👍
úplná		👍	👍
neúplná		👍	👍
jednoduché súvetie – priraďovacie, podrad'ovacie		✓	👍
priraďovacie súvetie		✓	👍
zlučovacie		✓	👍
stupňovacie		✓	👍
odporovacie		✓	👍
vylučovacie		✓	👍
podrad'ovacie súvetie		✓	👍
vedľajšia veta		✓	👍
prísudková		✓	👍
podmetová		✓	👍
predmetová		✓	👍
príslovková		✓	👍
miestna		✓	👍
časová		✓	👍
príčinná		✓	👍
spôsobová		✓	👍
prívlastková		✓	👍
doplnková		✓	👍
zložené súvetie		✓	👍
zápor v slovenčine		👍	👍
slovosled		👍	👍
súdržnosť textu		👍	👍
nadvetná/textová syntax		✓	👍
názov, kapitola, odsek, úvod, jadro, záver		👍	👍
titulok, podtitulok		✓	👍
vetosled		⊗	✓
konektory		⊗	✓

Sloh	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
pozdrav	👍	👍
oslovenie	👍	👍
predstavenie sa	👍	👍
privítanie	👍	👍
rozlúčenie	👍	👍
prosba/želanie	👍	👍
poďakovanie	👍	👍
ospravedlnenie – ústne	👍	👍
ospravedlnenie s vysvetlením	👍	👍
vyjadriť súhlas/nesúhlas	👍	👍
blahoželanie – ústne/písomne	👍	👍
adresa	👍	👍
pohľadnica	👍	👍
súkromný list – ústne/písomne	👍	👍
tvorba otázok (žiadosť o informáciu)	👍	👍
rozhovor	👍	👍

začiatok a koniec telefonického rozhovoru	👍	👍
osnova	👍	👍
nápis	👍	👍
nadpis	👍	👍
odsek	👍	👍
rozprávanie – ústne	👍	👍
opis predmetu – ústne	👍	👍
opis ilustrácie/obrázka – ústne	👍	👍
jednoduché rozprávanie – ústne/písomne	👍	👍
úvod, jadro, záver	👍	👍
časová postupnosť v rozprávaní	👍	👍
rozprávanie s prvkami opisu – ústne/písomne	👍	👍
opis – ústne/písomne	👍	👍
predmetu	👍	👍
obrázku/ilustrácie	👍	👍
osoby	👍	👍
pracovného postupu	👍	👍
umelecký a vecný text	👍	👍
názor	👍	👍
diskusia	👍	👍
argument	👍	👍
krátke správy	👍	👍
SMS, e-mail	👍	👍
oznámenie	👍	👍
správa	👍	👍
pozdvanie	👍	👍
plagát	👍	👍

Sloh	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
vizitka	👍	👍
kľúčové slová	✓	👍
poznámky/konspekt	👍	👍
koncept	👍	👍
reprodukcia ústna	👍	👍
reklama	👍	👍
inzerát	👍	👍
statický opis	👍	👍
dynamický opis	👍	👍
umelecký opis	👍	👍
odborný opis	👍	👍
charakteristika osoby	👍	👍
rozprávanie s využitím priamej reči (on – forma, ja – forma) ústne a písomné	👍	👍
rétorika	👍	👍
artikulácia	👍	👍
sila hlasu	👍	👍
gestikulácia	👍	👍
mimika	👍	👍
postoj	👍	👍
príhovor (prívet)	👍	👍

cielený rozhovor (interview)	👍	👍
protiargument	👍	👍
dôkaz	👍	👍
správa o riešení/výsledku projektu – ústna/písomná	👍	👍
pozdvaná	👍	👍
prihláška	👍	👍
úradný list	👍	👍
úradný životopis	👍	👍
slávnostný príhovor	👍	👍
prejav	👍	👍
jazykové štýly	👍	👍
náučný	👍	👍
administratívny	👍	👍
publicistický	👍	👍
rečnícky	👍	👍
hovorový	👍	👍
umelecký	👍	👍
slohové postupy	👍	👍
informačný	👍	👍
rozprávací	👍	👍
opisný	👍	👍
výkladový/úvahový	✓	👍
úvaha	👍	👍
výklad	👍	👍

Sloh	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
projekt	👍	👍
prejav	👍	👍
fázy tvorenia prejavu	⊗	✓
mimojazykové prostriedky	⊗	✓
mimika, gestika, proxemika	⊗	✓
príležitostné prejavy	⊗	✓
slávnostné otvorenie podujatia, privítanie hostí na podujatí, blahoželanania, slávnostné poďakovanie, smútočný prejav	👍	✓
náučný prejav	⊗	✓
prednáška, referát	⊗	✓
agitačný prejav	⊗	✓
politická reč, súdna reč	⊗	✓
situačný prejav	⊗	✓
dialogický prejav	⊗	✓
prezentácia prejavu	⊗	✓
tabuľka	👍	👍
názov, hlavička, riadok, stĺpec	👍	👍
štylotvorné činitele	✓	👍
téma, autor, situácia, funkcia, adresát	✓	👍
slohotvorný proces	✓	👍
slohové útvary	✓	👍
žiadosť, dotazník, štruktúrovaný životopis, objednávka, potvrdenie, informačný leták, predtlač – prihláška, zápisnica, splnomocnenie	✓	👍

analýza textu	✓	👍
obsah textu, forma textu, autorský zámer	✓	👍
text	✓	👍
súvislé texty – nesúvislé texty	✓	👍
vecný text	✓	👍
umelecký text	✓	👍
hlavná myšlienka	✓	👍
diagramy	⊗	✓
algoritmy	⊗	✓
diskusný príspevok	⊗	✓
slohový útvar	⊗	✓
žáner	⊗	✓
hybridizácia slohového útvaru	⊗	✓
kontext	⊗	✓
dialóg	👍	✓
interpretácia textu	⊗	✓
spoločné a rozdielne znaky textov	⊗	✓

Jazykoveda		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
jazykoveda		👍	👍
	náuka o zvukovej rovine jazyka/fonetika a fonológia	✓	👍
	náuka o významovej rovine jazyka/lexikológia	✓	👍
	morfológia/tvaroslovie	👍	👍
	syntax/skladba	👍	👍
	štylistika	✓	👍

Jazyk a reč		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
jazyk		✓	👍
jazykový znak		✓	👍
jazykový systém		✓	👍
reč		✓	👍
komunikatívna funkcia jazyka		✓	👍
expresívna funkcia jazyka		✓	👍
poznávací/kognitívna funkcia jazyka		✓	👍
národný jazyk		⊗	✓
cieľový jazyk		⊗	✓
cudzí jazyk		⊗	✓
spisovný jazyk		👍	👍
nárečie		👍	👍
úradný (štátny jazyk) jazyk		⊗	✓
jazyky národnostných menšín		⊗	✓
indoeurópsky prajazyk		⊗	✓
indoeurópske jazyky		⊗	✓
staroslovienčina		⊗	✓
slovanské jazyky		⊗	✓
východoslovanské, západoslovanské, južnoslovanské		⊗	✓
jazyková norma		⊗	✓
kodifikácia spisovného jazyka		⊗	✓

A. Bernolák	⊗	✓
kultúrna západoslovenčina	⊗	✓
Ľ. Štúr	⊗	✓
stredoslovenské nárečie, štúrovčina	⊗	✓
M. Hattala	⊗	✓
kodifikačné príručky	⊗	✓

Učenie sa	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
opakovanie pri štúdiu	✓	👍
diár	✓	👍
základné učebné typy	✓	👍
plánovanie činnosti	✓	👍
kontrola plnenia plánu	✓	👍
projektovanie vlastnej budúcnosti	✓	👍
projekt	👍	✓
príprava projektu	⊗	✓
realizácia projektu	⊗	✓
prezentácia projektu	⊗	✓
dedukcia	⊗	✓
indukcia	⊗	✓
komparácia	⊗	✓
analýza	⊗	✓
syntéza	⊗	✓

Práca s informáciami	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
informácia	✓	👍
spôsoby spracovania informácií	✓	👍
klúčové slová informácie	✓	👍
vedľajšia informácia v texte	✓	👍
funkcia názvu textu	✓	👍
zdroje informácií	✓	👍
nadpis, titulok, podtitulok, marginálie, resumé, anotácia, abstrakt, bibliografia, bibliografický záznam, menný a vecný register, masmediálne informačné prostriedky, poznámky pod čiarou, vysvetlivky	✓	👍
citácia	✓	👍
presná, voľná, parafráza	✓	👍
osnova	👍	👍
konspekt	👍	👍
názor	✓	👍
dôkaz	✓	👍
argument	👍	👍
požiadavky slovenskej štátnej normy na písomnosti administratívneho štýlu	⊗	✓
reklama	👍	✓
propagácia	⊗	✓
propaganda	⊗	✓
agitácia	⊗	✓
dezinformácia	⊗	✓

Jazyková kultúra	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
jazyková norma	⊗	✓
spoločenské zásady komunikácie	⊗	✓
frázovanie, modulácia hlasu	⊗	✓

Komunikácia	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
odosielateľ	👍	✓
prijímateľ	👍	✓
komunikačná situácia	👍	✓
efektívna komunikácia	👍	✓
asertívna komunikácia	👍	👍
defektná komunikácia	⊗	✓
druhy otázok	⊗	✓
debata	👍	👍
diskusia	👍	👍

Slovenský jazyk a literatúra

Časť: literárna výchova

Poznámka:

⊗ označuje pojem, ktorý bude zavedený až v nasledujúcich ročníkoch.

✓ označuje pojem, ktorý sa zavádza v danom dvojročnom bloku.

👍 označuje pojem, ktorý bol už zavedený a ďalej sa s ním pracuje.

Tučné písmo – pojmy už boli zavedené v základnej škole.

Úvod

Obsahový vzdelávací štandard vymedzuje sústavu *poznávacích a čitateľských kompetencií*, súbor *literárnovedných termínov* a skupinu *vybraných literárnych diel a ich autorov*, ktoré v časovom úseku vymedzenom týmito vzdelávacími štandardmi musia byť *povinne zaradené* do obsahu vzdelávania na každej škole tohto typu v Slovenskej republike. Časové úseky sú vymedzené dva:

- 1) do konca druhého ročníka,
- 2) do konca štvrtého ročníka.

V zhode s týmto rozdelením sa budú organizovať všetky formy mimoškolskej kontroly výsledkov vzdelávania, vrátane externej písomnej formy maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry.

Súbor literárnovedných termínov obsahuje aj všetky literárnoteoretické pojmy, ktoré boli štandardizované pre základnú školu (sú zvýraznené osobitným typom písma). Sú už trvalou zložkou obsahu vzdelávania, a preto sa pri nich neuvádza nijaká časová hranica, na zaradenie do obsahu vyučovania na gymnáziu. Sú len informáciou pre učiteľov gymnázií.

Mnohé z nich stredoškolský vzdelávací štandard nezahŕňa, a preto sa pri nich neuvádza nijaká časová hranica, dokedy musia byť zaradené do obsahu vyučovania na gymnáziu. Sú len informáciou pre učiteľov gymnázií.

Obsahové vzdelávacie štandardy literárnej výchovy

Poznávacie a čitateľské kompetencie

Technika čítania a verejná prezentácia textu

- 1) Plynulo čítať súvislý umelecký text, pri hlasnom čítaní správne dýchať, artikulovať a dodržiavať spisovnú výslovnosť.
- 2) Recitovať prozaické a básnické dielo. Rešpektovať rytmickú usporiadanosť básnického textu, frázovať básnický aj prozaický text v zhode s vlastným chápaním jeho významu.
- 3) Pri spoločnom dramatizovanom čítaní prezentovať text postavy dramatického diela a modulovať hlas podľa zmyslu textu.

Pamäťové, klasifikačné a aplikačné zručnosti

- 1) Zapamätať si potrebné fakty a definície a vedieť demonštrovať ich znalosť.
- 2) Vysvetliť podstatu osvojených javov a vzťahov medzi nimi.
- 3) Na základe indukcie a zovšeobecnenia odvodiť charakteristiky (definície) nových javov.
- 4) Usporiadať známe javy do tried a systémov.
- 5) Aplikovať literárnovedné vedomosti na literárne texty s analogickou štruktúrou (jednoduchý transfer).
- 6) Aplikovať literárnovedné vedomosti na štrukturálne odlišné literárne texty (špecifický transfer).
- 7) Integrovať literárnoteoretické a literárnohistorické vedomosti a čitateľské skúsenosti s teoretickými a historickými vedomosťami a recepčnými skúsenosťami z iných druhov umenia.

Analytické a interpretačné zručnosti

- 1) Odlíšiť medzi sebou epické, lyrické a dramatické texty.
- 2) Odlíšiť intencionálny (programový) lyrický text od pocitového (impresívneho).
- 3) Extrahovať a lineárne reprodukovať dejovú líniu epického diela.
- 4) Odlíšiť dejový a významový plán umeleckého diela, resp. identifikovať neprítomnosť významového plánu v diele.
- 5) Chápať umelecké dielo ako štylizovanú autorskú výpoveď o svete.
- 6) Analyzovať literárny text po štylisticko-lexikálnej a kompozičnej stránke a určiť funkciu týchto prvkov pre dejový a významový plán diela.
- 7) Interpretovať význam výpovede literárneho diela, argumentovať výsledkami štrukturálno-funkčnej analýzy diela, uvádzať fakty a citovať iné interpretačné zdroje.
- 8) Hodnotiť dielo v kontexte doby jeho vzniku.
- 9) Hodnotiť dielo z vlastného stanoviska a v súčasnom kontexte.
- 10) Vo forme diskusného príspevku alebo referátu napísať/verejne predniesť ucelenú analýzu, interpretáciu a hodnotenie umeleckého diela.

Tvorivé zručnosti

- 1) Zhustiť dej epického (básnického, prozaického alebo dramatického) diela.
- 2) Transformovať text diela do iného literárneho druhu, formy alebo žánru.
- 3) Samostatne napísať básnický text, poviedku, scenár pre videofilm alebo iný kratší text primerane náročného žánru.
- 4) Inscenovať kratší dramatický text.

Informačné zručnosti

- 1) Orientovať sa vo verejnej knižnici a jej službách.
- 2) Pracovať s údajmi o knižnom fonde v lístkovej a elektronickej podobe.
- 3) Vedieť získať informácie z integrovaného informačného systému a internetu.
- 4) Vybudovať si vlastnú knižnicu.

Všeobecné pojmy	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
autor/spisovateľ	👍	👍
čitateľ/divák	✓	👍
kniha	👍	👍
knižnica	👍	👍
časopis	👍	👍
noviny	👍	👍
rozhlas	👍	👍
televízia	👍	👍
film	👍	👍
text	👍	✓
ilustrácia	👍	👍
literatúra pre deti	👍	👍
odborná (náučná) literatúra	👍	✓
populárnovedecká literatúra	👍	✓
hlavná myšlienka	👍	👍
umelecká literatúra	✓	👍
poézia	✓	👍
próza	✓	👍
divadelná hra	✓	👍
dobrodružná literatúra	👍	👍
literatúra faktu	👍	👍
vedecko-fantastická literatúra	👍	👍
herec	⊗	✓
režisér	⊗	✓
dramaturg	⊗	✓
inscenácia	⊗	✓

Literárne obdobia a smery*	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
staroveká literatúra	⊗	✓
stredoveká literatúra	⊗	✓
renesančná literatúra	⊗	✓
baroková literatúra	⊗	✓

klasicizmus	⊗	✓
romantizmus	⊗	✓
realizmus, naturalizmus	⊗	✓
literárna moderna	⊗	✓
symbolizmus	⊗	✓
impresionizmus	⊗	✓
avantgarda	⊗	✓
futurizmus	⊗	✓
expresionizmus	⊗	✓
surrealizmus (nadrealizmus)	⊗	✓
naturizmus	⊗	✓
socialistický realizmus	⊗	✓
existencializmus	⊗	✓
postmoderna	⊗	✓

***Poznámka:** Uvedené pojmy môžu byť preberané aj v nižších ročníkoch, ale merateľné sú až na konci 4. ročníka strednej školy.

Literárne druhy	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
epika	✓	👍
lyrika	✓	👍
duchovná lyrika	⊗	✓
čistá lyrika	⊗	✓
ľúbostná lyrika	✓	👍
spoločenská lyrika	✓	👍
reflexívna (úvahová) lyrika	👍	✓
prírodná lyrika	👍	👍
dráma	✓	👍

Literárne žánre	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
komiks	👍	👍
pieseň	👍	👍
ľudová pieseň	👍	👍
populárna pieseň	👍	✓
hádanka	👍	👍
príslovie	👍	👍
porekadlo	👍	👍
pranostika	👍	👍
vyčítanka	👍	👍
rozprávka	👍	👍
ľudová rozprávka	👍	👍
autorská rozprávka	👍	👍
televízna rozprávka	👍	👍
filmová rozprávka	👍	👍
rozhlasová rozprávka	👍	👍
modlitba	👍	👍
povešť	👍	👍
ľudová povesť	👍	👍
autorská povesť	👍	👍

anekdota	👍	👍
aforizmus	👍	👍
báj	✓	👍
bájka	✓	👍
balada	✓	👍
epos	⊗	✓
legenda	👍	👍
podobienstvo (alegória)	⊗	✓
novela	⊗	✓
poviedka	✓	👍
román	✓	👍
detektívny román	👍	✓
dobrodružný román	👍	👍
biografický román	👍	✓
historický román	👍	✓
dievčenský román	👍	👍
román vo forme denníka	👍	👍
sociálny román	✓	👍
psychologický román	✓	👍
komédia	✓	👍
tragédia	✓	👍
činohra	✓	👍
automatický text	⊗	✓

Štruktúra literárneho diela		1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
dej		👍	👍
príbeh		✓	👍
autorská štylizácia reality		✓	👍
kompozícia literárneho diela		✓	👍
chronologický (kronikársky) postup		✓	👍
retrospektívny (spätný) postup		⊗	✓
reťazový (nadväzujúci) postup		⊗	✓
vnútorná kompozícia literárneho diela		✓	👍
expozičia (úvod)		✓	👍
zápleтка		👍	👍
vyvrcholenie		👍	👍
obrat		👍	👍
rozuzlenie		👍	👍
pointa		✓	👍
vonkajšia kompozícia literárneho diela		👍	👍
nadpis		👍	👍
odsek		👍	👍
kapitola		👍	👍
diel		👍	👍
strofa		👍	👍
spev		✓	👍
verš		👍	👍
výstup		✓	👍

		dejstvo	👍	👍
		scénické poznámky	✓	👍
	horizontálne členenie textu diela		✓	👍
		pásmo rozprávača	✓	👍
		vševediaci rozprávač	✓	👍
		nespoľahlivý rozprávač	✓	👍
		priamy rozprávač	✓	👍
		pásmo postáv	✓	👍
		replika	✓	👍
		monológ	✓	👍
		vnútorný monológ	✓	👍
		dialóg	✓	👍
	hlbokové členenie textu		✓	👍
		dejový plán	✓	👍
		významový plán diela	✓	👍
	literárna postava		✓	👍
		hlavná literárna postava	👍	👍
		vedľajšia literárna postava	👍	👍
		idealizovaný typ postavy	✓	👍
		charakterový typ postavy	✓	👍
		sociálny typ postavy	✓	👍

Štylizácia textu	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
zdrobnenina	👍	👍
anafora	✓	👍
inverzia	✓	👍
epiteton	✓	👍
humor	✓	👍
irónia	⊗	✓
satira	⊗	✓
hyperbola	✓	👍
metafora	✓	👍
personifikácia/zosobnenie	✓	👍
metonymia	✓	👍
básnické prirovnanie	✓	👍
básnická otázka	👍	👍
protiklad (kontrast)	✓	👍
symbol	✓	👍
asociácia	⊗	✓
idealizácia	⊗	✓
zvukomal'ba	⊗	✓

Metrika	1. – 2. ročník	3. – 4. ročník
rým	✓	👍
	✓	👍
združený	✓	👍
striedavý	✓	👍
obkročný	✓	👍
prerývaný	✓	👍
rytmus	✓	👍
rytmicky viazaná reč (poézia, dráma)	✓	👍

rytmicky neviazaná reč (próza, poézia)	⊗	✓
verš	👍	👍
veršový systém	✓	👍
časomerný veršový systém	✓	👍
slabičný (sylobický) veršový systém	✓	👍
sylobo-tonický (prízvučný) veršový systém	✓	👍
prízvučná a neprízvučná slabika	👍	👍
voľný verš	⊗	✓
stopa	✓	👍
trochej	✓	👍
daktyl	✓	👍
jamb	✓	👍
predrážka (anakrúza)	⊗	✓
rytmicko-syntaktický paralelizmus	⊗	✓
refrén	👍	👍

Autori a literárne diela

Slovenská literatúra

Poézia

H. Gavlovič: Valaská škola – mravúv stodola (vlastný výber)

J. Kollár: Předzpěv zo Slávy dcery

S. Chalupka: Mor ho!

A. Sládkovič: Marína (vlastný výber)

J. Botto: Smrť Jánošíkova

I. Krasko (vlastný výber)

J. Smrek (vlastný výber)

R. Dilong (vlastný výber)

M. Válek: (vlastný výber)

M. Rúfus (vlastný výber)

J. Urban (vlastný výber)

Próza

M. Kukučín: Keď báčik z Chochoľova umrie

J. G. Tajovský: Maco Mlieč

Timrava: Ťapákovci

M. Kukučín: Dom v stráni

J. Cíger Hronský: Jozef Mak

D. Chrobák: Drak sa vracia

A. Bednár: Kolíska

L. Mňačko: Ako chutí moc

D. Dušek: Kufor na sny

Dráma

J. Palárik: Dobrodružstvo pri obžinkoch

J. G. Tajovský: Statky-zmätky

I. Bukovčan: Kým kohút nezaspieva

M. Lasica – J. Satinský: Soirée

Inojazyčná literatúra

Sofokles: Antigona

W. Shakespeare: Hamlet
Molière: Lakomec
H. Balzac: Otec Goriot
E. M. Remarque: Na západe nič nového
A. S. Puškin: Kapitánova dcéra
J. D. Salinger: Kto chytá v žite

PREDMET: SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA

Ciele učebného predmetu

Hlavný cieľ vyučovania predmetu obsahuje tri cieľové komponenty:

- komunikatívny, kognitívny a formatívny.

Ciele vzdelávacej oblasti smerujú k zabezpečeniu tých kľúčových kompetencií, ktoré sú sledované všetkými učebnými predmetmi a ktoré sa realizujú v každom učebnom predmete podľa ich špecifik.

V oblasti slovenského jazyka a slovenskej literatúry pre gymnáziá s vyučovacím jazykom maďarským sa budú sledovať a realizovať nasledujúce cieľové zámery:

- Rozvoj žiackeho umeleckého nazerania na základe veku primeraných praktických a intelektových činností s využitím indukčných a dedukčných metód získavania nových vedomostí, zručností a postojov;

- Presné používanie terminológie v rámci konverzácie, slohu ako aj jazykovej výchovy, v kontextuálnej konštrukcii. Osvojené postupy, pojmy využívať pri riešení jazykovo-literárnych tematických oblastí. Rozvíjať komunikatívne zručnosti a schopnosti aj v podobe vedenia dialógu a diskusie na obhajovanie vlastných tvrdení a predstáv;

- Chápať a používať jazyk ako znakový systém, ako prostriedok s rozličnými funkciami: kognitívnu, komunikatívnu a expresívnu. Získať skúsenosti v aktívnej aplikácii jazyka v hovorenej i písanej forme;

- Podporiť a upevňovať kladné morálne a vôľové vlastnosti ako je samostatnosť, rozhodnosť, vytrvalosť, húževnatosť, sebakritickosť, kritickosť, cieľavedomá sebvýchova, sebvzdelávanie, dôvera vo vlastné schopnosti a možnosti, systematickosť a presnosť pri riešení úloh.

III. PREDMETOVÉ KOMPETENCIE

(Slovenský jazyk a slovenská literatúra)

Kľúčové kompetencie

Kľúčové kompetencie v predmete „Slovenský jazyk a slovenská literatúra“ na gymnáziách s vyučovacím jazykom maďarským predstavujú súhrn predpokladaných vedomostí, zručností, schopností a postojov, ktoré prispievajú k úspešnému zapojeniu sa jedinca do života spoločnosti. Kľúčové kompetencie sa navzájom prekrývajú a dopĺňujú. Žiaci si ich osvojujú nielen na základnej škole, ale aj po jej ukončení. Ide teda o celoživotný proces dlhodobého vzdelávania.

a) rozvoj schopností, zručností a návykov pri **čítaní s porozumením**:

- Rozumieť pokynom a inštrukciám i kratším súvislým prejavom učiteľa;
 - Pochopiť jadro rozhovoru medzi dvomi i viacerými partnermi a určiť ich vzájomné vzťahy;
 - Porozumieť monologického a dialogického textu;
 - Odlíšiť podstatné informácie od nepodstatných;
 - Robiť si poznámku k počúvanému textu;
 - Naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom.

b) rozvoj schopností, zručností a návykov pri **ústnom prejave**:

- Klásť otázky a odpovedať na otázky k danej téme;
- Vyjadriť svoje stanovisko k istému rozhovoru;
- Pochopiť podstatu informácie a okamžite reagovať na vzniknutú situáciu;

- Reprodukovať udalosti, príbehy z vlastného života;
 - Reprodukovať obsah literárneho textu a osobitne dbať o kompozíciu ako aj o literárnoteoretické a jazykové javy.
- c) rozvoj schopností, zručností a návykov pri **písomnom prejave**:
- Aplikovať získané poznatky z pravopisu a gramatiky;
 - Kreatívne skoncipovať text o rôznych témach, udalostiach, príbehoch ako aj písomne interpretovať odborný text;
 - Nadviazať kontextuálne na maďarskú literatúru, objasňovať špecifiká tých javov, ktoré sú charakteristické pre obe literatúry.

Odborné kompetencie:

- Orientovať sa v základnej jazykovednej a literárnoteoretickej oblasti pri pochopení, používaní a interpretovaní textov v jazykovej a literárnej sfére;
- Schopnosť adekvátne pochopiť podstatu a rozlíšiť úlohy v oblasti medzipredmetových vzťahov;
- Zorientovať sa dokonale v komparatistike pri čiastkových vedeckých prácach;
- Zvládnuť preberané slohové útvary, gramatické zákonitosti a analýzy literárneho diela; ich aplikácia v každodennej praxi.

Občianske kompetencie:

- Prenášať svoje poznatky, skúsenosti, postoje a zručnosti na svoje okolie (rodina, škola, kultúrno-literárne zväzky, spolky);
- Vytvárať možnosti na propagovanie jazykovo-literárnej kreatívnej činnosti v mimotriednych a mimoškolských pomeroch.

Spoločné kompetencie s inými vyučovacími predmetmi:

Maďarský jazyk a literatúra: komparatistické súvislosti s materinským jazykom; nadväznosť v jazykovej a literárnej sfére atď.

Dejepis: literárno-historické súvislosti atď.

Etika: etické a morálne princípy človeka; vzťah náboženstva k svetským problémom a naopak; význam náboženstva na vývoj literatúry atď.

Estetika: vytvorenie a pestovanie estetických zásad atď.

Matematika: číselné operácie; štatistické vyhodnocovanie výsledkov meraní; grafické znázornenie úrovne dosiahnutých výsledkov atď.

Informatika: práca s počítačom – vyhodnocovanie meraných výsledkov v tabuľkách; evidencia výsledkov; vyhľadávanie údajov a informácií z internetových zdrojov atď.

Vzdelávací štandard

1. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

KONVERZÁCIA

Kľúčové pojmy: príbuzenské vzťahy, deľba práce, trávenie voľného času, racionálna výživa, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, správna životospráva, školská a mimoškolská činnosť, rekreačný a vrcholový šport, olympijské hry.

Obsahový štandard

Rodina – členovia rodiny, vzťah medzi rodičmi a deťmi, príbuzenské vzťahy, spolužitie generácií, spôsob života rodiny, konflikty, problémy, deľba práce, spoločne strávené chvíle atď.

Bývanie, domov – typický spôsob bývania na Slovensku, časti a zariadenie bytu, domu, vonkajšie prostredie, možnosti bývania atď.

Nákupy a služby – tradičné a moderné možnosti nakupovania, výhody a nevýhody nakupovania v malých obchodoch, supermarketoch a hypermarketoch, možnosti trávenia voľného času v hypermarketoch, služby, ktoré ponúkajú, jednotlivé druhy obchodov alebo oddelení v obchodných domoch, cestovanie za nákupmi atď.

Zdravie a zdravotná starostlivosť – základný systém zdravotníctva, zdravotné poisťovne, starostlivosť jednotlivca o vlastné zdravie – racionálna výživa, následky nesprávnej životosprávy, osobná hygiena, časti tela, návšteva u lekára, detské, dedičné, infekčné a civilizačné choroby, symptómy bežných ochorení atď.

Vzdelávanie – typy škôl od materskej školy po vysoké školy, štátne, cirkevné a súkromné školy, povinná školská dochádzka, učebné predmety, školská a mimoškolská činnosť, možnosti a význam vzdelávania, možnosti štúdia v zahraničí atď.

Šport – príčiny a význam športovania v živote človeka, masový, rekreačný, vrcholový šport, druhy športu, športové disciplíny, adrenalínové športy, individuálne a kolektívne druhy športov, najvýznamnejšie športové podujatia, olympijské hry a ich tradícia, možnosti športovania, významní slovenskí športovci, posilňovne, osobný vzťah k športu atď.

Výkonový štandard

Rodina

- dokázať hovoriť plynule o sebe, o členoch svojej rodiny, o významných momentoch v jeho živote, rodinných vzťahoch, domácich prácach, rodinných oslavách, dokáže povedať svoj názor na poslanie rodiny i na problémy súčasnosti.

Bývanie, domov

- dokázať opísať svoj domov a zariadenie, vybavenie domácnosti, vie porovnať život v meste a na vidieku, povedať výhody a nevýhody, dokáže hovoriť o súčasných trendoch v bývaní, vie povedať svoju predstavu o bývaní do budúcnosti.

Nákupy a služby

- dokázať hovoriť o moderných trendoch v spôsobe nakupovania, o nákupných zariadeniach a ich jednotlivých oddeleniach, o druhoch tovaru a špeciálnych obchodoch, službách (banka, pošta, polícia, poisťovňa);
- vedieť, čo je reklama a dokázať povedať svoj názor na ňu.

Zdravie a zdravotná starostlivosť

- dokázať pomenovať časti ľudského tela - vedieť vymenovať bežné, infekčné a civilizačné choroby, úrazy, duševné a fyzické stavy;
- dokázať opísať priebeh návštevy u lekára, oddelenia polikliniky a nemocnice;
- dokázať hovoriť o prevencii, zdravom spôsobe života, správnej životospráve, telesnej a duševnej hygiene.

Vzdelávanie

- dokázať opísať systém vzdelávania na Slovensku a povedať svoj názor na vzdelávanie na Slovensku;
- vedieť hovoriť o živote školy, ktorú navštevuje, predmetoch a mimoškolskej činnosti;
- dokázať hovoriť o vzťahoch v triednom kolektíve a o vzťahoch s vyučujúcimi.

Šport

- dokázať samostatne hovoriť o význame športovania pre človeka, o druhoch športu a ich špecifikách, o najobľúbenejších druhoch športu, o atraktívnych a nebezpečných športoch, o vlastnom záujme o šport, dokáže podať svoj názor na drogy, doping a finančné zákulisie športového sveta, dokáže popísať najznámejšie športové podujatia a súťaže.

SLOH

Obsahový štandard

Zostavenie osnovy prečítaných textov, reprodukcia textu na základe osnovy, stručná a podrobná reprodukcia, dialógy v bežných životných situáciách, výber správnych jazykových prostriedkov (spisovné a nespisovné slová, hovorové a slangové slová).

Štylizácia krátkych ústnych prejavov podľa daných konverzačných situácií (opíšte, povedzte, porovnajte, vysvetlite, pozvite atď.) – ospravedlnenie, poďakovanie, vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu, odmietnutie, blahoželenie, pozvanie, poskytnutie informácie atď.

Jednoduchý opis prostredia (domu, bytu, školy, triedy, zdravotníckeho zariadenia, nákupného strediska, telocvične), pracovného postupu.

Výkonový štandard

- vedieť právne vybrať komunikatívne činitele pri tvorbe a štylizácii krátkych ústnych prejavov;
- dokázať správne formulovať informáciu a poskytnúť informáciu;
- dokázať správne vyjadriť poďakovanie, ospravedlnenie, nesúhlas, odmietnutie;
- preukázať schopnosť štylisticky správne vyjadriť sústrasť, blahoželať k rôznym slávnostným udalostiam v ústnom a písomnom prejave;
- viesť dialóg v bežných životných situáciách;
- štylizovať jazykovo a vecne správne aktuálne správy, oznamy, hlásenie, pozvánku, telefonický rozhovor, inzerát, reklamu.
- vedieť podať charakteristiku opisných slohových útvarov;
- vedieť vysvetliť obsah opisného slohového postupu;
- dokázať vysvetliť uplatňovanie opisného slohového postupu v jazykovom štýle;
- dokázať napísať odborný opis, opis pracovného postupu, charakteristiku.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Tematický celok: **Opakovanie učiva zo základnej školy**

Tematický celok: **Tvorenie gramatických tvarov**

Obsahový štandard

Problémové pády pri podstatných menách: nominatív plurálu pri vzoroch chlap, hrdina, dub; lokál singuláru pri vzore chlap, dub; inštrumentál singuláru s dôrazom na pádovú príponu –mi, -ami a iné.

Tvorenie a používanie slovesných tvarov: prítomný čas, minulý čas, budúci čas, prechodník, trpné prídavné.

Rozširovanie a upevňovanie vedomostí o tvorení nepravidelných tvarov pri jednotlivých slovných druhoch: supletivizmus pri podstatných menách, slovesách, prídavných menách a pri zámenách.

Používanie zvrtných zámen *sa* a *si* v hovorenom a písomnom prejave.

Rozlišovanie jednotlivých tvarov zámen a ich používanie v komunikácii.

Používanie gramatických tvarov v komunikácii, problémových cvičeniach a v domácich úlohách.

Výkonový štandard

- vedieť vysvetliť, čo rozumie pod termínom gramatický tvar;
- ovládať teoreticky aj prakticky prebraté učivo o tvorení gramatických tvarov;
- zdokonaľovať sa v tvorení gramatických tvarov skloňovaním a časovaním;
- dokázať v praxi využívať tvary jednotlivých vzorov slovných druhov, ktoré sa ohýbajú skloňovaním;
- v gramatických cvičeniach a na hodinách konverzácie si upevňovať teoretické poznatky o základných a alternujúcich pádových príponách, predovšetkým pri podstatných menách;
- osvojovať si tvary jednotlivých zámen s dôrazom na praktické využívanie zvrtného *sa* a *si* v komunikácii;
- na základe praktických cvičení získavať kompetencie v používaní tvarov prídavných mien, čísloviek a prísloviek.

Tematický celok: **Väzba slovies v slovenčine**

Obsahový štandard

Upevňovanie vedomosti o slovesách ako o dynamickom slovnom druhu. Osvojovanie si učiva o slovesných vzoroch a slovesných triedach. Nepravidelné časovanie sloves, časovanie neplnovýznamového slovesa byť a používanie jeho tvarov. Identifikovanie a pomenovanie slovesných tvarov v texte.

Valencia a intencia slovesa.

Zhoda slovesa v úlohe slovesného prísudku a menného prísudku s podmetom a väzba slovesa v úlohe slovesného či menného prísudku s predmetom.

Využívanie slovesných tvarov a väzby slovesa pri písaní slohovej práce, predovšetkým pri písaní rozprávania.

Výkonový štandard

- ovládať prakticky poučku o slovesách a vie tento slovný druh konfrontovať s ostatnými slovnými druhmi;
- upevňovať si vedomosti o termínoch valencia a intencia slovesa;
- nielen teoreticky, ale aj prakticky vysvetliť, čo rozumieť pod termínom väzba sloves;
- vo vete vedieť určiť, s akými slovnými druhmi či vetnými členmi sa môže sloveso viazať;
- nadobudnúť istotu pri tvorení základných slovesných tvarov;
- vedieť vyčíslovať akékoľvek sloveso a vedieť ho v správnom tvare použiť vo vete;
- vedieť správne používať zvrtné, stále zvrtné a nezvrtné slovesá;
- vedieť správne využívať osobné prípony v 3. osobe plurálu.

Tematický celok: **Pravopis - základné pravidlá písania i, í/y, ý**

Obsahový štandard

Opakovanie a zdokonaľovanie sa v učive o vybraných slovách a o odvodených slovách. Písanie i, í / y, ý v rôznych tvaroch podstatných mien a prídavných mien s ohľadom na pádové prípony a na prvý pád množného čísla pri zhode prídavného mena so životným podstatným menom. Písania i v lokáli singuláru a písanie i, í / y, ý v ostatných pádoch.

Výkonový štandard

- vedieť zdôvodniť, čo rozumieť pod termínom vybrané a odvodené slovo;
- na základe analýzy a porovnávania gramatických tvarov vedieť správne písať i/í, y/ý;
- vedieť nielen teoreticky, ale aj prakticky uviesť vzory, v ktorých sa píše v nominatíve plurálu i/í a v ktorých y/ý;
- na základe analýzy textu vedieť vysvetliť gramatické javy týkajúce sa písania i/í, y/ý;
- dokázať zdôvodniť pravopis písania i/í, y/ý v prídavných menách s dôrazom na prvý pád množného čísla pri zhode so životným podstatným menom.

2. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

KONVERZÁCIA

Kľúčové pojmy: činnosť vo voľnom čase, počítač, internet, jazykové kurzy, cestovné kancelárie, stravovanie v reštaurácii, tradičné jedlá, klimatické podmienky, environmentalistika, módné prehliadky, módni návrhári, umelecké smery, gýč.

Obsahový štandard

Záujmy a voľný čas – mimoškolská záujmová činnosť, krúžky, kultúrna, športová a iná činnosť vo voľnom čase, spoločenské hry, počítače, internet, jazykové kurzy, diskotéky, hracie automaty - závislosť atď.

Cestovanie - cestná, letecká, železničná, lodná doprava, výhody a nevýhody cestovania jednotlivými dopravnými prostriedkami, osobná a nákladná doprava, negatívny vplyv automobilizmu na životné prostredie, problémy dopravy, príčiny dopravných nehôd, história a súčasnosť cestovania, rôzne príčiny cestovania, cestovné kancelárie, cestovanie do zahraničia v súčasnosti atď.

Potraviny, stravovanie – tradičný systém stravovania u nás, racionálne a pravidelné stravovanie a jeho význam, vegetariánstvo, rozdelenie a pomenovanie potravín, polotovary, prestieranie (pomenovanie riadu, príboru), správanie pri stole, stravovanie v reštaurácii, v školskej jedálni, doma, obľúbené jedlá, fast food zariadenia, tradičné jedlá na Slovensku a v cudzine atď.

Človek a príroda – počasie, klimatické podmienky, klimatické zmeny – znečisťovanie životného prostredia, pôdy, vzduchu, vody – vplyv na človeka, zásahy človeka do prírody, ozónová diera, prírodné katastrofy, ochrana životného prostredia, činnosť organizácií na ochranu životného prostredia, environmentalistika, národné parky, zoologické záhrady, botanické záhrady atď.

Móda a obliekanie – oblečenie a jeho funkcia, obliekanie podľa ročných období, obsah šatníka, rozdiely v obliekaní mladých a starších ľudí, značkové oblečenie, spoločenské, príležitostné oblečenie, módné prehliadky, módni návrhári, možnosti nákupov oblečenia, reklamácie – práva zákazníkov atď.

Kultúra a umenie – druhy umenia, základné umelecké smery a štýly, múzeá, historické pamiatky, galérie, kiná, divadlá – divadelné umenie (základné dramatické žánre), návšteva divadelného predstavenia, umenie v každodennom živote, gýč, vkus, vlastné zážitky, významní slovenskí umelci atď.

Výkonový štandard

Záujmy a voľný čas

- dokázať vymenovať aktivity typické pre trávenie voľného času;
- je schopný hovoriť o spôsobe trávenia svojho voľného času, svojej rodiny a priateľov v pracovné dni, cez víkendy a prázdniny;
- vedieť povedať svoj názor na spôsob trávenia voľného času v kasínach, pri hracích strojoch a počítačových hrách;
- dokázať vyjadriť svoj názor na možnosti trávenia voľného času a venovania sa záujmom ľudí na Slovensku.

Cestovanie

- dokázať vymenovať dopravné prostriedky, spôsoby a účely cestovania (individuálne, hromadné), výhody a nevýhody jednotlivých dopravných prostriedkov;
- dokázať komunikovať v cestovnej kancelárii pri objednávaní zájazdu, dovolenky;
- vedieť komunikovať pri objednávaní ubytovania, v hoteli na recepcii;
- vedieť sa orientovať v rôznych typoch ubytovania;
- dokázať hovoriť o cestovnom ruchu na Slovensku a zaujímavých miestach.

Potraviny, stravovanie

- dokázať hovoriť o stravovacích zvykoch a návykoch;
- vedieť pomenovať rôzne druhy potravín a jedál;
- dokázať hovoriť o stravovacích možnostiach u nás;
- poznať typické jedlá známych európskych a svetových kuchýň;
- dokázať hovoriť o svojich obľúbených jedlách, o ich príprave a správnom stolovaní.

Človek a príroda

- vedieť hovoriť o počasí jednotlivých ročných období a typických prejavoch;
- dokázať sa vyjadriť k problematike rôznych výkyvov v počasí a klíme v posledných desaťročiach;
- dokázať hovoriť o prírode okolo nás – zvieratá (voľne žijúce, ZOO), rastlinstvo, lesy a vedieť povedať svoj názor na situáciu na Slovensku;
- vedieť hovoriť o situácii v životnom prostredí, o možných nebezpečenstvách v budúcnosti a o prírodných katastrofách.

Móda a obliekanie

- vedieť hovoriť o úlohe módy v modernej spoločnosti a jej vplyve na ľudí;
- dokázať opísať oblečenie v jednotlivých ročných obdobiach;
- dokázať hovoriť o súčasnej móde mladých ľudí;

- vedieť opísať oblečenie ľudí v rôznych životných situáciách a pri rôznych príležitostiach.
Kultúra a umenie
- dokázať hovoriť o kultúre všeobecne, o možnostiach v meste a na vidieku, o obľúbenej oblasti kultúry a umenia (žánre, známe osobnosti), o návšteve kultúrneho podujatia.
- vedieť hovoriť o prevencii, zdravom spôsobe života, správnej životospráve, telesnej a duševnej hygiene.

SLOH

Obsahový štandard

- Reprodukcia textov, stručná a podrobná reprodukcia na základe osnovy.
- Dialógy v bežných životných situáciách.
- Informačný slohový postup (správy – počasie, doprava, šport).
- Štylizácia krátkych ústnych prejavov podľa naznačených konverzačných situácií (opíšte, povedzte, napíšte, porovnajte, vysvetlite atď.).
- Telefonické rozhovory, tlačivá a ich správne vyplňanie.
- Triedenie štýlov. Hovorový štýl.
- Štylistické triedy slov (spisovné, nespisovné, slangové, hovorové, nárečové, familiárne, expresívne, vulgarizmy, eufemizmy, deminutíva, nevhodnosť nespisovných a expresívnych slov v objektívnych štýloch).
- Transformácia nespisovných slov na spisovné, hovorového štýlu na náučný a opačne.

Výkonový štandard

- poznať kompozíciu a štylistické prostriedky hovorového štýlu;
- dokázať správne využívať slová v hovorovom štýle, vie rozlíšiť vhodnosť, resp. nevhodnosť použitia slangových, familiárnych, nárečových, expresívnych slov;
- preukázať praktickú schopnosť správneho napísania súkromného listu;
- dokázať zostaviť osnovu rozprávania, dokázať správne vybrať štylistické prostriedky;
- podnecovať dialógy v každodennom živote podľa aktuálnych situácií.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Tematický celok: **Opakovanie učiva 1. ročníka**

Tematický celok: **Lexikológia**

Obsahový štandard

Slovná zásoba, klasifikovanie slovnej zásoby z jednotlivých hľadísk. Jadro a periféria slovnej zásoby. Spisovné a nespisovné slová, nárečie, slang, historizmy a archaizmy. Obohacovanie slovnej zásoby, tvorenie slov, preberanie slov a kalkovanie. Slovotvorný základ, slovotvorná predpona, slovotvorná prípona. Synonymá, homonymá a antonymá.

Výkonový štandard

- čítaním novín, časopisov a komunikáciou s učiteľom či so spolužiakmi si obohacovať slovnú zásobu;
- získavať zručnosti pri klasifikovaní slovnej zásoby podľa jednotlivých hľadísk;
- zoznamovať sa so slovotvornými postupmi. Osvojovať si a upevňuje vedomosti o slovo-
tvorných príponách, slovotvorných predponách a o slovotvornom základe;
- použitím slovotvornej predpony vedieť zmeniť vid slovesa;
- vedieť pracovať so slovnou zásobou, pri tvorení textu a v konverzácii vedieť pracovať so synonymami a vyhýbať sa tak opakovaniu toho istého slova v texte.

Tematický celok: **Lexikografia**

Obsahový štandard

Typy slovníkov: Pravopisný slovník, výkladový Slovník slovenského jazyka, Synonymický slovník, Slovník cudzích slov. Práca so slovníkmi aj v elektronickej podobe na internete. Zapisovanie slov v slovníkoch – základný tvar slova. Frazeologizmy, príslovia, porekadlá a prirovnania.

Výkonový štandard

- nadobudnúť zručnosti s prácou so slovníkmi a v slovníkoch sa vedieť orientovať aj v elektronickej podobe;
- naučiť sa pracovať so slovníkmi;
- vedieť, kedy má siahnuť po pravopisnom, výkladovom, prekladovom, synonymickom, frazeologickom, slangovom či inom slovníku. Vedieť sa orientovať a pracovať so slovníkom cudzích slov;
- osvojovať si skratky a značky vyskytujúce sa v slovníkoch;
- osvojovať si termín frazeológia;
- pracovať s frazeologizmami a využívať ich pri tvorbe ústneho či písomného prejavu.

Tematický celok: **Predložky spájajúce sa s dvoma pádmi**

Obsahový štandard

Predložky: neohybné a neplnovýznamové slová, ktoré stoja pred inými slovnými druhmi. Vázba predložiek s jednotlivými pádmi. Predložky viažu sa s jedným, dvoma a s tromi pádmi. Nominatív vždy pád bezpredložkový; lokál vždy pád predložkový. Tvorenie zložených predložiek.

Výkonový štandard

- upevňovať si vedomosti o predložkách;
- uvedomovať si na tvorivých cvičeniach, ktorý pád v slovenčine je vždy bezpredložkový a ktorý predložkový;
- vedieť správne pracovať s predložkovými pádmi;
- zoznamovať sa s pádmi, s ktorými sa viaže len jedna predložka, s ktorými dve a s ktorými tri predložky;
- upevniť si vedomosti o tom, kedy je predložka nositeľom pádu a kedy príslovkového určenia - využitie predložky s lokálovými formami substantíva;
- pri zostavovaní písomných či ústnych textov nemať problémy s používaním predložkových či bezpredložkových gramatických tvarov.

Tematický celok: **Tvorenie tvarov zámen**

Obsahový štandard

Zámeno stojí za iné meno. Tvorenie tvarov jednotlivých zámen. Používanie krátkych a dlhých tvarov zámen. Používanie zvratného zámena sa a si. Tvary zámen ako príklony. Skloňovanie zámen.

Výkonový štandard

- vedieť, že zámeno v texte zastupuje akékoľvek meno;
- na tvorivých cvičeniach a konverzačných témach si osvojovať tvorenie tvarov jednotlivých zámen;
- upevniť si vedomosti o tom, že na začiatku vety nemôže použiť krátky tvar zámena;
- nadobudnúť zručnosť v tom, kedy môže aj vnútri vety použiť dlhý tvar zámena;
- zdokonaľiť sa v používaní tvarov zvratného zámena;
- upevniť si vedomosti a poznatky o využívaní príkloniek;
- na hodinách konverzácie či v komunikácii používať správne tvary jednotlivých zámen.

Tematický celok: **Súvetia**

Obsahový štandard

Priradovacie a podradovacie súvetie. Typy priradovacích a podradovacích súvetí. Právne a neprávne priradovacie a podradovacie súvetia. Jednoduché a zložené súvetie.

Bezspojkové a spojkové pripájanie viet do súvetí. Spojka v rôznych typoch súvetí. Jednoduchá veta holá, rozvitá a veta s viacnásobným vetným členom.

Výkonový štandard

- upevniť si termíny o druhoch viet: holá, rozvitá, jednočlenná, dvojčlenná, veta s viacnásobným vetným členom;
- obohacovať si vedomosti o priradovacích a podradovacích súvetiach;
- získať základné informácie o nepravých priradovacích a nepravých podradovacích súvetiach;
- v tvorivých cvičeniach nacvičovať spájanie viet do zložitejších vetných konštrukcií;
- uvedomiť si, že v komunikácii treba striedať rôzne typy viet, aby bol prejav prítiažlivejší a nie monotónny.

Tematický celok: **Pravopis - písanie i, í/y, ý, písanie veľkých písmen, písanie čiarky**

Obsahový štandard

- Osvojenie si základných pravidiel o písaní i / í, y / ý.
- Zopakovanie vybraných a odvodených slov.
- Písanie i, í/y, ý v jednotlivých gramatických tvaroch: menných aj slovesných.
- Písanie veľkých písmen na začiatku vety, vo vlastných menách, v názvoch ulíc, námestí, v priamej reči po dvojbodke, ale aj v listoch a pozdravoch.
- Písanie čiarky pred spojkami, v jednotlivých súvetiach, viacnásobných vetných členoch či v osloveniach.
- Získané vedomosti vedieť správne využiť pri zostavovaní textu.

Výkonový štandard

- osvojením si pravopisných zručností nadobudnúť istotu v písomnom prejave a pri písaní slohovej práce.

3. ročník

(2 hodiny týždenne, 66 hodín ročne)

KONVERZÁCIA

Kľúčové pojmy: tolerancia a intolerancia, nekontrolovaný sexuálny život, beletria, odborná literatúra, populárno-náučná literatúra, sfilmované romány, celebrity, historické pamiatky, multimediálna technika, regionalizmus.

Obsahový štandard

Mladí ľudia a svet okolo nich – odlišnosti súčasnej doby v porovnaní s dobou mladosti rodičov, starých rodičov, iné spoločenské podmienky a hodnoty, móda, kozmetika, vzdelávanie, využívanie internetu, trávenie voľného času, slušné a neslušné správanie, sebavedomie mladých ľudí, zdvorilosť, tolerancia a intolerancia, kariéra, partnerské spolužitie, sobáš vo vyššom veku – uprednostňovanie kariéry, muži na materskej dovolenke, honba za peniazmi, osamotenosť, alkoholizmus, drogová závislosť, nekontrolovaný sexuálny život a jeho následky, práva dieťaťa atď.

Kniha a čítanie – najobľúbenejšia činnosť vo voľnom čase od najstarších čias po súčasnosť, kniha ako dar, čítanie počas cestovania, dovolení, zdroj informácií a zábavy, literárne druhy a žánre, beletria, odborná literatúra, populárno-náučná literatúra, učebnice, slovníky, encyklopédie, kníhkupectvá, knižnice, sfilmované romány, Nobelove ceny za literatúru, obľúbený spisovateľ, kniha atď.

Vzory a ideály v živote človeka – kladné a záporné vlastnosti človeka, človek ako jedinečný tvor, kladný a záporný vplyv prostredia na človeka - rodina, škola, priatelia, speváci, herci, športovci, celebrity (kopírovanie správania, názorov, módy), výnimoční ľudia, ľudia a rizikové povolania so svojimi hrdinami, idoly súčasnej mladej generácie atď.

Slovensko – Bratislava – dôležité historické udalosti v živote Slovákov, spoločný vývin v uhorskom štáte, spoločné zvyky a tradície, dôležité sviatky (štátne, cirkevné); hlavné mesto SR - centrum politického, kultúrneho, ekonomického, vzdelávacieho a obchodného života, jeho najvýznamnejšie historické pamiatky, podujatia atď.

Veda a technika – najvýznamnejšie objavy v histórii ľudstva (praktické, nebezpečné), známi vedci, vynálezcovia, veda v minulosti a dnes, využívanie výtvarných vied vedy a techniky v každodennom živote (počítače, internet), multimediálna technika, vzťah mladých a starších ľudí k modernej technike atď.

Môj región – zemepisný opis oblasti, významné centrá, významní dejatelia v minulosti, iné významné osobnosti v súčasnosti, zaujímavosti regiónu atď.

Výkonový štandard

Mladí ľudia a svet okolo nich

- dokázať hovoriť o rozdielnych názoroch mladých a starších ľudí na módu, hudbu, umenie, spôsob trávenia voľného času a správanie;
- dokázať porovnať spôsob života mladých ľudí v minulosti a dnes;
- dokázať hovoriť o životnom štýle dnešných mladých ľudí (neskoršie uzatváranie manželstiev, rodiny s málo deťmi, postavenie mladých žien v spoločnosti);
- vedieť povedať svoj názor na problémy súčasného sveta mladých ľudí – osamotenosť, drogy, alkohol, skorý začiatok sexuálneho života, túžba mať veľa peňazí;

Kniha, čítanie

- dokázať povedať svoj názor na potrebu čítania kníh;
- dokázať hovoriť o svojom vzťahu ku knihám, o svojom obľúbenom spisovateľovi a o obľúbenej knihe.

Vzory a ideály v živote človeka

- dokázať hovoriť o kladnom a zápornom vplyve známych ľudí z rôznych oblastí života na ľudí rôzneho veku, pohlavia a spoločenského postavenia;
- dokázať určiť, opísať, charakterizovať typy ľudí, ktorí sa stávajú vzormi a ideálmi;
- dokázať posúdiť a vyjadriť svoj názor na následky takéhoto vplyvu;
- vedieť hovoriť o ľuďoch, ktorí sú pre mladého človeka vzorom.

Slovensko, Bratislava

- dokázať hovoriť o geografii Slovenska, o významných a zaujímavých miestach z hľadiska cestovného ruchu, a o jeho obyvateľoch;
- vedieť hovoriť o hlavnom meste ako centre kultúrneho, politického a ekonomického života, o jeho historických pamiatkach.

Veda a technika

- porovnať spôsob života ľudí v minulosti a dnes na základe vedomostí z iných predmetov;
- hovoriť o významných výtvarných vied vedy a techniky, ktoré nám uľahčujú život, ale ho aj znepríjemňujú a robia nebezpečným;
- dokázať vyjadriť svoj názor na rozvoj vedy a techniky, ktorý je v službách človeka.

Môj región

- dokázať opísať svoj región z geografického (alebo aj historického) hľadiska;
- vedieť vymenovať zaujímavé mestá a miesta, historicky pozoruhodné pamiatky, významných ľudí z histórie a súčasnosti;
- vedieť opísať miesto, ktoré má vo svojom regióne najradšej;
- vedieť povedať svoj názor na nedostatky vyskytujúce sa v opisovanej oblasti.

SLOH

Obsahový štandard

Slohové postupy.

Administratívny štýl – úradný list, žiadosť, prihláška, objednávka, dohoda, urgencia, reklamácia, splnomocnenie, potvrdenka, poštová poukážka; životopis, zápisnica;

Náučný štýl – úvaha, referát, prednáška, výklad, diskusia, kritika, recenzia.

Výkonový štandard

- rozoznať typické znaky administratívneho štýlu – vecnosť, knižnosť, stručnosť, adresnosť, neutrálnosť;
- preukázať praktickú zručnosť a pohotovosť pri napísaní jednotlivých slohových útvarov administratívneho štýlu (úradný list, zápisnica, prihláška, objednávka, splnomocnenie, potvrdenie, reklamácia, životopis);
- preukázať schopnosť a pohotovosť pri práci s tabuľkami a predtlačou.
- určiť hlavné znaky náučného štýlu;
- dokázať napísať útvary náučného štýlu – výklad, referát.
- vedieť napísať a predniesť referát a úvahu (prečítaná kniha, divadelné predstavenie, film atď.);
- pokúsiť sa o napísanie recenzie s prihliadnutím na základné pravidlá tohto druhu náučného štýlu.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Tematický celok: **Slovenský jazyk a jeho zaradenie**

Obsahový štandard

- Miesto slovenského jazyka v rodine jazykov.
- Vývin slovenského jazyka (stručný prehľad).
- Slovenčina a slovanské jazyky.
- Prvý slovanský spisovný jazyk.
- Latinčina a čeština ako spisovné jazyky na Slovensku.
- Starostlivosť o čistotu spisovnej slovenčiny – jazyková kultúra.
- Nárečia slovenského jazyka.
- Typologické rozdiely medzi slovenčinou a maďarčinou.

Výkonový štandard

- oboznamovať sa s vývinovými obdobiami slovenčiny.
- poznať základné typologické rozdiely medzi slovenčinou a maďarčinou.
- nájsť základné rozdiely medzi slovenčinou a češtinou ako veľmi blízkymi slovanskými jazykmi.
- vedieť vymenovať jazyky, ktoré patria do skupiny západoslovanských, južnoslovanských a východoslovanských jazykov.

Tematický celok: **Lexikológia**

Obsahový štandard

Obohacovanie slovnej zásoby čítaním, konverzáciou a písaním rôznych tvorivých slohových prác. Spisovné, nespisovné, hovorové, slangové a nárečové slová. Archaizmy, historizmy, knižné slová, básnické slová, poetizmy, odborné termíny, vulgarizmy. Synonymá, homonymá a antonymá v texte.

Výkonový štandard

- na základe čítania, konverzácie, písania slohových prác a komunikácie v slovenskom jazyku si obohacovať a rozširovať slovnú zásobu;
- vedieť, aké sú to slová spisovné, nespisovné, hovorové, slangové, nárečové, čo sú archaizmy, historizmy, knižné slová, vulgarizmy;
- v písomnom a hovorenom prejave vedieť správne využívať synonymá, homonymá a antonymá;
- zoznamovať sa s odborným názvoslovím a termínmi.

Tematický celok: **Tvaroslovie - slovesá**

Obsahový štandard

Sloveso – dynamický slovný druh. Slovesná trieda a slovesný vzor, pravidelné a nepravidelné časovanie sloves. Plnovýznamové a neplnovýznamové slovesá. Tvorenie analytických a syntetických tvarov v minulom a budúcom čase. Tvorenie a používanie určitých a neurčitých slovesných tvarov.

Výkonový štandard

- zopakovať si informácie o slovesách ako o dynamickom slovnom druhu;
- vedieť, ktoré slovesá sú plnovýznamové a ktoré sú neplnovýznamové;
- prakticky využiť plnovýznamové a neplnovýznamové slovesá;
- vedieť tvoriť jednoduché a zložené slovesné tvary. Pri tvorení zložených slovesných tvarov vedieť využívať neplnovýznamové slovesá;
- vedieť vysvetliť, prečo hovoríme o určitých a neurčitých tvaroch v slovenčine.

Tematický celok: **Systematizácia slovných druhov**

Obsahový štandard

Slovné druhy ako termín. Ohybné a neohybné slovné druhy. Plnovýznamové a neplnovýznamové slovné druhy. Slovné druhy v úlohe vetného člena. Úloha neplnovýznamového slovného druhu vo vete.

Výkonový štandard

- vedieť vysvetliť, čo rozumie pod termínom systematizácia slovných druhov;
- vedieť vysvetliť termíny ohybné slovné druhy a neohybné slovné druhy;
- na analýze gramatického tvaru dokázať, že slovný druh je ohybný či neohybný;
- vedieť vysvetliť termín plnovýznamový a neplnovýznamový slovný druh;
- na analýze vety dokázať, že slovný druh je plnovýznamový;
- vedieť vysvetliť úlohu neplnovýznamových slovných druhov vo vete;
- vedieť vysvetliť, čo treba rozumieť pod termínom plný význam slovného druhu a čo pod termínom funkcia slovného druhu vo vete;
- ovláda klasifikáciu slovných druhov na základe morfológického, lexikálneho a syntaktického hľadiska.

Tematický celok: **Podstatné mená, prídavné mená, príslovky**

Obsahový štandard

Zaraďovanie slov do jednotlivých slovných druhov. Určovanie menných a slovesných gramatických kategórií. Tvorenie a pravopis gramatických tvarov pri podstatných menách a pri prídavných menách. Lexikálno-gramatická kategória stupňovania. Pravidelné a nepravidelné stupňovanie prísloviek. Tvorenie podstatných mien, prídavných mien a prísloviek.

Výkonový štandard

- na analýze vety si opakovať známe poznatky o podstatných menách, prídavných menách a o príslovkách;
- na príklade vedieť vysvetliť, že podstatné mená sú samostatne existujúce substancie;
- vedieť určovať gramatické kategórie podstatných mien;
- upevňovať si vedomosti o pomnožných podstatných menách, vedieť ich zaradiť do rodu a skloňovacieho vzoru;
- ovládať skloňovanie substantív a tvorenie ich gramatických tvarov;
- ovládať pravidlá písania i / í, y / ý v jednotlivých pádoch pri substantívach;
- ovládať pravidlá písania i, í/y, ý pri prídavných menách;
- vedieť vysvetliť, ktoré prídavné mená nemôžeme stupňovať;
- vedieť vytvoriť od prídavného mena príslovku;

- vedieť, ktoré príslovky môžeme stupňovať.

Tematický celok: **Zámená, číslovky**

Obsahový štandard

Číslovky a zámená: ohybný a plnovýznamový slovný druh. Zámená vo vete, písomnom prejave a komunikácii. Skloňovanie zámen a čísloviek. Určovanie menných gramatických kategórií pri zámenách a číslovkách. Používanie zvratného zámena *sa* a *si*. Používanie krátkych a dlhých tvarov zámen. Tvary zámen ako príklonky.

Výkonový štandard

- upevňovať si už získané vedomosti o slovných druhoch (zámená a číslovky);
- ovládať klasifikáciu zámen a čísloviek;
- poznať praktické využitie zámen;
- vedieť určovať kategórie zámen a čísloviek;
- ovládať skloňovanie zámen a čísloviek;
- vedieť vysvetliť úlohu zvratného zámena *sa*, *si* v spojení so slovesom;
- vedieť správne umiestňovať do vety tvary zámen a čísloviek a zamedziť tak častému opakovaniu toho istého slova.

Tematický celok: **Poznatky o neohybných slovných druhoch**

Obsahový štandard

Definícia a identifikovanie neohybných slovných druhov vo vete. Príslovky ako neohybný slovný druh s lexikálno-gramatickou kategóriou stupňovania. Úloha neohybných slovných druhov vo vete. Dôležitosť predložiek pri tvorení gramatických tvarov. Spojky v priradovacích a podradovacích súvetiach. Spojka vo viacnásobnom vetnom člene. Úloha častíc a citosloviec vo vete.

Výkonový štandard

- ovládať predchádzajúce vedomosti o neohybných slovných druhoch;
- vedieť vymenovať všetky neohybné slovné druhy;
- na analýze vety vedieť dokázať, že príslovky sú plnovýznamové slovné druhy, no neohybné;
- vedieť definovať jednotlivé neohybné slovné druhy;
- vedieť, akú úlohu majú predložky vo vete, opakovať si predložkové a bezpredložkové pády;
- vedieť, akú úlohu majú vo vete spojky. Spoznávať učivo o postavení spojky v priradovacom a podradovacom súvetí;
- vedieť definovať slovný druh častice a vedieť, akú úlohu má tento slovný druh v komunikácii;
- vedieť definovať citoslovčia a vidieť ich možnosti využitia;
- vedieť, ktorým slovným druhom vyjadruje vlastný postoj a ktorým napodobňujeme zvuky.

4. ročník

(2 hodiny týždenne, 60 hodín ročne)

KONVERZÁCIA

Kľúčové pojmy: šikanovanie, podozrievavosť a predpojatosť, rasová nenávisť, diskriminácia, manuálna a duševná práca, rekvalifikačné kurzy, súkromný sektor, živnostník, úrad práce, manipulácia verejnou mienkou, reklamy v médiách, zákonodarná, výkonná a súdna moc, obecné a mestské samosprávy, ombudsman, ľudské práva.

Obsahový štandard

Medziľudské vzťahy, komunikácia – vzťahy citové, fyzické – v rodine, v škole, v zamestnaní, medzi priateľmi, manželmi (týranie, šikanovanie), priateľstvá, nepriateľstvá a ich príčiny, rozchody, rozvody a ich príčiny, intolerancia, podozrievavosť a predpojatosť voči postihnutým ľuďom, ľuďom inej národnosti, rasy, vierovyznania – príčiny, opak –

nadácie, dobročinné aktivity, benefičné vystúpenia, mimovládne organizácie a ich činnosť, nedostatok priamej (osobnej) komunikácie medzi ľuďmi, najčastejšie a najobľúbenejšie formy komunikácie v súčasnosti, využívanie symbolov, komunikácia medzi postihnutými atď.

Multikultúrna spoločnosť – typický jav modernej spoločnosti – život ľudí rôznej farby pleti, vierovyznania, kultúry, národnosti v jednej komunite, výhody takého spolunažívania – materiálne i duševné, boj proti rasizmu, diskriminácii, utečenecké tábory a ich obyvatelia, rómska problematika na Slovensku, tragédie v minulosti spôsobené etnickou a rasovou nenávisťou atď.

Práca, zamestnanie, povolania – práca znamená nájsť si miesto v spoločnosti, zarábať peniaze na živobytie, práca znamená nezávislosť, najčastejšie detské sny o povolaniach, realita v dospelosti, manuálna práca (murár, stolár, inštalatér atď.), duševná práca (manažér, bankový úradník, lekár, učiteľ atď.), nebezpečné povolania (požiarnik, vojak, policajt atď.), spoločensky najvýhodnejšie zamestnania a povolania (manažér, právnik, počítačový expert atď.), význam vzdelania, povolania, pre ktoré treba mať talent, problémy zamestnať sa, štátny sektor, súkromný sektor, živnostník a súkromné podnikanie, úrady práce, rekvalifikačné kurzy, práca v zahraničí, pracovné pohovory atď.

Masmédiá – noviny, časopisy, rozhlas, televízia – samozrejmosť pre moderného človeka, zdroj informácií zo všetkých oblastí spoločenského života, zdroj vzdelávania, zábavy, dôveryhodnosť informácií – bulvár, sloboda prejavu slova, manipulovanie verejnej mienky, televízia a jej pre a proti, rôzne druhy televíznych kanálov a programov, účel reklamy v médiách, vplyv médií na náš život atď.

Štátny systém SR a zásady právneho štátu – rok 1989 a jeho vplyv na vývoj Slovenska, základná informácia o Ústave SR, zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, NR SR a jej zloženie, vláda, prezident, obecné a mestské samosprávy a ich služby obyvateľstvu, právo voliť, práva a povinnosti občanov, ombudsman, dôchodkové zabezpečenie, ľudské práva atď.

Výkonový štandard

Medziľudské vzťahy

- dokázať prezentovať svoju predstavu o dobrých vzťahoch v rodine medzi rodičmi a deťmi, v škole medzi spolužiakmi, vzťah žiakov a učiteľov, vzťah mladších k starším ľuďom;
- vedieť povedať svoju predstavu o vzťahoch na pracovisku;
- dokázať sformulovať svoj názor na vzťahy medzi ľuďmi rôzneho vierovyznania, rôzneho spoločenského postavenia a odlišnej rasovej príslušnosti
- dokázať posúdiť vzťah spoločnosti, ľudí k bezdomovcom a postihnutým ľuďom.

Multikultúrna spoločnosť

- dokázať charakterizovať pojem „multikultúrna spoločnosť“;
- vedieť povedať svoj názor na výhody života v multikultúrnej spoločnosti;
- dokázať charakterizovať pojmy rasizmus, šovinizmus, diskriminácia a povedať svoj názor;
- dokázať hovoriť o predsudkoch niektorých ľudí pri posudzovaní ľudí z iných kultúr.

Práca, zamestnanie, povolanie

- dokázať pomenovať bežné typy povolání a stručne opísať ich náplň práce;
- vedieť povedať vlastný názor na niektoré povolania, fyzickú a duševnú prácu;
- dokázať charakterizovať pojmy 'trh práce', nezamestnanosť a povedať svoj názor na

situáciu na Slovensku;

- dokázať charakterizovať obsah žiadosti do zamestnania a profesijného životopisu;
- dokázať sa aktívne zapojiť do simulovaného pracovného pohovoru;
- dokázať hovoriť o svojej predstave o budúcom zamestnaní.

Masmédiá

- dokázať vymenovať typy masovokomunikačných prostriedkov (ich využitie, výhody a nevýhody);
- vedieť povedať svoj názor na tlač v súčasnosti (seriózna, bulvárna);
- dokázať posúdiť význam rozhlasu a televízie v živote človeka;

- dokázať hovoriť o obľúbených novinách, časopisoch, rozhlasových a televíznych programoch;

Politický systém a základy právneho štátu

- dokázať stručne charakterizovať politický systém a štátne zriadenie na Slovensku;
- dokázať stručne charakterizovať Ústavu SR;
- dokázať popísať činnosť parlamentu, vlády, prezidenta, ombudsmana;
- dokázať hovoriť o ľudských právach a právach dieťaťa;
- dokázať popísať základné rozdelenie súdnej moci a polície.

SLOH

Obsahový štandard

Publicistický štýl a jeho útvary.

Rečnícky štýl a jeho útvary – diskusný príspevok, prejav, prednáška.

Základ rétoriky – rečnícky výcvik.

Rozprávanie ako útvar umeleckého štýlu – aplikácia poznatkov v umeleckom rozprávaní.

Výkonový štandard

- dokázať určiť charakteristické znaky publicistického štýlu;
- dokázať rozoznať útvary publicistického štýlu (správa, oznam, interview, fejtón, recenzia, kritika, reportáž);
- dokázať napísať úvahu, interview, kritiku, oznam a správu;
- dokázať určiť hlavné znaky rečníckeho štýlu;
- vedieť napísať a predniesť diskusný príspevok, prednášku, slávnostný a privítací prejav.
- vedieť napísať a predniesť referát (napr. o prečítanej knihe, divadelnom predstavení atď.), koreferát, slávnostný a privítací prejav;
- predniesť (ústne) každý referát ako úvod do diskusie na určitú tému.
Diskutovať
k referátu a koreferátu.

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Obsahový štandard

- veta a výpoveď;
- vety podľa modálnosti;
- jednoduchá veta;
- vetné členy: hlavné a rozvíjacie;
- vetný základ;
- rozvitý vetný člen a viacnásobný vetný člen;
- sklad ako základná jednotka syntaxe vo vete: prisudzovací, determinatívny a koordinatívny sklad;
- spájanie členov vo vete na základe zhody, väzby a primkýnania;
- vety podľa zloženia: jednočlenná vety, dvojčlenná vety, holá veta, rozvitá veta, veta s viacnásobným vetným členom;
- súvetie priraďovacie a podrad'ovacie, jednoduché a zložené; transformácia jednoduchého podrad'ovacieho súvetia na jednoduchú vetu;
- správne používanie interpunkcie vo vete a v súvetí;
- priama, nepriama a polopriama reč;
- slovosled: poradie slov vo vete.

Výkonový štandard

- ovládať učivo o hlavných a vedľajších vetných členoch;
- hlavné a vedľajšie vetné členy vedieť nielen určovať, ale aj používať pri tvorbe písomného či ústneho prejavu;
- vedieť, čo je to veta a výpoveď;

- poznať vety podľa jednotlivých klasifikácií;
- vedieť, ktoré vetné členy môžu tvoriť predikatívnu syntagmu;
- vedieť vysvetliť termín determinatívna syntagma;
- vedieť, ktoré vetné členy môžu byť nadradené a ktoré podradené;
- na príklade vedieť vysvetliť, že v koordinatívnej syntagme sú vetné členy priradené jeden k druhému.

Tematický celok: **Pravopisné, gramatické a štylizračné cvičenia**

Obsahový štandard

Pravopisné pravidlá slovenčiny: písanie i, í/y, ý, písanie veľkých písmen, písanie interpunkčných znamienok. Práca s pravopisným a výkladovým slovníkom. Cvičenia na tvorenie a využívanie gramatických tvarov. Štylizračné cvičenia: základ pri tvorení ústneho a písomného prejavu.

Výkonový štandard

- ovládať základné pravopisné pravidlá slovenčiny;
- vedieť, v ktorom slovníku si má pravopisné javy overiť;
- rôznymi cvičeniami si osvojiť gramatické javy slovenčiny;
- štylizračné cvičenia zamerané napríklad na nácvik používania synonym, na rozširovanie slovnej zásoby či členenia textu dokázať využívať pri koncipovaní ústneho alebo písomného prejavu.

SLOVENSKÁ LITERATÚRA

1. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Tematický celok: **Ľudová slovesnosť**

Obsahový štandard

- Žánre ľudovej slovesnosti (piesne historické, ľúbostné, vojenské, zbojnícke, uspávanky, trávnicie, balady, povesti, rozprávky, príslovky a porekadlá, pranostiky atď.);
- Vplyv ľudovej slovesnosti na umelú literatúru;
- Zberatelia ľudovej slovesnosti;
- Spoločné a odlišné znaky slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Výkonový štandard

- spoznávať najcharakteristickejšie znaky ľudovej slovesnosti;
- dokázať rozlíšiť ľudovú slovesnosť od umelej literatúry; mať dokonalé vedomosti o slovenskej a maďarskej ľudovej slovesnosti.

Tematický celok: **Stredoveká slovenská literatúra**

Obsahový štandard

- Staroslovienská literatúra (pôsobenie Cyrila a Metoda na Veľkej Morave);
- Písomné pamiatky pôvodnej a prekladovej literatúry;
- Stručný prehľad stredovekej latinskej literatúry (legendy, kroniky);
- Humanizmus a renesancia – stručný prehľad;
- Baroková literatúra (náboženská a svetská literatúra) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- chápať kultúropolitický význam oboch veľkomoravských vierozvestcov a stotožňovať sa s nimi na základe autentických staroslovienskych textov;
- dokázať pochopiť pomocou prekladov legend a kroník ich život a spoločensko-politickú

činnosť;

- dokázať nájsť rozdiel a totožnosti medzi barokovou náboženskou a barokovou svetskou literatúrou.

Tematický celok: **Osvietenstvo a klasicizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristika obdobia klasicizmu – národnobuditeľské tendencie (Anton Bernolák);
- Jozef Ignác Bajza – autor prvého slovenského románu;
- Slovenská vzájomnosť v dielach Jána Kollára;
- Myšlienky humanity, slobody, vlastenectva a národného uvedomovania v tvorbe Hollého.
- Kritik slovenského malomeštiactva a jeho kultúrnej zaostalosti – Ján Chalupka.

Výkonový štandard

- dokázať definovať spoločenské, filozofické a politické udalosti osvietenstva a interpretovať jeho národnobuditeľské tendencie v slovenskej literatúre a kultúre;
- vedieť pozitívne hodnotiť činy slovenských autorov v kontexte vývoja;
- upevňovať získané poznatky a vedieť ich aplikovať pri kritike vtedajších a súčasných spoločenských a kultúrnych nedostatkoch.

Tematický celok: **Romantizmus**

Obsahový štandard

- Charakteristické znaky slovenského romantizmu;
- Vlastenecký a demokratický pátos v dielach Sama Chalupku;
- Problematika osobného a spoločenského v poézii Andreja Sládkoviča, spoločné znaky ospievania lásky v Maríne a Detvanovi;
- Detvan – rozbor úryvku lyricko-epického diela;
- Revolučné myšlienky v revolučnom období u Janka Kráľa;
- Ľudový odboj proti feudalizmu v Bottovej tvorbe Smrť Jánošíkova;
- Prejav irónie v Kalinčiakovej epike Reštavrácia;
- Epická tvorba Štúrovej generácie;

Výkonový štandard

- naučiť sa čítať umelecké literárne dielo s kritickým odstupom a nadhľadom;
- dokázať analyzovať a interpretovať diela autorov z obdobia romantizmu;
- chápať systémovú celistvosť a celkovú umeleckú pôsobnosť literárneho diela.

Tematický celok: **Porevolučné a matičné obdobie**

Obsahový štandard

- Spoločensko-politické a literárno-umelecké pomery po občiansko-demokratickej revolúcii v roku 1848 – 1849;
- Literárny život v matičnom období;
- Krátka informácia o diele Jonáša Záborského;
- Charakteristika dobových spoločenských udalostí v dramatickej tvorbe Jána Palárika.

Výkonový štandard

- vedieť charakterizovať prechodné obdobie od romantizmu k realizmu;
- vedieť interpretovať myšlienku vzájomnej spolupatričnosti medzi Slovákami a Maďarmi.

2. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Tematický celok: **Realizmus v slovenskej literatúre**

Obsahový štandard

- Interpretácia základných charakteristických znakov realizmu ako významného literárneho smeru 19. storočia;
- Rozdiely medzi chápaním zemianstva u Vajanského, Hviezdoslava a Kukučína;
- Hviezdoslavova lyrika, epika a dramatická tvorba;
- Rozbor Kukučínových diel (podľa úryvkov z učebnice a antológie);
- Interpretácia Kukučínovej tvorby so zvláštnym zreteľom na dedinskú a zemiansku tematiku;
- Najvýznamnejšie poviedky Jozefa Gregora - Tajovského a jeho dramatická tvorba;
- Rozbor epických diel Boženy Slančíkovej –Timravy (Ťapákovci, Hrdinovia);
- Charakteristika niektorých kladných a záporných postáv a konfliktových situácií z diel realistických autorov;
- Kritické stanovisko na základe vlastného zážitku o obľúbenom diele z obdobia realizmu;
- Porovnávať postavy, prostredie a konfliktové situácie realistických diel v slovenskej a maďarskej literatúre.

Výkonový štandard

- dokázať porovnávať dejovosť, počínanie protagonistov a zobrazenie prostredia ako aj konfliktnosť v slovenských a maďarských literárnych dielach;
- vedieť reprodukovať obsah literárneho textu a osobitne dbať o kompozíciu aj o literárnoteoretické a jazykové javy;
- dokázať tvorivo interpretovať osvojené myšlienky a produkovať vlastné.

Tematický celok: **Slovenská literárna moderna**

Obsahový štandard

- História vzniku literárnej moderny;
- Charakteristika literárnych smerov (symbolizmus, nadrealizmus, expresionizmus, impresionizmus atď.);
- Spojitosť osobného zážitku s poetikou symbolizmu v dielach Ivana Kraska;
- Poézia a próza Janka Jesenského.

Výkonový štandard

- dokáže rozlíšiť a interpretovať literárne smery a zaradiť ich do určitého literárneho obdobia v dielach príslušných slovenských autorov;
- dokáže komparatistickou metódou vykázať prvky najcharakteristickejších literárnych smerov a odlišnosti v ich štruktúre.

Tematický celok: **Slovenská poézia, próza a dráma v medzivojnovom období**

Obsahový štandard

- Rozlišovanie dvoch skupín autorov v medzivojnovom období: sociálno-funkčná (davisti) a avantgardná skupina;
- Motívy lyrického subjektu v humanizačnom procese spoločnosti v dielach avantgardných autorov (Martin Rázus, Ján Smrek, Emil Boleslav Lukáč);
- Umelecké hodnoty poézie Ladislava Novomeského;
- Esteticko-umelecký fenomén nadrealizmu v lyrike Rudolfa Fabryho, Vladimíra Reisela, Štefana Žáryho;
- Lyrizujúca atmosféra v spoločenskom románe Jozefa Cígera Hronského Jozef Mak;
- Rezonovanie sociálnej problematiky v próze Petra Jilemnického (stručný prehľad);
- Zobrazovanie ťažkého života spoločenských mäs v dielach Fraňa Kráľa (stručný prehľad);
- Lyrizovaná próza ako literárny prúd v slovenskej literatúre;
- Čestný človek proti neľútostným zákonom civilizovaného sveta (Ludo Ondrejov);

- Tematická a ideová stránka v diele Margity Figuli Tri gaštanové kone;
- Kompaktnosť protagonistu, prostredia a deja v tvorbe Františka Švantnera (výber noviel z Malky);
- Významný predstaviteľ lyrizovanej prózy: Dobroslav Chrobák (stručný prehľad);
- Témy zo súdobej spoločnosti a témy s historickým podtextom v drámach Ivana Stodolu;
- Správanie sa ľudí v hraničných situáciách v tvorbe Júliusa Barča-Ivana.

Výkonový štandard

- vedieť pochopiť novátorské tendencie v slovenskej poézii inšpirované úvahami o zmysle života;
- dokázať obsažne, výstižne, jednoznačne, zreteľne a kreatívne diskutovať o lyrickej, prozaickej alebo dramatickej tvorbe;
- dokázať analyzovať konanie postáv tak, aby vznikol dojem, že literárne postavy sú vernými portrétmi ľudí, ktorí v zobrazovanej dobe žili;
- osvojiť si schopnosť vrátiť sa do vnútorného života postáv, chápať ich myslenie, cítenie a konanie;
- bez väčších ťažkostí vedieť charakterizovať dej, protagonistu a prostredie v medzivojnovom období v dielach Jozefa Cígera Hronského a Mila Urbana.

3. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Tematický celok: **Súčasná slovenská próza**

Obsahový štandard

- František Hečko a jeho Červené víno;
- Protifašistický odboj a Slovenské národné povstanie v dielach Vladimíra Mináča;
- Dominik Tatarka ako dôsledný kritik spoločenských, politických a kultúrnych pomerov;
- Svedectvá zo zákulisia politických procesov v tvorbe Ladislava Mňačka;
- Realistický obraz slovenskej dediny a jej obyvateľa u Alfonza Bednára;
- Nový pohľad na sociálnu skutočnosť u Rudolfa Jašíka;
- Staršia generácia (František Hečko, Vladimír Mináč, Alfonz Bednár, Ladislav Mňačko, Dominik Tatarka, Rudolf Jašík);
- Generácia 1956 alebo Generácia Mladej tvorby (Jaroslava Blažková, Anton Hykisch, Ján Johanides);
- Literatúra šesťdesiatych rokov (Vincent Šikula, Rudolf Sloboda, Peter Jaroš, Ladislav Ballek);
- Literatúra sedemdesiatych rokov (Dušan Mitana, Ľuboš Jurík, Jozef Puškáš);
- Literatúra v polovici osemdesiatych rokov (samizdatová a oficiálna);
- Literatúra deväťdesiatych rokov (Peter Pišťanek, Dušan Taragel, Viliam Klimáček) – stručný prehľad;
- Literatúra z konca deväťdesiatych rokov – stručný prehľad;
- Nové zámery a úsilia v slovenskej literatúre po II. svetovej vojne;
- Literatúra pre deti a mládež – stručný prehľad;
- Literatúra faktu (Ľudo Zúbek, Vojtech Zamarovský a iní) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- dokázať charakterizovať povojnové literárne dianie, zvýrazniť ho príkladmi a kreatívne doplniť subjektívnymi poznámkami a pripomienkami;
- dokázať dôkladne rozoberať a interpretovať literárne diela a určiť ich hodnotovú orientáciu, ako i reprodukovať obsah literárneho textu;

- dokázať uskutočniť periodizáciu v súčasnej slovenskej prozaickej tvorbe a určiť najvýznamnejších predstaviteľov.

4. ročník

(1 hodina týždenne, 30 hodín ročne)

Tematický celok: **Súčasná slovenská poézia**

Obsahový štandard

- Pokračovanie avantgardných snáh v povojnovom období;
- Básnická generácia 1944;
- Obdobie schematizmu (Ján Kostra, Pavol Horov, Vojtech Mihálik);
- Generácia 1956 (Milan Rúfus, Miroslav Válek);
- Básnické zoskupenie konkrétnikov (Ján Stacho, Ľubomír Feldek...);
- Osamelí bežci a ďalšie básnické zoskupenia – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- vedieť vymenovať autorov a avantgardné smery v povojnovom období;
- čítaním poézie sústavne obohacovať vlastnú slovnú zásobu a usilovať sa štylisticky a jazykovo presne a výstižne sa vyjadrovať.

Tematický celok: **Súčasná slovenská dráma a literárna kritika**

Obsahový štandard

- Slovenská dráma po roku 1945;
- Divadelné hry Štefana Kráľika;
- Peter Karvaš – kritik súdobých spoločensko-politických pomerov na Slovensku;
- Ivan Bukovčan a jeho dramatická tvorba;
- Špecifické uchopenie objektívnej reality – Osvald Zahradník;
- Súčasná dramatická tvorba (Milan Lasica a Július Satinský; Ján Solovič, Stanislav Šteпка a iní) – stručný prehľad.

Výkonový štandard

- dokázať rozpovedať príbehy najvýznamnejších slovenských dramatických diel;

PROCES

SLOVENSKÝ JAZYK

Žiaci stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským prechádzajú zložitým obdobím rozvíjajúceho sa logického a abstraktného myslenia, preto vo vyučovacom procese je im potrebné poskytnúť možnosti na diskusiu ako aj pestovať ich kreatívnu aktivitu.

Učiteľ vo vyučovacom procese musí ciele zaraďovať tak, aby zodpovedali veku primeranosti a výsledkom predchádzajúcej výchovy.

Kvalitu vzdelávania je možné zvyšovať takými metódami, ktoré podporujú samostatnú prácu žiaka. Využívajú sa riadené kontrolované techniky (dialóg, otázky a odpovede, kontrola písomných a ústnych prejavov), čiastočne riadené techniky (vyrozprávanie príbehov na základe testov, samostatná práca s učebnicou) ako aj voľné nekontrolované techniky (štruktúracia vyučovacej hodiny, reťazový dialóg, referáty, spoločensky orientovaná interakcia). Z druhov jazykových cvičení sú najdôležitejšie substitučno-rozširujúce, substitučné, transformačné a drilové.

Vyučujúci spomedzi organizačných foriem práce na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a slovenskej literatúry podľa vlastných „reflexií“ využívajú zväčša frontálnu prácu, ďalej prácu vo dvojiciach a napokon samostatnú, individuálnu prácu žiakov. Úlohou samostatnej prípravy žiakov nie je reprodukcia študovaných textov, ale príprava na diskusiu o problémoch, ktoré sa žiakom vopred oznámia. Osvojovanie učiva sa zrealizuje praktickým výcvikom priamo v škole ale aj doma.

Na hodine slovenského jazyka a slovenskej literatúry sa delia triedy pri počte 24 a viac žiakov. Práca s menším počtom žiakov by bola ešte efektívnejšia. Pre šandardizáciu slovenského jazyka bude potrebné si vyčleniť podľa možností z rozširujúcich hodín v každom ročníku stredných škôl jednu hodinu konverzáciu v slovenskom jazyku.

Klasifikované písomné práce (kontrolné slohové práce, cvičné slohové práce, diktáty) na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským sú stanovené podľa ročníkov. Práca sa píše na jednej vyučovacej hodine a opravuje sa tiež na jednej vyučovacej hodine. Oprava sa využije na individuálne vysvetlenie a precvičovanie javov, ktoré si podľa výsledkov zasluhujú pozornosť.

Učebnice slovenského jazyka vedú žiakov k účelnému využívaniu normatívnych príručiek, prípadne k využívaniu ďalších jazykových príručiek.

Vyučovací proces v slovenskom jazyku vyžaduje, aby učiteľ vhodne využíval učebné pomôcky a didaktickú techniku, ba aj najnovšie výdobytky z informatiky. Efektívnosť využitia auditívnych a vizuálnych učebných pomôcok sa zabezpečuje tak, že sa pripravujú ku konkrétnemu učivu a konkrétnym učebniciam. Vybavenie škôl počítačmi pomôže žiakom ľahšie sa zorientovať v rozličných odborných problémoch toho – ktorého vyučovacieho predmetu.

Ekonomické využitie didaktickej techniky uľahčujú odborné pracovne na vyučovanie slovenského jazyka. Tieto pracovne treba spájať s príručnou žiackou knižnicou. Žiaci by mali mať prístup k učiteľskej knižnici, aby sa mohli vzdelávať v jazykovede, literatúre a iných spoločenskovedných disciplínach.

Pracovná aktivita žiakov si vyžaduje aj adekvátny spôsob hodnotenia a klasifikácie. Hodnotenie a klasifikácia by mali vo veľkej miere zasahovať žiakovu činnosť vo vyučovacom procese, motivovať žiakovu aktivitu. Žiaka treba i vtedy klasifikovať, keď rieši len čiastkovú úlohu (jedna odpoveď, vyriešenie úlohy), ak v nich prejavil zručnosť, presnosť či kreativitu.

SLOVENSKÁ LITERATÚRA

Časovo prvým cieľom literárnej výchovy na strednej škole s vyučovacím jazykom maďarským je rozbor a interpretácia literárneho diela, pričom sa usiluje na postupné prekonávanie naivnej úrovne recepcie, pri ktorej sa žiak ako čitateľ primárne sústreďuje na prvý, sujetový plán diela. Analytické a interpretačné činnosti sa preto na začiatku prvého ročníka ešte sústreďujú na dôkladné zvládnutie významovej a kompozičnej stránky dejovej línie.

V najvyšších ročníkoch sa stáva cieľom výchovy dosiahnutie štandardnej interpretačnej úrovne s úplnou názorovou samostatnosťou žiaka. Dôraz sa kladie na rozvoj kritického myslenia a prístupu k danému dielu, odborne správnej argumentácie a štylisticky vyspelej úrovne komunikácie.

Súčasnú učebnice sú koncipované dostatočne široko a disponujú s Antológiou slovenskej literatúry bohatými literárnymi ukážkami. Učiteľovi umožňujú sústrediť sa na interpretáciu literárneho diela, sprostredkovať potrebné literárnovedné poznatky, rozvíjať, prehĺbovať a upevňovať čitateľské, percepčné a vyjadrovacie schopnosti.

Koncepcia cieľov naznačuje aj isté odlišnosti v chápaní kontroly a hodnotení žiaka. Kontrola výstupov z vyučovacieho procesu má uprednostňovať zisťovanie žiakových interpretačných schopností, úroveň jeho samostatnosti a kritického myslenia, nápaditosť a fantáziu, kvalitu i krásu vyjadrovania jeho myšlienok.

V oblasti mimotriednej a mimoškolskej práce učiteľ podporuje a vhodne využíva jazykové a literárne krúžky, besedy s kultúrnymi činiteľmi, školský časopis na kreatívnu činnosť talentovaných žiakov, besedy o zaujímavých knihách, návštevu filmových a divadelných predstavení, literárnych múzeí, kontakt s družobnými školami, korešpondenciu žiakov.

Predmet: MAĎARSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

NA STREDNEJ ŠKOLE (GYMNÁZIU) S VYUČOVACÍM JAZYKOM MAĎARSKÝM

1. FUNKCIA UČEBNÉHO PREDMETU

Vyučovací predmet maďarský jazyk a literatúra má v podsystéme národnostného školského vzdelávania Slovenskej republiky centrálné postavenie.

Vyučovací predmet maďarský jazyk a literatúra ako aj maďarský jazyk ako vyučovací jazyk v školách s vyučovacím jazykom maďarským (ďalej školy s VJM) sa dá charakterizovať v prvom rade všeobecnými vlastnosťami. Na tento vyučovací predmet sú charakteristické všetky tie vlastnosti, ktoré paralelne charakterizujú aj vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúru ako aj vyučovací jazyk slovenský v školách s vyučovacím jazykom slovenským. Charakteristika týchto všeobecných vlastností sa nachádza v patričnej časti predmetného materiálu. Z toho dôvodu sa na tomto mieste nezaoberáme ich hlbšou analýzou. Zároveň tiež konštatujeme, že vyučovací predmet maďarský jazyk a literatúra v porovnaní s vyučovacím predmetom SJL charakterizujú aj isté špeciálne črty. Tie vyplývajú na jednej strane zo situácie maďarčiny na Slovensku, na druhej strane z jej funkcií. Maďarský jazyk na Slovensku je jazykom početne významnej národnostnej menšiny (520 528 ľudí, 9,6% obyvateľstva). Obce obývané Maďarmi vytvárajú miestami užšie, inde sa rozširujúce, väčšinou súvislé jazykové pásmo, ktoré sa tiahne od Bratislavy až po slovensko-ukrajinské hranice. Maďarčina je na Slovensku menšinovým jazykom. Pre príslušníkov maďarskej národnosti je hlavným komunikačným prostriedkom zároveň významným symbolom národnej identity ako aj kultúry.

2. CIELE UČEBNÉHO PREDMETU

Hlavné ciele učebného predmetu vyplývajú z nasledovných skutočností:

1. Kognitívna funkcia maďarského jazyka ako materinského a zároveň vyučovacieho jazyka v školách s VJM

Materinský jazyk je zároveň aj vyučovacím jazykom na ZŠ a SŠ s VJM, z čoho vyplýva, že bezprostredne ovplyvňuje osvojenie si učiva všetkých vyučovacích predmetov.

2. Rozvíjanie jazykových kompetencií v iných jazykoch: v druhom – štátnom jazyku a cudzích jazykoch

Maďarský jazyk a literatúra ako učebný predmet umožňuje na vyššej úrovni rozvíjať jazykové kompetencie tak v štátnom jazyku ako aj v cudzích jazykoch. Na základe uvedenej funkcie materinského jazyka zastávame názor, že sa má uplatniť princíp rovnakého postavenia materinských jazykov, čiže pomerne vysoká hodinová dotácia vyučovacích predmetov z materinského jazyka. Aj preto je potrebné zosúladiť týždennú hodinovú dotáciu materinských jazykov v učebných plánoch na školách s vyučovacím jazykom slovenským i na školách s vyučovacím jazykom maďarským. Na základe uvedených argumentov je potrebné stanoviť týždennú hodinovú dotáciu maďarského jazyka a literatúry na všetkých stupňoch ZŠ a SŠ s VJM v rozsahu hodinovej dotácie slovenského jazyka a literatúry na školách s vyučovacím jazykom slovenským.

3. Jazyková situácia

Je známy fakt, že materinský jazyk detí vstupujúcich do školy s VJM je podoba maďarčiny v menšinovom prostredí. Z lingvistických výskumov ako aj z praxe je jasné, že ju charakterizuje na jednej strane vyššia miera zastúpenia nárečových prvkov, na druhej strane zase výskyt prvkov štátneho jazyka. Túto okolnosť konštatujeme ako samozrejmosť, ktorá vyplýva z prirodzeného styku týchto jazykov a ich usporiadania v Slovenskej republike (ide o vzájomný vzťah štátneho a menšinového jazyka). Okrem nadobudnutia jazykových kompetencií v oboch jazykoch na rôznych úrovniach prirodzeným následkom dvojjazyčného prostredia je však aj istá jazyková neistota používateľov jazyka aj v materinskom jazyku. Deti v školách s VJM sa stretávajú so štandardnou podobou maďarčiny, ktorá im z hľadiska aktívneho používania nie je úplne prirodzená. Postupné eliminovanie jazykovej neistoty je nutné ošetriť patričnou, špeciálnou jazykovou výchovou. Nedostatočne zabezpečená jazyková výchova sa totiž odrazí na celkovej úspešnosti žiakov, resp. môže ich znevýhodniť hlavne v začiatkovej fáze povinnej školskej dochádzky.

Cieľom vzdelávania v oblasti maďarského jazyka a literatúry je dosiahnuť takú úroveň rečových zručností v maďarskom jazyku, aby žiaci zvládli každú komunikatívnu situáciu či už hovorovú alebo odbornú v rozsahu odbornosti všetkých vzdelávacích oblastí a primerane a vhodne z hľadiska jazykového štýlu, s príslušnou gramatickou a pravopisnou normou v ústnom i písomnom prejave.

Cieľom vzdelávania je rozvíjať kľúčové kompetencie tak, aby študenti:

- pochopili význam vzdelávania v prvom (materinskom) jazyku. Aby chápali jazyk ako svojbytný historický jav, v ktorom sa odráža historický a kultúrny vývoj národa a zároveň ako významný zjednocujúci činiteľ národného spoločenstva a ako dôležitý prostriedok celoživotného vzdelávania,
- nadobudli a rozvíjali pozitívny vzťah k materinskému jazyku a pochopili jeho potenciálne zdroje pre svoje osobné a kultúrne bohatstvo,
- vnímali a postupne osvojovali si jazyk ako bohatý mnohotvárný prostriedok k získavaniu a odovzdávaniu informácií, k vyjadrovaniu vlastných postojov a názorov,
- rozvíjali komunikatívne schopnosti a návyky, aby získali kvalitnú jazykovú kompetenciu, t. j. schopnosť primerane reagovať v rozličných jazykových situáciách,
- zvládli základné pravidlá medziľudskej komunikácie daného kultúrneho prostredia a nadobudli pozitívny vzťah k jazyku v rámci interkultúrnej komunikácie,
- samostatne získali informácie z rozličných zdrojov a zvládli práce s jazykovými a literárnymi textami,
- nadobudli sebavedomie pri vystupovaní na verejnosti a kultivovaný prejav ako prostriedok presadenia samého seba,
- nadobudli etické cítenie založené na empatii a asertivite, naučili sa prosociálne správať, aby si dokázali uvedomiť podstatu a význam ľudských hodnôt,
- nadobudli vzťah a dokázali individuálne prežiť slovesné umelecké dielo,
- mali vlastné čitateľské zážitky, rozvíjali svoj pozitívny vzťah k literatúre a k ďalším druhom umenia vychádzajúcich z umeleckých textov a rozvíjali svoje emocionálne a estetické cítenie a vnímanie.

3. OBSAH

(štvorročné gymnáziá s vyučovacím jazykom maďarským)

ŠTRUKTÚRA VZDELÁVACEJ OBLASTI:

I. A. GRAMATIKA – JAZYKOVÝ SYSTÉM

Zvuková stránka jazyka a pravopis
Lexikológia
Morfológia
Syntax
Dejiny jazyka a jazykoveda

I. B. GRAMATIKA – KOMUNIKÁCIA A SLOH

Komunikácia ako zdroj informácií
Ústny a písomný prejav
Vlastné tvorivé písanie
Subjektívna a objektívna komunikácia

II. LITERATÚRA

Všeobecne o literatúre
Základné literárne druhy
Základné literárne žánre
Kompozícia literárneho diela
Štylistika literárneho textu
Metrika
Informácie o autoroch a literárnych diel

1. ročník

Jazyk a komunikácia

(1 hodina týždenne / 33 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Spôsoby a metódy učenia sa
2. Človek, reč a jazyk
Vzájomné prepojenie jazyka a rozmyšľania. Činitele komunikácie. Rôzne funkcie jazyka: oznamovacia – zobrazovacia (informatívna), zvolacia, vyjadrovacia. Bilingválne jazykové spoločenstvá
3. Informácia a komunikácia. Čítanie a porozumenie textu. Základné poznatky z rétoriky. Argumentovanie – spôsoby a typy argumentovania
4. Jazyková kultúra
5. Pravopis, testy, slohové práce

Literatúra

(3 hodiny týždenne / 99 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Starovek
2. Stredovek – Svetová literatúra, maďarská literatúra
3. Renesancia – Svetová literatúra, maďarská literatúra
4. Baroková literatúra
5. Klasicismus a osvietenstvo – Svetová literatúra, maďarská literatúra
6. Začiatky dramatickej tvorby v maďarskej literatúre

2. ročník

Jazyk a komunikácia

(1 hodina týždenne / 33 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Fonetický systém maďarského jazyka

2. Lexikológia – rozvrstvenie slovnej zásoby podľa rozličných hľadísk
3. Niektoré zvláštnosti jazykových prejavov Maďarov na Slovensku na úrovni lexiky
4. Systém slovných druhov a pravopis
5. Testy, slohové práce. Súhrnné opakovanie učiva

Literatúra

(2 hodiny týždenne / 66 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Romantizmus vo svetovej literatúre
2. Romantizmus v maďarskej literatúre (Jókai Mór: *Az arany ember*, Petőfi Sándor: *Az apostol*)
3. Realizmus vo svetovej literatúre
4. Realizmus v maďarskej literatúre (Madách: *Az ember tragédiája*, Mikszáth: *Különös házasság ~ Noszty-fiú esete Tóth Marival*)
5. Písomné práce, testy
6. Rozbor diel odporúčanej literatúry
 - a. Odporúčané diela na memorovanie – zo svetovej literatúry: 2-3 úryvky z básní z maďarskej literatúry: 10-12 úryvkov z básní
 - b. Odporúčané diela na domáce čítanie – zo svetovej literatúry: 2 romány a 3–4 noviel z diel ruských realistov; z maďarskej literatúry: ukážky z 4–5 diel alebo celé diela
7. Používanie počítača a Internetu na rozširovanie poznatkov z literatúry
8. Písomné práce, testy
9. Súhrnné opakovanie učiva

3. ročník

Jazyk a komunikácia

(1 hodina týždenne / 33 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Morfológia
2. Sémantika. Porovnávanie odlišných sémantických javov v maďarčine a slovenčine.
3. Syntax – typy viet. Porovnávanie odlišných syntaktických javov v maďarčine a slovenčine
4. Vetné členy
5. Syntagmy
6. Syntax – súvetia
7. Písomné práce
8. Opakovanie učiva

Literatúra

(2 hodiny týždenne / 66 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Svetová literatúra v druhej polovici 19. storočia a na začiatku 20. storočia
2. Maďarská literatúra na prelome 19. a 20. storočia
3. Význam literárno–kultúrneho časopisu *Nyugat*, a tzv. veľká generácia okolo neho
4. Svetová literatúra na začiatku 20. storočia
5. Prozaici časopisu *Nyugat*
6. Attila József a Miklós Radnóti
7. Používanie počítača a Internetu na rozširovanie poznatkov z literatúry
8. Písomné práce, testy
9. Rozbor diel odporúčanej literatúry
 - a. Odporúčané diela na memorovanie – zo svetovej literatúry: 2–3 úryvky z básní

- z maďarskej literatúry: 10–12 úryvkov z básní
- b. Odporúčané diela na domáce čítanie – zo svetovej literatúry: 3–4 úryvky a 2 romány

napr. celé dielo: Thomas Mann: *Mario a kúzelník*

E. Hemingway: *Starec a more*

- z maďarskej literatúry: 3–4 úryvky z diel a poviedky, celé dielo napr.: Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*, A kulcs, Móricz Zsigmond: *Rokonok*

4. ročník

Jazyk a komunikácia

(1 hodina týždenne / 30 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Štylistika
 - a. Štýlotvorné činitele. Základné funkčné štýly, hovorené a písané jazykové štýly
 - b. Štýlotvorné prostriedky beletrie
 - c. Charakteristika textu.
 - d. Typy textov. Štruktúra textov. Konštruovanie textov
2. Rozvíjanie kompetencií v koncipovaní písaných textov
3. Rozvíjanie rečovej zručnosti
4. Zhrnutie gramatického učiva

Literatúra

(2 hodiny týždenne 60 hodín ročne)

(*Počty vyučovacích hodín nie sú stabilné)

1. Svetová literatúra v druhej polovici 20. storočia
2. Maďarská literatúra v druhej polovici 20. storočia
3. Zahraničná maďarská literatúra
4. Literatúra maďarskej menšiny na Slovensku
5. Pop-poézia, rockové opery
6. Používanie počítača a internetu na rozširovanie poznatkov z literatúry
7. Zhrnutie literárneho učiva
8. Písomné práce, testy
 - a. Odporúčané diela na memorovanie – zo svetovej literatúry: 1–2 úryvky z básní

– z maďarskej literatúry: 3–4 úryvky z básní
 - b. Odporúčané diela na domáce čítanie – zo svetovej literatúry: 4–5 úryvkov z diel, 1-2 romány

– z maďarskej literatúry: úryvky z 4–5 diel alebo 3–4 celé diela, napr.: Örkény István: *Tóthék*, Kertész Imre: *Sorstalanság*

)

OBSAHOVÝ ŠTANDARD

I. JAZYK A KOMUNIKÁCIA

1. Zvuková stránka jazyka a pravopis

Kompetencie spodobovania

- správne vyslovovať slová, v ktorých dochádza k spodobovaniu spoluhlások: vnútri slova, na konci slova pri splývavej výslovnosti a pred pauzou
- správne písať slová, v ktorých dochádza k spodobovaniu spoluhlások: vnútri slova, na konci slova pri splývavej výslovnosti a pred pauzou

Kompetencie suprasegmentálnych javov

- používanie pojmov: melódia vety, slovný prízvuk, vetný prízvuk, (dôraz), prestávka (pauza), tempo, rytmus, sila (intenzita) hlasu, intonácia výrazov a viet
- správna intonácia:
 - ✓ viet podľa obsahu
 - ✓ výrazov včlenených a pripojených v jednoduchej vete čiarkou (časť, viacnásobný vetný člen, prístavok, vytýčený vetný člen)
 - ✓ vedľajšej vety v podradovacom súvetí v rozličnom postavení

Kompetencie výslovnosti a pravopis u prídavných mien; písanie -l a -ly

Kompetencie písania cudzích slov, výslovnosť a pravopis cudzích predpôň a cudzích prípon

- výslovnosť a pravopis cudzích predpôň: anti-, ni-, di-, dis-, epi-, im-, in-, sym-, syn-, tri-, vice-
- výslovnosť a pravopis cudzích prípon: -us, -ita, -ista, -izmus, -ia, -ió

Kompetencie písania interpunkčných znamienok (bodka, čiarka, spojovník, pomlčka, lomka, apostrof, úvodzovky)

- písanie bodky za skratkou a skratkovým slovom
- písanie čiarky v jednoduchom súvetí: pri pripájaní viacnásobných vetných členov, prístavku, pri vyčlenení citoslovca, oslovenia, pri odčlenení vytýčeného vetného člena
- poznať a vedieť používať spojovník, pomlčku, lomku, vedieť odlíšiť spojovník a pomlčku
- podstatu apostrofu a vedieť ho používať (vynechanie hlásky, skrátenie údajov)
- písanie úvodzoviek v priamej reči, pri uvádzaní citátov

Kompetencie používania korektorských značiek

- vedieť používať značky pri oprave písaných textov

Kompetencie spisovnej maďarčiny

- poznať spisovné výrazy v protiklade s nespisovnými výrazmi
- Poznať nárečové slová vlastného dialektu

2. LEXIKOLÓGIA

Kompetencie slovnej zásoby

- členenie slovnej zásoby (jadro a okraj slovnej zásoby, hovorové a knižné slová, spisovné a nespisovné, zastarané a nové slová, domáce a cudzie)
- členenie slovnej zásoby a hovorené a knižné (odborné, básnické), spisovné a nespisovné slová (slangové a nárečové), zastarané a nové slová, domáce a cudzie slová, citovo-zafarbené a bez citového zafarbenia, rozoznať ich v texte

- význam slova (gramatický a vecný, jednovýznamové a viacvýznamové slová, jednoslovné a viacslovné – združené pomenovania, frazeologické jednotky)
- delenie slov podľa významu: gramatický a vecný, jednovýznamové a viacvýznamové, jednoslovné a združené pomenovania
- príslovia, porekadlá, prirovnania
- nepriame pomenovania – metafora, metonymia, personifikácia
- homonymá, synonymá, antonymá/opozitá

Kompetencie tvorenia slov

- pojmy: základové slovo, odvodené slovo, základ slova, prípona
- tvorenie slov odvodzovaním (príponami), skladaním, bezpríponové, skracovaním, s opačným (protikladným) významom
 - tvorenie podstatných mien, sloviest príponou,
 - tvorenie zdrobnenín a zveličujúcich slov príponou
 - tvorenie podstatných mien od sloviest
 - tvorenie slov s opačným/protikladným významom
 - tvorenie prísloviest spôsobu od akostných prídavných mien, tvorenie skratiek, skratkových slov, značiek
 - tvorenie slov skladaním

Kompetencie lexikografie

- vysvetliť podstatu lexikológie
- práca s pravopisným, výslovnostným, výkladovým, synonymickým, frazeologickým, slangovým slovníkom, slovníkom cudzích slov
- vyhľadať heslo v slovníkoch, interpretovať ho, uviesť príklady na jednotlivé typy slovníkov

3. MORFOLÓGIA

- Kompetencie delenia slovných druhov z troch hľadísk
 - – delenie slovných druhov podľa troch hľadísk:
 - vecný význam (plnovýznamové – neplnovýznamové)
 - ohybnosť (ohybné – neohybné)
 - vetno-členská platnosť (s vetno-členskou platnosťou – bez vetno-členskej platnosti)
- Kompetencie plnovýznamovosti a ohybnosti podstatných mien; skloňovanie, vetno-členská platnosť, pravopis podstatných mien
 - – skloňovanie podstatných mien, určovanie gramatických kategórií (všeobecné – vlastné, konkrétne – abstraktné), plnovýznamovosť
 - zdomácnené podstatné mená cudzieho pôvodu
 - podstatné mená v jednoduchej vete ako vetný člen
 - cudzie podstatné mená jednotlivo aj v texte
- Kompetencie plnovýznamovosti prídavných mien; skloňovanie, stupňovanie, gramatické kategórie, vetno-členská platnosť pravopis prídavných mien
 - delenie prídavných mien

- tvorenie vzťahových a prívlastňovacích prídavných mien z vlastných podstatných mien, , stupňovanie (jednoduchým a opisným spôsobom, pravidelné a nepravidelné stupňovanie)
- určovanie gramatických kategórií prídavných mien
- prídavné mená v jednoduchej vete ako vetný člen
- Kompetencie delenia zámen; skloňovanie, gramatické kategórie, vetno-členská platnosť, výnimky z rytmického krátenia, pravopis zámen
- delenie zámen, určovať gramatické kategórie
- poznať kratšie a dlhšie tvary osobných zvratných zámen
- neurčité zámená s časticou nie: niečí, niekým
- Kompetencie delenia čísloviek; skloňovanie, gramatické kategórie, vetno-členská platnosť, pravopis čísloviek
- delenie čísloviek na určité a neurčité, na základné, skupinové, radové, násobné, druhové
- gramatické kategórie čísloviek
- pravopis čísloviek (jednoduché a zložené tvary základných a radových čísloviek slovom a číslicou)
- číslovky v jednoduchej vete ako vetný člen, pravopis základných, radových a násobných čísloviek
- Kompetencie plnovýznamovosti, časovanie sloves; gramatické kategórie, vetno-členská platnosť, pravopis sloves
- delenie sloves na zvrtné – nezvrtné, plnovýznamové – neplnovýznamové, jednoduchý a zložený slovesný tvar, plnovýznamové slovesá (činnostné – stavové, predmetové – bezpredmetové, prechodné – neprechodné), neplnovýznamové slovesá, ich postavenie vo vete
- neurčité slovesné tvary (delenie na neurčitok, prechodník, činné prídavné prítomné, trpné prídavné, slovesné podstatné meno prídavné minulé a prechodník)
- gramatické kategórie (osoba, číslo, čas, spôsob, slovesný rod a slovesný vid)
- Kompetencie delenia, stupňovania prísloviek, ich vetno-členská platnosť a pravopis
- podstata plnovýznamovosti, neohybnosti a vetno-členskej platnosti prísloviek
- delenie prísloviek na miesta, času, spôsobu a príčiny
- určovanie prísloviek jednotlivo, v texte
- odlíšenie prísloviek od častíc vo vete
- Kompetencie neohybných slovných druhov. Kompetencie predložiek, spojok, častíc a citosloviec
- podstata neplnovýznamovosti a neohybnosti predložiek
- delenie spojok ne priradovacie, podradovacie, písanie čiarky v súvetí
- podstata neplnovýznamovosti a neohybnosti častíc, častice v texte, odlíšenie častíc od prísloviek
- podstata neplnovýznamovosti a neohybnosti citosloviec, citoslovčia v texte, slová citu, vôle a rôznych zvukov

4. SYNTAX

- Kompetencie ovládania základných vetných členov, rozvíjajúcich vetných členov, vetej skladby, polovetej konštrukcie: prístavku, interpunkcia
- charakteristika základných a rozvíjajúcich vetných členov (prísudok, podmet, predmet, príslovkové určenie miesta, času, spôsobu a príčiny, prívlastok zhodný a nezhodný, prístavok)
- určovanie vetných členov v jednoduchej vete
- delenie vetných členov na holý, rozvitý a viacnásobný
- charakteristika a určovanie vetných skladov – prisudzovací, priradovací, určovací, správne písanie a určovanie
- Kompetencie tvorenia jednoduchých viet, vety podľa obsahu a členitosti

- charakteristika jednoduché vety
- delenie viet podľa obsahu a členitosti, tvorenie a určovanie, (oznamovacia, opytovacia, rozkazovacia, želacia; jednočlenná a dvojčlenná)
- interpunkcia v jednoduché vete
- Kompetencie ovládania slovosledu, činitele slovosledu, objektívne a subjektívne členenie vety, vetosled
- členenie vety na východisko a jadro výpovede, poradie v pokojnom a vo vzrušenom prejave
- významové, gramatické a rytmické činitele slovosledu, umiestnenie príkloniek vo vete
- úprava poradia slov vo vete
- úprava poradia viet v texte
- Kompetencie tvorenia jednoduchých súvetí, kompetencie priradovacieho súvetia a podradovacieho súvetia, interpunkcia
- jednoduchá veta a súvetie
- delenie jednoduchého súvetia na priradovacie súvetie a podradovacie súvetie
- základy interpunkcie pri písaní priradovacieho súvetia a podradovacieho súvetia
- Kompetencie tvorenia zloženého súvetia, interpunkcia
- odlišenie zloženého súvetia od jednoduchého súvetia a jednoduché vety
- charakteristika zloženého súvetia
- počet viet v zloženom súvetí s odlišením hlavných a vedľajších viet
- základy interpunkcie pri písaní zloženého súvetia
- Kompetencie tvorenia záporu v maďarčine, členský a vetný zápor, mimojazykové prostriedky vyjadrovania záporu
- spôsoby vyjadrovania záporu v maďarčine
- podstata a prostriedky vyjadrovania členského a vetného záporu
- členský a vetný zápor

5. DEJINY JAZYKA A JAZYKOVEDA

- Kompetencie ovládania vývinu maďarského jazyka od pramaďarského obdobia po súčasnosť (stručný prehľad)
- charakteristika jazyka, reči, písma, vysvetlenie dôvodu vzniku reči a písma
- vysvetlenie pojmov: ugrofínske jazyky, pramaďarský jazyk.
- základné poznatky o vývine maďarčiny od 10. do 18. storočia
- základné poznatky o vzniku a vývine spisovnej maďarčiny: osobnosť F. Kazinczyho
- spisovná maďarčina po I. svetovej vojne a po II. svetovej vojne
- kompetencie ovládania poznatkov o kodifikácii spisovnej maďarčiny, úprava pravopisnej normy
- Kompetencie ovládania poznatkov o ugrofínskych jazykoch
- delenie ugrofínskych jazykov na ugarské jazyky (chanti, manysi, maďarčina), samojédske jazyky (nenet, enec, selkup, sajánčina), fínsko-permské jazyky (udmurt, amri mordvin, estónčina, fínčina)
- Kompetencie ovládania poznatkov o maďarčine ako národnom jazyku
- spisovná a nespisovná podoba národného jazyka
- delenie maďarských nárečí
- podstata slangu
- nahradenie nespisovných tvarov spisovnými
- Kompetencie starostlivosti o spisovnej maďarčiny (jazyková kultúra)
- význam Jazykovedného ústavu Maďarskej akadémie vied, význam jazykovedných časopisov a jazykových publikácií
- kultivované spisovné vyjadrovanie
- Kompetencie ovládania poznatkov o náuke o jazyku, členenie jazykovedy
- charakteristika pojmu jazykoveda

- členenie jazykovedy (hláskoslovie, lexikológia, tvaroslovie, skladba)
- II. KOMUNIKÁCIA A SLOH

- Komunikatívne kompetencie
 - Komunikácia ako zdroj informácií
 - Subjektívna a objektívna komunikácia
 - Kompetencie ústneho a písomného prejavu
 - Jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie
 - Rozprávanie príbehov a zážitkov
 - Vlastné tvorivé písanie
 - Komunikácia ako zdroj informácií
1. Kompetencie jazykových dorozumievacích štýlov súkromného a verejného styku
- funkcia jazykových štýlov – charakteristika, rozdelenie a poznatky
 - jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie jazykových dorozumievacích štýlov súkromného a verejného styku
 - kompetencie komunikácie ako zdroja informácií
 - subjektívna a objektívna komunikácia
 - kompetencie ústneho a písomného prejavu
- 2. Kompetencie získavania a poskytovania informácií – informačný slohový postup
- slohové útvary informačného slohového postupu
 - rozdiel medzi oznámením a správou
 - kompetencie komunikácie ako zdroja informácií
 - subjektívna a objektívna komunikácia
 - jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie informačného slohového postupu
 - kompetencie ústneho a písomného prejavu
 - vypísanie tlačív (poštová sprievodka, poštová poukážka, telegram, korešpondenčný lístok, dotazník, prihlášku), objednávka, žiadosť, životopis, súkromný a úradný list, správne písanie zámen v liste
3. Kompetencie zobrazovania vlastností – opisný slohový postup
- hlavné znaky opisného slohového postupu (obsahové, kompozičné, jazykové)
 - slohové útvary opisného slohového postupu
 - jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie opisného slohového postupu
 - kompetencie ústneho a písomného prejavu
4. Kompetencie časovej a príčinnej následnosti, dejovej nadväznosti – rozprávací slohový postup
- hlavné znaky rozprávacieho slohového postupu (obsahové, kompozičné, jazykové)
 - útvary rozprávacieho slohového postupu
 - podstata cieleného rozhovoru (interview), simulovanie interview (oslovenie, kontakt, otázky, poďakovanie, ukončenie), činitele vplyvajúce na bariérový a bezbariérový rozhovor
 - odlišnosti rozprávacieho a opisného slohového postupu
 - jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie rozprávacieho slohového postupu
 - kompetencie ústneho a písomného prejavu
 - rozprávanie príbehov a zážitkov
 - vlastné tvorivé písanie

5. Kompetencie analytické a vysvetľovacie – výkladový slohový postup
 - hlavné znaky výkladového slohového postupu (obsahové, kompozičné, jazykové)
 - slohové útvary výkladového slohového postupu
 - jazykové, štylistické a komunikatívne kompetencie výkladového slohového postupu
 - kompetencie komunikácie ako zdroja informácií
 - kompetencie subjektívnej a objektívnej komunikácie
 - kompetencie ústneho a písomného prejavu

VÝKONOVÝ ŠTANDARD

I. GRAMATIKA – JAZYKOVÝ SYSTÉM

ZVUKOVÁ, TVAROVÁ , SKLADOBNÁ A VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA

A PRAVOPIS

Vedomosti

- artikulácia hlások
- artikulačné orgány
- samohlásky, spoluhlásky, zákonitosti samohlások a spoluhlások
- hlásky, slabiky, slová, vety,
- rozdeľovacie (interpunkčné) znamienka: bodka, otáznik, výkričník, čiarka, spojovník, bodkočiarka, dvojbodka
- rozdelenie hlások, slabiky, slová, vety, text,
- veľké začiatkové písmená,
- melódia vety,
- rozvrstvenie maďarčiny ako národného jazyka
- spisovná maďarčina, jej dialekty a sociolekty
- rozvrstvenie a dynamika slovnej zásoby
- slovník bilingválnych hovoriacich
- rôzne typy slovníkov
- tvorenie slov
- slovné druhy
- morféma, typy morfémy
- typy viet, poradie viet v súvetí
- Základné vetné členy (jednoduchý a zložený prísudok)
- Vedľajšie vetné členy

Zručnosti

- Správne vyhľadávať podľa abecedy slová vo výkladových a frazeologických slovníkoch.
- Správne rozlíšiť hlásky.
- Správne rozlíšiť, vyslovovať podľa štandardnej maďarčiny a písať krátke a dlhé samohlásky a spoluhlásky.
- Správne rozlíšiť a písať hlásky „-j“, „-ly“ – dvojaké značenie, uplatnenie etymologického princípu maďarského pravopisu.
- Rozdeliť slová
- Správne písať veľké začiatkové písmená u vlastných podstatných mien (názvy miest, štátov, príslušníkov národov, sviatkov, planét s veľkým začiatkovým písmenom).
- Správne písať a intonovať oznamovacie, opytovacie a rozkazovacie vety.
- Správne graficky vyznačiť priamu reč.

- Poznať spisovné a nespisovné slová, vedieť ich rozlíšiť v texte.
- Poznať slová s citovým zafarbením a bez citového zafarbenia, vedieť ich navzájom zamieňať.
- Vedieť určiť slovotvorný základ a prípony.
- Vedieť určiť slová skladaním
- Vedieť sa orientovať v pravopisnom, výkladovom, synonymickom a frazeologickom slovníku, dokázať v ňom vyhľadať slová a slovné spojenia.
- Správne určovať gramatické kategórie podstatných mien a prídavných mien.
- Formálne rozoznať zámená v texte.
- Určovať kategóriu slovík: osobu, číslo, čas, spôsob, určité a neurčité skloňovanie.
- Vedieť tvoriť rôzne tvary slovík.
- Časovať sloveso v čase prítomnom, minulom a budúcom čase.
- Vytvoriť holú a rozvitú vetu, dokázať zmeniť holú vetu na rozvitú a naopak.
- Vedieť určovať hlané vetné členy a vedľajšie.
- V texte vedieť správne zoradiť vety so zameraním na významovú stránku textu.
- Rozoznávať vety podľa obsahu, vedieť ich tvoriť a použiť v súvislom písomnom prejave.
- Rozlišovať druhy slov.
- Písať čitateľne a prehľadne.
- Vedieť správne napísať technické pojmy a neznáme slová.
- Vedieť samostatne opraviť svoju prácu.
- Správne používať pravidlá maďarského pravopisu primerané pre daný stupeň.
- Vedieť sa orientovať v pravopisnom slovníku.
- Prekonávať prekážky v porozumení textu.
- Učiť sa čítať text s porozumením.

Postoje

- Mať pozitívny vzťah k materinskému jazyku.
- Nebáť sa písomne vyjadriť svoj vlastný názor na konkrétnu vec.
- Dbáť na estetickú kvalitu písomnej práce.
- Mať pozitívny vzťah k písomníctvu a písomnostiam (knihy, časopisy...)

II. KOMUNIKÁCIA A SLOH

Vedomosti

- Jazyk a reč.
- Typy textov.
- Reprodukovanie prečítaného textu, rozprávanie – ústne / písomne (úvod, jadro, záver); časová postupnosť v rozprávaní; rozprávanie s prvkami opisu – ústne/písomne.
- Opis (ústne/písomne) – predmetu, obrázku/ilustrácie, osoby, pracovného postupu.
- Umelecký a vecný text, diskusia – argument.
- Krátke správy: SMS, e-mail.
- Každodenné texty.
- Osnova, nápis, nadpis, odsek.

Zručnosti

- Vyjadrovať sa zrozumiteľne a adekvátne danej situácii.
- Rešpektovať základné komunikačné pravidlá.
- Vedieť sa zapojiť do rozhovoru.
- Porozumieť jednoduchým informáciám a podať ich ďalej.
- Vedieť reagovať na otázky, inzeráty, ponuky atď.
- Vedieť poskytnúť informácie o sebe, o svojich každodenných aktivitách.
- Porozprávať o svojich zážitkoch, túžbach, prianiach.

- Vyjadriť svoje pocity a zážitky.
- Opísať veci, predmety, činnosti.
- Tvoriť nadpis k príbehom, k textom a obrázkom.
- Zostaviť osnovu.
- Vyžiadať a podávať informácie (simulovanie situácií - pozdrav, oslovenie, predstavenie sa, rozlúčenie, prosba, želanie, poďakovanie, ospravedlnenie).
- Koncipovať rôzne texty

Postoje

- Mať odvahu sa vyjadriť.
- Snažiť sa prispôbiť svoje vyjadrovanie sa (verbálne, neverbálne).
- Smelšie poskytovať spätnú väzbu.
- Snažiť sa aktívnejšie počúvať.
- Sebavedome komunikovať, mať radosť z komunikácie.

III. ČÍTANIE A LITERATÚRA

Vedomosti

Ilustrácia, autor, čitateľ/divák, kniha, časopis, noviny, knižnica, text, poézia, próza, literatúra pre deti a mládež, odborná literatúra, televízia, rozhlas, film.

Literárne žánre:

Báseň, próza, dráma, divadelná hra, román.

Štylizácia textu:

Zdrobnenina, prirovnanie, zosobňovanie, dialóg, monológ, metafora, metonýmia, personifikácia, básnická otázka.

Štruktúra diela:

Kompozícia literárneho diela: nadpis, verš, strofa, odsek, kapitola, úvod, zápleтка, vrchol, obrat, rozuzlenie.

Dej: literárna postava – hlavná postava, vedľajšia postava, dejstvo.

Metrika: rým, ritmus, verš, refrén.

Zručnosti

Technika čítania

- Čítať s porozumením rôzne druhy primerane obťažných textov.
- Zreprodukovať čitateľský zážitok.
- Výrazne (esteticky) čítať umelecké texty.
- Čítať s prirodzenou intonáciou, so správnym slovným a vetným prízvukom, vety členiť podľa zmyslu.
- Pri čítaní používať vhodnú silu, výšku a zafarbenie hlasu.
- Pri čítaní a v hovorených prejavoch dodržiavať správne dýchanie, správnu artikuláciu a spisovnú výslovnosť.
- Pri čítaní využívať rôzne druhy stratégií (informatívne čítanie, študijné čítanie, zážitkové čítanie atď.).
- V ústnom a písomnom prejave používať vhodné jazykové prostriedky.
- Vyjadriť v ústnych a písomných prejavoch svoje zážitky z prečítaného textu a z bežných životných situácií.
- V texte vyhľadať kľúčové slová.
- Odlišovať v texte podstatné a okrajové informácie.
- Pri dramatizácii používať priamu reč.
- Zostaviť osnovu z prečítaného textu.

Literárna výchova

- Vnímať literárne texty počúvaním, výrazným hlasným čítaním, tichým čítaním rozprávať o prečítanom texte.
- Zreprodukovať, dramatizovať rozprávky, poviedky alebo povesti.

- Zreprodukovať dej so zachovaním časovej a príčinnej postupnosti a s obmenami.
- Výrazne predniesť báseň a úryvok z prózy.
- Orientovať sa v deji epiky.
- Dokončiť začatý príbeh rozprávaním, dramatizáciou, prípadne i ilustráciou.
- Hodnotiť postavy literárneho diela a určiť ich vzájomný vzťah.
- Hodnotiť ilustrácie v literárnych textoch.
- Porovnávať literárne texty.
- Určiť hlavnú myšlienku prečítaného diela.
- Vnímať a vyjadriť rytmus básní.
- Tvoriť rýmy.
- Orientovať sa v knižnici.

Postoje

- Mať odvahu sa prejaviť.
- Sebavedome hovoriť na verejnosti.
- Smelo sa zapájať do rozhovorov, klásť otázky.
- Obhajovať, argumentovať vlastný názor.
- Dokázať kriticky sa prejaviť.
- Okrem spisovného vyjadrovania dbať aj na estetickú kvalitu.
- Mať pozitívny vzťah k literatúre, k čítaniu.
- Prostredníctvom literatúry vnímať svet v ktorom žije.
- Vybudovať si vlastný hodnotový systém, etické a estetické cítenie.

Cudzie jazyky

Cudzie jazyky prispievajú k pochopeniu a objavovaniu tých skutočností, ktoré presahujú oblasť skúseností sprostredkovaných materinským jazykom a štátnym jazykom. Cudzie jazyky poskytujú živý jazykový základ a predpoklady pre komunikáciu žiakov v rámci Európskej únie. Osvojením si cudzích jazykov pomáha žiakovi prekonávať bariéry a tak prispievať k zvýšeniu jeho mobility v osobnom živote, v ďalšom štúdiu a napokon uplatnením sa na trhu práce.

Cudzie jazyky umožňujú poznávať odlišnosti v spôsobe života ľudí iných krajín a ich odlišné kultúrne tradície. Poskytujú prehĺbenie vedomostí a vzájomného medzinárodného porozumenie a tolerance a vytvárajú podmienky pre spoluprácu škôl na medzinárodných projektoch.

Požiadavky pre vzdelávanie v cudzích jazykoch vychádzajú zo spoločného Európskeho referenčného rámca pre jazyky, ktorý popisuje rôzne úrovne ovládania cudzích jazykov. Vzdelávanie v 1. cudzom jazyku smeruje k dosiahnutiu úrovne B2, v 2. cudzom jazyku smeruje k dosiahnutiu úrovne A2 (podľa spoločného Európskeho referenčného rámca pre jazyky). Úspešnosť jazykového vzdelávania ako celku je závislá nielen od výsledkov vzdelávania v materinskom jazyku a v cudzom jazyku, ale závisí aj od toho, do akej miery sa jazyková kultúra žiakov stane predmetom záujmu aj všetkých ostatných oblastí vzdelávania.

Učenie sa cudzích jazykov podporuje otvorenejší prístup k ľuďom. Komunikácia a rozvoj kompetencií v cudzom jazyku sú dôležité pre podporu mobility v rámci Európskej únie, umožňujú občanom plne využívať slobodu pracovať a študovať v niektorom z jej členských štátov. Orientácia jazykového vzdelávania na kompetencie vytvára v nemalej miere podmienky pre nadpredmetové a medzipredmetové vzťahy, ktoré pomáhajú učiacemu sa chápať vzťahy medzi jednotlivými zložkami okolia a sveta, v ktorom existujú. Chápanie jazykového vzdelávania ako „vzdelávania pre život“ umožňuje každému jedincovi žiť podľa vlastných predstáv a uspokojenia.

Spoločný názov pre úroveň **A1 a A2** je **používateľ základného jazyka** (independent learner), čo predpokladá, že učiaci sa ovláda jazyk v základnom rozsahu, čo mu umožňuje opisovať každodenné situácie predvídateľného obsahu, i keď vo všeobecnosti je nútený obsah výpovede obmedziť a hľadať slová. Požiadavky kladené na učiaceho sa predpokladajú jeho uvedomelý prístup k osvojeniu si cudzieho jazyka. Táto koncepcia umožňuje učiacemu sa, aby sa na základe vlastného uváženia rozhodol, do akej miery bude cudzí jazyk v budúcnosti používať a sám si zvolil úroveň náročnosti.

Spoločný názov pre úroveň **B1 a B2** je **samostatný používateľ jazyka**, čo predpokladá, že učiaci sa aktívne prístupuje k získavaniu vedomostí nielen na hodinách cudzieho jazyka, ale i prostredníctvom všetkých dostupných médií (v rámci samoštúdia) v zhode so svojimi osobnými záujmami a profesijnou orientáciou. Požiadavky, ktoré sa kladú na učiaceho sa predpokladajú, že bude vedomo a cielene pristupovať k osvojeniu si cudzieho jazyka. Táto koncepcia mu umožňuje, aby sa na základe vlastného uváženia rozhodol, do akej miery bude cudzí jazyk v budúcnosti používať.

Cieľové zameranie vzdelávacej oblasti

Vzdelávanie v danej vzdelávacej oblasti smeruje k utváraniu a rozvíjaniu kľúčových kompetencií tým, že vedie žiakov k:

- podpore sebadôvery každého žiaka;
- k osvojeniu si vedomostí a nadobudnutých kompetencií, ktoré im umožnia vzdelávať sa po celý ich život a zaujať aktívne miesto v ekonomickom, sociálnom a kultúrnom živote;
- príprave všetkých žiakov tak, aby sa stali zodpovednými občanmi, schopnými podieľať sa na rozvoji demokratickej spoločnosti, solidarity, pluralizmu a kultúrnej otvorenosti;
- zaručení rovnakých šancí sociálnej emancipácie pre všetkých žiakov;
- pochopeniu vzdelávania v príslušnom jazyku ako svojbytnému historickému javu, v ktorom sa odráža historický a kultúrny vývoj národa a zároveň ako významný zjednocujúci činiteľ národného spoločenstva a ako dôležitý prostriedok celoživotného vzdelávania;
- vnímaniu a postupnému osvojovaniu si jazyka ako bohatého mnohotvárneho prostredia k získavaniu a odovzdávaniu informácií, k vyjadrovaniu vlastných postojov a názorov;
- zvládnutiu základných pravidiel medziľudskej komunikácie daného kultúrneho prostredia a nadobudnutiu pozitívneho vzťahu k jazyku v rámci interkultúrnej komunikácie;
- nadobudnutiu vzťahov k slovesným umeleckým dielam, k vlastným čitateľským zážitkom, k rozvíjaniu svojho pozitívneho vzťahu k literatúre a k ďalším druhom umenia vychádzajúcich z umeleckých textov a rozvíjaniu svojich emocionálnych a estetických cítení a vnímaní;
- pestovaniu vedomia jazykovej príslušnosti k istému etniku, pocitu jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami, prostredníctvom ovládania normy spisovného jazyka viesť žiakov k zvyšovaniu jazykovej kultúry ich verbálnych ústnych i písomných jazykových prejavov.

Podľa *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky* sa pri používaní a učení sa jazyka rozvíja celý rad kompetencií. Učiaci sa využíva všeobecné kompetencie, ale aj celý rad komunikačných jazykových kompetencií, ktoré spolupôsobia v rozličných kontextoch a v rôznych podmienkach. Zapája sa do rečových činností, v rámci ktorých vytvára a prijíma texty vo vzťahu k témam z konkrétnych i abstraktných oblastí. Pri tomto procese si učiaci sa aktivuje tie stratégie učenia sa, ktoré sa mu zdajú na splnenie úloh najvhodnejšie. Kompetencie pritom definujeme ako súhrn vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré umožňujú osobe konať. Preto základným princípom jazykového vzdelávania na báze kompetencií je zabezpečiť, aby učiaci sa:

dokázal riešiť každodenné životné situácie v cudzej krajine a v ich riešení pomáhal cudzincom, ktorí sú v jeho vlastnej krajine,

dokázal vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými, ktorí hovoria iným jazykom a sprostredkujú mu svoje myšlienky a pocity v jazyku, ktorý si učiaci sa osvojuje, viac a lepšie chápal spôsob života a myslenia iných národov a ich kultúrne dedičstvo.

Učiaci sa, ktorý dosiahne úroveň A2:

- dokáže podať jednoduchý opis a charakteristiku ľudí, životných a pracovných podmienok, každodenných zvyklostí, opis toho, čo má a nemá rád, vo forme krátkeho sledu jednoduchých výrazov a viet,
- dokáže odpovedať na sled jednoznačne formulovaných otázok, najmä ak môže požiadať o ich zopakovanie a má k dispozícii aj istú pomoc pri formulovaní svojej odpovede,
- rozumie slovným spojeniam a výrazom vzťahujúcim sa na oblasti každodenného života za predpokladu, že reč je jasne a zreteľne artikulovaná,
- rozumie krátkym jednoduchým textom na známe konkrétne témy, ktoré obsahujú frekventovanú slovnú zásobu každodenného jazyka.

Všeobecné kompetencie

Všeobecné kompetencie sú tie, ktoré nie sú charakteristické pre jazyk, ale ktoré sú nevyhnutné pre rôzne činnosti, vrátane rečových zručností.

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené všeobecné kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

vedome získať nové vedomosti a zručnosti,

- opakovať si osvojené vedomosti a dopĺňať si ich,
- uvedomovať si stratégie učenia sa pri osvojovaní si cudzieho jazyka,
- opísať rôzne stratégie učenia sa s cieľom pochopiť ich a používať,
- pochopiť potrebu vzdelávania sa v cudzom jazyku,
- dopĺňať si vedomosti a rozvíjať zručnosti, prepájať ich s už osvojeným učivom, systematizovať ich a využívať pre svoj ďalší rozvoj a reálny život,
- kriticky hodnotiť svoj pokrok, prijímať spätnú väzbu a uvedomovať si možnosti svojho rozvoja,
- udržať pozornosť pri prijímaní informácií,
- pochopiť zámer zadanej úlohy,
- účinne spolupracovať vo dvojiciach i v pracovných skupinách,
- aktívne a často využívať doteraz osvojený jazyk,
- pri samostatnom štúdiu využívať dostupné materiály,
- byť otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti.

Komunikačné jazykové kompetencie

Komunikačné jazykové kompetencie sú tie, ktoré umožňujú učiacemu sa používať konkrétne jazykové prostriedky v komunikácii.

Na uskutočnenie komunikačného zámeru a potrieb sa vyžaduje komunikatívne správanie, ktoré je primerané danej situácii a bežné v krajinách, kde sa cudzím jazykom hovorí. Komunikatívne kompetencie zahŕňajú nasledovné zložky:

Jazyková kompetencia

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené jazykové kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal používať:

- bežné slová a slovné spojenia nevyhnutné pre uspokojovanie jednoduchých komunikačných potrieb obmedzeného charakteru,
- základné vetné modely a vedel komunikovať o osvojených témach prostredníctvom naučených slovných spojení a výrazov,

- vymedzený repertoár naučených krátkych slovných spojení a výrazov pokrývajúcich predvídateľné základné komunikačné situácie,
- osvojenú slovnú zásobu tak, aby si vedel poradiť v každodennom konaní, ktoré sa týka známych situácií a tém,
- niektoré jednoduché gramatické štruktúry cudzieho jazyka, aj keď sa niekedy dopúšťa základných chýb, ale je mu rozumieť.

Sociolingvistická kompetencia

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené sociolingvistické kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- komunikovať v bežných spoločenských situáciách,
- jednoducho sa vyjadrovať pomocou základných funkcií jazyka, akými sú napr. výmena informácií, žiadosť, jednoduché vyjadrenie vlastných názorov a postojov, pozvanie, ospravedlnenie atď.,
- udržiavať a rozvíjať základnú spoločenskú konverzáciu prostredníctvom jednoduchších bežných výrazov.

Učiaci sa vie vyjadriť v situáciách jednoduchej a priamej výmeny informácií, týkajúcich sa známych a bežných vecí a záležitostí, ale z hľadiska limitovanej slovnej zásoby a gramatiky, ktorú si osvojil, je nútený podstatne zjednodušiť obsah svojej výpovede.

Pragmatická kompetencia

Učiaci sa na úrovni A2 má osvojené pragmatické kompetencie na úrovni A1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- sformulovať svoje myšlienky v súlade s vyžadovanou stratégiou (zámer, téma, logická následnosť),
- funkčne využívať základné jazykové prostriedky na získavanie informácií, na jednoduché vyjadrenie odmietnutia, túžby, zámeru, uspokojenia, záujmu, prekvapenia, rozčarovania, strachu,
- vytvoriť jednoduchý interaktívny text za účelom výmeny informácií,
- použiť jednoduché výrazové prostriedky na začatie, udržanie a ukončenie krátkeho rozhovoru,
- používať najfrekvencovanejšie konektory na spájanie jednoduchých viet potrebných na vyrozprávanie alebo opis príbehu v logickom časovom slede.

Komunikačné zručnosti

Komunikačné zručnosti nemožno chápať izolovane, pretože sa navzájom prelínajú a dopĺňajú (ide o integrované zručnosti).

Počúvanie s porozumením

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby za predpokladu, že reč je jasne a zreteľne formulovaná :

- dokázal naplniť konkrétne potreby na základe porozumenia podstaty počutého,
- porozumel slovným spojeniam a výrazom vzťahujúcim sa na bežné oblasti každodenného života,
- porozumel základným informáciám v krátkych zvukových záznamoch, v ktorých sa hovorí o predvídateľných každodenných záležitostiach,
- vedel identifikovať tému vypočutej diskusie,
- porozumel základným bodom v prejave na témy, ktoré sú mu známe,
- rozumel jednoduchým pokynom informatívneho charakteru,
- pochopil vety, výrazy a slová, ktoré sa ho priamo týkajú.

Čítanie s porozumením

Učiaci sa dokážu porozumieť krátke jednoduché texty, ktoré obsahujú frekventovanú slovnú zásobu.

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby :

- dokázal vyhľadať konkrétne informácie v jednoduchých printových materiáloch, akými sú napríklad prospekty, jedálne lístky, programy a časové harmonogramy,
- vedel vyhľadať špecifické informácie v zoznamoch a vybrať z nich potrebné informácie,
- rozumel bežným orientačným tabuliam, označeniam a nápisom na verejných miestach, akými sú ulice, reštaurácie, železničné stanice, atď.,
- pochopil konkrétne informácie v jednoduchších písaných materiáloch, s ktorými prichádza do styku, akými sú napríklad listy, brožúry a krátke články,
- porozumel jednoduché osobné listy,
- z kontextu krátkeho prečítaného textu pochopil význam niektorých neznámych slov,
- vedel nájsť potrebné informácie v krátkych časopiseckých textoch.

Písomný prejav

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby vedel:

- napísať krátke jednoduché poznámky z okruhu jeho záujmov,
- napísať jednoduché osobné listy,
- zaznamenať krátky jednoduchý odkaz za predpokladu, že môže požiadať o jeho zopakovanie a preformulovanie,
- stručne a krátkymi vetami predstaviť a charakterizovať osoby a veci,
- napísať jednoduché vety a spojiť ich základnými konektormi,
- jednoducho opísať aspekty všedného dňa (ľudia, miesta, škola, rodina, záujmy).

Ústny prejav

Ústny prejav - dialóg

Učiaci sa dokážu komunikovať v jednoduchých a bežných situáciách, ktoré vyžadujú jednoduchú a priamu výmenu informácií na známe a bežné témy, ktoré súvisia s prácou a voľným časom. Dokážu zvládnuť krátku spoločenskú konverzáciu, ale nie vždy je schopný ju aj viesť a rozvíjať.

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal:

- zapojiť sa do krátkych rozhovorov na témy, ktoré ho zaujímajú,
- používať jednoduché zdvorilostné formy oslovení,
- sformulovať pozvania, návrhy a ospravedlnenia, reagovať na ne,
- povedať, čo sa mu páči a čo nie,
- požiadať o rôzne jednoduché informácie, služby a veci, alebo ich poskytnúť.

Ústny prejav - monológ

Učiaci sa dokážu podať jednoduchý opis alebo charakteristiku ľudí, podmienok v rodine a v škole, opis každodenných zvyklostí a toho, čo má alebo nemá rád, atď. Vo forme krátkeho sledu jednoduchých slovných spojení a viet.

Učiaci sa na úrovni A2 má rozvinuté zručnosti na úrovni A1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal:

- v jednoduchých pojmoch vyjadriť svoje pocity a vďačnosť,
- jednoduchým spôsobom sa rozprávať o každodenných praktických otázkach,
- komunikatívne zvládnuť jednoduché a rutinné úlohy (role) s použitím jednoduchých slovných spojení a viet,
- vyrozprávať príbeh, podať krátky jednoduchý opis udalostí a činností, zážitkov zo školy a voľnočasových aktivít v jednoduchom slede myšlienok,

- opísať svoje plány a osobné skúsenosti.

Učiaci sa, ktorý dosiahne úroveň B2 rozumie:

- hlavným myšlienkam zložitého textu na konkrétne aj abstraktné témy, vrátane odborných diskusií vo svojej špecializácii,
- komunikuje na takom stupni plynulosti a spontánnosti, ktorý mu umožňuje viesť bežnú konverzáciu s rodenými hovoriacimi bez toho, aby to pre ktoréhokoľvek účastníka rozhovoru predstavovalo zvýšené úsilie,
- dokáže vytvoriť jasne sformulovaný podrobný text na rozličné témy a vysvetliť svoje stanovisko k aktuálnym témam s uvedením výhod aj nevýhod rozličných možností.

Všeobecné kompetencie

Všeobecné kompetencie sú tie, ktoré nie sú charakteristické pre jazyk, ale ktoré sú nevyhnutné pre rôzne činnosti, vrátane rečových činností.

Učiaci sa na úrovni B2 má osvojené všeobecné kompetencie na úrovni B1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- vedome získavať nové vedomosti a zručnosti,
- opakovať si osvojené vedomosti a dopĺňať si ich,
- uplatňovať rôzne stratégie učenia pri osvojovaní si cudzieho jazyka a efektívne si osvojovať jazykové poznatky a rečové zručnosti,
- chápať potrebu celoživotného vzdelávania sa v cudzom jazyku,
- dopĺňať si vedomosti a rozvíjať zručnosti, prepájať ich s už osvojeným učivom, systematizovať ich a využívať pre svoj ďalší rozvoj a reálny život,
- kriticky hodnotiť svoj pokrok, prijímať spätnú väzbu a uvedomovať si možnosti svojho rozvoja,
- uplatňovať všeobecné vedomosti týkajúce sa geografických a kultúrnych reálií,
- uplatňovať získané vedomosti a zručnosti v každodennom živote,
- rozoznať normy správania sa a spoločenské konvencie krajín, v ktorých sa hovorí cudzím jazykom,
- kriticky pristupovať k výberu informácií,
- porovnávať reálie krajín cieľového jazyka s reáliami vlastnej krajiny,
- uplatňovať osvojené vedomosti a zručnosti v príprave na svoje budúce povolanie,
- byť otvorený kultúrnej a etnickej rôznorodosti.

Komunikačné jazykové kompetencie

Komunikačné jazykové kompetencie sú tie, ktoré umožňujú učiacemu sa používať konkrétne jazykové prostriedky v komunikácii.

Na uskutočnenie komunikačného zámeru a potrieb sa vyžaduje komunikačné správanie, ktoré je primerané danej situácii a bežné v krajinách, kde sa cudzím jazykom hovorí. Komunikačné kompetencie zahŕňajú nasledovné zložky:

Jazyková kompetencia

Učiaci sa na úrovni B2 má osvojené jazykové kompetencie na úrovni B1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal používať:

- slovnú zásobu vrátane frazeológie v rozsahu komunikačných situácií a tematických okruhov (lexikálna kompetencia),
- morfológické tvary a syntaktické modely (gramatická kompetencia),
- slovotvorbu a funkcie gramatických javov (sémantická kompetencia),

- zvukové a grafické prostriedky jazyka (fonologická kompetencia: ortoepická a ortografická).

Sociolingvistická kompetencia

Učiaci sa na úrovni B2 má osvojené sociolingvistické kompetencie na úrovni B1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby dokázal:

- správne komunikovať a reagovať v rôznych spoločenských situáciách,
- dodržiavať konvencie slušnosti (vyjadrenie záujmu o druhého výmena názorov a informácií, vyjadrenie obdivu, srdečnosti, pohostinnosti; vyjadrenie poľutovania, ospravedlnenia a vďaky; vyhýbanie sa opravovaniu, poučovaniu a priamym príkazom; vyhýbanie sa vyjadreniu asertívnej nadradenosti, neprimeranému sťažovaniu sa, neprimeranej nespokojnosti),
- používať bežné frazeologické spojenia, príslovia a porekadlá,
- uvedomovať si rozdiely v rôznych formách prejavu (formálneho, neformálneho, rodinného, intímneho).

Učiaci sa dokáže komunikovať zrozumiteľne, vie sa vyjadriť slušne vo formálnom a neformálnom štýle, vzhľadom na situáciu a partnera komunikácie. Vie sa aktívne zapojiť do diskusie, ktorá prebieha v prirodzenom tempe a v štandardnom jazyku. Dokáže nadviazať kontakt s každým, koho materinským jazykom je osvojovaný si cudzí jazyk.

Pragmatická kompetencia

Učiaci sa na úrovni B2 má osvojené pragmatické kompetencie na úrovni B1 a ďalej si ich rozvíja tak, aby sa vedel vyjadriť:

- v súlade s požadovanou stratégiou (zámer, téma, následnosť, príčina, kohézia, koherencia, štýl, register, rétorika),
- a funkčne využíval jazykové prostriedky na získavanie informácií, vyjadrenie postojov (súhlas, nesúhlas), modality (povinnosť, schopnosť), vôle (túžby, zámery), emócií (radosť, uspokojenie, nevôľa, záujem, prekvapenie, rozčarovanie, strach), etických zásad (ospravedlnenie, ľútosť, poľutovanie, súhlas, nesúhlas, pozdravenie, žiadosť, odmietnutie),
- pri interakcii (výmena informácií) alebo transmisii (sprostredkovanie informácií).

Komunikačné zručnosti

Komunikačné zručnosti nemožno chápať izolovane, pretože sa navzájom prelínajú a dopĺňajú (integrované zručnosti).

Počúvanie s porozumením

Učiaci sa porozumie dlhším, náročnejším monologickým, dialogickým a kombinovaným ústnym prejavom informatívneho a umeleckého charakteru, a primerane náročným populárno-náučným textom, ktoré sú prednesené v bežnom hovorovom tempe reči a v štandardnom jazyku.

Učiaci sa na úrovni B2 má rozvinuté zručnosti na úrovni B1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal porozumieť :

- prejav ako celok, tému a hlavnú myšlienku,
- špecifické informácie a dokáže zachytiť logickú štruktúru textu, rozlíšiť podstatné informácie od nepodstatných, rozlíšiť hovoriacich, ich názory a stanoviská,
- rečové prejavy informatívneho charakteru s konkrétnou i abstraktnou tematikou v bežnom hovorovom tempe reči a v štandardnom jazyku,
- prejavy informatívneho charakteru s tematikou každodenného života: oznamy, inštrukcie, opisy, odkazy, pokyny, upozornenia, rady v primeranom tempe reči na príslušnej úrovni a v štandardnom jazyku,
- autentické dialógy, napr. telefonický rozhovor, interview,
- prejavy naratívneho charakteru, napr.: zážitok, príbeh,

- podstatné informácie v obsahovo a jazykovo náročnejších prednáškach, referátoch a diskusiách, prednesených v bežnom hovorovom tempe reči a v štandardnom jazyku,
- podstatné informácie z rozhlasových a televíznych správ, dokumentárnych filmov s tematikou každodenného života, ktoré sú prednesené v primeranom tempe reči,
- rečové prejavy umeleckého charakteru, napr.: ukážky z filmu, rozhlasovej hry, a vedel odhadnúť postoje, názory a náladu hovoriacich.

Čítanie s porozumením

Učiaci sa porozumie náročnejším textom informatívneho, faktografického, populárno-náučného charakteru, ktoré súvisia s aktuálnymi problémami, a dokáže dedukovať, analyzovať, zovšeobecňovať stanoviská a názory autorov. Číta prózu podľa vlastného výberu.

Učiaci sa na úrovni B2 má rozvinuté zručnosti na úrovni B1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal:

- získať informácie zo stredne náročných textov,
- vyhľadať špecifické a detailné informácie v rôznych textoch, rozlíšiť základné a rozširujúce informácie v texte s jasnou logickou štruktúrou,
- chápať logickú štruktúru náročnejšieho textu na základe obsahu, ale aj lexikálnych a gramatických prostriedkov,
- rozlišovať v texte zámer, postoj a pocity autora, a ostatných zúčastnených, odhadnúť význam neznámych slov v náročnejšom texte,
- pružne meniť stratégie čítania podľa typu textu a účelu čítania,
- rozumieť korešpondenčné texty formálneho a neformálneho charakteru,
- čítať a porozumieť rôzne texty informatívneho charakteru a primerane náročné populárno-náučné texty: pracovné návody a prospekty,
- rozumieť texty v masovokomunikačných prostriedkoch a články z tlače,
- porozumieť ukážky z literárnych textov, napr. z krátkej prózy, z románov a divadelných hier.

Písomný prejav

Učiaci sa na úrovni B2 dokáže napísať rozsiahlejší súvislý prejav na rôzne témy s využitím osobnej skúsenosti. Dokáže vyjadriť a zdôvodniť svoj postoj a názor. Efektívne využije zložitejšie lexikálne, gramatické, syntaktické a štylistické prostriedky vo formálnom a neformálnom písomnom prejave.

Učiaci sa na úrovni B2 má rozvinuté zručnosti na úrovni B1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal zrozumiteľne, v súlade s pravopisnými normami a štylisticky vhodne:

- napísať hlavné myšlienky alebo informácie z vypočutého alebo prečítaného textu,
- zostaviť osnovu, konspekt, anotáciu textu,
- napísať krátky oznam, správu, odkaz, ospravedlnenie,
- opísať osobu, predmet, miesto, činnosť, situáciu, udalosť,
- napísať obsahovo a jazykovo náročnejší súkromný list,
- napísať obsahovo a jazykovo náročnejší úradný list: žiadosť, sťažnosť, správu, inzerát a odpoveď naň,
- napísať niektoré útvary administratívneho štýlu: objednávku, reklamáciu, program rokovania,
- napísať vlastný životopis,
- napísať obsahovo, jazykovo i štylisticky náročnejší slohový útvar (príbeh, rozprávanie),
- napísať krátky súvislý slohový útvar s vyjadrením vlastného názoru a pocitov,
- napísať rozsiahlejší, obsahovo a jazykovo náročnejší slohový útvar s využitím argumentácie a porovnávania. Ústny prejav

Ústny prejav – dialóg

Učiaci sa dokážu jazykovo správne a primerane reagovať v rôznych situáciách. Spontánne sa zapoja do rozhovoru na témy z každodenného života a z oblasti svojho profesijného záujmu. Vie udržiavať plynulosť komunikácie. Dokážu sa aktívne zapojiť do diskusie na rôzne témy.

Učiaci sa na úrovni B2 má rozvinuté zručnosti na úrovni B1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal:

- spontánne reagovať v rôznych komunikatívnych situáciách jazykovo správne, zrozumiteľne a primerane situácii,
- viesť, prerušiť a nadviazať rozhovor a preformulovať svoju výpoveď,
- správne reagovať na partnerove repliky v prirodzených a simulovaných situáciách a v situačných dialógoch, prebrať iniciatívu počas rozhovoru (napr. zmeniť tému),
- interpretovať a odovzdávať informácie.

Ústny prejav – monológ

Učiaci sa dokážu predniesť rozsiahlejší súvislý ústny prejav na témy z každodenného života a z oblasti svojho profesijného záujmu. Dokážu vyjadriť vlastný názor a pri rôznych možnostiach riešenia problému, uviesť výhody a nevýhody rôznych alternatív.

Učiaci sa na úrovni B2 má rozvinuté zručnosti na úrovni B1 a ďalej si ich zdokonaľuje tak, aby dokázal:

- vyjadrovať sa plynulo a správne k rôznym všeobecným témam s ohľadom na stupeň formálnosti prejavu,
- pripraviť a predniesť dlhší prejav na určitú tému aj s odborným zameraním, ak sa téma týka oblasti jeho osobného záujmu,
- opísať osoby, predmety, situácie, činnosti a udalosti,
- tvoriť príbehy (na základe obrázkov alebo osnovy),
- interpretovať a stručne zhrnúť napr. obsah filmu, knihy a vyjadriť svoj postoj k nim,
- opísať obrázky, mapy, grafy, porovnať ich a vyjadriť svoj názor a postoj k nim.

Komunikačné spôsobilosti a funkcie komunikácie

stanovených pre úrovne A1 až B2 podľa SERR pre jazyky:

Spôsobilosti	Funkcie
1. Nadviazať kontakt v súlade s komunikačnou situáciou	Upútať pozornosť Pozdraviť Odpovedať na pozdrav Rozlúčiť sa Poďakovať a vyjadriť svoje uznanie
2. Vypočuť si a podať informácie	Informovať sa Potvrdiť (trvať na niečom) Začleniť informáciu Odpovedať na žiadosť
3. Vybrať si z ponúkaných možností	Identifikovať Opísať Potvrdiť/Odmietnuť (vyjadriť nesúhlas) Opraviť (korigovať)
4. Vyjadriť svoj názor	Vyjadriť svoj názor Vyjadriť svoj súhlas Vyjadriť svoj nesúhlas Vyjadriť presvedčenie Vyjadriť vzdor Protestovať Vyjadriť stupeň istoty

5. Vyjadriť svoju vôľu	Vyjadriť svoje želania/túžby Vyjadriť svoje plány (blízke a budúce)
6. Vyjadriť svoju schopnosť	Vyjadriť vedomosti/poznatky/zistenia Vyjadriť neznalosť Vyjadriť svoju schopnosť vykonať nejakú činnosť
7. Vnímať a prejavovať svoje city	Vyjadriť radosť z niečoho, šťastie, uspokojenie Vyjadriť smútok, sklúčenosť Vyjadriť sympatie Vyjadriť fyzickú bolesť Utešiť, podporiť, dodať odvalu
8. Vyjadriť očakávania a reagovať na ne	Vyjadriť nádej Vyjadriť sklamanie Vyjadriť strach, znepokojenie, obavu Ubezpečiť Vyjadriť úľavu Vyjadriť spokojnosť Vyjadriť nespokojnosť, poťažovať si Zistiť spokojnosť/nespokojnosť niekoho s niekým/s niečím
9. Predstaviť svoje záľuby a svoj vkus	Vyjadriť, čo mám rád, čo sa mi páči, čo uznávam Vyjadriť, že niekoho/niečo nemám rád Vybrať si z ponúkaných možností najobľúbenejšiu
10. Reagovať vo vyhrotenej situácii	Vyjadriť svoj hnev, zlú náladu Reagovať na hnev, na zlú náladu niekoho iného Urážať Nadávať
11. Stanoviť, oznámiť a prijať pravidlá alebo povinnosti	Vyjadriť príkaz/zákaz Vyjadriť morálnu alebo sociálnu normu Získať povolenie, súhlas Dať súhlas, povoliť niečo Odmietnuť Zakázať Vzoprieť sa proti zákazu/Spochybníť zákaz Vyhrážať sa Sľúbiť
12. Reagovať na nesplnenie pravidiel alebo povinností	Obviniť, obviniť sa, priznať sa Ospravedlniť sa Odmietnuť obvinenie Vyčítať
13. Reagovať na príbeh alebo udalosť	Vyjadriť záujem o niečo Vyjadriť záujem o to, čo niekto rozpráva Vyjadriť prekvapenie Vyjadriť, že ma niekto/niečo neprekvapil/-lo Vyjadriť nezáujem
14. Ponúknuť a reagovať na ponuku	Žiadať od niekoho niečo Odpovedať na žiadosť Navrhnuť niekomu, aby niečo vykonal Navrhnuť niekomu, aby sme spoločne niečo vykonali Ponúknuť pomoc (urobiť niečo namiesto niekoho iného)

	Navrhnuť, že niečo požičiam/darujem Odpovedať na návrh niekoho iného
15. Reagovať na niečo, čo sa má udiat' v budúcnosti	Varovať pred niekým/niečím Poradiť Dodať odvahu/Podporiť Adresovať niekomu svoje želanie
16. Reagovať na niečo, čo sa udialo v minulosti	Spomenúť si na niečo/nieкого Vyjadriť, že som na niečo/nieкого zabudol Pripomenúť Kondolovať Gratulovať
17. Reagovať pri prvom stretnutí	Predstaviť nieкого Predstaviť sa Reagovať na predstavenie nieкого Privítať Predniesť prípitok
18. Korešpondovať	Korešpondovať Začať list Ukončiť list
19. Telefonovať	Začať, udržiavať a ukončiť telefonický rozhovor
20. Vymieňať si názory, komunikovať s niekým	Začať rozhovor Ujať sa slova v rozhovore Vypýtať si slovo Vrátiť sa k nedopovedanému, keď ma prerušili Zabrániť niekomu v rozhovore
21. Vypracovať prezentáciu/prednášku	Uviesť tému, hlavnú myšlienku (hlavné myšlienky) Oboznámiť s obsahom/osnovou Rozviesť tému a osnovu Prejsť z jedného bodu na iný Ukončiť svoj výklad
22. Obohatiť/Doplniť štruktúrovanú prezentáciu/prednášku	Podčiarknuť/ dať do pozornosti Odbočiť od témy (digresia) Vrátiť sa k pôvodnej téme Uviesť príklad Citovať Parafrázovať
23. Zúčastniť sa na diskusii/Argumentovať	Navrhnuť novú tému/nové body diskusie Odmietnuť diskutovať na ponúkanú tému/bod diskusie Vrátiť sa k téme/ k bodu diskusie
24. Uistiť sa v rozhovore, že moje slová/môj výklad/môj argument boli pochopené	Uistiť sa, že účastníci komunikácie pochopili moje vyjadrenia Uistiť sa, že som dobre pochopil to, čo bolo povedané Požiadat' o pomoc pri vyjadrovaní ohľadom problematického slova/vyjadrenia/frázy Nahradiť zabudnuté/nepoznané slovo Hľadať slovo/vetu Opraviť sa, vrátiť sa k rozhovoru
25. Porozprávať niečo	Rozprávať príbeh Začať príbeh, historku, anekdotu

Delenie učebných osnov cudzích jazykov

Učebné osnovy sú delené podľa cudzích jazykov vyučovaných v SR na: Anglický jazyk, Nemecký jazyk, Ruský jazyk, Francúzsky jazyk, Španielsky jazyk a Taliansky jazyk a každý z nich ďalej na 4 požadované úrovne A1, A2, B1 a B2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca definovaného už skôr uvedenou tabuľkou:

Široké úrovne	A Používateľ základov jazyka				B Samostatný používateľ				C Skúsený používateľ			
Hrubé členenie	A1		A2		B1		B2		C1		C2	
Jemnejšie členenie	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	B1.1	B1.2	B2.1	B2.2	C1.1	C1.2	C2.1	C2.2

Vzdelávanie v cudzích jazykoch v základných a stredných školách predpokladá dosiahnutie iba niektorej zo štyroch úrovní A1, A2, B1, B2 hrubého členenia, ktoré sa dajú definovať. Dosiahnutie vyšších úrovní C1 a C2 sa na úrovni stredoškolského vzdelávania predpokladá len v prípade bilingválnych škôl. Dosiahnutie týchto štyroch úrovní ako aj stupeň dosiahnutia každej z nich bude meraný testovými postupmi (evalvačnými štandardmi). Tieto testové postupy (evalvačné štandardy) budú zahŕňať výkonové štandardy.

Z hľadiska obsahovej transformácie je nevyhnutné hľadať a precizovať adekvátny učebný obsah, prostredníctvom ktorého chceme žiakom napomáhať nielen pamätať si, ale aj konštruovať významy a v istej perspektíve nadobúdať kompetencie. Rozvoj kompetencií je možným základným východiskom kvalitatívnej premeny kmeňového učiva. Kompetenciu definujeme ako spôsobilosť mobilizovať v rôznych kontextoch a činnostiach systém vedomostí, zručností, schopností, sociálnych a kultúrnych hodnôt, postojov, emočných a ďalších osobnostných kvalít, ktorý je špecificky usporiadaný. Zameranosť na kompetencie môže prispieť ku kvalitatívnemu vymedzeniu kmeňového učiva, čo naznačujú aj nasledujúce charakteristiky kompetencie.

Kompetencia:

1. má činnostný charakter: formuje sa na základe osobnej a praktickej skúsenosti, pričom sa realizuje v praxi,
2. je komplexným celkom: vedomostí, zručností, postojov a ďalších zložiek, ktoré boli doteraz vnímané samostatne,
3. má procesuálny charakter: nevyjadruje trvalý stav, ale kvalitatívne sa mení podľa stupňa osvojenia v procese celoživotného vzdelávania,
4. je dynamická a rozvinutá na rôznej úrovni: počas procesu osvojovania ju možno len predpokladať, preto je nevyhnutné presne špecifikovať kritéria jej vyhodnotenia,
5. je predpokladom pre výkon subjektu v určitej oblasti činnosti: je výsledkom akéhokoľvek vzdelávania.

Implementácia navrhovaného modelu bude vyžadovať dopracovanie kompletnej pedagogickej dokumentácie, a to najmä: vypracovanie osnov z vyššie uvedených cudzích jazykov pre medziúrovne: A1.1 a A1.2, A2.1 a A2.2, B1.1 a B1.2, B2.1 a B2.2 a to pre 1. cudzí jazyk ako aj pre druhý cudzí jazyk, vypracovanie výkonových a evalvačných štandardov ako aj tvorbu efektívnych evalvačných nástrojov. Tiež je potrebné postupne vytvoriť koncepciu učebnicovej politiky v oblasti výučby cudzích jazykov, ako aj vytvoriť efektívnu a koherentnú koncepciu pedagogickej dokumentácie pre SOŠ.

Ďalší postup v oblasti tvorby cieľového programu, jeho neustále skvalitňovanie môže dlhodobo zaručiť efektívnosť, koherenciu a kontinuitu vo výučbe cudzích jazykov.

VZDELÁVACIA OBLASŤ MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI

PREDMETY • MATEMATIKA
• INFORMATIKA

MATEMATIKA

(Celkom 363 vyučovacích hodín)

1. Charakteristika učebného predmetu

Učebný predmet matematika na gymnáziách je zameraný na rozvoj matematickej kompetencie tak, ako ju formuloval Európsky parlament:

„Matematická kompetencia je schopnosť rozvíjať a používať matematické myslenie na riešenie rôznych problémov v každodenných situáciách. Vychádzajúc z dobrých numerických znalostí sa dôraz kladie na postup a aktivitu, ako aj na vedomosti. Matematická kompetencia zahŕňa na rôznych stupňoch schopnosť a ochotu používať matematické modely myslenia (logické a priestorové myslenie) a prezentácie (vzorce, modely, diagramy, grafy, tabuľky).“

Tento predmet zahŕňa

- matematické poznatky a zručnosti, ktoré študenti budú potrebovať v svojom ďalšom živote (osobnom, občianskom, pracovnom a pod.) a činnosti s matematickými objektmi rozvíjajúce kompetencie potrebné v ďalšom živote
- rozvoj presného myslenia a formovanie argumentácie v rôznych prostrediach, rozvoj algoritmickeho myslenia
- súhrn matematického, ktoré patria k všeobecnému vzdelaniu kultúrneho človeka
- informácie dokumentujúce potrebu matematiky pre spoločnosť.

Vzdelávací obsah predmetu je rozdelený na päť tematických okruhov

Čísla, premenná a početové výkony s číslami

Vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy

Geometria a meranie

Kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika

Logika, dôvodenie, dôkazy.

V tematickom okruhu **Čísla, premenná a početové výkony s číslami** sa dokončuje vytváranie pojmu prirodzeného čísla, desatinného čísla, zlomku a záporných čísel. Žiak sa oboznamuje s algoritmami početových výkonov v týchto číselných oboroch. Súčasťou tohto okruhu je dlhodobá propedeutika premennej, rovníc a nerovníc.

V ďalšom tematickom okruhu **Vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy** žiaci objavujú kvantitatívne a priestorové vzťahy, zoznáma sa s pojmom premennej veličiny a jej prvotnou reprezentáciou vo forme, tabuliek, grafov a diagramov. Skúmanie týchto súvislostí smeruje k zavedeniu pojmu funkcie.

V tematickom okruhu **Geometria a meranie** sa žiaci zoznamujú so základnými geometrickými útvarmi, skúmajú a objavujú ich vlastnosti. Učia sa zisťovať odhadom, meraním a výpočtom veľkosť uhlov, dĺžok, povrchov a objemov. Riešia polohové a metrické úlohy z bežnej reality. Dôležité miesto má rozvoj priestorovej predstavivosti.

Ďalšou súčasťou matematického vzdelávania žiakov 2. stupňa základnej školy je **Kombinatorika, pravdepodobnosť a štatistika**, v ktorej sa žiaci naučia systematicky vypisovať možnosti a zisťovať ich počet, čítať a tvoriť grafy, diagramy a tabuľky dát, rozumieť bežným pravdepodobnostným a štatistickým vyjadreniam, realizovať a posudzovať jednoduché štatistické prieskumy.

Tematický okruh **Logika, dôvodenie, dôkazy** sa prelína celým matematickým učivom a rozvíja schopnosť žiakov logicky argumentovať, usudzovať, hľadať chyby v usudzovaní a argumentácii, presne sa vyjadrovať a formulovať otázky.

2. Ciele učebného predmetu

Cieľom matematiky na gymnáziách je, aby žiak získal schopnosť používať matematiku v svojom budúcom živote. Matematika má rozvíjať žiakovo logické a kritické myslenie, schopnosť argumentovať a komunikovať a spolupracovať v skupine pri riešení problému. Žiak by mal spoznať matematiku ako súčasť ľudskej kultúry a dôležitý nástroj pre spoločnosť.

Vyučovanie matematiky musí byť vedené snahou umožniť študentom, aby získavali nové vedomosti špirálovite a s množstvom propedeutiky, prostredníctvom riešenia úloh s rôznorodým kontextom, tvorili jednoduché hypotézy a skúmali ich pravdivosť, vedeli používať rôzne spôsoby reprezentácie matematického obsahu (text, tabuľky, grafy, diagramy), rozvíjali svoju schopnosť orientácie v rovine a priestore. Má napomôcť rozvoju ich algoritmického myslenia, schopnosti pracovať s návodmi a tvoriť ich.

Výsledkom vyučovania Matematiky na gymnáziách by malo byť správne používanie matematickej symboliky a znázorňovania a schopnosť čítať s porozumením súvislé texty obsahujúce čísla, závislosti a vzťahy a nesúvislé texty obsahujúce tabuľky, grafy a diagramy. Študent by mal vedieť využívať pochopené a osvojené postupy a algoritmy pri riešení úloh, pričom vyučovanie by malo viesť k budovaniu vzťahu medzi matematikou a realitou, k získavaniu skúseností s matematizáciou reálnej situácie a tvorbou matematických modelov. Matematika na gymnáziách sa podieľa na rozvíjaní schopností študentov používať prostriedky IKT na vyhľadávanie, spracovanie, uloženie a prezentáciu informácií. Použitie vhodného softvéru by malo uľahčiť niektoré namáhavé výpočty alebo postupy a umožniť tak sústredenie sa na podstatu riešeného problému.

Matematika na gymnáziách má viesť študentov k získaniu a rozvíjaniu zručností súvisiacich s procesom učenia sa, k aktivite na vyučovaní a k racionálnemu a samostatnému učeniu sa. Má rozvíjať študentove funkčné a kognitívne kompetencie, metakognitívne kompetencie a vhodnou voľbou organizačných foriem a metód výučby aj ďalšie kompetencie potrebné v ďalšom živote, schopnosti kooperácie a komunikácie – spoluprácu v skupine pri riešení problému

Matematika na gymnáziách si kladie za cieľ aj to, aby študent spoznal v matematike súčasť ľudskej kultúry a silný a nevyhnutný nástroj pre spoločnosť

3. Obsah vzdelávania

1. ročník

(4 hodiny týždenne, 132 hodín za rok)

Prehľad tematických celkov a ich obsahu

Logika, dôvodenie, dôkazy

Výrok, zložený výrok, definícia, hypotéza, tvrdenie, úsudok, pravdivostná hodnota.

Logické spojky (negácia, a súčasne, alebo, buď–alebo, implikácia, vyplýva, ekvivalencia), ich používanie v bežnom živote, v matematike, v právnych formuláciách – odlišnosti a spoločné znaky.

Kvantifikátory (existenčný, všeobecný, aspoň, najviac, najmenej, práve, minimálne, maximálne) a vzťahy medzi nimi.

Čísla a operácie, vzťahy, závislosti a zmena

Desiatková číselná sústava. Zápis veľkých čísel pomocou mocniny čísla 10. Odhad a rádový odhad výsledku. Iné číselné sústavy (rímska, dvojková, hexadecimálna), zápis prirodzených čísel v týchto sústavách. Sčítanie a násobenie v dvojkovej sústave.

Vypĺňanie formulárov s číselnými údajmi a práca s údajmi vyjadrenými v percentách (napr. úroky, miera nezamestnanosti, promile alkoholu v krvi). Práca s jednotkami. Mierky máp a plánov. Kurzy a meny peňazí. Elementárna finančná matematika v domácnosti (rozhodovanie o výhodnosti nákupu alebo zľavy, poistenie, rôzne typy daní a ich výpočet, výpisy z účtov a faktúry).

Práca s kalkulačkou (bežné výpočty – súčet, rozdiel, podiel, súčin, percentá, druhá mocnina a odmocnina; poradie operácií, zátvorky, použitie pamäti; na základe návodu zložitejšie výpočty); problémy, ktoré môžu nastať pri výpočtoch na kalkulačke.

Rôzne (negrafické) metódy reprezentácie vzťahov (slovné, algebrické, tabuľkové).

Algebraizácia a modelovanie jednoduchých kvantitatívnych vzťahov (výrazy, vzorce, nerovnosti).

Riešenie rovníc a sústav

Funkcia

Súradnicová sústava v rovine, graf funkcie (jednej premennej). Opis základných vlastností funkcií na základe ich grafu (rast, klesanie, lokálne a globálne extrémy, ohraničenosť, periodičnosť, rýchlosť zmeny).

Planimetria

Základné rovinné útvary, obvod a obsah rovinných útvarov. Meranie.

Stereometria

Znázorňovanie do roviny, rovnobežné premietanie. Rozvíjanie priestorovej predstavivosti. Hranaté telesá, povrch a objem.

Kombinatorika a pravdepodobnosť

Organizácia súboru obsahujúceho veľký počet dát. Spôsoby vyhľadávania, systematické vypisovanie možností, objavovanie a opis systému, algebraizácia systému alebo počtu možností. Kombinatorické pravidlo súčtu a súčinu, kombinačné číslo.

Riešenie problémových úloh prostredníctvom tímovej práce

2. ročník

(3 hodiny týždenne, 99 hodín za rok)

Prehľad tematických celkov a ich obsahu

Logika, dôvodenie, dôkazy

Odlišnosti vyjadrovania v rôznych prostrediach (veda, legislatíva, bežný život). Základy usudzovania, dôkaz, potvrdenie, vyvrátenie, kontrapríklad, protirečenie. Priamy dôkaz a dôkaz sporom.

Čísla a operácie, vzťahy, závislosti a zmena

Počítanie s nepresnými číslami, presný a približný výsledok, zaokrúhľovanie, absolútna a relatívna chyba. Možné problémy pri zaokrúhľovaní medzivýpočtov.

Elementy finančnej matematiky (úrok, pôžička, umorená pôžička, splátky a umorovacia istina, lízing, hypotéka).

Algebrické, približné a grafické riešenie rovníc (aj kvadratických), ohraničenie a odhad riešenia. Riešenie nerovníc (aj kvadratických).

Funkcia

Lineárna a exponenciálna funkcia. Modely lineárnych a exponenciálnych závislostí (rast populácie, zložené úrokovanie, rádioaktívny rozpad). Príklady iných funkcií (kvadratické, mocninové, goniometrické).

Stereometria

Rozvíjanie priestorovej predstavivosti. Rezy. Oblé telesá, povrch a objem.

Pravdepodobnosť

Šanca a porovnávanie šancí. Pojem pravdepodobnosti a niektoré vlastnosti pravdepodobnosti. Plošná a priestorová pravdepodobnosť. Pravdepodobnostné vyjadrovanie v živote, odhad rizika, pravdepodobnosť v športe, kurzy, pravdepodobnosť v súťažiach (telefónne, žreby, škracie tipovania, ruleta, kartové hry).

Náhodné číslo. Pravdepodobnosť okolo nás (napr. genetika, dedičnosť).

3. ročník

(3 hodiny týždenne, 99 hodín za rok)

Prehľad tematických celkov a ich obsahu

Planimetria

Súmernosti, otočenie. Geometrické miesta bodov, konštrukcie. Meranie a odhady. Zhodnosť a podobnosť.

Štatistika

Čo je obsahom štatistiky (štatistika ako súbor metód, ktoré umožňujú robiť rozumné rozhodnutia v prípadoch „neistoty“; východisko pre plánovanie, organizáciu).

Štatistický súbor, rozsah súboru. Štatistický znak a jeho hodnota. Početnosť a relatívna početnosť pre jednotlivé hodnoty (intervaly hodnôt) štatistického znaku – frekvenčné tabuľky.

Grafické spracovanie dát (histogram, kruhový diagram, čiarové grafy lomené a hladké).

Použitie vhodného softvéru (napr. EXCEL) pri grafickom spracovaní dát. Porovnávanie hodnôt štatistického znaku pre rôzne výberové súbory (napr. chlapci – dievčatá), formulácia hypotéz a ich intuitívne hodnotenie.

Čo vypovedajú o súbore stredná hodnota, modus, medián, rozptyl. Použitie kalkulačky a počítačového softvéru (napr. EXCEL) pri základných štatistických výpočtoch. Vážený priemer. Príklady situácií, v ktorých nie je vhodné použitie aritmetického priemeru (napr. priemerná rýchlosť).

Normálne rozdelenie (situácie, v ktorých je vhodné, resp. nevhodné jeho použitie). Percentily. Príklady iných rozdelení početností (pravdepodobnosti).

4. ročník

(1 hodina týždenne, 30 hodín za rok)

Prehľad tematických celkov a ich obsahu

Štatistika

Prieskum verejnej mienky a štatistické výskumy. Výberový súbor, kedy možno výsledky získané z výberového súboru považovať za platné pre celý súbor a nakoľko. Možné chyby pri interpretácii výsledkov.

Význam matematiky a informatiky a jej potreba pre spoločnosť, matematika a informatika ako súčasť kultúry a histórie

Táto časť vzdelávacej oblasti sa bude realizovať v priebehu celého štúdia formou

- historických poznámok
- zamestnaní napr. na niektorú z tém Matematika a umenie, Euklides, Matematika a vesmír, Matematika a ťažisko, Matematika a biliard (a optika),
- informácií dokumentujúcich súčasné a historické použitie matematiky a informatiky

4. Štandard kompetencií, ktoré má žiak v jednotlivých tematických okruhoch učiva získať:

Logika, dôvodenie, dôkazy

- rozvíjať schopnosť logicky argumentovať, usudzovať, hľadať chyby v usudzovaní a argumentácii, presne sa vyjadrovať a formulovať otázky
- naučiť sa pracovať s návodmi, nariadeniami, zákonmi

Čísla, premenná a početové výkony s číslami

- počítať s presnými aj približnými hodnotami, a to viacerými spôsobmi (spamäti, na papieri, pomocou kalkulačky) a efektívne používať kalkulačku

Vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy

- naučiť sa modelovať a algebrizovať jednoduché vzťahy, vytvárať a interpretovať grafickú reprezentáciu vzťahu dvoch veličín a vedieť tieto prostriedky využiť pri riešení úloh

Geometria a meranie

Geometria

- používať základné geometrické koncepty (symetria, zhodnosť, podobnosť), spôsoby dvojrozsmernej reprezentácie priestoru (mapy, rezy, priemety) a súradnicovú sústavu pri opise a analýze rovinných a priestorových vzťahov, na základe toho rozvíjať priestorovú predstavivosť a schopnosť orientácie v priestore
- analyzovať charakteristické vlastnosti a vzájomné vzťahy geometrických útvarov a prostredníctvom geometrie rozvíjať matematickú argumentáciu, jednoduché zručnosti riešenia problémov a používanie jednoduchých algoritmov

Meranie

- použiť vhodnú metódu, nástroje a vzorce pri určovaní dĺžok, obsahov a objemov

Kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika

Kombinatorika

- navrhnuť organizáciu súboru obsahujúceho veľký počet dát
- používať a prispôbovať rôzne stratégie zisťovania počtu možností

Pravdepodobnosť

- pochopiť a používať základné pravdepodobnostné pojmy

Štatistika

- rozumieť bežným štatistickým vyjadreniam (prezentovaným napr. v médiách), vedieť takéto vyjadrenia používať a v jednoduchých situáciách posúdiť správnosť alebo nesprávnosť interpretácie alebo prezentácie štatistických údajov,
- v rámci možností porovnať dva súbory dát
- čítať a tvoriť grafy, diagramy a tabuľky dát

INFORMATIKA

Charakteristika predmetu

Informatika má dôležité postavenie vo vzdelávaní, pretože podobne ako matematika rozvíja myslenie žiakov, ich schopnosť analyzovať a syntetizovať, zovšeobecňovať, hľadať vhodné stratégie riešenia problémov a overovať ich v praxi. Vedie k presnému vyjadrovaniu myšlienok a postupov a ich zaznamenaniu vo formálnych zápisoch, ktoré slúžia ako všeobecný prostriedok komunikácie.

Poslaním vyučovania informatiky je viesť žiakov k pochopeniu základných pojmov, postupov a techník používaných pri práci s údajmi a toku informácií v počítačových systémoch. Buduje tak informatickú kultúru, t.j. vychováva k efektívnemu využívaniu prostriedkov informačnej civilizácie s rešpektovaním právnych a etických zásad používania informačných technológií a produktov. Toto poslanie je potrebné dosiahnuť spoločným pôsobením predmetu informatika a aplikovaním informačných technológií vo vyučovaní iných predmetov, medzipredmetových projektov, celoškolských programov a pri riadení školy.

Systematické základné vzdelanie v oblasti informatiky a využitia jej nástrojov zabezpečí rovnakú príležitosť pre produktívny a plnohodnotný život obyvateľov SR v informačnej a znalostnej spoločnosti, ktorú budujeme.

Oblasť informatiky zaznamenáva mimoriadny rozvoj, preto v predmete informatika je potrebné dôkladnejšie sa zamerať na štúdium základných univerzálnych pojmov, ktoré prekračujú súčasné technológie. Dostupné technológie majú poskytnúť vyučovaniu informatiky široký priestor na motiváciu a praktické projekty.

Ciele predmetu

Cieľom vyučovania informatiky na strednej škole je naučiť žiakov základné pojmy, postupy a prostriedky informatiky, budovať informatickú kultúru, t.j. vychovávať k efektívnemu využívaniu prostriedkov informačnej civilizácie s rešpektovaním právnych a etických zásad používania informačných technológií a produktov. Toto poslanie by sa malo dosiahnuť spoločným pôsobením predmetu informatika a aplikovaním informačných technológií (IT) vo vyučovaní iných predmetov a v organizovaní a riadení školy.

Výchovno-vzdelávací proces smeruje k tomu, aby žiaci

- si rozvíjali schopnosť algoritmizovať zadaný problém, rozvíjali si programátorské zručnosti;
- sa naučili pracovať v prostredí bežných aplikačných programov (nezávisle od platformy), naučili sa efektívne vyhľadávať informácie uložené na pamäťových médiách alebo na sieti a naučili sa komunikovať cez sieť;
- si rozvíjali svoje schopnosti kooperácie a komunikácie (naučili sa spolupracovať v skupine pri riešení problému, zostaviť plán práce, špecifikovať podproblémy, distribuovať ich v skupine, vysvetliť problém ďalšiemu žiakovi, riešiť podproblémy, zhromaždiť výsledky, zostaviť ich do celkového riešenia, verejne so skupinou o ňom referovať);
- nadobudli schopnosti potrebné pre výskumnú prácu (realizovať jednoduchý výskumný projekt, sformulovať problém, získať informácie z primeraných zdrojov, hľadať riešenie a príčinné súvislosti, sformulovať písomne a ústne názor, diskutovať o ňom, robiť závery);
- si rozvíjali svoju osobnosť, tvorivosť, logické myslenie, zodpovednosť, morálne a vôľové vlastnosti, húževnatosť, sebakritickosť a snažili sa o sebazvdelčovanie;
- sa naučili rešpektovať intelektuálne vlastníctvo a autorstvo informatických produktov, systémov a aplikácií (aby chápali, že informácie, údaje a programy sú produkty intelektuálnej práce, sú predmetmi vlastníctva a majú hodnotu), pochopili sociálne, etické a právne aspekty informatiky.

Obsah

Návrh vzdelávacieho obsahu pre gymnázium

Vzdelávací obsah informatiky v Štátnom vzdelávacom programe je rozdelený na päť tematických okruhov:

- **Informácie okolo nás**
- **Komunikácia prostredníctvom IKT**
- **Postupy, riešenie problémov, algoritmické myslenie**
- **Princípy fungovania IKT**
- **Informačná spoločnosť**

Učivo v tematickom okruhu **Informácie okolo nás** je kľúčové aj pre vyššie sekundárne vzdelávanie, nakoľko informatické vzdelávanie na gymnáziu rozširuje učivo základnej školy a zároveň buduje základy informatiky ako vednej disciplíny. Pojem informácia, typy informácií (textová, grafická, číselná, zvuková atď.), aplikácie na spracovávanie špecifických informácií sú veľmi dôležité pre pochopenie mechanizmov pri riešení najrôznejších problémov pomocou, resp. prostredníctvom IKT. Žiaci dokážu prezentovať získané informácie, uchovávať a prenášať medzi aplikáciami.

Ďalší tematický okruh **Komunikácia prostredníctvom IKT** sa venuje využitiu nástrojov internetu na komunikáciu na vlastné učenie sa a aj na riešenie školských problémov, na získavanie a sprostredkovanie informácií. Žiaci sa oboznamujú so základnými pojmami internetu (adresa, URL, poskytovateľ služieb, služby, server-klient, protokol, štandard), s počítačovou sieťou, so službami internetu, neinteraktívnou a interaktívnou komunikáciou, bezpečnosťou na internete.

V tematickom okruhu **Postupy, riešenie problémov, algoritmické myslenie** sa žiaci zoznámia so špecifickými postupmi riešenia problémov prostredníctvom IKT. Zoznámia sa s pojmami ako algoritmus, program, programovanie, etapy riešenia problému (rozbor problému, algoritmus, program, ladenie). Najväčším prínosom tohto okruhu bude to, že žiaci získajú algoritmické myslenie a schopnosť uvažovať nad riešením problémov pomocou IKT. Naučia sa uvažovať nad rôznymi parametrami efektívnosti rôznych riešení problémov, naučia sa rôzne postupy a mechanizmy pri riešení úloh z rôznych oblastí.

Tematický okruh **Princípy fungovania IKT** sa venuje popisu a pochopeniu mechanizmov informačných a komunikačných technológií. Žiaci by sa mali zoznámiť s princípmi práce počítača, s časťami počítača von Neumannovského typu, so vstupnými a výstupnými zariadeniami a ich parametrami. Majú zvládnuť základné vlastnosti a funkcie operačného systému a poznať rôzne druhy softvéru podľa oblastí jeho použitia. Žiaci sa oboznámia s počítačovou sieťou, jej architektúrou, rozdelením a spôsobmi pripojenia.

Tematický okruh **Informačná spoločnosť** sa venuje informatike v rôznych oblastiach. Zaoberá sa etickými, morálnymi a spoločenskými aspektmi informatiky. Oboznamuje s možnými rizikami a metódami na riešenie týchto rizík. Žiaci by sa mali oboznámiť s využitím IKT v najrôznejších oblastiach znalostnej spoločnosti, pochopiť, že používanie IKT si vyžaduje kritický a zvažujúci postoj k dostupným informáciám. Mali by sa oboznámiť s rôznymi možnosťami vzdelávania s využitím IKT.

Vzdelávací štandard – výstup za celý stupeň

Informácie okolo nás

Obsahový štandard

- Informatika.
- Údaj, informácia, znalosť, jednotky informácie, digitalizácia, kódovanie. Písmo – forma kódovania. Číselné sústavy, prevody. Komprimácia. Šifry. Reprezentácia údajov v počítači, čísla, znaky. Zber, spracovanie, prezentovanie informácie.
- Textová informácia – kódovanie, jednoduchý, formátovaný dokument, štýl, aplikácie na spracovanie textov, pokročilé formátovanie – hlavička, päta, štýly, automatický obsah.
- Grafická informácia – rastrová, vektorová grafika; animovaná grafika, video, kódovanie farieb; grafické formáty; aplikácie na spracovanie grafickej informácie.
- Číselná informácia, spracovanie a vyhodnocovanie, tabuľkový kalkulátor – bunka, hárok, vzorec, funkcia, odkazy, grafy, triedenie, vyhľadávanie, filtrovanie.
- Zvuková informácia – formáty, aplikácie na nahrávanie, spracovanie, konverzie, prehrávanie.
- Prezentácia informácií – aplikácie na tvorbu prezentácií - snímka, stránka, spôsoby tvorby prezentácií. Prezentácia informácií na webovej stránke - Aplikácie na tvorbu webových stránok – hypertext, odkazy. Pravidlá prezentovania, zásady tvorby prezentácie.
- Vstup a výstup informácie v závislosti od jej typu. Uchovávanie informácie – typy a limity zariadení.
- Prenos informácií medzi aplikáciami.

Výkonový štandard

- Vysvetliť význam pojmov údaj, informácia, digitalizácia, kódovanie, šifrovanie, komprimácia.
- Poznať princípy kódovania rôznych typov informácie.
- Vysvetliť princíp digitalizácie v závislosti od typu informácie.
- Poznať princíp komprimácie dát, používať komprimačný program.
- Ovláda prevody medzi dvojkovou a desiatkovou číselnou sústavou.
- Poznať druhy aplikácií na spracovanie informácií (podľa typu informácie) a charakterizovať ich typických predstaviteľov.
- Vybrať vhodnú aplikáciu v závislosti od typu informácie, vedieť zdôvodniť výber.
- Efektívne používať nástroje aplikácií na spracovanie informácií (podľa typu informácie).
- Poznať a dodržiavať základné pravidlá (formálne, estetické) a odporúčania spracovania rôznych typov informácií.

- Spracovať informácie tak, aby sa neznížila ich informačná hodnota a informácie boli prístupné, použiteľné a jasné.
- Poznať vlastnosti (výhody, nevýhody) bežných formátov dokumentov v závislosti od typu informácie.
- Demonštrovať možnosti prenosu častí rôznych typov dokumentov medzi rôznymi aplikáciami.
- Použiť jednoduché šifry.

Princípy fungovania IKT

Obsahový štandard

- Základné pojmy – hardvér, softvér. Počítač – princíp práce počítača. Časti počítača von Neumannovského typu, ich klasifikácia. Vstupné, výstupné zariadenia. Typy vstupných a výstupných zariadení. Parametre zariadení.
- Softvér – rozdelenie podľa oblastí použitia. Operačný systém – základné vlastnosti a funkcie (spravovanie zariadení, priečinkov a súborov).
- Počítačová sieť– výhody, architektúra, rozdelenie sietí podľa rozľahlosti (spôsoby pripojenia).

Výkonový štandard

- Vymenovať jednotlivé časti počítača von Neumannovského typu, poznať ich využitie, princíp fungovania a význam.
- Poznať približné kapacity jednotlivých druhov pamätí a obmedzenia ich použitia.
- Vymenovať a charakterizovať základné prídavné zariadenia.
- Charakterizovať operačný systém a efektívne ho používať.
- Demonštrovať získavanie informácií o systéme, zariadeniach, priečinkoch a súboroch.
- Vysvetliť činnosti operačného systému pri práci so súbormi a priečinkami.

Komunikácia prostredníctvom IKT

Obsahový štandard

- Internet – história, základné pojmy (adresa, URL, poskytovateľ služieb, služby, server-klient, protokol, štandard). Počítačová sieť, sieťové prvky.
- Služby internetu. Neinteraktívna komunikácia – e-pošta, diskusné fórum, blog. Interaktívna komunikácia, IP telefónia. Web – prehliadače, webová stránka, vyhľadávanie informácií. Netiketa. Bezpečnosť na internete. Sociálne siete. Web2. Digitálna televízia.

Výkonový štandard

- Poznať princípy fungovania internetu (klient-server) a niektoré jeho služby.
- Poznať možnosti Web2.
- Poznať princípy a demonštrovať použitie e-pošty na konkrétnom klientovi.
- Poznať základné princípy a demonštrovať použitie interaktívnej komunikácie.
- Využívať služby webu na získavanie informácií.
- Poznať rôzne spôsoby vyhľadávania informácie (index, katalóg)
- Vytvoriť webovú prezentáciu využitím služieb internetu.
- Poznať a dodržiavať pravidlá Netikety.
- Poznať spôsoby ochrany počítača zapojeného v sieti a osoby na ňom pracujúcej.
- Poznať internetové nástroje/služby e-spoločnosti.

Postupy, riešenie problémov, algoritmické myslenie

Obsahový štandard

- Problém. Algoritmus. Algoritmy z bežného života. Spôsoby zápisu algoritmov.
- Etapy riešenia problému – rozbor problému, algoritmus, program, ladenie.
- Programovací jazyk – syntax, spustenie programu, logické chyby, chyby počas behu programu. Pojmy – príkazy (priradenie, vstup, výstup), riadiace štruktúry (podmienené príkazy, cykly), premenné, typy, množina operácií.

Výkonový štandard

- Analyzovať problém, navrhnúť algoritmus riešenia problému, zapísať algoritmus v zrozumiteľnej formálnej podobe, overiť správnosť algoritmu.
- Riešiť problémy pomocou algoritmov, vedieť ich zapísať do programovacieho jazyka, hľadať a opravovať chyby.
- Rozumieť hotovému programom, určiť vlastnosti vstupov, výstupov a vzťahy medzi nimi, vedieť ich testovať a modifikovať.
- Riešiť úlohy pomocou príkazov s rôznymi obmedzeniami použitia príkazov, premenných, typov a operácií.
- Používať základné typy používaného programovacieho jazyka
- Rozpoznať a odstrániť syntaktické chyby, opraviť chyby vzniknuté počas behu programu, identifikovať miesta programu, na ktorých môže dôjsť k chybám počas behu programu.

Informačná spoločnosť

Obsahový štandard

- Informatika (použitie, dôsledky a súvislosti) v rôznych oblastiach – administratíva, elektronická kancelária, vzdelávanie, šport, umenie, zábava, virtuálna realita, e-spoločnosť. Softvérová firma – pojmy upgrade, registrácia softvéru, elektronická dokumentácia. Riziká informačných technológií – malvér (pojmy, detekovanie, prevencia); kriminalita. Etika a právo – autorské práva na softvér, licencia (freeware, shareware, demoverzia, multilicencia, Open source...).
- E-learning, dištančné vzdelávanie, vzdelávania využitím IKT

Výkonový štandard

- Poznať súčasné trendy IKT, ich limity a riziká.
- Poznať výhody a možnosti e-vzdelávania a dištančného vzdelávania. Poznať možnosti využitia IKT v iných predmetoch.
- Špecifikovať základné znaky informačnej spoločnosti, vymedziť kladné a záporné stránky informačnej spoločnosti.
- Charakterizovať jednotlivé typy softvéru z hľadiska právnej ochrany (freeware, shareware, ...) a rozumieť, ako sa dajú používať.
- Chápať potrebu právnej ochrany programov.
- Vysvetliť pojmy „licencia na používanie softvéru“, „autorské práva tvorcov softvéru“, multilicencia.
- Vymenovať jednotlivé typy softvérového pirátstva.
- Charakterizovať činnosť počítačových vírusov, vysvetliť škody, ktoré môže spôsobiť a princíp práce antivírusových programov, demonštrovať ich použitie.
- Poznať kultúrne, sociálne a zdravotné aspekty používania počítačov a služieb internetu.

VZDELÁVACIA OBLASŤ ČLOVEK A PRÍRODA

PREDMETY •CHÉMIA
• FYZIKA
• BIOLÓGIA

CHÉMIA

I. Charakteristika učebného predmetu

Učebný predmet chémia na gymnáziách, ako súčasť vzdelávacej oblasti Človek a príroda, poskytuje žiakom vhodne vybranými poznatkami zo všeobecnej, anorganickej a organickej chémie didaktický systém poznatkov o chemických látkach a ich premenách. Obsah učiva tvoria predovšetkým poznatky o vlastnostiach a použití látok, s ktorými sa žiaci stretávajú v bežnom živote. Sú to najmä oblasti ako: chémia potravín a nápojov, kozmetika, liečivá, čistiace prostriedky a podobne. V obsahu učiva sú v dostatočnej miere zastúpené aj poznatky, ktoré umožňujú žiakom chápať význam chemickej vedy a chemického priemyslu pre spoločnosť a prírodu.

Východisko pre poznatky o vlastnostiach anorganických a organických látok a ich premenách tvoria všeobecne platné, teoretické poznatky a vzťahoch medzi štruktúrou a vlastnosťami látok a poznatky o zákonitostiach chemických reakcií. Tieto poznatky umožňujú v učebnom predmete chémia aplikovať v dostatočnej miere jednotlivé myšlienkové operácie a metódy vedeckého poznávania. Realizovaním moderných foriem, prostriedkov a vyučovacích metód vyučovania sa vytvárajú podmienky pre formovanie a rozvíjanie logického a tvorivého myslenia a konania žiakov. Tvorivé myslenie umožňuje žiakom správne aplikovať poznatky pri riešení problémových úloh teoretického aj praktického charakteru.

Chémia, ako predmet, ktorý rozširuje všeobecné vzdelanie žiakov, súčasne poskytuje základy nevyhnutné pre ďalšie vzdelávanie (chemické odbory, medicína, environmentálne vedy a pod.).

Organickou súčasťou učebného predmetu chémia je aj systém laboratórnych prác, ktorých správna realizácia si vyžaduje osvojenie si základných laboratórnych zručností a návykov presnej a bezpečnej práce v chemickom laboratóriu.

Hodinová dotácia chémie v Štátnom vzdelávacom programe v prvom aj druhom ročníku je dve hodiny týždenne (66 hodín ročne) a treťom ročníku jedna hodina týždenne (33 hodín ročne). V každom ročníku je jedna hodina týždenne určená na prácu s delenou triedou. Túto hodinu najmä v 1. a 2. ročníku možno využiť na realizáciu rôznych praktických cvičení, v rámci ktorých žiaci realizujú 5 laboratórnych prác a 2 laboratórne práce v treťom ročníku pri jednohodinovej týždennej dotácii.

II. CIELE UČEBNÉHO PREDMETU

Cieľom vyučovania chémie na gymnáziách je v maximálne možnej miere prispieť k splneniu všeobecných cieľov vzdelávania a osvojeniu si kľúčových kompetencií prostredníctvom obsahu učiva chémie. Cieľom vyučovania chémie nie je osvojenie si veľkého množstva izolovaných, encyklopedických poznatkov o anorganických a organických látkach, a ich chemických reakciách, ale predovšetkým formovanie a rozvoj tvorivých schopností žiakov.

KOMPETENCIE ŽIAKOV

a) k učeniu

- schopnosť plánovať a organizovať si učenie a pracovnú činnosť,
- hľadá a rozvíja účinné postupy vo svojom učení,
- kriticky pristupuje ku zdrojom informácií, informácie tvorivo spracováva a využíva pri svojom štúdiu,

b) komunikačné schopnosti

- vyhľadávať, triediť a spracovávať informácie a dáta z rôznych zdrojov,
- vedieť využiť informačné a komunikačné zdroje,
- zrozumiteľne prezentovať nadobudnuté vedomosti, skúsenosti a zručnosti,
- urobiť zápis o experimente pomocou textu, schém, náčrtu, obrázkov a tabuliek,
- vedieť spracovať a prezentovať jednoduchý projekt so zameraním na ciele, metódy, výsledky a ich využitie.

c) riešenie problémov

- analyzovať vybrané problémy,
- aplikovať poznatky pri riešení konkrétnych problémových úloh
- používať základné myšlienkové operácie a metódy vedeckého poznávania pri riešení problémových úloh,
- využívať informačné a komunikačné technológie pri riešení problémových úloh,
- vedieť posúdiť vhodnosť navrhnutého postupu riešenia problémovej úlohy
- zhodnotiť úspešnosť riešenia problémovej úlohy
- logicky spájať poznatky nadobudnuté štúdiom chémie a iných učebných predmetov a využiť ich pri riešení problémových úloh,

d) manuálne

- schopnosť plánovať činnosti pri realizácii experimentov
- používať správne postupy a techniky pri praktických činnostiach,
- dodržiavať pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,

e) sociálne

- vyjadrovať svoje názory, postoje a skúsenosti,
- pracovať vo dvojiciach alebo v skupinách,
- vzájomne si pomáhať pri riešení úloh teoretického a praktického charakteru,
- prezentovať a zhodnotiť výsledky svojej alebo skupinovej činnosti,
- hodnotiť vlastné výkony a pokroky v učení,
- prijíma ocenenie, radu a kritiku a čerpá poučenie pre ďalšiu prácu.

III. OBSAH

1. ROČNÍK

1. Pozorovanie a pokus v chémii, bezpečnosť práce
2. Sústavy látok
3. Štruktúra častíc
4. Periodický systém prvkov

5. Základy názvoslovia anorganických zlúčenín
6. Chemická väzba a štruktúra látok
7. Výpočty v chémii
8. Chemické reakcie, chemické rovnice
9. Energetické zmeny pri chemických reakciách
10. Rýchlosť chemických reakcií
11. Chemická rovnováha
12. Protolytické reakcie
13. Redoxné reakcie
14. Zrážacie reakcie

2. ROČNÍK

1. Prvky a ich anorganické zlúčeniny dôležité v bežnom živote, ich vlastnosti, použitie a vplyv na živé organizmy a životné prostredie.
2. Charakteristika a rozdelenie organických látok a základy ich názvoslovia.
3. Uhlíkovodíky dôležité v bežnom živote, ich vlastnosti, použitie a ich vplyv na živé organizmy a životné prostredie.

3. ROČNÍK

1. Deriváty uhlíkovodíkov dôležité v bežnom živote, ich vlastnosti, použitie a vplyv na živé organizmy a životné prostredie.
2. Biolátky (sacharidy, lipidy, bielkoviny, vitamíny, enzýmy, hormóny, nukleové kyseliny, alkaloidy)
3. Metabolizmus sacharidov, lipidov a bielkovín.

IV. VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

1. ROČNÍK

Vzdelávací štandard tvorí obsahový a výkonový štandard. „**Obsahový štandard**“ vymedzuje základné učivo (predovšetkým pojmy) ktorému by mal žiak rozumieť a mal by ho byť schopný vysvetliť. „**Výkonový štandard**“ uvádza konkretizáciu požiadaviek na vedomosti, zručnosti a aplikácie poznatkov predovšetkým v spojitosti s bežným životom a postoje študentov.

1. POZOROVANIE A POKUS V CHÉMII, BEZPEČNOSŤ PRÁCE

Obsahový štandard:

Bezpečnosť práce v chemickom laboratóriu, základné laboratórne pomôcky, základné laboratórne operácie

.

Výkonový štandard:

- poznať a dodržiavať pravidlá bezpečnosti práce v chemickom laboratóriu
- poznať laboratórne pomôcky: skúmavka, kadička, destilačná banka, odmerná banka, miska, filtračný lievnik, hodinové sklíčko, prachovnica, striekačka, oddeľovací lievnik, odmerný valec, pipeta, chladič, stojan, držiak, svorka, filtračný

kruh, chemické kliešte, chemická lyžička, teplomer, filtračný papier, trojnožka, azbestová sieťka, kahan

- schopnosť naplánovať si pracovnú činnosť pri realizácii experimentov
- zistiť hmotnosť tuhej látky vážením
- použiť kadičku, odmerný valec a pipetu pri meraní objemu roztoku
- pripraviť roztok s daným hmotnostným zlomkom
- uskutočniť filtráciu suspenzie (alebo zostaviť filtračnú aparatúru, uskutočniť filtráciu)
- oddeliť rozpustenú látku z roztoku kryštalizáciou
- urobiť zápis o experimente pomocou textu, schém, náčrtu, tabuliek

2. SÚSTAVY LÁTOK

Obsahový štandard

Chémia, látka, chemicky čistá látka, prvok, zlúčenina, zmes (homogénna, heterogénna), sústava (otvorená, uzavretá), skupenstvo látky (tuhé, kvapalné, plynné), spôsoby oddeľovania zložiek zmesí (destilácia, filtrácia, usadzovanie, kryštalizácia), roztok, rozpúšťadlo, rozpustená látka, nasýtený roztok, rozpustnosť látky, hmotnostný zlomok, koncentrácia látkového množstva (ďalej iba koncentrácia)

Výkonový štandard:

- vymenovať po tri príklady chemicky čistej látky a zmesi,
- rozlíšiť rovnorodé a rôznorodé zmesi pomocou ich charakteristických znakov
- vyčleniť zo skupiny látok chemicky čisté látky a zmesi
- navrhnúť vhodný spôsob oddelenia zložiek zmesi (destilácia, filtrácia, usadzovanie, kryštalizácia)
- rozlíšiť rozpustenú látku a rozpúšťadlo
- klasifikovať roztoky podľa skupenstva
- vymenovať po dva príklady roztokov rôznych skupenstiev
- pripraviť nasýtený roztok
- napísať vzťah pre výpočet hmotnostného zlomku a vysvetliť symboly v zápise
- vypočítať hmotnostný zlomok zložky v roztoku
- vypočítať hmotnosť rozpustenej látky a hmotnosť rozpúšťadla, ak je daný hmotnostný zlomok roztoku a hmotnosť roztoku
- vysvetliť význam údajov o zložení roztoku z hľadiska praktického použitia
- vypočítať koncentráciu roztoku, ak je dané látkové množstvo a objem roztoku
- poznať značku a jednotku koncentrácie roztoku
- využiť poznatky o príprave roztokov pri ich príprave v domácnostiach (napr.: pri zaváraní, pri príprave hnojív, zisťovaní zloženia čistiacich prostriedkov...)

3. ŠTRUKTÚRA ČASTÍC

Obsahový štandard

atóm, atómové jadro, protón, neutrón, nukleóny, elektrónový obal atómu, elektrón, orbitál, elektrónová vrstva, valenčná vrstva, valenčné elektróny, elektrónová konfigurácia atómu, protónové číslo, neutrónové číslo, nukleónové číslo, izotopy, ión, anión, kation

Výkonový štandard

- opísať zloženie atómového jadra a atómového obalu
- poznať znamienko náboja elektrónu a protónu
- nakresliť schému atómu s vyznačením elementárnych častíc, ktoré sa v ňom nachádzajú
- určiť počet elementárnych častíc (protónov, elektrónov, neutrónov) v atóme prvku na základe známej hodnoty A, N, Z
- uviesť príklad izotopov (vodíka, uhlíka, uránu)
- chápať pojem orbitál (ako priestor s najväčšou pravdepodobnosťou výskytu elektrónu)
- vymenovať typy orbitálov (s, p, d, f)
- poznať maximálny počet elektrónov v orbitáloch s, p,
- napísať schému vzniku katiónu alebo aniónu z atómu
- vybrať zo skupiny iónov katióny alebo anióny

Poznámka: požiadavky neobsahujú Pavliho princíp, Hundovo pravidlo a výstavbový princíp, študenti tiež nemusia vedieť zapisovať jednotlivé elektrónové vrstvy pomocou rámcových diagramov

4. PERIODICKÝ SYSTÉM PRVKOV

Obsahový štandard

Periodický zákon, periodický systém prvkov (PSP), periodická tabuľka prvkov (PTP), perióda, skupina, alkalické kovy, halogény, vzácne plyny, elektronegativita, s-, p-, d-, f-prvky, kovy, nekovy, polokovy

Výkonový štandard

- poznať autora a znenie periodického zákona
- v periodickej tabuľke prvkov určiť polohu daného prvku použitím PTP
- používať triviálne názvy skupín (alkalické kovy, halogény, vzácne plyny)
- zaradiť prvok podľa polohy v PTP do skupiny s-, p-, d-, f-prvok, kov, nekov
- vysvetliť vzťah medzi počtom valenčných elektrónov a polohou s a p prvkov v PTP
- poznať príklady prvkov s nízkou a vysokou hodnotou elektronegativity
- zistiť základné charakteristiky atómu z údajov v PTP (protónové číslo, elektronegativita, relatívna atómová hmotnosť)

5. ZÁKLADY NÁZVOSLOVIA ANORGANICKÝCH ZLÚČENÍN

Obsahový štandard

Oxidačné číslo, chemický prvok, chemická zlúčenina, chemický vzorec.

Výkonový štandard:

- poznať a používať značky a slovenské názvy s- a p-prvkov a vybraných d-prvkov (Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Mn, Cr, Co, Ni)
- pomenovať a napísať vzorce látok: voda, peroxid vodíka, amoniak, sulfán
- určiť oxidačné číslo atómov prvkov v chemických zlúčeninách (napr.: H₂O, NaCl, SO₃, NaOH, HNO₃, H₂SO₄, CaCO₃, KMnO₄)

- poznať vzorec a názov amónneho katiónu
- používať pravidlá tvorenia vzorcov a názvov zlúčenín: oxidy, hydroxidy, halogenidy, bezkyslíkaté kyseliny (halogenovodíkové kyseliny, H₂S), kyslíkaté kyseliny (predovšetkým dusíka, síry, uhlíka, chlóru, fosforu), soli kyselín uvedených prvkov
- poznať pojmy: hydrogensoli a hydráty
- vysvetliť kvalitatívny a kvantitatívny význam chemických vzorcov

6. CHEMICKÁ VÄZBA A ŠTRUKTÚRA LÁTOK

Obsahový štandard

Chemická väzba, molekula, väzbový elektrónový pár, voľný elektrónový pár, kovalentná väzba, nepolárna väzba, polárna väzba, iónová väzba, vodíková väzba, jednoduchá väzba, násobná väzba (dvojitá, trojitá), kovová väzba, kryštál, kryštalická látka

Výkonový štandard:

- uviesť príklady molekúl, v ktorých sa nachádzajú jednoduché, dvojité alebo trojité väzby (H₂, O₂, N₂)
- určiť typ chemickej väzby na základe rozdielu hodnôt elektronegativít atómov viažucich sa atómov prvkov
- vysvetliť vznik kovalentnej väzby v molekule vodíka
- určiť počet a druh atómov v jednoduchých molekulách
- vysvetliť vznik iónovej väzby v zlúčenine NaCl
- vymenovať tri typické vlastnosti zlúčenín s iónovou väzbou
- zdôvodniť vodivosť kovov ako dôsledok kovovej väzby (stačí na úrovni existencie voľne pohyblivých elektrónov)
- načrtnúť štruktúru diamantu a grafitu
- poznať príčinu rozdielnych vlastností diamantu a grafitu
- vymenovať tri príklady kryštalických látok (NaCl, K₂SO₄, CaCO₃ a podobne)
- predpokladať vlastnosti látok na základe ich zloženia látok a štruktúry

7. VÝPOČTY V CHÉMII

Obsahový štandard

Relatívna atómová hmotnosť Ar(X), relatívna molekulová hmotnosť Mr(Y), látkové množstvo *n*, Avogadrova konštanta N_A, molárna (mólová) hmotnosť M_m, stechiometrický vzorec

Výkonový štandard:

- rozlíšiť relatívnu atómovú hmotnosť Ar(X), relatívnu molekulovú hmotnosť Mr(Y) a molárnu hmotnosť M_m,
- poznať význam Avogadrovej konštanty
- určiť molárnu hmotnosť zlúčeniny zo známych hodnôt molárnych hmotností prvkov
- napísať vzťah pre výpočet látkového množstva $n = \frac{m(A)}{M_m(A)}$ a vysvetliť symboly v zápise
- vypočítať látkové množstvo látky, ak je zadaná hmotnosť a molárna hmotnosť látky

- vypočítat hmotnosť látky, ak je zadané látkové množstvo a molárna hmotnosť látky
- vypočítat hmotnosť reaktantu alebo produktu na základe zápisu chemickej rovnice reakcie, ak je daná hmotnosť produktu alebo reaktantu

8. CHEMICKÉ REAKCIE, CHEMICKÉ ROVNICE

Obsahový štandard

Chemická reakcia, reaktanty, produkty, schéma chemickej reakcie, chemická rovnica, zákon zachovania hmotnosti v chemických reakciách, stechiometrický koeficient, syntéza, analýza

Výkonový štandard:

- poznať príklady chemických a fyzikálnych zmien
- rozlíšiť schému a rovnicu chemickej reakcie
- zapísať rovnicu reakcie na základe slovného popisu chemickej reakcie
- poznať zákon zachovania hmotnosti pri chemických reakciách
- poznať kvalitatívno-quantitatívny význam chemickej rovnice
- vysvetliť význam stechiometrických koeficientov v chemickej rovnici
- napísať jednoduché chemické schémy typu $A + B \rightarrow AB$; $AB \rightarrow A + B$
- doplniť stechiometrické koeficienty v chemických schémach typu $A + B \rightarrow AB$; $AB \rightarrow A + B$

9. ENERGETICKÉ ZMENY PRI CHEMICKÝCH REAKCIÁCH

Obsahový štandard

Exotermická reakcia, endotermická reakcia, entalpia, reakčné teplo, termochemická rovnica, 1. termochemický zákon

Výkonový štandard:

- vysvetliť rozdiely v zápise chemickej rovnice a termochemickej rovnice
- zapísať termochemickou rovnicou priebeh chemickej reakcie, ak sú zadané reaktanty, produkty, stechiometrické koeficienty, skupenské stavy reagujúcich látok a hodnota reakčného tepla
- klasifikovať chemické reakcie na základe rôznych zápisov termochemickej rovnice na exotermické a endotermické
- určiť hodnotu reakčného tepla spätnej reakcie na základe hodnoty reakčného tepla priamej reakcie na základe 1. termochemického zákona
- vymenovať po dva príklady exotermickej a endotermickej reakcie z každodenného života
- bezpečne pracovať s horľavými látkami

10. RÝCHLOSŤ CHEMICKÝCH REAKCIÍ

Obsahový štandard

Rýchlosť chemickej reakcie, faktory ovplyvňujúce rýchlosť chemických reakcií (koncentrácia reaktantov, teplota, katalyzátor, veľkosť povrchu tuhých látok)

Výkonový štandard:

- definovať rýchlosť chemickej reakcie ako zmenu koncentrácie reaktantov alebo produktov za časový interval
- vymenovať faktory ovplyvňujúce rýchlosť chemických reakcií (koncentrácia, teplota, katalyzátor, veľkosť povrchu tuhých látok)
- poznať ako ovplyvní zvýšenie/zníženie teploty rýchlosť chemickej reakcie
- poznať ako ovplyvní zvýšenie/zníženie koncentrácie reaktantov rýchlosť chemickej reakcie
- poznať ako ovplyvní rýchlosť chemickej reakcie pridanie katalyzátora
- vymenovať príklad katalyzátora z každodenného života (napr. enzýmy)
- uviesť príklad chemickej reakcie z každodenného života, ktorá prebieha pomaly a ktorá rýchlo
- vysvetliť, prečo je dôležité poznať rýchlosť priebehu chemických reakcií a možnosti ich ovplyvňovania
- povedať príklad z každodenného života, kde sa používa ovplyvňovanie rýchlosti chemickej reakcie niektorým z uvedených faktorov

11. CHEMICKÁ ROVNOVÁHA

Obsahový štandard

Chemická rovnováha, rovnovážna koncentrácia látok, rovnovážna konštanta, faktory ovplyvňujúce chemickú rovnováhu (koncentrácia, teplota, tlak)

Výkonový štandard:

- vysvetliť, čo je chemická rovnováha a rovnovážna koncentrácia
- vysvetliť význam hodnoty rovnovážnej konštanty
- vymenovať faktory ovplyvňujúce chemickú rovnováhu (koncentrácia látok, teplota, tlak)
- poznať ako ovplyvní rovnovážny stav sústavy pridanie reaktantu;
- poznať ako ovplyvní rovnovážny stav sústavy odobratie produktu
- poznať vplyv katalyzátora na chemickú rovnováhu

12. PROTOLYTICKÉ REAKCIE

Obsahový štandard

Brönstedova kyselina, Brönstedova zásada, protolytická reakcia, konjugovaný pár, amfotérne látky, silná a slabá kyselina, silná a slabá zásada, autoprotolýza vody, pH, stupnica pH, kyslý, neutrálny a zásaditý roztok, neutralizácia, soľ, hydrolýza

Výkonový štandard:

- poznať príklady silných kyselín (napr. HCl, HNO₃, H₂SO₄) a slabých kyselín (napr. H₂CO₃)
- poznať príklady silných zásad (napr. NaOH, KOH, Ca(OH)₂) a slabých zásad (napr. amoniak)
- napísať chemickú rovnicu autoprotolýzy vody a vyznačiť oxóniový kation a hydroxidový anión
- poznať stupnicu pH, jej význam a použitie
- vymedziť hodnoty pH, pre ktoré je vodný roztok kyslý, neutrálny a zásaditý
- rozdeliť roztoky na kyslé, neutrálné a zásadité podľa danej hodnoty pH

- určiť pomocou indikátora pH roztoku
- poznať vplyv silných kyselín a zásad na ľudský organizmus
- napísať chemickú rovnicu neutralizácie
- poznať príklad praktického využitia neutralizácie (napr. pri poskytnutí prvej pomoci)
- poznať aspoň tri rôzne spôsoby prípravy solí
- poznať príklady konkrétnych solí, ktoré hydrolyzujú za vzniku kyslého, neutrálneho a zásaditého roztoku
- dodržiavať zásady bezpečnosti práce s kyselinami a zásadami

13. REDOXNÉ REAKCIE

Obsahový štandard

Oxidačné číslo, redukcia, oxidácia, redoxné reakcie, čiastková reakcia, redukovadlo, oxidovadlo, elektrochemický rad napätia kovov, galvanický článok, elektrolýza

Výkonový štandard:

- určovať oxidačné čísla atómov prvkov v daných redoxných reakciách
- vyznačiť v chemickej rovnici atómy prvkov, ktorých oxidačné čísla sa v priebehu chemickej reakcie zmenili
- vysvetliť na príklade oxidáciu a redukciu látky
- zapísať čiastkové reakcie oxidácie a redukcie
- chápať význam pojmov redukovadlo a oxidovadlo
- vymenovať po dva príklady látok, ktoré pôsobia ako oxidovadlá alebo redukovadlá
- na základe usporiadania prvkov v rade napätia kovov Na, Mg, Al, Zn, Fe, Pb, H, Cu, Ag, Au rozdeliť kovy na ušľachtilé a neušľachtilé
- zaradiť kovy medzi ušľachtilé a neušľachtilé
- poznať princíp priebehu elektrolýzy roztokov a tavenín (nie však chemické rovnice dejov prebiehajúcich na elektródach)
- poznať priemyselné využitie elektrolýzy
- poznať podstatu korózie kovov a spôsob ochrany kovov proti nej
- poznať použitie galvanických článkov a akumulátorov v každodennom živote
- vedieť akú úlohu má oxidácia v ľudskom organizme
- poznať príklady redoxných reakcií prebiehajúcich v prírode

14. ZRÁŽACIE REAKCIE

Obsahový štandard

Zrážacia reakcia, zrazenina, iónový zápis chemickej reakcie

Výkonový štandard:

- vysvetliť pojem zrazenina
- poznať iónový zápis zrážacej reakcie
- vymenovať príklady zrážacích reakcií
- poznať príklady využitia zrážacích reakcií v praxi

Charakteristika predmetu

Základnou charakteristikou predmetu je hľadanie zákonitých súvislostí medzi pozorovanými vlastnosťami prírodných objektov a javov, ktoré nás obklopujú v každodennom živote.

Porozumenie podstate javov a procesov si vyžaduje interdisciplinárny prístup, a preto aj úzku spoluprácu s chémiou, biológiou, geografiou a matematikou. Okrem rozvíjania pozitívneho vzťahu k prírodným vedám sú prírodovedné poznatky interpretované aj ako neoddeliteľná a nezastupiteľná súčasť kultúry ľudstva. V procese vzdelávania sa má žiakom sprostredkovať poznanie, že neexistujú bariéry medzi jednotlivými úrovňami organizácie prírody a odhaľovanie jej zákonitostí je možné len prostredníctvom koordinovanej spolupráce všetkých prírodovedných odborov s využitím prostriedkov IKT.

Formy aktívneho poznávania a systematického bádania vo fyzike sú si v metódach a prostriedkoch výskumnej činnosti príbuzné s ostatnými prírodovednými disciplínami. Žiaci preto budú mať čo najviac príležitostí na aktivitách osvojovať si vybrané (najčastejšie experimentálne) formy skúmania fyzikálnych javov. Každý žiak dostane také základy, ktoré z neho spravia prírodovedne gramotného jedinca tak, aby vedel robiť prírodovedné úsudky a vedel použiť získané vedomosti na efektívne riešenie problémov.

Pri výučbe je najväčšia pozornosť venovaná samostatnej práci žiakov – aktivitám, ktoré sú zamerané na činnosti vedúce ku konštrukcii nových poznatkov. Dôraz sa kladie aj na také formy práce, akými sú diskusia, brainstorming, vytváranie logických schém a pojmových máp a práca s informáciami.

Okrem objavovania a osvojovania si nových poznatkov a rozvíjania kompetencií fyzikálne vzdelávanie poskytne žiakovi možnosť získania informácií o tom, ako súvisí rozvoj prírodných vied s rozvojom techniky, technológií a so spôsobom života spoločnosti.

Výučba fyziky v rámci prírodovedného vzdelávania má u žiakov prehĺbiť aj hodnotové a morálne aspekty výchovy, ku ktorým patria predovšetkým objektivita a pravdivosť poznania. To bude možné dosiahnuť slobodnou komunikáciou a nezávislou kontrolou spôsobu získavania dát alebo overovania hypotéz.

Žiak prostredníctvom fyzikálneho vzdelávania získa vedomosti na pochopenie vedeckých ideí a postupov potrebných pre osobné rozhodnutia, na účasť v občianskych a kultúrnych záležitostiach a dá mu schopnosť zmysluplne sa stavať k lokálnym a globálnym záležitostiam, ako zdravie, životné prostredie, nová technika, odpady a podobne. Žiak by mal byť schopný pochopiť kultúrne, spoločenské a historické vplyvy na rozvoj vedy, uvažovať nad medzinárodnou povahou vedy a vzťahoch s technikou.

Obsah predmetu fyzika na gymnáziu v 1. až 3. ročníku v štátnom vzdelávacom programe počíta spolu so 150 vyučovacími hodinami (spolu 5 hodinová týždenná časová dotácia x 30 hodín). Na každej z týchto hodín sa trieda delí na skupiny podľa príslušných predpisov. Rozloženie vyučovacích hodín do jednotlivých ročníkov je v kompetencii každej školy. Na predmet fyzika nadväzujú v rámci školského vzdelávacieho programu rozširujúce hodiny fyziky a voliteľné predmety obsahovo a tematicky blízke fyzike. Príprava žiakov na maturitnú skúšku z fyziky je riešená v samostatnom materiáli.

Ciele predmetu

A. SVET

Na konci kurzu by študent mal byť schopný:

- opísať spôsoby, ako prírodné vedy pracujú
- vyhodnotiť zisky a nedostatky aplikácií vedy

- diskutovať na tému etických a morálnych otázok vyplývajúcich z aplikácie vedy
- diskutovať, ako štúdium vedy je podmienené kultúrnymi vplyvmi
- chápať, ako rôzne prírodovedné disciplíny vzájomne súvisia a ako súvisia s inými predmetmi
- považovať vedu ako aktivitu spolupráce

B. KOMUNIKÁCIA

Na konci kurzu by študent mal byť schopný komunikovať myšlienky, pozorovania, argumenty, praktické skúsenosti:

- použitím vhodného slovníka a jazyka
- použitím grafov a tabuliek
- použitím vhodného formátu laboratórneho protokolu
- použitím vhodného softvéru ako textový editor, tabuľkový procesor

C. PRÍRODOVEDNÉ POZNATKY A MYŠLIENKY

Na konci kurzu by študent mal byť schopný demonštrovať poznatky a pochopenie:

- povahy a metodológie prírodných vied
- vedeckých faktov, definícií, zákonov, teórií, modelov,
- vhodného slovníka a terminológie, včítane použitia symbolov
- ako sa zákony, modely a názory menili v čase
- systém jednotiek SI

D. PRÍRODOVEDNÉ BÁDANIE

Na konci kurzu by študent mal byť schopný:

- vyslovením problému vo forme otázky, ktorá môže byť zodpovedaná experimentom
- formulovaním hypotézy
- testovať hypotézu v podmienkach riadenia premenných veličín
- plánovať vhodný experiment
- naznačiť záver konzistentný s pozorovaním, komentovať chyby merania
- naznačiť validitu záverov založených na množstve pozorovaní
- vyhodnotiť celkový experiment včítane použitých postupov

E. SPRACOVANIE DÁT

Na konci kurzu by študent mal byť schopný:

- organizovať, prezentovať a vyhodnocovať dáta rôznymi spôsobmi
- transformovať dáta prezentované jednou formou do inej formy včítane matematických výpočtov, grafov, tabuliek
- identifikovať trendy v dátach
- vytvárať predpovede založené na dátach
- naznačovať závery založené na dátach
- použiť poznatky na vysvetlenie záverov

F. VYKONÁVANIE EXPERIMENTOV

Na konci kurzu by študent mal byť schopný:

- nasledovať inštrukcie písané i slovne podané
- vybrať si a bezpečne použiť experimentálnu zostavu, materiál, techniku vhodnú na meranie
- vykonávať experiment bezpečne, zaznamenávať údaje z pozorovania a merania
- používať vhodné nástroje a techniku na zber dát
- spolupracovať v skupine

ŠTRUKTÚRA KOMPETENCIÍ ROZVÍJANÝCH VYUČOVANÍM FYZIKY

Poznávacia (kognitívna)	Komunikačná	Interpersonálna	Intrapersonálna
Používať kognitívne operácie.	Tvoriť, prijať a spracovať informácie.	Akceptovať skupinové rozhodnutia.	Regulovať svoje správanie.
Formulovať a riešiť problémy, používať stratégie riešenia.	Vyhľadávať informácie.	Kooperovať v skupine.	Vytvárať si vlastný hodnotový systém.
Uplatňovať kritické myslenie.	Formulovať svoj názor a argumentovať.	Tolerovať odlišnosti jednotlivcov a iných.	
Nájsť si vlastný štýl učenia a vedieť sa učiť v skupine.		Diskutovať a viesť diskusiu o odbornom probléme.	
Myslieť tvorivo a uplatniť jeho výsledky.			

NÁVRH TÉM PREDMETU

1. Pozorovanie, meranie, experiment 4 + 40 hodín
2. Sila a pohyb 18 hodín
3. Energia okolo nás 18 hodín
4. Elektrina a magnetizmus 20 hodín
5. Vlastnosti kvapalín a plynov 15 hodín
6. Periodické deje 15 hodín
7. Elektromagnetické žiarenia a častice mikrosвета 20 hodín

Obsah vyučovania a cieľové požiadavky na vedomosti a schopnosti žiakov

OBSAH ZOZNAM TÉM ROZDELENÝ DO SKUPÍN	KONKRETIZÁCIA OBSAHU <i>POZNÁMKY PRE UČITEĽA</i>	CIEĽOVÉ POŽIADAVKY <i>NA KONCI VYUČOVANIA PREDMETU ŽIAK VIE</i>
1. Pozorovanie, meranie, experiment	Témy je vhodné rozložiť k témam z iných skupín a neustále sa k nim vracat'. 4 hodiny o meraní a experimentoch, minimálne 40 hodín priamej činnosti na experimentoch rozdelené medzi zvyšné skupiny tém. Pod priamou činnosťou žiakov na experimentoch chápeme plánovanie experimentu, zostavenie aparatury, meranie, prezentáciu výsledkov (bez spracovania meraných dát, bez činnosti žiakov doma a bez demonštračných experimentov). Experimentálna činnosť žiakov môže byť krátkodobá (od časti vyučovacej hodiny po jednu dvojhodinovku), ako aj dlhodobá (projektová práca, viacero navzájom súvisiacich častí vyučovacích hodín rozdelených do dlhšieho obdobia). Hodiny určené pre experimentálnu činnosť sa môžu kumulovať s takýmito podobne organizovanými hodinami určenými pre chémiu a biológiu.	
Pozorovanie dejov a javov. Rozlíšenie pohybov (dejav) rovnomerných a nerovnomerných,	Použiť na rozlíšenie pohybov veličinu „zmena dráhy“ analýzou graficky znázornenej závislosti dráhy od času. Používať fyzikálne veličiny konkretizované v tomto programe pri	Rozlíšiť a klasifikovať deje s rôznymi časovými rozvoji. Vysvetliť, ktoré z meniacich sa fyzikálnych veličín použijeme pri opise deja.

zrýchlených a spomalených.	opise pozorovaných javov a dejov.	
Odhad chyby merania spôsobenej meradlom. Odhad a znázornenie chyby merania.	Skúmať opakujúce sa deje (napr. odkvapkávanie vody z vodovodu) v závislosti od času. Graficky zobrazíť chyby merania pri kreslení grafu fyzikálnej závislosti.	Vysvetliť, ako súvisí chyba merania s kreslením čiary, ktorá aproximuje meraním získanú fyzikálnu závislosť.
Používať počet platných cifier v zápise hodnoty veličiny.	Napríklad $0,0123 \text{ m} = 12,3 \text{ mm}$. Rozlišovať hodnotu $1,00 \text{ m}$ a hodnotu 1 m . (prvá hodnota s presnosťou na tri platné cifry, druhá hodnota na jednu platnú cifru).	Zaokrúhľovať hodnoty vypočítaných hodnôt s ohľadom na presnosť hodnôt vstupujúcich do výpočtu.
Použitie aritmetického priemeru pri meraní	Použitie aritmetického priemeru výsledkov merania pri viackrát opakovanom meraní.	Vysvetliť, prečo pri viacnásobnom meraní sa presnosť merania spravidla zvyšuje.
Lineárna závislosť, graf lineárnej závislosti		Interpretovať sklon grafu lineárnej závislosti a priesečníka grafu s osami.
Objaviteľský experiment, overovací experiment		Vedieť navrhnúť cieľ, metódu a aparatúru experimentu. Vedieť vysloviť a zdôvodniť hypotézu. Vysvetliť, ako sa líši poznávanie pri objaviteľskom experimente od poznania získaného pri overovacom experimente.
Záznam údajov z meraní	Zaznamenávať merané údaje primerane (všetky relevantné údaje, jednotky, chyby jednotlivých meraní, zápis v primeranej štruktúre, zvyčajne v tabuľke).	
Meranie času, vzdialenosti (dĺžky), sily, hmotnosti, elektrického napätia a prúdu, teploty, tlaku vzduchu.	Vedieť použiť meracie prístroje poskytnuté učiteľom.	Používať meracie prístroje poskytnuté učiteľom obvyklým spôsobom a bezpečne.
Používať jednotky veličín spomenutých v tomto programe v sústave jednotiek SI s predponami od mega po nano, napríklad megajoule, alebo nanometer.	Používať zápis jednotiek v tvare 1 nm , aj v tvare $1 \times 10^{-9} \text{ m}$.	Používať zápis jednotiek v tvare 1 nm , aj v tvare $1 \times 10^{-9} \text{ m}$.
2. Sila a pohyb		
	Témy je vhodné zaradiť ako jeden celok. <i>18 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie a hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.</i>	
Znázornenie sily vektorovou úsečkou, vektorová veličina. Sila ako miera vzájomného pôsobenia. Tretí Newtonov zákon.	Skúmať súvislosť medzi smerom a veľkosťou sily. Sila napnutia nite, ťahová, tlaková, tiažová, vztlaková, elektrostatická, magnetická. V súvislosti s Tretím Newtonovým zákonom nepoužívame pojmy akcia a reakcia.	Vedieť znázorniť schému javu, v ktorom pôsobia rôzne sily, pri zvolenom jednotkovom vektore sily.
Skladanie síl	Skladanie síl pôsobiacich na teleso v jednej priamke a rôznobežných síl pôsobiacich na teleso v spoločnom pôsobisku.	Vedieť pomenovať sily pôsobiace na teleso (hmotný bod).

Meranie sily	Merať silu. Merať tiažovú silu.	Vedieť odhadnúť veľkosť pôsobiacej sily porovnaním s tiažovou silou pôsobiaceou na hmotné teleso. Od tiaže automobilu po tiaž elektrónu (s ohľadom na možnosť zanedbania tejto sily voči iným silám).
Rozklad sily na zložky s danými smermi	Znázorniť tiažovú silu pôsobiacu na teleso na naklonenej rovine. Vykonať experiment na overenie vzťahu medzi sklonom naklonenej roviny a veľkosťou pohybovej zložky tiažovej sily.	Vedieť vysvetliť, ako a prečo pomáha naklonená rovina v každodennej ľudskej praxi.
Meranie trecej sily	Merať treciu silu silomerom a porovnať odmerané hodnoty s vypočítanou hodnotou. Merať koeficient trenia. Experimentálne odlíšiť sily statického trenia (v pokoji) a dynamického trenia (za pohybu). Pomenovať valivé trenie.	Vysvetliť rozdiel medzi statickým a dynamickým trením. Vysvetliť, kedy trenie potrebujeme a kedy a ako sa ho snažíme obmedziť.
Mechanická práca silou vykonaná a silou spotrebovaná. Kinetická energia telesa.	Skúmať, ako sa prejaví práca vykonaná silou pri pohybe telesa na vodorovnej podložke so započítaním odporových síl. Výpočet kinetickej energie hmotného bodu.	Vysvetliť prečo sa niekedy prejaví vykonaná mechanická práca ako teplo, inokedy ako kinetická energia.
Dôvody zmien rýchlosti pohybu	Demonštrovať nerovnomerný pohyb na príkladoch z laboratória a z bežného života.	Vysvetliť súvislosti medzi pohybmi telies a silami pôsobiacimi na telesá.
Potenciálna energia telesa.	Experimentálne skúmať prácu vykonanú pri zmene prevýšenia telesa nad vodorovnou rovinou, pri pôsobení sily na rôznych dráhach. Zobrazit' a odmerať vykonanú prácu v grafe závislosti sily od posunutia.	Vedieť rozlíšiť fyzikálnu prácu v tiažovom poli Zeme od „fyziológicky“ pociťovanej práce. Vysvetliť, ako súvisí práca v tiažovom poli Zeme s potenciálnou energiou telesa.
Práca pri deformácii pružiny. Potenciálna energia pružného telesa.	Pomocou grafu závislosti sily od predĺženia určiť potenciálnu energiu napätej/stlačenej pružiny.	Vysvetliť, prečo graf sily v závislosti od predĺženia zobrazuje prácu potrebnú na deformáciu pružiny.
Premeny mechanickej energie.	Strelba z „pružinového kanóna“. Vykonať experiment modelujúci vodorovný vrh.	Opísať dej z hľadiska vzájomných premien mechanickej energie a premeny mechanickej energie na vnútornú energiu telies.
Pohyb telesa bez pôsobenia sily 1. Newtonov pohybový zákon.	Demonštrovať rovnomerný pohyb.	Chápať zmenu pohybového stavu ako účinok výslednice pôsobiacich síl.
Pád telesa, voľný pád.	Analyzovať stroboskopickú fotografiu alebo videozáznam padajúcej guľôčky, zostrojiť graf závislosti $s = s(t)$, dráhy od času. Určiť závislosť $v = v(t)$, rýchlosti od času.	Vysvetliť, prečo sa po analýze grafu závislosti $s = s(t)$ domnievame, že dráha s je priamo úmerná druhej mocnine času ($s \sim t^2$) – chápať linearizáciu grafu na pokyn učiteľa (žiak linearizáciu navrhnúť nemusí).
Pohyb telesa pri pôsobení konštantnej výslednej sily. Zrýchlenie. 2. Newtonov	Riešiť úlohy, v ktorých vystupuje vzájomná súvislosť medzi výslednou pôsobiaceou silou, zrýchlením a hmotnosťou telesa. Sústava dvoch	Riešiť sústavy dvoch lineárnych rovníc s dvoma neznámymi veličinami.

pohybový zákon.	vzájomne prepojených telies.	
Pohyb telesa vo vzduchu a v kvapaline	Pomenovať sily pôsobiace na teleso pohybujúce sa v tekutine. Aerodynamická a hydrodynamická odporová sila.	Čítať s porozumením text, v ktorom vystupujú aj také sily, ktoré nie sú explicitne spomenuté v učebnici.
Reaktívne motory. Hybnosť, impulz sily, zachovanie hybnosti.	Vysvetliť príklady reaktívneho pohonu.	Používať veličinu hybnosť a zákon zachovania hybnosti.
Prečo sa mení smer pohybu? Dostredivá sila.	Krivočiare pohyby – príklady. Kvalitatívna odlišnosť dostredivej sily a sily ako miery vzájomného pôsobenia telies. Dostredivá sila iba kvalitatívne.	Chápať zmenu pohybového stavu ako účinok výslednice pôsobiacich síl.
Prečo ostávajú telesá v pokoji? Tuhé teleso. Ťažisko telesa. Moment sily. Momentová veta. Energia rotačného pohybu.	Moment sily a statika telesa. Energia rotačného pohybu iba kvalitatívne.	Chápať rozdiel medzi kinetickou energiou translačného pohybu (hmotný bod) a celkovou kinetickou energiou rotujúceho telesa.
3. Energia okolo nás	Tému je vhodné zaraďovať priebežne k témam z iných skupín a tiež samostatne ako zhrnutie poznatkov získaných v iných skupinách tém. 18 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie, hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.	
Energia potravín. Energia v našom organizme.	Preskúmať premeny energie pri športových výkonoch. Napr. analyzovať „skok o tyči“ zobrazený na videu. Porovnať s energetickou hodnotou niektorých potravín. Vysvetliť fyzikálnu podstatu bazálneho metabolizmu.	
Mechanická energia a jej premeny. Zákon zachovania energie.	Energia športového výkonu. Hľadať na internete športové výkony a odhadovať energiu, ktorá bola na výkon potrebná.	Vykonať a interpretovať modelový experiment na premenu mechanickej energie.
Práca, príkon, výkon, účinnosť.	Riešiť príklady zadané učiteľom ako aj na príkladoch navrhnutých žiakmi.	Používať veličiny práca, výkon, príkon, účinnosť.
Prečerpávací elektrárň	Opísať na obrazovom modeli premeny energie vo vodnej elektrárni a v prečerpávacej elektrárni.	Opisovať reálne deje pomocou fyzikálnej terminológie.
Formy energie: kinetická, potenciálna, vnútorná, energia uvoľnená spaľovaním (výhrevnosť), energia uvoľnená pri prechode elektrického prúdu jednosmerného i striedavého, energia žiarenia (tepelná), energia fotónu, väzbová energia v jadre atómu.	Poznať jednotlivé formy energie, kvalitatívne diskutovať i ich vzájomných premenách. Vedieť vypočítať kinetickú energiu translačného pohybu, potenciálnu energiu v tiažovom poli Zeme (v homogénnom poli), energiu získanú spaľovaním paliva, elektrickú energiu, energiu fotónu (v procese vyučovania). Ďalšie formy iba kvalitatívne.	Opisovať reálne deje pomocou fyzikálnej terminológie. Vedieť vypočítať mechanickú energiu polohovú a kinetickú, elektrickú energiu jednosmerného prúdu; ďalšie formy iba kvalitatívne (v závere predmetu).
Význačné postavenie vnútornej energie. Účinnosť premeny iných foriem energie na	Porovnanie činnosti elektrického ohrievača a tepelného čerpadla z pohľadu zákona zachovania energie.	Poznať obmedzenia pri premene tepla na elektrickú energiu.

mechanickú. Účinnosť premeny iných foriem energie na teplo.		
Elektrická energia spotrebovaná v domácnosti.	Vypočítať energiu potrebnú na uvedenie vody do varu elektrickým varičom a jej cenu. Vyhľadať informácie o cenách elektrickej energie pre rôznych odberateľov.	Vysvetliť, kde sa meria energia dodaná do bytu z elektrickej siete.
Energia v plyne – výhrevnosť plynu.	Vypočítať teplo, ktoré využijeme pri horení plynového variča. Vyhľadať informácie o výhrevnosti plynu.	Vedieť vypočítať teplo získané spaľovaním plynu, vypočítať cenu za spotrebovaný plyn.
Energetické straty pri vykurovaní bytov, zatepľovanie, nízko energetické domy.	Vykonať experiment modelujúci zatepľovanie domu.	Vysvetliť, ekonomickú návratnosť investícií do energeticky nenáročných technológií (bývanie, cestovanie, rekreácia, priemyselná výroba).
Vedenie, prúdenie a žiarenie tepla.	Vedenie tepla stavebnými prvkami (kvalitatívne). Prúdenie tepla vetraním (kvalitatívne). Žiarenie tepla zo zdrojov s rôznymi teplotami, závislosť vyžarovaného výkonu od teploty a vlnovej dĺžky s maximom vyžarovania od teploty.	Kvalitatívne diskutovať o prenose tepla na rôznych príkladoch.
4. Elektrina a magnetizmus	Tému je vhodné zaradiť samostatne, alebo rozdeliť na elektrinu a magnetizmus. Pri zaradení pred témy zo skupiny 2 je potrebné zaviesť veličinu sila. 20 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie, hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.	
Elektrické napätie, elektrický prúd	Merať jednosmerné elektrické napätie a elektrický prúd.	Používať voltmeter a ampérmeter.
Ohmov zákon pre časť el. obvodu. Obvod s jedným zdrojom jednosmerného napätia a s viacerými rezistormi. Vnútny odpor zdroja a elektromotorické napätie zdroja.	Pracovať so schémou elektrického obvodu.	Vedieť „prečítať“ fyzikálnu informáciu zo schémy elektrického obvodu a aplikovať ju pri činnosti.
Elektrický prúd v kovoch, polovodičoch, kvapalinách a v plynch.	Zostaviť uzavretý obvod s kovovými vodičmi a s elektrolytickým vodičom. Vysvetliť, ako prechádzajú elektricky nabitú časticu uzavretým elektrickým obvodom. Vysvetlenie vodivosti iba kvalitatívne.	Poznať súvislosť medzi elektrickým napätím, prúdom a pohybom nabitých častíc.
Závislosť odporu kovového vodiča od teploty, žiarovka.	Kvalitatívne pracovať s pojmami kovová mriežka, elektróny a ich tepelný a usmernený pohyb, závislosť pohybu elektrónov od teploty, závislosť elektrického odporu od teploty. Pracovať s V-A charakteristikami rezistora a žiarovky.	Vedieť vysvetliť funkciu vláknovej žiarovky a porovnať s činnosťou žiarivky.

	Vypočítať odpor z hodnoty napätia a prúdu.	
Zahrievanie vodiča elektrickým prúdom. Elektrický výkon.	Premena elektrickej energie na vnútornú (ohrievanie).	Riešiť úlohy na premenu elektrickej energie na iné formy energie.
Úloha ističa elektrického prúdu.	Vysvetliť, akú funkciu má istič v domácnosti a aké prináša obmedzenia pre príkon domácich spotrebičov.	Vysvetliť, akú funkciu má istič v domácnosti a aké prináša obmedzenia pre príkon domácich spotrebičov.
Magnetické pole Zeme.	Vysvetliť pojmy magnetické pole Zeme, magnetické póly zemského magnetu, magnetické indukčné čiary.	
Magnetické pole v okolí vodiča s prúdom.	Oerstedov pokus. Ampérovo pravidlo pravej ruky.	Poznať súvislosť medzi elektrickým prúdom a magnetickým poľom (kvalitatívne).
Pôsobenie magnetického poľa na vodič s prúdom a na nabitú časticu.	Flemingovo pravidlo ľavej ruky. Vysvetliť pohyb elektrónov v magnetickom poli. Vysvetliť činnosť zariadenia pracujúceho na princípe silového pôsobenia magnetického poľa, napríklad cyklotrónu.	Poznať silové pôsobenie magnetického poľa.
Elektromagnetická indukcia.	Faradayov zákon elektromagnetickej indukcie. Indukované napätie ako rýchlosť zmeny indukčného toku (kvantitatívne). Opísať jav elektromagnetickej indukcie v rôznych podmienkach experimentu.	Opísať jav elektromagnetickej indukcie pri prechode magnetu cievkou kvalitatívne (v závere predmetu).
Elektromotor.	Vykonať jednoduchý experiment s funkčným modelom motora.	
Generátor elektrickej energie.	Opísať funkciu generátora (alternátora) ako príklad využitia javu elektromagnetickej indukcie v technike.	
Vlastnosti striedavého prúdu.	Frekvencia, amplitúda prúdu a napätia, efektívna hodnota prúdu a napätia, fázový posun medzi prúdom a napätím, výkon striedavého prúdu aj s fázovým posunom medzi prúdom a napätím (vznik fázového posunu a RLC obvod nie sú potrebné).	Používať pojmy pri riešení úloh.
Transformátor. Elektrická rozvodná sieť.	Vykonať experiment modelujúci prenosovú sieť.	Aplikovať jav elektromagnetickej indukcie.
5. Vlastnosti kvapalín a plynov	Tému je vhodné zaradiť samostatne. Ak sa téma zaradí pred témy zo skupiny 2, potom je potrebné sem zaviesť veličinu sila. 15 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie, hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.	
Modelovanie hydraulických zariadení.	Modelovať hydraulické zariadenia (napríklad pomocou dvoch injekčných striekačiek a hadičky).	Vysvetliť funkciu hydraulických zariadení.
Tlak v kvapaline. Tlaková sila.	Pokusy na dôkaz Pascalovho zákona. Meranie tlaku kvapalinovým manometrom. Vysvetliť, na akých princípoch	

	pracujú vybrané merače tlaku.	
Hydrostatický tlak.	Merať hydrostatický tlak v rôznych hĺbkach. Experiment s vodným stĺpcom v trubici.	Vedieť odhadnúť hodnotu tlaku pod hladinou vody.
Atmosférický tlak.	Torricelliho pokus a jeho modelovanie s vodným manometrom.	Kvalitatívne poznať závislosť tlaku vzduchu od nadmorskej výšky.
Vlastnosti kvapalín a vlastnosti plynov.	Skúmať nestlačiteľnosť kvapalín a dobrú stlačiteľnosť plynov pomocou injekčnej striekačky.	
Zákony ideálneho plynu.	Vykonať experimenty s izotermickým dejom. Merať tlak plynu v závislosti od objemu. Znázorniť grafom závislosť $p = p(V)$. Vysvetliť, prečo usudzujeme z tvaru grafu na tvar závislosť $p = k/V$. Vysvetliť, prečo má teplota $-273,15^{\circ}\text{C}$ výsadné postavenie a z akého dôvodu ju Kelvin zvolil za začiatočnú teplotu svojej stupnice.	Kvalitatívne poznať vzájomnú závislosť objemu, tlaku, teploty a množstva plynu v uzavretej nádobe.
Časticová stavba látok.	Základné predstavy o časticovej stavbe látok (kvalitatívne).	Mať predstavu o atónoch, molekulách a mriežke pri kryštalických látkach.
Topenie a tuhnutie látok. Látky kryštalické a amorfné.	Poznať experiment s topením a tuhnutím (napr. parafínu, tiosíranu sodného). Vysvetliť rozdiely medzi správaním amorfných a kryštalických látok pri zmenách skupenstva.	
Vyparovanie a kondenzácia. Nasýtené pary.	Modelovanie pohybu molekúl. Vysvetliť, ako sa pohybujú molekuly v kvapaline a pare a čo je príčinou existencie tlaku v plyne. Vysvetliť stav nasýtených vodných pár a relatívnu vlhkosť.	Poznať využitie informácie o relatívnej vlhkosti vzduchu v miestnosti a vonku.
Ako prúdia tekutiny.	Vykonať meranie, ktorým určíme rýchlosť kvapaliny vytekajúcej z vodovodného kohútika. Vysvetliť na praktických príkladoch dôsledky platnosti rovnice spojitosti. Vykonať jednoduché experimenty potvrdzujúce Bernoulliho rovnicu. Odvodenie Bernoulliho rovnice ako špecifického príkladu zákona zachovania energie (v procese vyučovania, nie v závere predmetu).	Použiť rovnicu spojitosti vo fyzikálnych úlohách ako aj v úlohách s iným obsahom (napríklad model spojenia jazdných pruhov na diaľnici).
6. Periodické deje	Tému je vhodné zaradiť samostatne. 15 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie, hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.	
Pohyby s konštantnou periódou. Perióda, frekvencia, amplitúda kmitania.	Pokusy s pohybom závažia na niti, s kmitaním závažia na pružine a s jednoduchým kyvadlom.	Vedieť vysvetliť odhadnúť periódu pohybu po kružnici, planetárneho pohybu, mávania krídel vtákov a hmyzu, poznať vzťah medzi

		periódou a frekvenciou s jednotkami od 1 dňa po 1 milisekundu.
Časový rozvoj harmonického kmitania a neharmonického periodického deja.	Osciloskopické zobrazenie časového rozvoja membrány mikrofónu snímajúceho zvuk. Odmerať na grafe časového rozvoja výchylku amplitúdu, periódu, frekvenciu. Odvodenia z pohybov po kružnici ne sú potrebné.	Vedieť čítať informácie z grafov harmonického a neharmonického periodického deja.
Aké vlastnosti má kyvadlo? Vlastná frekvencia a perióda kmitania.	Naplánujte a vykonajte experiment: Od ktorých vlastností jednoduchého kyvadla závisí jeho perióda? Extrapolácia grafu.	Vedieť zaujať stanovisko k hypotéze založenej na extrapolácii nameranej závislosti.
Nútené kmitanie. Rezonancia	Poznať príklady núteného kmitania. Poznať príklady využitia javu rezonancie a nežiadúcich účinkov rezonancie.	
Vlnenie na vodnej hladine.	Perióda, frekvencia, vlnová dĺžka vlnenia.	Používať pojmy frekvencia, rýchlosť vlny, vlnová dĺžka a poznať ich vzájomný vzťah.
Vlnoplocha, Dopplerov jav, ultrazvuk, interferencia.	Odvodiť Dopplerov jav so zdrojom zvuku v pokoji. Vysvetliť princíp využitia Dopplerovho javu v medicíne a v doprave. Pozorovať prejavy interferencie vlnenia na vodnej hladine a svetla.	Kvalitatívne poznať Dopplerov jav. Kvalitatívne poznať prejavy interferencie vlnenia, najmä v súvislosti so svetlom.
Priečne a pozdĺžne vlnenie. Polarizácia vlnenia.	Poznať grafické modely priečného a pozdĺžneho vlnenia a s tým súvisiaci jav polarizácie. Spôsoby polarizácie svetla nie sú potrebné.	
Stojaté vlnenie na strune. Kmitňa, uzol, vlnová dĺžka.	Poznať pojmy a súvislosť s konštrukciou strunových hudobných nástrojov.	
Meranie rýchlosti zvuku. Vlastnosti zvuku.	Odmerať rýchlosť zvuku vo vzduchu. Poznať pojmy hlasitosť, farba zvuku, výška tónu.	Aktívne si chrániť sluch.
7. Elektromagnetické žiarenia a častice mikrosвета	Tému je vhodné zaradiť samostatne. 20 hodín na výklad, demonštračné experimenty, precvičovanie, hodnotenie žiakov. Hodiny pre experimentálnu činnosť žiakov sú uvedené v skupine tém 1.	
Viditeľné žiarenie. Odraz a lom svetla. Difúzny odraz. Spojná a rozptylná šošovka, ohnisková vzdialenosť, optická mohutnosť.	Poznať základné princípy geometrickej optiky. Poznať zákony odrazu a lomu. Index lomu iba informatívne. Disperzia. Práca so šošovkami graficky a prakticky, bez výpočtov a bez kategorizácie vlastností obrazu.	Pracovať s modelom lúč svetla.
Emisné spektrá.	Rozklad svetla hranolom a mriežkou. Čítanie informácií z čiarového a spojitého svetelného spektra, informácia o pôvode spektrálnych čiar.	Rozlišovať spojité a čiarové spektrum.
Optické vlastnosti ľudského oka.	Opísať oko z fyzikálneho hľadiska.	Aktívne si chrániť zrak.

Infračervené žiarenie v prírode a v technike.	Využitie infračerveného žiarenia v medicíne a v stavebníctve. Príklady – ako využívajú infračervené žiarenie niektoré živočíchy. Súvislosť medzi infračerveným žiarením emitovaným telesom a teplotou telesa.	Zaradiť infračervené žiarenie ako elektromagnetické žiarenie. Poznať súvislosť medzi teplotou telesa a emitovaným žiarením.
Ultrafialové žiarenie v prírode a v technike.	Uviesť príklady využitia ultrafialového žiarenia v medicíne a v priemysle. Vysvetliť funkciu ozónovej vrstvy. Vysvetliť, prečo sa treba chrániť pred väčšími dávkami ožarovania.	Zaradiť ultrafialové žiarenie ako elektromagnetické žiarenie a poznať rozdiely medzi ultrafialovým a röntgenovým žiarením.
Tepelné žiarenie (žiarenie čierneho telesa).	Meranie teploty na povrchu neprístupného telesa. Vysvetlenie merania teploty rozkladom emitovaného žiarenia na spektrum.	Poznať prenos energie žiarením a hranicu medzi infračerveným a svetelným žiarením.
Röntgenové žiarenie.	Podstata vzniku spojitého a čiarového spektra röntgenového žiarenia. Príklady využitia röntgenového žiarenia.	Uviesť príklady využitia röntgenového žiarenia v medicíne a v priemysle. Poznať spôsoby ochrany pred röntgenovým žiarením.
Rádioaktivita žiarenia alfa, beta a gama. – Podstata žiarení, ionizačné účinky, oslabovanie žiarenia prechodom cez prostredia.	Vysvetliť spoločné a rozdielne vlastnosti týchto žiarení. Poznať rádioaktivitu prostredia a zdroje pridanej rádioaktivity v minulosti a v súčasnosti.	Zaujať stanovisko v súvislosti s rádioaktívnym žiarením.
Fyzikálne objekty malé a veľké, prostriedky na ich poznávanie. Lineárny rozmer od Slnčnej sústavy po jadro atómu.	Mikroobjekty a megaobjekty a možnosť ich skúmania. Rozdiel medzi priamym a nepriamym pozorovaním objektu a meraním.	Poznať niektoré prostriedky na skúmanie vesmíru a objektov na úrovni atómu.
Atóm.	Historické postavenie experimentov Thomsona, Milikana a Rutherforda.	Postavenie experimentov a teórií vo fyzikálnom výskume.
Štiepna reakcia a syntéza jadier.	Jadrový reaktor – význam pre energetiku.	Posúdiť klady a zápory jadrovej elektrárne v porovnaní s inými zdrojmi elektrickej energie.
Základný a aplikovaný výskum vo fyzike, aplikácie fyzikálnych poznatkov a postupov.	Perspektíva energetických zdrojov a úloha základného fyzikálneho výskumu. Od objavu polovodiča po informačnú spoločnosť.	Oceniť úlohu základného fyzikálneho výskumu. Ekonomická návratnosť základného fyzikálneho výskumu.
Fyzikálna podstata informácie, analógový a digitálny signál, fyzikálna podstata uchovávaní informácií.	Na konkrétnych príkladoch demonštrovať prenos informácie (napríklad kniha, telefón, káblový internet, mobilný telefón). Porovnať rýchlosť, kvalitu a bezpečnosť prenosu vybraných signálov.	Oceniť úlohu aplikovaného výskumu, rýchlosti aplikácie nových poznatkov základného výskumu, konkurenciu a spoluprácu pri výskume. Oceniť úlohu šandardizácie a normalizácie v technike.

I. Charakteristika učebného predmetu:

Učebný predmet biológia poskytne v rámci štátneho programu stredoškolského vzdelávania (ISCED 3) základný **systém poznatkov o živej prírode, ako predpokladu formovania prírodovednej gramotnosti**. Poznanie zákonov, ktorými sa riadi živá príroda, je základom pre pochopenie jej fungovania ako celku a je dôležité pre formovanie citlivého vzťahu k nej. Toto poznanie je zároveň nevyhnutným predpokladom zodpovedného prístupu k celému okolitému svetu ako aj sebe samému.

Program je koncipovaný tak, aby bolo možné čo najviac využívať moderné didaktické formy, metódy a prostriedky, ktoré okrem maximálnej názornosti, podporujú samostatnosť a kreativitu žiakov pri práci s informáciami a rozvíjajú schopnosť poznatky aplikovať.

Obsah predmetu (198 hodín) sa odvíja od jeho cieľov a je členený v rámci štátneho programu do troch základných tematických okruhov:

1. Svet živých organizmov v prvom ročníku (66 hodín) nadväzuje na poznatky základnej školy. **Prostredníctvom vybraných informácií o základných skupinách rastlín, živočíchov a mikroorganizmov v ich prirodzenom prostredí a vo vzťahu k človeku**, má žiakov motivovať a podnietiť ich záujem o ďalšie štúdium živej prírody. Východiskom je tematický celok „**Život a voda**“, kde vodný ekosystém slúži ako prostriedok pochopenia vzťahov medzi organizmami a prostredím ako aj organizmami navzájom. Tematický celok „**Špecializácia rastlín a živočíchov**“ vysvetľuje možnosti a formy adaptácií organizmov na rôzne životné podmienky a poskytuje priestor pre projektové vyučovanie. Praktický význam poznatkov o živých organizmoch približuje tematický celok „**Život s človekom**“. Poznávanie rozmanitosti sveta živých organizmov završuje tematický celok „**Mikrosvet**“. Záver celej časti patrí systematickému prehľadu prebraných rastlín, húb a živočíchov.

2. Druhý ročník je zameraný na poznávanie **spoločných znakov, vlastností a prejavov živých organizmov** (99 hodín). Jednotlivé tematické celky približujú stavbu a organizáciu živých sústav, vysvetľujú podstatu procesov prebiehajúcich v organizmoch na všetkých úrovniach počnúc bunkou. Zdôrazňujú vzájomnú súvislosť medzi stavbou a funkciou orgánov, čoho výsledkom sú životné prejavy organizmov. Tento tematický okruh poskytne základné informácie dôležité pre pochopenie jednoty živej prírody. Jeho súčasťou sú **praktické cvičenia**, ktoré umožnia žiakom vyskúšať si a v praxi overiť teoretické poznatky rôznymi formami od klasických laboratórnych prác s prírodninami až po prácu s informáciami prostredníctvom IKT.

3. Tretí ročník je venovaný **biológii človeka a ochrane zdravia** (33 hodín). Jeho ťažisko predstavuje tematický celok „**Orgánové sústavy človeka**“, ktorý okrem informácií o stavbe a funkcii jednotlivých orgánov a orgánových sústav poskytne aj základné informácie o najčastejších poruchách ich činnosti, o ich príčinách, prejavoch, liečbe a prevencii. Nadväzujúci tematický celok „**Zdravý životný štýl**“ otvára možnosti pre projekty a samostatné práce žiakov. Umožní získať nielen ďalšie poznatky dôležité pre formovanie zodpovedného prístupu k vlastnému zdraviu, ale aj rozvíjať zručnosti pri práci s informáciami. Časť „**Základy poskytovania prvej pomoci**“ je možné realizovať formou cvičení v nadväznosti na jednotlivé kapitoly o orgánových sústavách človeka, prípadne v spolupráci s učebnou oblasťou Zdravie a pohyb.

II. Ciele učebného predmetu:

1. **Formovať ucelenú predstavu o rozmanitosti a jednote živej prírody**, o javoch a procesoch, ktoré v nej prebiehajú, o zákonitostiach, ktorými sa riadia všetky živé organizmy.

Kompetencie:

- schopnosť vnímať živú prírodu ako hierarchicky usporiadaný, neustále sa meniaci, dynamický systém;
- schopnosť chápať vzájomné vzťahy medzi organizmami a ich prostredím;
- vedieť odlišovať zákonité príčiny biologických procesov od ich vonkajších prejavov;
- schopnosť hľadať v prírodných javoch a procesoch príčinné súvislosti a tým podporovať logické myslenie;
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu;
- samostatne a slobodne (na základe poznania predmetu), voliť výberové a maturitné predmety, zodpovedne rozhodovať o svojom ďalšom štúdiu na VŠ a budúcej profesii.

2. **Poznávať praktický význam živých organizmov pre život človeka.**

Kompetencie:

- poznať najbežnejšie úžitkové a hospodársky významné druhy rastlín, húb a živočíchov;
- poznať možnosti využitia vlastností a životných prejavov organizmov v biotechnológiách;
- poznať nebezpečné a patogénne organizmy, ich účinok na ľudský organizmus, možnosti liečby, prevencie a poskytnutia prvej pomoci.

3. **Poskytnúť poznatky o fungovaní ľudského tela ako celostného systému.**

Kompetencie:

- využívať poznatky o anatómii a fyziológii ľudského tela pri starostlivosti o vlastné zdravie;
- poznať pozitívne aj negatívne účinky životného prostredia na ľudský organizmus;
- poznať príčiny a možnosti prevencie najčastejších ochorení;
- poznať dôsledky sociálnych patológií pre život a zdravie človeka;
- posilňovať pocit zodpovednosti za vlastné zdravie a rozvíjať zdravý životný štýl;
- poznať základy poskytovania prvej pomoci, vedieť ich aplikovať v praxi.

4. Rozvíjať zručnosti pri práci v teréne a v prírodovednom laboratóriu.

Kompetencie:

- schopnosť pozorovať biologické objekty vo voľnej prírode;
- bezpečne manipulovať s bežným biologickým materiálom pri jeho zbere a spracovaní v laboratóriu;
- schopnosť pracovať s bežnými laboratórnymi pomôckami a prístrojmi pri poznávaní biologického materiálu.

5. Rozvíjať schopnosti a zručnosti pri riešení úloh a školských projektov najmä v oblasti ochrany živej prírody a zdravia človeka (samostatne alebo v skupinách).

Kompetencie:

- schopnosť vyhľadávať informácie o živej prírode v literatúre a informačných médiách, pracovať s informáciami;
- rozvíjať čitateľskú gramotnosť v oblasti odborného biologického textu;
- schopnosť tvorivo riešiť úlohy, poukazovať na príčiny problémov, navrhovať ich riešenia;
- schopnosť prakticky riešiť úlohy, interpretovať fakty a vyvodzovať závery;
- schopnosť pripraviť vlastné prezentácie a vystúpenia;
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce;
- schopnosť prezentovať vlastnú prácu, diskutovať, argumentovať, obhájiť vlastné stanovisko;
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, niesť zodpovednosť.

III. Obsah štátneho programu predmetu biológia (ISCED-3)

Ročník	Prehľad tematických celokov	odporúčany počet hodín
	Životné prostredie a organizmy.	4

I. Svet živých organizmov (66 hodín)	Život a voda.	30
	Špecializácia rastlín a živočíchov.	8
	Život s človekom.	15
	Mikrosvet.	5
	Prehľad systému živej prírody.	4
II. Základné znaky, vlastnosti a prejavy živého (99 hodín)	Stavba a organizácia tela živých organizmov	20
	Metabolické procesy (príjem, spracovanie, využitie a výdaj látok a energie).	8
	Pohyb.	2
	Dráždivosť, regulácia - regulačné mechanizmy živočíchov.	5
	Rozmnožovanie, rast a vývin (ontogenéza).	6
	Dedičnosť a premenlivosť - vývoj (fylogenéza).	25
	Praktické cvičenia.	33
III. Biológia človeka a ochrana zdravia (33 hodín)	Orgánové sústavy človeka – stavba, funkcia, najčastejšie poruchy činnosti (príčiny, prejavy, liečba, prevencia).	20
	Zdravý životný štýl.	8
	Základy poskytovania prvej pomoci.	5

Obsahová a výkonová časť vzdelávacieho štandardu z biológie pre 1. ročník gymnázia

Svet živých organizmov (66 hod.)	
Obsahová časť	VÝKONOVÁ ČASŤ
I. Životné prostredie a organizmy (4 hod.)	
• životné prostredie a jeho zložky • vzťah organizmu a prostredia • základné typy ekosystémov	• Poznať význam abiotických a biotických zložiek prostredia pre existenciu organizmov. • Charakterizovať pojem ekosystém.

• spoločenstvo a populácia Pojmy: abiotické a biotické faktory, jedinec, druh, populácia, spoločenstvo, ekosystém, prírodné a kultúrne ekosystémy, vodné a suchozemské ekosystémy, potravné reťazce a siete.	• Vedieť porovnať základné typy ekosystémov. • Vysvetliť rozdiel medzi druhom, populáciou a spoločenstvom. • Na príklade vybraného ekosystému vysvetliť potravné reťazce a siete. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o vybranom prírodnom ekosystéme.
II. Život a voda (30 hod.)	
1. Život pod vodnou hladinou	
1.1. Život v sladkých vodách • planktón – zložky, význam • bezstavovce sladkých vôd – základné morfológické znaky kmeňov/tried, spôsob života, zástupcovia, význam • stavovce - základné morfológické znaky tried (ryby, obojživelníky), spôsob života, zástupcovia, význam Pojmy: fytoplanktón (sinice, riasy), zooplanktón (prvky, drobné bezstavovce), pŕhlivce (polypovce), ploskavce, mäkkýše (ulitníky, lastúrniky), obrúčkavce (pijavice), článkonožce (kôrovce, hmyz), ryby tečúcich a stojatých vôd, obojživelníky (žaby, mloky).	• Poznať základné zložky zooplanktónu a fytoplanktónu. • Vysvetliť význam planktónu pre vodný ekosystém. • Na príklade vybraného zástupcu popísať vonkajšiu stavbu tela mnohobunkových rias. • Poznať najznámejšie vodné druhy z kmeňov bezstavovcov a tried stavovcov. • Vedieť popísať základné morfológické znaky jednotlivých kmeňov bezstavovcov a tried stavovcov. • Vedieť porovnať spoločné a rozdielne morfológické znaky vodných bezstavovcov. • Vedieť porovnať spoločné a rozdielne morfológické znaky vodných stavovcov. • Vysvetliť prispôbenie organizmov životu vo vodnom prostredí.
1.2. Život v mori • morské riasy - stavba tela, zástupcovia, význam • morské bezstavovce - základné morfológické znaky kmeňov/tried, spôsob života, zástupcovia, význam • morské stavovce – základné morfológické znaky tried (drsnokožce, ryby, plazy, cicavce) spôsob života, zástupcovia, význam Pojmy: stielka, hubky, pŕhlivce (medúzy, sasanky, koraly), mäkkýše (lastúrniky, hlavonožce), článkonožce (morské kôrovce), ostnatokožce (hviezdovky, ježovky, holotúrie), drsnokožce (žraloky, raje), morské ryby, cicavce, adaptácia, kontaminácia,	• Na príklade vybraných zástupcov demonštrovať postavenie bezstavovcov v potravnom reťazci vodných ekosystémov. • Poznať možnosti drhovej ochrany a význam stavovcov vo vodných ekosystémoch. • Poznať nebezpečenstvo kontaminácie vôd a jeho dôsledky na vodné organizmy. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o ekologickom a hospodárskom význame vybraných zástupcov zooplanktónu, fytoplanktónu, vodných bezstavovcov a stavovcov.

2. Život pri vode	
Rastliny • vodné rastliny - významní zástupcovia • rastliny lužných lesov, mokradí a močiarov – významní zástupcovia • výtrusné rastliny – charakteristika, zástupcovia • semenné rastliny – charakteristika • nahosemenné a krytosemenné rastliny - porovnanie • dvojkľúčolistové a jednokľúčolistové rastliny – porovnanie, zástupcovia Pojmy: výtrus, stielka, cievnaté rastliny, kvet, piestik, tyčinka, vajíčko, peľ, semeno, plod, fotosyntéza	• Poznať najznámejšie druhy vodných a pobrežných rastlín – byliny a dreviny. • Vedieť zatriediť a porovnať výtrusné a semenné, nahosemenné a krytosemenné, dvojkľúčolistové a jednokľúčolistové rastliny. • Poukázať prostredníctvom konkrétnych zástupcov na zákonom chránené druhy rastlín. • Vedieť vysvetliť prispôbenie rastlín životu vo vode a v jej okolí. • Prostredníctvom konkrétnych zástupcov demonštrovať postavenie vodných a pobrežných rastlín v ekosystéme. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať zaujímavosti zo života vodných rastlín. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie

	o drevinách lužných lesov, o porastoch mokradí, močiarov a pod.
Živočíchy • bezstavovce žijúce pri vode – významní zástupcovia (prehľad) • stavovce žijúce pri vode - významní zástupcovia (prehľad) • plazy, vtáky, cicavce – základné morfológické znaky tried, spôsob života, zástupcovia, význam • význam živočíchov žijúcich pri vode pre vodný ekosystém Pojmy: plazy (hady, jašterice, korytnačky), vtáky - (plávajúce, potápavé, brodivé), cicavce, plávacie blany, masťné perie, tukové žľazy, srst', etológia (dvorenie, starostlivosť o mláďatá, hniezdenie, ochrana, komunikácia živočíchov, migrácia a pod.).	• Poznať významné druhy plazov, vtákov a cicavcov žijúcich pri vode. • Vedieť popísať základnú morfológickú stavbu tela, spoločné a rozdielne znaky plazov, vtákov a cicavcov. • Poznať formy prispôsobenia sa plazov, vtákov a cicavcov životu pri vode . • Na príklade vybraných zástupcov demonštrovať postavenie vybraných druhov plazov, vtákov a cicavcov v potravinovom reťazci. • Poznať možnosti druhovej ochrany a význam stavovcov pre vodné ekosystémy. • Vedieť vysvetliť rozdiel medzi vtákmi plávajúcimi, brodivými a potápavými. • Charakterizovať špecifické formy správania sa vtákov počas rôznych ročných období. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať formy správania sa vtákov a cicavcov.

III. Špecializácia rastlín a živočíchov (8 hod.)	
1. Vysokohorské spoločenstvá	
• vysokohorské prostredie – charakteristika životných podmienok • rastliny – významní zástupcovia • živočíchy - významní zástupcovia Pojmy: biotop, adaptácia na faktory prostredia, ekologická valencia, tolerancia, minimum, optimum, maximum, bioindikátor, kozmopolitný organizmus, endemit, relikt.	• Charakterizovať abiotické faktory vysokohorského prostredia. • Poznať významné druhy vysokohorských rastlín a živočíchov . • Vysvetliť adaptáciu organizmov na špecifické podmienky života. • Poukázať na význam endemitov a relikto vo vybranom ekosystéme.
2. Život v extrémnych podmienkach	
Námety na samostatné práce žiakov: • Za polárnym kruhom. • V púšti. • Hlboko v mori. • V sladkej aj slanej vode. • Jaskyne. • V pôde. a pod.	• Vedieť opísať špecifické životné podmienky v rôznych biotopoch. • Vedieť vyhľadať a spracovať informácie o živote v rôznych typoch prostredia. • Pripraviť a prezentovať žiacke samostatné práce a projekty. • Spolupracovať v skupinách pri práci na projektoch.
3. Život na úkor iných – parazity	
• parazitizmus a jeho formy • parazitické rastliny • huby - spôsoby parazitizmu, vybraní zástupcovia • prvoky - spôsoby parazitizmu, vybraní zástupcovia • živočíchy - spôsoby parazitizmu, vybraní zástupcovia • cesty nákazy, liečba a prevencia Pojmy: heterotrofia, saprofyt, parazit, poloparazit,	• Vysvetliť podstatu parazitizmu. • Porovnať rôzne typy parazitizmu. • Charakterizovať vybrané druhy rastlinných poloparazitov a parazitov . • Charakterizovať vybrané druhy parazitických húb, prvokov a živočíšnych parazitov. • Poznať význam parazitov pre zdravie človeka. • Vysvetliť úlohu hostiteľa a medzihostiteľa v životnom cykle parazita. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o možnostiach nákazy, liečenia

holoparazit, endoparazit, ektoparazit, hostiteľ, medzihostiteľ, životný cyklus, prevencia, parazitárne ochorenie.	a prevencie parazitárnych ochorení.
---	-------------------------------------

IV. Život s človekom (16 hod.)	
1. Rastliny a huby v službách človeka	
• rastliny ako potrava – hospodársky významné čelade, základná charakteristika, zástupcovia, význam • koreniny a pochutiny - základná charakteristika, zástupcovia, význam • liečivá a drogy - základná charakteristika, zástupcovia, význam • krmoviny - hospodársky významné čelade, základná charakteristika, zástupcovia, význam • okrasné rastliny parkov a záhrad (stromy, kry a byliny – vybrané druhy) • izbové rastliny – vybrané druhy • priemyselné využitie rastlín a húb Pojmy: dvojkľúčolistové - ružovité, bôbovité, kapustovité, ľuľkovité, mrkvovité, makovité, lipovité, čajovníkovité a pod., jednokľúčolistové - lipnicovité, ľaliovité, kvasinky, plesne, vyššie huby, bielkoviny, cukry, tuky, vitamíny, vláknina, liečivo, jed, droga, fytotherapia.	• Poznať hospodársky významné druhy rastlín a húb, ktoré slúžia ako potrava, koreniny a pochutiny. • Poukázať prostredníctvom vybraných zástupcov na význam rastlín pre ich nutričné hodnoty, racionálnu výživu, vplyv na imunitu a pod. • Poznať hospodársky významné a voľne rastúce druhy rastlín, ktoré slúžia ako liečivá – drogy. • Vysvetliť negatívny dopad jedov na ľudský organizmus. • Poukázať na význam fytotherapie. • Poznať hospodársky významné druhy rastlín, ktoré slúžia ako krmoviny. • Poznať vybrané druhy okrasných rastlín záhrad a parkov. • Poznať vybrané druhy izbových rastlín. • Poznať priemyselné využitie rastlín a húb. • Poznať a vysvetliť dôsledky nesprávneho postupu pri pestovaní a skladovaní hospodársky významných rastlín. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o využití rastlín a húb človekom.
2. Živočích v službách človeka	
Námety na samostatné práce žiakov: • Podmienky chovu hospodársky významných druhov živočíchov. • Význam hospodársky významných druhov živočíchov pre človeka (hmyz, dobytok, hydina a pod.) • Pomocníci - v poľnohospodárstve, športe, zdravotníctve a pod. • Spoločníci v domácnosti (akvaristika, teraristika, chov exotických vtákov, hlodavcov, mačiek, psov a pod.)	• Poznať hospodársky významné druhy živočíchov, ich spôsob života a využitie. • Poznať zástupcov živočíchov, ktorí uľahčujú človeku jeho činnosti v rôznych oblastiach. • Poznať zástupcov živočíchov, ktorí slúžia človeku ako spoločníci. • Vysvetliť rozdiely v spôsobe života voľne žijúcich a domestikovaných živočíchov. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o spôsobe života a podmienkach chovu hospodársky významných druhov, spoločníkov a pomocníkov.
3. Adaptácia na život v ľudských sídlach	
• neželaní spoločníci v domácnosti (plesne, článkonožce, hlodavce) • živočích záhrad a polí (beztavovce, stavovce) • živočích v ľudských sídlach (beztavovce, stavovce) • živočích a urbanizácia Pojmy: deratizácia, dezinfekcia, premnoženie, monokultúra, škodcovia, biologická rovnováha, prenos ochorení, spevavce,	• Vysvetliť spôsoby adaptácie živočíchov na život v ľudských sídlach a domácnostiach. • Poznať najbežnejšie druhy organizmov, ktoré sa druhotne adaptovali na život s človekom. • Poukázať na ich negatívnu činnosť v domácnostiach. • Poukázať na dôležitosť správneho skladovania a spracovania potravín. • Poukázať na rôzne spôsoby boja človeka proti neželaným organizmom v domácnosti. • Poznať regionálne významné druhy vtákov a cicavcov ktoré žijú v blízkosti človeka.

	• Poukázať na význam vtákov a cicavcov pre udržanie biologickej rovnováhy v záhradách a ovocných sadoch. • Poznať príčiny premnoženia škodcov . • Na konkrétnych príkladoch demonštrovať negatívny dopad spolunažívania človeka a niektorých živočíchov žijúcich v blízkosti ľudských obydlií na zdravie človeka. • Poznať nebezpečenstvo voľnej migrácie vtákov z hľadiska prenosu infekčných ochorení. • Vedieť vyhľadať, spracovať a prezentovať informácie o konkrétnych príkladoch negatívneho vplyvu urbanizácie, ľudských zásahov do prírody a zmenách správania sa zvierat.
V. Mikrosvet (5 hod.)	
• vírusy – charakteristika, rozdelenie, význam • baktérie – charakteristika, rozdelenie, význam • riasy – charakteristika, zástupcovia, význam • huby – charakteristika, zástupcovia význam • prvky – charakteristika, zástupcovia význam • mikroorganizmy a človek Pojmy: virológia, bakteriológia, vírus, bakteriofág, vírusy človeka (onkovírusy, retrovírusy, HIV, AIDS), profylaxia, rezistencia, antibiotiká.	• Charakterizovať vírusy z hľadiska stavby a spôsobu života. • Poznať najdôležitejšie ochorenia spôsobené vírusmi, prevencia, možnosti liečby. • Charakterizovať baktérie z hľadiska stavby, spôsobu života a významu v prírode. • Poznať najrozšírenejšie skupiny baktérií. • Uviesť najbežnejšie bakteriálne ochorenia, prevencia a možnosti liečby. • Charakterizovať jednobunkové riasy z hľadiska stavby a spôsobu života. • Charakterizovať mikroskopické huby z hľadiska stavby a spôsobu života. • Vymenovať najrozšírenejšie druhy mikroskopických húb, základné ochorenia ktoré spôsobujú, ich význam v prírode a pre človeka. • Charakterizovať prvky z hľadiska stavby a spôsobu života. • Vymenovať najrozšírenejšie druhy prvkov, ich význam v prírode. • Poznať najbežnejšie ochorenia, ktoré spôsobujú prvky, prevencia a liečba.

VI. Prehľad systému živej prírody (4 hod.)	
• jednobunkovce • rastliny • huby • živočíchy	• Poznať význam triedenia organizmov. • Vedieť zatriediť vybrané organizmy podľa charakteristických znakov do najvyšších taxonomických kategórií.

Obsahová časť vzdelávacieho štandardu z biológie pre 2. ročník gymnázia (ISCED-3)

Základné znaky, vlastnosti a prejavy živého. (99 hodín)	
1. Stavba a organizácia tela živých organizmov (20 hod.):	
- chemické zloženie živých organizmov (biogénne prvky, voda, cukry, tuky, bielkoviny, nukleové kyseliny)	
- bunka – veľkosť, tvar, základné vnútrobunkové štruktúry (povrchy, membránové a vláknité	

štruktúry), typy buniek (prokaryotická, eukaryotická, rastlinná, živočíšna a bunka húb) - stavba rastlinného tela – pletivá (delivé, trváce), vegetatívne orgány (koreň, stonka, list), generatívne orgány (kvet, plod, semeno) - základná stavba živočíšneho organizmu – tkanivá (typy tkanív), orgány a sústavy orgánov (pokryv tela, oporná a pohybová, tráviaca, dýchacia, obehová, vylučovacia, nervová, rozmnožovacia, hormonálne žľazy, zmyslové orgány).
2. Metabolické procesy (8 hod.): - bunka - príjem a výdaj látok (difúzia, osmotické javy, transport látok, endocytóza, exocytóza, bunkový metabolizmus) - rastliny – výživa (autotrofia, heterotrofia), vodný režim (príjem, vedenie a výdaj vody), fotosyntéza (podmienky, priebeh, význam), dýchanie (anaeróbne, aeróbne) - živočíchy – výživa (príjem a spracovanie látok tráviacou sústavou), dýchanie (mechanizmus dýchania, výmena dýchacích plynov), transport látok (činnosť obehovej sústavy, význam telových tekutín), vylučovanie (činnosť vylučovacej sústavy a význam kože).
3. Pohyb - spôsoby pohybu živočíchov (2 hod.): - pohyb jednobunkových organizmov (bičíky, brvy, panôžky, pohyb cytoplazmy) - pohyb pomocou svalov (fyziológia svalového pohybu).
4. Dráždivosť, regulácia (5 hod.): - regulačné mechanizmy živočíchov (hormonálna, nervová regulácia, termoregulácia) - činnosť imunitného systému - činnosť zmyslových orgánov.
5. Rozmnožovanie, rast a vývin –ontogenéza (6 hod.): - bunka (delenie buniek, bunkový cyklus) - vegetatívne rozmnožovanie. - pohlavné rozmnožovanie rastlín a živočíchov (hermafroditizmus, gonochorizmus) - životný cyklus rastlín a húb - rast a vývin živočíchov
6. Dedičnosť a premenlivosť - vývoj – fylogenéza (25 hod.): - podstata dedičnosti (DNA, RNA, alela, gén, genetický kód) - prenos genetickej informácie (replikácia, expresia génu , translácia, transkripcia,) - bunková dedičnosť (chromozómy, chromozómová sada, pohlavné a somatické bunky,) - Mendelove pravidlá dedičnosti - premenlivosť – mutácie (typy mutácií – somatické, gametické, génové, chromozómové, genómové) - vzťah dedičnosti a premenlivosti – predpoklad evolúcie
7. Praktické cvičenia (33 hod.): - práca s prírodným materiálom - práca s laboratórnymi pomôckami a prístrojmi - pozorovanie vonkajšej a vnútornej stavby tela rastlín a živočíchov - pozorovanie životných prejavov organizmov - pozorovanie organizmov v prírodnom prostredí - biologický experiment

Obsahová časť vzdelávacieho štandardu z biológie pre 3. ročník gymnázia (ISCED-3)

Biológia človeka a ochrana zdravia (33 hod.)
1. Orgánové sústavy človeka – stavba, funkcia, najčastejšie poruchy činnosti (20 hod.): - Tkanivá - povrch, tvar a opora tela (koža, oporná sústava, pohybová sústava) - sústavy látkovej výmeny (tráviaca, dýchacia, obehová a telové tekutiny, vylučovacia) - riadiace sústavy (hormonálna, nervová, termoregulácia, imunitný systém, zmyslové orgány), - reprodukcia a vývin (pohlavné sústavy, oplodnenie a embryonálny vývin, vývinové obdobia)

človeka)
2. Zdravý životný štýl - projekty a samostatné práce (8 hod.): - základné predpoklady zdravia (výživa, aktivita a oddych, kvality životného prostredia, psychická pohoda) - reprodukčné zdravie (hygiena, plánované rodičovstvo, prevencia pohlavne prenosných ochorení) - civilizačné choroby - rizikové správanie (závislosti a návykové látky).
3. Základy poskytovania prvej pomoci - cvičenia (5 hod.).

Samostatné práce a projekty (odporúčané pre všetky ročníky)

- získavanie materiálu a informácií – pozorovanie, práca s informačnými zdrojmi (literatúra, internet), interpretácia získaných informácií;
- spracovanie informácií – triedenie, porovnávanie, hľadanie rozdielov a podobností, určovanie príčin, prejavov a dôsledkov pozorovaných javov a procesov;
- vyvodzovanie záverov, riešenie úloh, vypracovanie konečnej podoby práce;
- tímová práca – delba práce a kooperácia ;
- prezentácia vlastnej práce, zdôvodnenie, diskusia.

VZDELÁVACIA OBLASŤ ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

PREDMETY • OBČIANSKA NÁUKA
• DEJEPIS
• GEOGRAFIA

OBČIANSKA NÁUKA

1. Charakteristika učebného predmetu

Predmet občianska náuka je koncipovaný tak, aby svojim obsahom pomáhal žiakom orientovať sa v sociálnej realite a ich začleňovaní do rôznych spoločenských vzťahov a väzieb. Otvára cestu k realistickému sebapoznávaniu a poznávaniu osobností druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti. Poskytuje základy ekonomickej gramotnosti, učí žiakov základnej orientácii a uplatneniu sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle, oboznamuje so základným kategoriálno-pojmovým aparátom filozofie, prezentuje filozofiu a jej dejiny ako určité laboratórium ľudského myslenia.

2. Ciele predmetu

Predmet sa cieľmi spolupodieľa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií:

- sociálnych a personálnych,
- spoločenských a občianskych,
- iniciatívnosť a podnikavosť,
- schopnosť naučiť sa učiť.

Vedie žiaka k:

- podpore vedomia jedinečnosti a neopakovateľnosti každého človeka v spoločnosti,
- utváraní vedomia vlastnej identity a identity druhých ľudí,
- realistickému sebaopoznávaní a sebahodnoteniu,
- akceptovaniu vlastnej osobnosti a osobnosti druhých ľudí,
- orientácii v politických, právnych a ekonomických faktov tvoriacich rámec každodenného života,
- aktívnemu občianstvu a osobnej angažovanosti, uvedomovaniu si práv a povinností, rešpektovaniu základných princípov demokracie a tolerancie,
- vytváraní pozitívnych vzťahov k opačnému pohlaviu v prostredí školy a mimo školy,
- rozpoznávaní stereotypných názorov na postavenie muža a ženy,
- osvojovaní si základov ekonomickej gramotnosti, dôležitej na orientáciu v zložitých podmienkach modernej trhovej ekonomiky a k orientovaniu a rozhodovaniu sa v rôznych situáciách na trhu,
- získaniu základných vedomostí o formách a nástrojoch politiky zamestnanosti a trhu práce, ktoré mu umožnia základnú orientáciu o uplatnení sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle,
- zvládnutiu základného kategoriálne-pojmového aparátu filozofie,
- prezentovaniu filozofie a jej dejín ako určité laboratórium ľudského myslenia a výkony jednotlivých filozofov ako inšpirujúcu ukážku toho, ako sa ľudské myslenie rodilo, v čase menilo a precizovalo v strete s inými myšlienkovými platformami,
- uplatňovaní vhodných komunikačných prostriedkov k vyjadrovaniu vlastných myšlienok, citov, názorov a postojov,
- k obhajovaniu vlastných postojov a k primeranému obhajovaniu svojich práv,
- vytváraní schopnosti využívať ako zdroj informácií rôzne verbálne a neverbálne texty spoločenského a spoločenskovedného charakteru,
- rešpektovaniu a uplatňovaní mravných princípov a pravidiel spoločenského spolunažívania a prebratí zodpovednosti za vlastné názory, správanie sa a dôsledky konania.

3. Obsah

Predmet oboznamuje žiakov s vybranými poznatkami z oblasti psychológie, sociológie, politológie, práva, ekonómie, sveta práce a filozofie, ktoré ich vedú k poznávaniu seba a iných, k chápaniu personálnych, interpersonálnych, sociálnych a ekonomických vzťahov medzi jednotlivcami a spoločnosťou. Podieľa sa na mravnom, občianskom a intelektuálnom rozvoji žiakov.

3. ročník

2 hodiny týždenne, spolu 66 hodín ročne

Tematické celky a časová dotácia

Človek ako jedinec	8h
Človek a spoločnosť	9 h
Občan a štát	13 h
Občan a právo	11 h
Základné ekonomické problémy a ich riešenie	2 h
Trhový mechanizmus	3 h
Trh práce	2 h
Nezamestnanosť a jej sociálno-ekonomický dopad	2 h
Svet práce	8 h
Úloha peňazí a finančných inštitúcií	5 h
Aktualizácia učiva	3 h

Vzdelávací štandard

Človek ako jedinec 8 hod

Podstata ľudskej psychiky

- psychika
- vnímanie/ pozorovanie/ pamäť/ myslenie
- emócie

Osobnosť človeka

- osobnosť
- temperament
- schopnosti
- motívy a postoje
- učenie

Psychológia v každodennom živote

- duševná hygiena
- zdravie a stres
- poradenstvo

Žiak:

Vie uviesť ako človek vníma, prežíva a poznáva skutočnosť, seba a druhých ľudí a čo vplýva na jeho vnímanie a poznávanie.

Vysvetlí prečo a ako sa ľudia odlišujú vo svojich prejavoch správania.

Porovná rôzne metódy učenia, pozná a uplatňuje zásady duševnej hygieny.

Identifikuje príčiny stresu a vie uviesť dôsledky stresu.

Využíva získané poznatky pri sebapoznávaní, poznávaní druhých ľudí, voľbe profesnej orientácie

Vie uviesť vhodné spôsoby vyrovnávania sa s náročnými životnými skúsenosťami.

Človek a spoločnosť 9 hod

Proces socializácie

- socializácia
- sociálne vzťahy
- sociálne skupiny
- sociálne roly
- sociálne pozície

- medziľudská komunikácia

Sociálne procesy

rodina

- funkcie rodiny
- typy rodín

škola

- rola žiaka
- rola učiteľa
- práva a povinnosti v škole
- školská samospráva

voľný čas

- záujmy
- spoločenské organizácie a inštitúcie

Sociálne fenomény

- normy správania
- deviácie
- sociálne problémy (kriminalita, extrémizmus)

Žiak:

Uplatňuje spoločensky vhodné spôsoby komunikácie vo formálnych a neformálnych vzťahoch.

Na príkladoch vie uviesť, k akým dôsledkom môžu viesť predsudky a nerešpektovanie kultúrnych odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín.

Vysvetlí rozdiely v jednotlivých typoch rodín pozná práva a povinnosti v škole, na príkladoch ilustruje možnosti angažovania sa v školskom prostredí,

Vie obhájiť racionálne využívanie voľného času, pozná niektoré spoločenské organizácie a inštitúcie vo svojom okolí pracujúce s mládežou,

Objasní podstatu niektorých sociálnych problémov súčasnosti a popíše možné dopady sociálno-patologického správania na jedinca a spoločnosť.

Občan a štát 13 h

Štát

- znaky štátu
- formy štátu
- právny štát
- Ústava SR

Demokracia

- princípy
- politický systém
- voľby
- volebné systémy

Ľudské práva

- ľudské práva
- dokumenty
- systém ochrany ľudských práv
- práva dieťaťa

Žiak:

Rozlišuje a porovnáva historické a súčasné typy štátov (formy vlády).

Pozná akú funkciu plní v štáte ústava a ktoré oblasti upravuje.

Vysvetlí, prečo je štátna moc v SR rozdelená na tri nezávislé zložky, rozlišuje a porovnáva funkcie a úlohy orgánov štátnej moci SR.

Charakterizuje podstatu demokracie, odlišuje ju od nedemokratických foriem riadenia.

Objasní podstatu a význam politického pluralizmu pre život v štáte.

Charakterizuje podstatu komunálnych, parlamentných a prezidentských volieb, rozlišuje spôsoby volieb.

Vie vymenovať jednotlivé zložky politického systému a pozná ich úlohu.

Uvedie príklady, ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte.

Pozná okruhy problémov, s ktorými sa môže občan obrátiť na jednotlivé štátne inštitúcie, zvláda komunikáciu v styku s úradmi.

Pozná dokumenty zakotvujúce ľudské práva, vie vysvetliť systém ochrany zabezpečujúci ochranu ľudských práv.

Vie zdôvodniť, že nie všetko čo chce má na to aj právo.

Pozná a na príkladoch vie uviesť svoje práva i práva iných.

Obhajuje svoje práva, rešpektuje ľudské práva druhých ľudí a osobne sa angažuje proti ich porušovaniu.

Občan a právo 11 h

Právo

- normy
- morálka
- právo

Právo v každodennom živote

- právna spôsobilosť
- právny systém
- odvetvia práva
- občianske právo (spôsobilosť na právne úkony, práva spotrebiteľa)
- rodinné právo (podmienky uzavretia manželstva)
- trestné právo (deliktuálna spôsobilosť)

Orgány ochrany práva

- advokácia
- prokuratúra
- notariáty

Žiak

Vysvetlí rozdielnosť medzi morálnymi a právnymi normami.

Charakterizuje právny systém.

Uvedie, ktoré štátne orgány vydávajú právne predpisy aj ako a kde sú zverejňované.

Rozlišuje zmysel a význam trestného, občianskeho a rodinného práva.

Pozná základné práva spotrebiteľa.

Vie uviesť podmienky vzniku manželstva.

Odôvodní účel sankcií pri porušení právnych noriem.

Rozlišuje náplň činnosti orgánov právnej ochrany, uvedie príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu občania na nich obrátiť.

Základné ekonomické problémy a ich riešenie 2 hod

- problém vzácnosti,
- základné ekonomické otázky
- príkazová ekonomika
- trhovú ekonomiku

- národná ekonomika

Žiak:

Rozumie pojmu vzácnosti.

Vie charakterizovať rôzne typy ekonomík z hľadiska ich prístupu k riešeniu základných ekonomických otázok a na základe toho charakterizovať ekonomiku SR.

Trhový mechanizmus 3 hod

ekonomický kolobeh

- základné funkcie a úlohy trhu,
- typy trhov

správanie spotrebiteľov a výrobcov

- dopyt
- ponuka

trhová rovnováha

- proces tvorby cien
- trhová konkurencia

Žiak:

Vie sa orientovať v problematike fungovania trhového mechanizmu.

Chápe správanie sa subjektov trhu a rozhodovanie v rôznych situáciách na trhu.

Trh práce 2 hod

trh práce

- dopyt po práci
- ponuka práce
- cena práce - mzda a jej formy

mobilita práce

- pracovný trh v EÚ
- globalizácia pracovného trhu

Žiak:

Vie vysvetliť špecifiká trhu práce.

Dokáže porovnať záujmy subjektov na trhu práce.

Má orientáciu v profesijnom dopyte na slovenskom a európskom trhu práce.

Nezamestnanosť a jej sociálno-ekonomický dopad 2 hod

nezamestnanosť

- formy nezamestnanosti

úrad práce

- ďalšie inštitúcie riešiace problém nezamestnanosti
- hmotné zabezpečenie v nezamestnanosti

Žiak:

Vie identifikovať príčiny vzniku nezamestnanosti.
Pozná spôsoby riešenia tohto problému.
Vie zaujať stanovisko k funkcii podpory v nezamestnanosti.
Dokáže na príkladoch uviesť, ako pomáhajú úrady práce a personálne agentúry.

Svet práce 8 hod

práca

- povolanie
- zamestnanie

vzdelávanie

- príprava na výber povolania
- kariérne poradenstvo
- práca s profesijnými informáciami

písomné materiály uchádzača o zamestnanie

- žiadosť o prijatie do zamestnania
- motivačný list
- prihláška na štúdium
- profesijný životopis

vstup na trh práce

- pracovný pomer - vznik, zmena a zánik
- pracovná zmluva – náležitosti pracovnej zmluvy, skúšobná doba

samostatná zárobková činnosť

- poradenské služby pre začínajúcich podnikateľov
- živnostenské podnikanie
- založenie živnosti

Žiak:

Vie kriticky posúdiť svoje zdravotné, osobnostné a kvalifikačné predpoklady k voľbe ďalšieho štúdia a profesijnej orientácie.
Dokáže vysvetliť súvislosť medzi dosiahnutým vzdelaním a možnosťami svojho osobného profesijného uplatnenia.
Je schopný vyhľadať informácie o zamestnaní v rôznych typoch médií.
Má zručnosť vypracovať potrebné dokumenty k uchádzaniu sa o prácu (štúdium).
Má schopnosť posúdiť výhody a riziká podnikania v porovnaní so zamestnaním.
Vie uviesť, ako postupovať pri založení živnosti.

Úloha peňazí a finančných inštitúcií 5 hod **peniaze**

- funkcie a formy peňazí
- euro v SR

finančné inštitúcie

- banky
- bankový účet
- poisťovne
- produkty poisťovní

daňová sústava

- dane
- daňové úrady
- daňové a odvodové povinnosti

Žiak:

Pozná hodnoty eurových bankoviek a eurových mincí, ochranné znaky eurobankoviek.
Vie uviesť úlohu bánk a iných finančných inštitúcií ako finančných sprostredkovateľov.
Má vedomosti o základných bankových produktoch – bežný účet, internetové bankovníctvo.
Rozlišuje základné typy daní.
Pozná spôsob podávania daňového priznania z príjmov.

Aktualizácia učiva 3 h

Hodiny určené na aktualizáciu učiva, napr. exkurzia, návšteva súdneho pojednávania, beseda so starostom, politikom, aktivistom, advokátom, psychológom, návšteva úradu práce, práca s IKT a informáciami a pod.

4. ročník

1 hodina týždenne, spolu 33 hodín ročne

Úvod do filozofie a religionistiky

Tematické celky a časová dotácia:

I. Filozofia a jej atribúty - 8 hodín

- filozofia a mýtus
- filozofické otázky a zdroje filozofických úvah
- filozofické disciplíny
- filozofia, veda, náboženstvo, umenie, ideológia

Pojmy:

Filozofia, mýtus, predstava, pojem, údiv, pochybnosť, ontológia, gnozeológia, logika, etika, filozofia človeka (filozofická antropológia), filozofia dejín, filozofia spoločnosti (sociálna filozofia), zmysel života, nihilizmus, pravda, agnosticizmus, skepticizmus, eklekticizmus, scientizmus, kritické myslenie, sloboda.

Žiak dokáže:

Uviesť rozdielne znaky filozofie a mýtu.

Nájsť v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania.

Uviesť rozlišovacie znaky, ktoré odlišujú filozofické otázky od bežných otázok.

Na základe filozofického textu sformulovať otázku, ktorú tento text rieši a zaradiť ju do filozofickej disciplíny.

Sformulovať vlastné stanovisko k filozofickému textu a postaviť vlastnú otázku, na základe inšpirácie filozofickým textom.

Uviesť základné identifikačné znaky filozofie, vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov.

Identifikovať prvky filozofickej reflexie, vedeckého vyjadrovania, náboženského presvedčenia, umeleckej tvorby a prípadných ideologizmov v textoch, ktoré obsahujú viacero týchto zložiek.

II. Dejinno-filozofický exkurz – 18 hodín

- **základné znaky západnej filozofie ako celku**
- **filozofia ako doba vyjadrená v myšlienke: periodizácia dejín filozofie (antická filozofia, stredoveká filozofia, renesančná filozofia, novoveká filozofia, filozofia 19. storočia, filozofia 20. storočia), ich profilové charakteristiky a kultúrohistorický kontext**
- **základné myšlienkové domény európskeho filozofického myslenia:**
 - a) myslenie orientované na poznanie sveta (Parmenides, Herakleitos, Aristoteles)
 - b) myslenie orientované na poznávajúci subjekt a na podmienky a možnosti poznávania (R. Descartes, I. Kant)
 - c) myslenie orientované na jazyk (L. Wittgenstein)
- **klúčové filozofické problémy v rámci 1. z uvedených domén:** pôvod a poriadok sveta, zmena a trvanie, náhoda a nevyhnutnosť, kritériá rozlišovania medzi pravým a nepravým bytím (skutočnosťou a zdaním)
- **klúčové filozofické problémy v rámci 2. z uvedených domén:** problém hraníc a objektivity poznania, zdroje a metódy poznania
- **klúčové filozofické problémy v rámci 3. z uvedených domén:** problém poznávacieho statusu jazyka (spochybnenie referenčnej funkcie jazyka), význam ako výsledok sociálnej a jazykovej praxe, metafora kletky – človek ako väzeň svojho jazyka

Pojmy:

- Holizmus, diskurzivita, arché, podstata, substancia, idealizmus, materializmus, panteizmus, monizmus, dualizmus, pluralizmus, teizmus, deizmus, determinizmus, dialektika, metafyzika,
- epistémé, doxa, racionalizmus, empirizmus, senzualizmus, metodická skepsa, transcendentalizmus („poznanie pred poznaním“),
- jazyk, lingvistika, sémantika, pragmatika, reprezentácia, význam.

Žiak dokáže:

Charakterizovať spoločné črty vlastné Západnej filozofii ako celku a uviesť odlišnosti, ktoré ju odlišujú od filozofického myslenia spätého s inými kultúrnymi, resp. civilizačnými okruhmi.

Uviesť, ktoré témy resp. problémy sú ťažiskové pre jednotlivé obdobia dejín filozofie.

Vysvetliť príčiny zmien ťažiskových tém a problémov filozofického myslenia.

Interpretovať dejiny filozofického myslenia ako proces vykazujúci dva rozhodujúce kvalitatívne posuny:

- ako prechod od skúmania sveta k skúmaniu subjektu, ktorý o svete niečo vypovedá,

- ako prechod od „myslenia o svete“ k analýze jazyka, v ktorom svet myslíme a vyjadrujeme.

Identifikovať a analyzovať problémy, otázky a spory, ktoré zohrávali úlohu kryštalizačného jadra filozofických diskusií a polemík v rámci každej z uvedených myšlienkových domén.

Charakterizovať stanoviská uvedených filozofov k ich riešeniu.

Porovnať alternatívne riešenia uvedených problémov a zaujať k nim vlastné stanovisko.

III. Religionistika - 5 hodín**náboženstvo a jeho atribúty****prvky náboženstva**

- náboženská viera
- náboženské symboly
- náboženské praktiky a prejavy (náboženský kult, náboženské obrady, sviatky a tradície)

kresťanstvo a svetové náboženstvá**alternatívne náboženské prejavy (nové náboženské hnutia)****Pojmy:**

Religionistika, náboženstvo, svetové náboženstvo, kresťanstvo, islam, budhizmus, nová religiozita, sekta, kult, tolerancia.

Žiak dokáže:

Rozlíšiť medzi jednotlivými prvkami náboženstva a vie vysvetliť ich význam.

Určiť základné identifikačné znaky svetových náboženstiev.

Identifikovať prejavy náboženskej neznášanlivosti.

Rozoznať prejavy sektárskeho myslenia.

IV. Aktualizácia učiva – 2 hodiny**Žiak dokáže:**

Napísať jednoduchú filozofickú esej, s využitím znalostí z prvých dvoch tematických celkov.

Charakteristika predmetu

Dejepis spolu s humánnou zložkou zemepisu a občianskou náukou tvorí vzdelávaciu oblasť spoločenskovedných predmetov. Je v nej však samostatným predmetom a spolu s nimi v integratívnych vzťahoch predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov. Tí si v ňom postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania na základe oboznamovania sa s historickým procesom ako jedným zo základných predpokladov komplexného poznávania sveta a ľudskej spoločnosti.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka ako celistvej osobnosti a uchovanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Pričom kladie dôraz na dejiny 19. a 20. storočia, v ktorých môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov. Takto vedie žiakov k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasť kultivovania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností, ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenstiev. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti. Rovnako dôležitosť pripisuje aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

Ciele predmetu

Za základnú cieľovú kategóriu výučby dejepisu považujeme tvorbu štúdiijných predmetových kompetencií – spôsobilostí, schopností využívať kvalitu získaných znalostí v rôznych poznávacích i praktických situáciách, ktoré umožnia žiakom:

- poznávať históriu, ktorá nepredstavuje uzavretú minulosť (sumu faktov a letopočtov) so vždy konečnými a jednostrannými interpretáciami
- poznávať históriu, ktorá je výsledkom mnohostranného a protirečivého procesu
- poznávať históriu na základe kritickej analýzy primeraných multiperspektívnych (mnohostranných) školských historických prameňov, ktoré považujeme za základný prostriedok nadobúdania spôsobilosti rozumieť dejinám, preto aj za integrálnu súčasť didaktického systému výučby dejepisu i učebníc dejepisu
- rozvíjať komplex kompetencií – spôsobilostí, schopností klásť si v aktívnej činnosti kognitívne rôznorodé otázky, prostredníctvom ktorých žiaci riešia uvedené úlohy a problémy
- rozvíjať a kultivovať kultúrny dialóg a otvorenú diskusiu ako základný princíp fungovania histórie i školského dejepisu v demokratickej spoločnosti
- závažným predpokladom rozvíjania a uplatňovania uvedených cieľových kategórií je prekonávať transmisívnu výučbu dejepisu, ktorej podstatou je odovzdávanie poznatkov v hotovej podobe prevažne explikačnými (vysvetľujúcimi) metódami a prostredníctvom frontálnej výučby, a v širšej miere aplikovať prístupy, ktoré kladú dôraz na aktívne učenie, na proces hľadania, objavovania a konštruovania (vytvárania) poznatkov na základe vlastnej činnosti a skúsenosti v interakcii s učiteľom a spolužiakmi v kooperatívnom učení

Základné predmetové kompetencie (spôsobilosti)

Žiaci si kladú otázky

- použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií

- **s historickým časom**
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy, procesy v chronologickej postupnosti
 - zaraďovať historické fakty, udalosti, javy, procesy do synchronných celkov
 - rozpoznať nerovnomernosť historického vývoja na základe prijatých kritérií
 - identifikovať rôzne časové štruktúry historického vývoja
 - používať periodické termíny – medzníky ako jeden z prostriedkov orientácie v minulosti
 - **s historickým priestorom**
 - rozlišovať medzi miestnymi, regionálnymi, národnými, globálnymi historickými javmi a procesmi
 - vystihnúť základné vývinové charakteristiky miestnych, regionálnych, národných, globálnych historických javov a procesov a prepojenosť medzi nimi
 - chápať vzájomnú prepojenosť a podmienenosť hospodárstva, politiky, sociálnej organizácie a kultúry
 - chápať vzťahy medzi individuálnym a sociálnym životom
 - chápať úlohu osobností v dejinách
 - **s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi**
 - vyčleniť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces
 - charakterizovať historické udalosti, javy, procesy na základe určujúcich znakov
 - určiť príčiny a vymedziť dôsledky historických udalostí, javov a procesov
 - vymedziť a popísať charakteristické znaky jednotlivých historických období, civilizácií, kultúr
 - objasniť vývinové a typologické zvláštnosti historických období, civilizácií v jednotlivých krajinách, oblastiach a regiónoch
 - charakterizovať vzhľadom na historickú podmienenosť ekonomické, sociálne, politické a kultúrne faktory, ktoré ovplyvňovali historický vývoj
 - určiť vzhľadom na historickú situáciu význam a úlohu jednotlivých oblastí života spoločnosti a človeka, predovšetkým mytológiu, náboženstvo, vedy, umenie, každodenný život
- aplikujú ich v nových situáciách, v „skúmateľských“ postojoch a pracovných postupoch pri analýze školských historických písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňov-stopách po minulosti**
- pri vymedzovaní predmetu skúmania
 - pri analyzovaní štruktúry problému
 - pri rozlišovaní kľúčových problémov, otázok
 - pri vyjadrovaní toho, čo už vieme a čo ešte musíme odhaliť
 - pri myslení v alternatívach
 - pri vytvorení plánu skúmania
 - pri komunikácii v „skúmateľskom“ tíme o výsledkoch skúmania
 - pri vytváraní záznamu zo skúmania
- pri vyhľadávaní relevantných informácií**
- z rôznych zdrojov – textov verbálnych, obrazových, grafických i z textov kombinovaných
 - z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novín, časopisov, webových stránok
 - z odbornej, populárnovedeckej literatúry a historickej beletrie
- pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty**
- pri vyberaní informácií
 - pri organizovaní informácií
 - pri porovnávaní informácií
 - pri rozlišovaní informácií
 - pri zaraďovaní informácií

- pri kritickom zhodnotení rôznych zdrojov informácií
- **pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu**
 - pri zoradení výsledkov
 - pri rozpoznaní podstatného od nepodstatného
 - pri určovaní podstatného, kľúčového
 - pri integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca
 - pri vyhodnocovaní správnosti postupu
 - pri tvorbe súboru vlastných prác (portfólio)

Uvedený komplex študijných (predmetových) kompetencií (spôsobilostí) sa spresňuje, konkretizuje v učebných požiadavkách v jednotlivých tematických celkoch učebného obsahu v podobe systematizovaného výkonového štandardu.

1. ročník

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Z regiónu do minulosti Historikova dielňa	Čas a priestor	pamäť, tradícia, kultúra, dedičstvo (UNESCO) chronológia, synchrón	Žiaci identifikujú stopy minulosti Žiaci používajú periodické table Žiaci zostavia chronologickú os
		chronológia, synchrón	Žiaci si uvedomia hranice o
		asynchrón, periodizácia	Žiaci zostavia chronologickú os
	Osobitosti historikového poznávania	metódy práce historika	Žiaci špecifikujú postupne s
	Historické pramene	klasifikácia	Žiaci používajú periodické t

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Fenomény antického sveta	Odkaz antiky	antická demokracia	Žiaci uvedú znaky priamej d analyzujú Tukydidovu a Plu Žiaci porovnávajú antickú dem
	Antický človek	vzdelanosť a kultúra	Žiaci špecifikujú podmienky
	Kresťanstvo	kresťanstvo - zrod	Žiaci zhodnotia význam kal
			demokracie a rímskej repub

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Fenomény stredovekého sveta	Feudalizmus	feudum	Žiaci identifikujú sociálnu š
		monarchia	Žiaci charakterizujú premen
		stavy	Žiaci nakreslia graf lénnych
		svetská vs. cirkevná moc	Žiaci rozlíšia pojmy vazal, p
	Stredoveký človek	hrad, mesto, dedina, kláštor	Žiaci uvedú príčiny napätia
	Kultúra stredoveku	kresťanstvo a islam, vzdelanosť, kultúra európskeho západu a východu,	Žiaci odhalia vzťahy medzi m mesta Žiaci vysvetlia pojem spoločné a rozdielne znaky porovnávajú postavenie panov /

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline	Veľká Morava	kontinuita osídlenia, kmeňové zväzy	Žiaci vymenujú najstaršie n... Žiaci vymedzia pravlasť Slo... Žiaci charakterizujú slovans...
		byzantská misia	Žiaci vyberú z Fredegarovej...
	Život našich predkov	hradisko	Žiaci vysvetlia oko... Mojmírom a Pribinom, Ras...
			Franskou ríšou. Žiaci opíšu p... Rastislava Michalovi III. Ž... odhalia príčiny sporov o slo...

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Uhorské kráľovstvo	Formovanie Uhorského kráľovstva	panovník , dynastia	Žiaci opíšu proces formovan...
		tatársky vpád	Žiaci poznajú postupný proc... Žiaci analyzujú Ponaučenia...
	Slováci v Uhorsku	začlenenie územia Slovenska do Uhorského kráľovstva	Žiaci uvedú výhody a a nevy... Žiaci na základe analýzy jed... Žiaci analyzujú Privilégium...
		formovanie slovenskej etnickej identity	Žiaci uvedú dôsledky tatársk...
		etnický obraz stredovekého Uhorska	Žiaci analyzujú mestské priv... Žiaci rozlíšia pojmy poddanh... Žiaci vysvetlia okolnosti vzn...
	Spôsob fungovania a organizácia štátu	župa	Žiaci zostavia plán trasy po...
		cirkevná správa	Žiaci zostavia obrazový mat... Žiaci uvedú dôsledky husitsk...
		mestá, mestské privilégia, kolonizácia, baníctvo	Žiaci identifikujú sociálnu š...
		uhorskí magnáti	Žiaci opíšu postavenie uhor...
		od poddaného k nevoľníkovi	Žiaci zhodnotia kultúrny roz...
		kolonizácia	
	Uhorsko vo vzťahu k českému a poľskému kráľovstvu	dynastická politika, únie. Višegrad, husiti, bratříci, obchod	
	Vzdelanosť a kultúra uhorského stredoveku	slovenská gotická cesta	
		humanizmus a renesancia	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Fenomény novovekého sveta	téma	pojmy	spôsobilosti
	Novoveké myslenie a kultúra	kníhtlač.humanizmus, renesancia	Žiaci vysvetlia pojem kníhtlač. Žiaci zhodnotia význam kníhtlače. Žiaci uvedú pozitíva a negatíva Žiaci porovnajú možnosti slobody
		reformácia a protireformácia	Žiaci vysvetlia pojmy humanizmus Žiaci sa zoznámia na základe analýzy prameňov Žiaci vytvoria mentálnu mapu poľnohospodárstva
		osvietenstvo	Žiaci na základe analýzy prameňov Žiaci na mape ukážu smery šírenia osvietenstva Žiaci vysvetlia hlavné dôsledky osvietenstva
	Novoveký človek	mešťan, podnikateľ	Žiaci vysvetlia rozhodnutia Tridentského koncilu Žiaci charakterizujú na základe analýzy prameňov
	Premeny novovekého štátu	absolutizmus	Žiaci vysvetlia výrok 1. Kanta: „Osvietenstvo je vykročením človeka z jeho stredoveku.“
		parlamentarizmus	Žiaci pochopia prepojenie medzi parlamentom a vládou Žiaci v jednoduchých bodoch sformulujú význam parlamentu
		revolúcie	Žiaci pochopia význam meštianskej revolúcie Žiaci vytvoria porovnávaciu tabuľku Žiaci pochopia základné príčiny napätia
	Vláda z vôle občana	deklarácia nezávislosti USA	Žiaci analyzujú Habeas corpus Žiaci aplikujú svoje poznatky o ľudských právach Žiaci identifikujú vzťah medzi Deklaráciou nezávislosti a ľudskými právami Žiaci definujú základné pojmy francúzskej revolúcie
	Revolúcia bez mantinelov	republika, jakobínsky teror	

			. ročník q^mnázia.
tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Habsburská monarchia v novoveku	téma	pojmy	spôsobilosti
	Koniec stredovekého Uhorska	Moháč, Habsburgovci	Žiaci uvedú politické, hospodárne a kultúrne trón.
		stavovský odboj (František II. Rákoczi)	Žiaci identifikujú dôležité momenty dejín.
		reformácia, protireformácia	Žiaci zakreslia do obrysovej mapy.
		satumarský mier	Žiaci uvedú dôsledky tureckých vojen.
	Turci v Uhorsku	rozdelenie Uhorska	Žiaci na jednom príklade uvedú proces reformácie.
		Slovensko na hranici Osmanskej ríše	Žiaci porovnajú proces reformácie v Uhorsku a v Habsburgovcoch.
	Človek osvietenstva	osvietenský absolutizmus, jezuitský a tereziánsky školský systém	Žiaci porovnajú osvietenstvo a osvietenstvo.
		koniec nevoľníctva	Žiaci uvedú najvýznamnejšie osobnosti.
		náboženská tolerancia	Žiaci zhodnotia význam povstania.
	Habsburgovci v európskej politike	súperenie o hegemoniu s Francúzskom	Žiaci zhodnotia život roľníkov.
		vznik prusko-rakúskeho súperenia	Žiaci uvedú príčiny súperenia.

2. ročník

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Zrod modernej doby a nacionalizmus	Stabilita vs. zmena	cisárstvo Napoleonove výboje reštaurácia	
	Premeny spoločnosti	Svätá aliancia jar národov podoby priemyselných revolúcií, kapitalizmus a nové mocnosti,	
	Národný štát	nacionalizmus, vznik Nemecka a Talianska	
	Moderné politické prúdy človek moderného veku	konzervativizmus, liberalizmus, socializmus kapitalista, robotník, vedec, ženská otázka, život - mesto, vidiek	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti

Moderný slovenský národ	Tri generácie národne uvedomelých vzdelancov Slováci v revolúcii 1848/49	spisovný jazyk maďarské národné hnutie učenecká fáza národného hnutia (Bernolák, Palkovič) všeslovanská vzájomnosť (Kollár, Šafárik) politické programy (Štúr) od kultúrnych k politickým požiadavkám Slováci medzi Viedňou a Budapešťou	
--------------------------------	---	--	--

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Európska expanzia 1492-1914	Objavitelia, dobyvatelia Kolónie, impérium Objavitelia a objavení	hľadanie cesty do Indie cesta okolo sveta koloniálne ríše, kolonizátor zámorský obchod europeizácia delenie sveta stret kultúr rasizmus	

Itématický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Od koncertu veľmocí k prvej svetovej vojne	Zápas o veľmocenské postavenie	európska rovnováha imperializmus regionálne konflikty Trojspolok, Dohoda	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Slováci v Rakúsko- Uhorsku	Mnohonárodná monarchia Politické aktivity Slovákov Premeny Slovenska	dualizmus maďarizácia, modernizácia slovenská otázka politické strany industrializácia Uhorska vyst'ahovalectvo mesto, dedina	

3. ročník

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
	téma	pojmy	spôsobilosti
Prvá svetová vojna	Zákopová vojna Versailleský systém	život v zákopoch, v zázemí veda ako zbraň nová mapa Európy dôsledky vojny	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Slováci a vznik ČSR	téma	pojmy	spôsobilosti
	Slovenská spoločnosť počas prvej svetovej vojny cesta k československému štátu	dôsledky vojny idea vzniku Československa, československý odboj, politické programy ČSR v geopolitike	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Na ceste k druhej svetovej vojne	téma	pojmy	spôsobilosti
	Podoby totality a demokracie druhá svetová vojna	bolševický prevrat, komunizmus, moderná demokracia (Anglicko, USA) fašizmus a nemecký národný socializmus Anglicko Európa pod nemeckou hegemóniou plán Barbarossa, japonská expanzia protihitlerovská koalícia, odboj, život v čase vojny holokaust, šoa, Oswienčim, dôsledky vojny, etnické čistky	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Konflikt ideológií	téma	pojmy	spôsobilosti
	Studená vojna Krízy v sovietskom bloku	rozdelenie sveta od výstavby k pádu berlínskeho múru maďarská revolúcia karibská kríza Solidarita Blízky východ, Ázia, rok Afriky	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Premeny Československa	téma	pojmy	spôsobilosti
	Medzivojnové Československo a Slováci Slovenská republika (1939 -1945) Slovensko v komunistickom Československu	doformovanie slovenského moderného národa, politický systém, menšiny, zmeny slovenskej spoločnosti, slovenské politické prúdy, slovenská kultúra autoritatívny režim židovský kódex protifašistický odboj, SNP, Slováci na bojiskách 2. sv. vojny, každodennosť od ľudovej demokracie ku komunistickej totalite, odsun Nemcov, maďarská otázka, februárový prevrat, podoby totality a jej obete, odpor proti totalite, pražská jar normalizácia podoby socialistickej každodennosti nežná revolúcia	

tematický celok	obsahový štandard		výkonový štandard
Integrácia Európy a vznik Slovenskej republiky	téma	pojmy	spôsobilosti
	Pád železnej opony Globalizácia	EHS Európska únia perestrojka , glasnosť rozdelenie Československa, vznik Slovenskej republiky Slovenská republika a EU krízové javy (Balkán), informačná explózia mediálny svet globálna dedina terorizmus ekológia	•

Charakteristika predmetu

Učebný predmet geografia v gymnaziálnom štúdiu podobne ako v základnej škole rozvíja u žiakov poznanie jedinečnosti planéty Zem. Od toho sa odvíja obsah predmetu. Žiaci pochopia význam poznania zákonitostí Zeme: Uvedomia si, že dokonalé pochopenie princípov existencie Zeme im pomôže ju využívať a chrániť. Kompetencie, ktoré žiaci prehľbujú štúdiom geografie, umožňujú im spoznávať krajinu, zákonitosti jej usporiadania, možnosti optimálneho využitia a ochrany krajiny človekom. Predmet zabezpečuje vzdelávanie v oblasti vnímania zmien a aktuálneho stavu prírody Zeme a ľudskej spoločnosti. Zem je priestor pre život ľudí a poznanie zákonitosti fungovania má dôležité postavenie vo vzdelávaní mladého človeka, pretože podľa toho ako dobre sa naučí chápať vzájomný vplyv človeka prírody, podľa toho je šanca, že životný priestor bude zachovaný aj pre ďalšie generácie. V obsahu vzdelávania je potrebné dokázať spájať a využívať poznatky aj z iných oblastí vzdelávania (napr. z histórie, biológie, matematiky, umenia). Učebný predmet geografia vytvára priestor na zdokonalenie sa v práci s rôznymi mapami, štatistickými materiálmi a inými zdrojmi informácií. Geografia sa zameriava tiež na zdokonaľovanie sa v zručnostiach pri narábaní s databázami, diagramami, grafmi, fotodokumentáciou i v podobe výstupov tematických máp.

Predmet integruje aj témy osobného a sociálneho rozvoja, environmentálnej výchovy, multikultúrnej výchovy, témy z mediálnej výchovy

Význam geografie spočíva aj v tom, že žiaci získajú schopnosť aplikovať poznatky po skončení školy pri rozvoji regiónov, v ktorých žijú a použitím analýzy a syntézy dokážu porovnávať vybrané regióny medzi sebou aj so slovenskou realitou a vyhodnotiť ich. V súčasnosti sa kladie dôraz na schopnosť prezentovať región a

V súvislosti s európskou integráciou je potrebné, aby žiaci mali poznatky o historických, geografických a kultúrnych danostiach regiónov, s ktorými chcú v škole alebo mimo školy spolupracovať.

V rámci naplňovania geografických cieľov, obsahu a štandardu sa nekladie dôraz na jednoduché osvojovanie encyklopedických poznatkov, ale ťažiskom je zamerať sa na identifikáciu základných zákonitostí, väzieb, aktuálnych problémov na Zemi a v spoločnosti, ich riešenie a i.

Prostredníctvom geografie žiaci získajú schopnosť rozpoznať a pochopiť význam tolerancie a úcty k iným národom, dôležitosť poznania a ochrany prírodnej aj kultúrnej krajiny, pestovanie kladného postoja a úcty k svojmu okoliu, iným národom, a samozrejme k sebe samému.

Nezanedbateľnou súčasťou kompetencií, ktoré geografia buduje, sú analýzy premien krajiny v čase. Ich cieľom je poznať zákonitosti vývoja krajiny a možnosti tvorby prognóz pri jej ďalšom využívaní, ochrane a zveľaďovaní.

Ciele predmetu v prepojení na kľúčové kompetencie

Vo vyučovaní geografie v gymnáziu sa všetky aktivity odvíjajú od hlavného cieľa – zvládnutia a správneho využitia nadobudnutých geografických poznatkov a zručností v praxi. Žiaci majú po skončení štúdia tohto učebného predmetu dokázať aplikovať a hodnotiť geografické informácie, čo znamená informácie získané z máp, literatúry, médií, osobných skúseností z regiónu alebo z iných oblastí sveta. Výsledkom bude, že žiaci dokážu rozpoznať možnosti a spôsoby uplatnenia informácií geografického rázu v bežnom živote., napríklad a analyzovať obsah mapy, orientovať sa podľa nej, získavať informácie z diagramov, schém či tabuliek s geografickou tematikou a i. Orientovať sa v aktuálnych situáciách vo svete a na Slovensku. Hodnotiť javy a fakty (vzniknuté v prírode alebo zapríčinené človekom). V jednotlivých regiónoch Zeme dokázať posúdiť súčasnú politickú a ekonomickú situáciu.

Príkladov uplatnenia poznatkov a najmä zručností geografického rázu po ukončení štúdia geografie v gymnáziu je v bežnom živote mnoho. A práve to je „globálnym“ cieľom výučby geografie – v čo najširšej miere uplatniť nadobudnuté poznatky a kompetencie.

Jednotlivé čiastkové kompetencie možno zhrnúť do viacerých tematických okruhov:

- Rozvíjanie kompetencie pracovať s informáciami sa deje prostredníctvom analýzy a interpretácie rozsiahleho súboru vstupných faktografických informácií, ktoré žiak dokáže sám získať a ich transformovať do hodnotiacich a sumarizujúcich výstupov. Schopnosť

pracovať s týmito výstupmi v podobe tematických máp, tabuliek, schém, diagramov a blokdiagramov. Zároveň sa tým rozvíja aj čitateľská gramotnosť a to čítanie nesúvislých textov. Cieľom je naučiť pracovať a interpretovať údaje.

- Praktické zvládnutie riešenia problémových situácií vyžadujúcich analýzu kartografického materiálu najrôznorodejšej povahy (aj v digitálnej forme, vrátane práce s GPS je súčasťou rozvíjania kompetencie riešiť problémy v prepojení na digitálnu kompetenciu. Používať informačné a komunikačné technológie sú neoddeliteľnou súčasťou vyučovania pri tvorbe projektov ale aj pri úlohách z regionálnej geografie sveta..
- Aplikovať poznatky o zákonitostiach premien geografickej krajiny pri posudzovaní perspektív vybraných regiónov. Navrhovať a hodnotiť alternatívne postupy pri scenároch ich rozvoja. Praktický význam geografie spočíva v tom, že pomáha modelovať aj pracovné možnosti – modelová cestovná kancelária, rozvoj regiónu, prezentácia vlastného regiónu
- Pochopenie globálnych trendov vývoja spoločnosti na Zemi a uplatnenie zručnosti na využitie týchto poznatkov pri profesných aktivitách (ďalšie štúdium, podnikanie a i.).
- Racionálne zhodnotenie dosahov ľudskej činnosti na životné prostredie a budovanie postojov, ktoré sú v súlade s optimalizáciou využitia krajiny pri minimálnych zásahoch do prírody (udržateľný rozvoj).
- viesť žiakov k vnímaniu odlišností medzi jednotlivými, národmi, kultúrami a náboženstvami a v konečnom dôsledku k odmietavému postojovi k intolerancii, xenofóbii a násiliu.
- Spoznávanie kultúr a zvykov obyvateľov rôznych štátov sveta, ktoré vedie k akceptácii ich spôsobu života
- Komunikatívnu kompetenciu – využívaním samostatných prejavov žiakov a používaním správnej geografickej terminológie

Výsledkom rozvíjania kompetencií je získanie geografickej gramotnosti, ktorá predstavuje systém poznatkov prírodných socioekonomických podmienok a faktorov života spoločnosti (v globálnych aj regionálnych rozmeroch). Geografia prehľbuje orientáciu v dnešnom svete

Obsah vzdelávania

Obsah geografického vzdelávania v gymnáziách úzko nadväzuje na geografické vyučovanie v základných školách, preto sa očakáva ovládanie geografických pojmov a najmä názvov (osvojených počas výučby geografie v základných školách).

vychádza z obsahu základných tém geografie – fyzickej, humánnej aj regionálnej, ale dôraz sa kladie na prepojenie tém a komplexné hodnotenie geografických javov. Cieľom je orientácia v svete na základe geografickej charakteristiky.

Obsah je zameraný tak, aby bolo možné prostredníctvom neho rozvíjať kľúčové kompetencie. Okrem samotnej geografie obsahuje aj témy prierezových oblastí : multikultúrnej, environmentálnej výchovy, mediálnej, osobnostného a sociálneho rozvoja.

Hlavné témy:

Geografia v praxi

Možnosti uplatniť geografické informácie v bežnom živote. Charakteristika a význam máp. Určenie polohy bodu na Zemi pomocou zemepisných súradníc (v stupňoch). Vysvetliť tematický obsah mapy. Praktické využitie systémov GPS. Návod na analýzu diagramov, schém a tabuliek a ich geografického obsahu. Zhotovenie diagramov, tabuliek a i. z podkladových údajov. Práca s tematickými mapami a ich konštrukcia.

Planéta Zem

Globálna charakteristika vlastností Zeme z planetárneho hľadiska a jej dôsledkov, ktoré sú základnou príčinou mnohých prírodných procesov.

Príroda Zeme

Interpretácia základných prírodných zákonitostí pri analýze atmosféry, hydrosféry, litosféry, biosféry, pedosféry s dosahom na humánnogeografickú sféru. Charakteristika základných pojmov

a zdôraznenie ich vzájomného pôsobenia pri utváraní typov krajiny na Zemi. Zhodnotenie ich vplyvu na život a jeho kvalitu.

Človek a spoločnosť – aplikácia poznatkov na svetadiely a Slovensko

Identifikácia prvkov krajiny na Zemi (jej zložiek) a väzieb medzi nimi s dôrazom na humánnogeografické javy.

Poukázanie na rozmanitosť ľudstva podľa jazykov a náboženstiev a kultúrnych zvyklostí s dôrazom na toleranciu, porozumenie a mierové spolužitie medzi nimi. Charakteristika prirodzeného a mechanického pohybu obyvateľstva. Zhodnotenie príčin nerovnomerného zaľudnenia súše Zeme a prejavov ľudskej činnosti (napr. sídla, priemysel, doprava). Porovnanie podmienok na život a prácu v rôznych regiónoch Zeme a na Slovensku. Analýza zásahov človeka do prírody Zeme a upozornenie na tie s negatívnym dosahom pre budúce generácie. Námety na možnosti odstránenia a minimalizáciu záporných javov.

Charakteristika možností, foriem, druhov a oblastí cestovného ruchu vo svete a na Slovensku. potenciál, opis a význam kultúrohistorických pamiatok, veľkých športových udalostí či pútí.

Regionálna geografia sveta a Slovenska

Človek v krajine a jej ochrana

Analýza súčasného stavu a tendencií vyčerpávania surovínových zdrojov. Príčiny a dôsledky znečisťovania prírodných zložiek krajiny a globálne dopady činnosti človeka na ekosystémy Zeme. Pozitívne príklady medzinárodnej spolupráce pri odstraňovaní týchto nežiaducich javov.

Rozdelenie obsahu do ročníkov v gymnáziu

1. ročník

Geografia v praxi

Geografia a zdroje poznávania (i historické) Mapy. Geografické súradnice na mapách (uhly). Tematické mapy

Použitie a tvorba diagramov, tvorba schém a tabuliek. s použitím počítača . GPS v praxi

Planéta Zem – veľkosť a pohyby Zeme

Príroda Zeme

Zákonitosti atmosféry

Zloženie atmosféry. Počasie, klíma a procesy v atmosfére. Rozloženie zrážok a teploty na Zemi. Prúdenie vzduchu v atmosfére. Klimatické pásma a oblasti. Zmeny klímy, znaky globálneho otepľovania

Zákonitosti hydrosféry

Obeh vody na Zemi a jeho bilancia.

Svetový oceán – oceány a moria. Vlastnosti vody oceánov a morí. Pohyby oceánskej a morskej vody (aj slapové javy). Význam oceánu pre človeka. Vodstvo na súši – povrchová a podpovrchová voda. Vodou podmienené procesy a formy reliéfu. Pitná voda, jej zdroje, ich dostupnosť a jej ochrana

Zákonitosti litosféry

Stavba zemského telesa. Základné jednotky pevnín. Horotvorná činnosť, sopečná činnosť, zemetrasenie. Miesta výskytu zemetrasení, cunami a sopečných erupcií. Živelné pohromy a ochrana pred nimi .

Základné charakteristiky biosféry, pedosféry a poľnohospodárstva

Bioklimatické pásma a zóny. Vertikálne členenie biosféry. Dôsledky ľudskej aktivity na pôdy, rastlinstvo a živočíšstvo. Typy poľnohospodárskej krajiny. Lesy (pretrvávajúce odlesňovanie a rozmáhajúce sa zalesňovanie)

2. ročník

Človek a spoločnosť – aplikácia poznatkov na svetadiely

Európa

Prírodné pomery Európy – čítanie tematických máp

Základná charakteristika sídiel Európy

Klasifikácia sídiel. Proces urbanizácie. Súčasné tendencie urbanizácie sveta a Európy.

Vývoj obyvateľstva Európy a prognózy jeho vývoja

Rozmiestnenie obyvateľstva. Dynamika obyvateľstva. Pôrodnosť. Úmrtnosť. Prirodzený prírastok. Mechanický pohyb obyvateľstva. Typy mechanického pohybu. Migrácia obyvateľstva. Problém utečencov. Stret kultúr. Štruktúra obyvateľstva. Štruktúra podľa veku a pohlavia. Jazyková a religiózna štruktúra obyvateľstva.

Ekonomika a obchod v regiónoch Európy

Vznik a vývoj priemyselnej výroby. Odvetvia priemyselnej výroby. Súčasné tendencie vývoja priemyselnej výroby.

Príčiny nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu. Hlavné oblasti koncentrácie priemyselnej výroby. Veľké technické diela. Zahraničný obchod. Export a import.

Teritoriálne zameranie zahraničného obchodu.

Európske dopravné systémy

Hlavné druhy dopravy. Činitele ovplyvňujúce výstavbu dopravných ciest. Príčiny rozdielov v úrovni dopravy v jednotlivých regiónoch.

Štáty Európy podľa jednotlivých regiónov

Ázia, Afrika, Amerika a Austrália

Prírodné pomery svetadielov mimo Európy – čítanie tematických máp

Základná charakteristika sídiel v regiónoch mimo Európy

Proces urbanizácie. Súčasné tendencie urbanizácie sveta a porovnanie s Európou.

Vývoj obyvateľstva a prognózy jeho vývoja vo svete

Rozmiestnenie obyvateľstva. Dynamika obyvateľstva. Pôrodnosť. Úmrtnosť. Prirodzený prírastok. Mechanický pohyb obyvateľstva. Typy mechanického pohybu. Migrácia obyvateľstva. Problematika utečencov. Štruktúra obyvateľstva.

Štruktúra podľa veku a pohlavia. jazyková, religiózna štruktúra obyvateľstva.

Ekonomika a obchod v mimoerópskych regiónoch

Vznik a vývoj priemyselnej výroby. Odvetvia priemyselnej výroby.

Súčasné tendencie vývoja priemyselnej výroby.

Príčiny nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu. Hlavné oblasti koncentrácie priemyselnej výroby. Veľké technické diela. Zahraničný obchod. Export a import.

Teritoriálne zameranie zahraničného obchodu.

Svetové dopravné systémy

Hlavné druhy dopravy. Činitele ovplyvňujúce výstavbu dopravných ciest a dopravných zariadení.

Príčiny rozdielov v úrovni dopravy v jednotlivých regiónoch.

Kultúra a tradície vo svete

Významné štáty Zeme podľa jednotlivých regiónov so zameraním na kultúru jednotlivých oblastí a štátov v regiónoch.

Možnosti a miesta oddychu a rekreácie na Zemi

Zimná rekreácia – známe oblasti a strediská vo svete. Letná rekreácia – známe oblasti a strediská vo svete.

Návšteva slávnych kultúrohistorických pamiatok vo svete. Cestovanie s cieľom navštíviť veľké športové a kultúrne podujatia a púte

Človek v krajine a jej ochrana

Vyčerpávanie surovínových zdrojov. Znečisťovanie prírodných zložiek krajiny. Globálne dôsledky činnosti človeka na ekosystémy Zeme. Odpady a hospodárenie s odpadmi. Medzinárodná spolupráca. Chránené územia na Zemi.

3. ročník

Človek a spoločnosť – aplikácia poznatkov na regióny Slovenska

Prírodné podmienky Slovenska – čítanie tematických máp

Základná charakteristika sídiel

Súčasná tendencia urbanizácie Slovenska.

Vývoj obyvateľstva a prognózy jeho vývoja na Slovensku

Rozmiestnenie obyvateľstva. Dynamika obyvateľstva. Pôrodnosť. Úmrtnosť. Prirodzený prírastok. Mechanický pohyb obyvateľstva. Migrácia obyvateľstva. Utečenci – problém na Slovensku?

Štruktúra obyvateľstva. Štruktúra podľa veku a pohlavia. Jazyková, religiózna a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva.

Ekonomika a obchod na Slovensku

Vznik a vývoj priemyselnej výroby. Odvetvia priemyselnej výroby. Súčasná tendencia vývoja priemyselnej výroby. Príčiny nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu. Hlavné oblasti koncentrácie priemyselnej výroby. Veľké technické diela a ich dopad na životné prostredie.

Zahraničný obchod. Export a import.

Dopravné systémy na Slovensku

Hlavné druhy dopravy. Činitele ovplyvňujúce výstavbu dopravných ciest a dopravných zariadení.

Príčiny rozdielov v úrovni dopravy v jednotlivých regiónoch.

Cestovný ruch Slovenska

Možnosti a miesta oddychu a rekreácie Zimná rekreácia – známe oblasti a strediská na Slovensku.

Letná rekreácia – známe oblasti a strediská vo svete a na Slovensku

Kultúrohistorické pamiatky Slovenska. Cestovanie s cieľom navštíviť veľké športové a kultúrne podujatia a púte

Regióny Slovenska

Vzdelávací štandard

Z hľadiska geografických názvov (i faktov) sa predpokladá dokonalé zvládnutie štandardov základnej školy

(geografické názvy sa preto v štandarde opätovne neuvádzajú)

Témy	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Spôsobilosti
Geografia v praxi Zdroje poznávania v geografii	mapa, súradnice na mapách, tematická mapa a jej obsah, diagram, schéma, tabuľka,	Vysvetliť určovanie polohy bodu na Zemi Získať údaje z rôznych tematických máp a použiť údaje pri	Diskutovať o možnostiach uplatnenia geografických informácií (poznatkov, zručností)

	kartogram a kartodiagram, GPS	riešení úloh. Orientovať sa na mape, Určovať polohu ľubovoľného sídla na mape pomocou geografických súradníc	v každodennom živote.
			Interpretovať údaje získané z diagramov, schém, tabuliek s geografickými údajmi, kartogramy a kartodiagramy.
			Zostaviť pomocou počítača grafy, schémy, tabuľky
			Používať správnu geografickú terminológiu
		Porovnať využitie GPS s mapou v každodennom živote	Použiť dostupné kartografické produkty a rôzne geografické zdroje údajov v tlačenej a elektronickej podobe pri riešení geografických problémov
		Vytvoriť vlastnú mentálnu mapu schému a mentálnu mapu orientáciu v konkrétnom území	Orientovať sa s mapou v krajine alebo pláne mesta v meste

Témy	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Spôsobilosti
Planéta Zem	Veľkosť Zeme (polomer Zeme – guľa, elipsoid),	Porovnať veľkosť Zeme pri aproximácii jej tvaru ako gule a elipsoidu.	
		Uviesť príklady dôsledkov tvaru Zeme na usporiadanie typov krajín na Zemi.	
	rotácia Zeme (hviezdny deň, slnečný deň), dátumová hranica, časové pásma	Demonštrovať pohyby Zeme na modeloch, nákresoch a uviesť dôsledky jej pohybov	Opísať spôsob výpočtu rozdielu časov miest v ľubovoľných časových pásmach
	obeh Zeme okolo Slnka (tropický rok) a dôsledky obehu	Opísať obeh Zeme okolo Slnka, vysvetliť, dôsledky obehu na ľubovoľné miesto na Zemi	
	Mesiac, slapové javy, odliv príliv	Vysvetliť vznik slapových javov	

Témy	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Spôsobilosti
Príroda zeme			
Atmosféra	Zloženie atmosféry, Počasie, klíma a procesy v atmosfére Rozloženie zrážok a teploty na Zemi. Prúdenie vzduchu v atmosfére. Klimatické pásma a oblasti. Zmeny klímy Znaky globálneho otepľovania.	Charakterizovať zloženie atmosféry a význam jej jednotlivých vrstiev Charakterizovať zmeny klímy na Zemi a jej príčiny	
		Zdôvodniť rozdiely v počasí a klíme v atmosfére. Na základe tabuliek a mapy vedieť ich charakterizovať	
		Zhrnúť rozloženie zrážok a teploty na Zemi.	
			Analyzovať obsah tabuliek Interpretovať tematické mapy a klimatické diagramy
		Opísať všeobecnú cirkuláciu atmosféry a jej príčiny.	
		Na tematických mapách odlíšiť klimatické pásma a oblasti	
		Uviesť znaky globálneho otepľovania a aktualizovať poznatky o nich.	Diskutovať o možnostiach eliminovania dopadov globálneho otepľovania na prírodu a človeka.
Hydrosféra	Obeh vody na Zemi a jeho bilancia. Svetový oceán – oceány a moria. Vlastnosti vody oceánov a morí. Pohyby oceánskej a morskej vody, morské prúdy, slapové javy Význam oceánu pre človeka. Vodstvo na súši, jazerá, rieky, vodopády podpovrchová voda.	Opísať dynamiku pohybov oceánskej a morskej vody a príčiny vzniku slapových javov. Opísať vodou podmienené procesy a formy reliéfu a význam pre formovanie tvárnosti krajiny. Zhodnotiť zdroje pitnej vody, na Slovensku, zhodnotiť ich dostupnosť a navrhnúť význam jej ochrany	

	Vodou podmienené procesy a formy reliéfu. Pitná voda, jej zdroje, ich dostupnosť a jej ochrana		
Litosféra	Vrstvy Zeme, litosferické dosky, pohyb litosferických dosiek Príčiny a dôsledky pohybu litosferických dosiek,	Poznať stavbu zemského telesa, základných jednotiek pevnín, ich mobilitu, príčiny mobility a dopady na horotvornú činnosť, sopečnú činnosť a zemetrasenia.	
	Pohoria, kotliny, rift, priekopová prepadlina, sopka,	Porovnať mechanizmy pôsobenia endogénnych a exogénnych procesov a ich vplyv na tvorbu zemského povrchu	
	Zemetrasné pásma, okraje litosferických dosiek	Zdôvodniť miesta výskytu zemetrasení, cunami a sopečných erupcií a možnosti ochrany človeka pred nimi	
Biosféra a pedosféra a poľnohospodárstvo	Bioklimatické pásma Typy poľnohospodárskej krajiny Lesy – odlesňovanie Vertikálne členenie biosféry. Dôsledky ľudskej aktivity na pôdy, rastlinstvo a živočíšstvo	bioklimatické pásma a zdôvodniť ako aj príčiny vertikálneho členenia biosféry Opísať dôsledky ľudskej aktivity na pôdy, rastlinstvo a živočíšstvo. Na základe činnosti človeka v krajine opísať typy poľnohospodárskej krajiny Analyzovať proces odlesňovania a jeho riziká, uviesť príklady.	

Človek a spoločnosť – aplikácia poznatkov na svetadieli a Slovensko

Témy	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Spôsobilosti
ZMENY NA POLITICKEJ MAPE ZEME	Štát, kolónia, politické zoskupenie, vznik nových štátov, makroregión, formulovanie kritérií	Vymenovať významné udalosti v 19. a 20. storočí, ktoré výrazne mali vplyv na zmeny na politickej mape Zeme v súčasnosti. Sformulovať vlastné kritériá, na základe ktorých vytvorí členenie sveta na makroregióny.	Diskutovať o aktuálnom stave v rozdelení sveta na štáty a rôzne politické zoskupenia, mať prehľad o aktuálnych udalostiach
FYZICKÁ GEOGRAFIA	Prírodné pomery Horotvorné pohyby, endogénne sily, exogénne sily, procesy pohoria, kotlina, nížina, Upätie, svah, ľadovcový koryto, ľadovcová dolina, skaly, mesto Podnebné pásma, všeobecná cirkulácia ovzdušia, smer prúdenia vetrov, monzúny, pasáty, západné vetry, severné vetry, klimatické diagramy Bioklimatické pásma Pásmovitost' vegetácie na Zemi – príčiny a hlavné charakteristické črty jednotlivých pásiem Národné parky Pamiatky svetového dedičstva UNESCO	Podľa mapy charakterizovať prírodné pomery jednotlivých regiónov sveta, využívať poznatky z fyzickej geografie, Používať správnu terminológiu Porovnať oblasti podľa geografickej polohy. Určiť na mape najdôležitejšie povrchové celky a porovnať povrch v jednotlivých regiónoch. Zdôvodniť rozdielnosť tvarov povrchov v rôznych oblastiach sveta na základe horotvorných procesov Zaradiť jednotlivé regióny sveta do podnebných pásiem, opísať hlavné podnebné činitele, ktoré pôsobia na charakter podnebia Zaradiť jednotlivé regióny sveta do bioklimatických pásiem, porovnať ich podľa množstva zrážok, prevládajúcej vegetácie a živočíšstva Opísať vybrané pamiatky UNESCO – zameranie na prírodné lokality	Analyzovať rôzne tematické mapy, odbornú literatúru, informácie z médií a na ich základe skombinovať poznatky o charakteristike prírodných daností jednotlivých regiónov, využiť pritom IKT.

GEOGRAFIA SÍDIEL	Sídla Klasifikácia sídiel. aglomerácia, konurbácia Proces urbanizácie. Súčasné tendencie urbanizácie sveta.	Porovnať druhy sídiel v rôznych častiach sveta Na príkladoch uviesť časti sídiel	Vymodelovať sídlo s jeho infraštruktúrou Vybrať si sídla Európy a opísať ich znaky. Porovnať proces urbanizácie v jednotlivých regiónoch Zeme a Slovenska
GEOGRAFIA OBYVATEĽSTVA	Rozmiestnenie obyvateľstva Dynamika obyvateľstva Pôrodnosť. Úmrtnosť. Prirodzený prírastok. Priemerná dĺžka života Mechanický pohyb obyvateľstva a jeho typy Migrácia obyvateľstva. Štruktúra obyvateľstva podľa veku a pohlavia. Jazyková a religiózna štruktúra obyvateľstva. Kultúra a spôsob života v jednotlivých regiónoch	Na základe údajov z rôznych zdrojov porovnať vývoj obyvateľstva vybraných regiónov Zeme, Slovenska a prognózy jeho vývoja z hľadiska rozmiestnenia obyvateľstva, dynamiky obyvateľstva (pôrodnosti, úmrtnosti, prirodzeného prírastku) Porovnať Slovensko a štáty Európy a sveta podľa tabuliek v ukazovateľoch: pôrodnosť, úmrtnosť, prirodzený prírastok, priemerná dĺžka života Lokalizovať jednotlivé štáty Definovať mechanický pohyb obyvateľstva a jeho typov s dôrazom na migráciu. Porovnať jazykovú, religióznú štruktúru obyvateľstva jednotlivých regiónov Zeme a Slovenska Porovnať základné črty jednotlivých náboženstiev a ako ovplyvňujú spôsob života a kultúru v rôznych častiach sveta . Vysvetliť problémy utečencov - príčiny a dôsledky tohto javu Uviesť príklady kultúrnych pamiatok, aký význam majú kultúrne pamiatky pre zachovanie kultúry jednotlivých skupín obyvateľstva	Sformulovať názor, prečo sa rozdiely v jednotlivých ukazovateľoch medzi vybranými štátmi Diskutovať o možnostiach predĺženia veku na Slovensku. Diskutovať o možnosti riešenia spolužitia ľudí rôznych kultúr v jednom štáte, meste, škole alebo triede

EURÓPA, ÁZIA, AFRIKA, AMERIKA, AUSTRÁLIA, SLOVENSKO GEOGRAFIA OBYVATEĽSTVA, SÍDIEL, HOSPODÁRSKA GEOGRAFIA GEOGRAFIA CESTOVNÉHO RUCHU	Ekonomika a obchod v regiónoch	.	Vymodelovať priestor s infraštruktúrou , v ktorom sa môže prevádzať priemyselná výroba ľubovoľného odvetvia
	Vznik a vývoj priemyselnej výroby. Odvetvia priemyselnej výroby. Súčasnú tendencie vývoja priemyselnej výroby.	Analyzovať príčiny nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu.	
	Príčiny nerovnomerného rozmiestnenia priemyslu. Hlavné oblasti koncentrácie priemyselnej výroby.	Uviesť príklady priemyselných odvetví a ich rozmiestnenie vo svete	
	Veľké technické diela.	Uviesť príklady technických diel na Zemi a . Interpretovať rôzne spôsoby grafického znázornenia grafov zahraničného obchodu na základe exportu a importu vo vybraných regiónoch Zeme.	Diskutovať o nich ich význam ale aj vplyv na život ľudí v danej lokalite
	Zahraničný obchod. Export a import. Teritoriálne zameranie zahraničného obchodu.	Porovnať zahraničný obchod v rôznych regiónoch podľa vybraných dôležitých komodít.	
	Európske dopravné systémy Hlavné druhy dopravy Činitele ovplyvňujúce výstavbu dopravných ciest	Porovnať dopravné systémy (hlavné druhy dopravy). V rôznych častiach sveta a analyzovať činitele, ovplyvňujúce výstavbu dopravných ciest	
	Cestovný ruch Možnosti a miesta oddychu a rekreácie na Zemi a na Slovensku	Charakterizovať regióny Slovenska z hľadiska rozvoja priemyselnej výroby a ich porovnanie.	Navrhnuť itinerár zvolenej cesty na výlet alebo exkurziu
	Zimná a letná rekreácia – lokality	Porovnať možnosti a miesta oddychu a rekreácie na zemi a na Slovensku z hľadiska sezóny a z hľadiska zamerania cestovného ruchu	Vytvoriť prezentáciu sídla alebo regiónu
	Kultúrohistorické pamiatky	Charakterizovať najvýznamnejších oblastí zimnej a letnej rekreácie.	
	Veľké športové	Opis známych kultúrohistorických pamiatok vo svete (pamiatky UNESCO).	Vytvoriť komplexnú prezentáciu vybraného štátu pre modelovú cestovnú kanceláriu Na základe tabuliek, grafov, aktualít z médií a IKT skombinovať všetky údaje a

	a kultúrne podujatia a púte	.	charakterizovať rozmiestnenie a dynamiku obyvateľstva v jednotlivých regiónoch sveta. Používať správnu terminológiu z geografie obyvateľstva
OCHRANA A TVORBA KRAJINY	Človek v krajine. Krajina a jej ochrana, krajina, zložky krajiny a väzby medzi nimi, životné prostredie udržateľný rozvoj,	Opísať krajinu s jej zložkami v okolí školy Uviesť príklady znečistenia krajiny v rôznych častiach sveta	Diskutovať o možnostiach skvalitnenia životného prostredia v svojom okolí
REGIÓNY SVETA Slovensko	Štáty sveta podľa jednotlivých regiónov Regióny Slovenska (západné Slovensko, stredné Slovensko – juh, juh a sever, východné Slovensko		Charakterizovať v regiónoch, uviesť informácie o ich historickej, geografickej a kultúrnej charakteristike. Vytvoriť prezentáciu kultúrnych zvyklostí a tradícií vo vybraných štátoch sveta Vytvoriť prezentáciu svojho sídla alebo regiónu na Slovensku. Navrhnuť spôsoby prezentácie Slovenska vo svete.

VZDELÁVACIA OBLASŤ ČLOVEK A HODNOTY

PREDMETY • ETICKÁ VÝCHOVA
• NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
• PSYCHOSOCIÁLNY TRÉNING

ETICKÁ VÝCHOVA

Charakteristika predmetu

Poslaním povinne voliteľného predmetu etická výchova je vychovávať osobnosť s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej úcta k človeku a k prírode, spolupráca, prosociálnosť a národné hodnoty zaujímajú významné miesto. Pri plnení tohto cieľa sa neuspokojuje iba s poskytovaním informácií o morálnych zásadách, ale zážitkovým učením účinne podporuje pochopenie a interiorizáciu (zvnútornenie) mravných noriem a napomáha

osvojeniu správania sa, ktoré je s nimi v súlade. Pripravuje mladých ľudí pre život v tom zmysle, aby raz ako dospelí prispeli k vytváraniu harmonických a stabilných vzťahov v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe a medzi národmi.

Etická výchova sa prvom rade zameriava na výchovu k prosociálnosti, ktorá sa odráža v morálnych postojoch a v regulácii správania žiakov. Pre etickú výchovu je primárny rozvoj etických postojov a prosociálneho správania. Jej súčasťou je aj rozvoj sociálnych zručností /otvorená komunikácia, empatia, pozitívne hodnotenie iných.../ ako aj podpora mentálnej hygieny, podieľa sa na primárnej prevencii porúch správania a učenia.

Cieľom etickej výchovy ako povinnej voliteľného predmetu na stredných školách je

- umožniť žiakom na primeranej úrovni pomenovať a vysvetliť základné etické postoje a spôsobilosti
- ďalej rozvíjať a zdokonaľovať u žiakov základné etické postoje a spôsobilosti, osvojené na základnej škole, ako sú sebaovládanie, pozitívne hodnotenie seba a druhých, komunikačné zručnosti, tvorivé riešenie medziľudských vzťahov atď.,
- umožniť žiakom na primeranej úrovni vysvetliť základné etické pojmy, súvislosť medzi hodnotami a normami
- vysvetliť žiakom princípy náboženskej i nenáboženskej etiky, ukázať im cestu k pochopeniu a tolerovaniu správania a názorov spoluobčanov a spolužiakov
- vysvetliť žiakom dôležité hodnoty a etické normy, súvisiace so životom a zdravím, rodinným životom, rodičovstvom a sexualitou, ekonomickým životom a prácou v povolání, posilniť u žiakov rozvíjanie morálneho úsudku a zmyslu pre zodpovednosť
- pomocou zážitkových metód, nácviku a prepojením osvojeného správania s každodenným životom umožniť žiakom osvojiť si základné postoje a spôsobilosti, súvisiace s uvedenými hodnotami a normami.

Obsah

1. ročník

Komunikácia

Nadviazanie, udržiavanie a ukončenie rozhovoru. Vyjadrenie pozitívnych a negatívnych citov. Empatia a asertivita v komunikácii. Zdravá a nezdravá kritickosť. Tvorivé riešenie medziľudských vzťahov prostredníctvom úcty k iným a otvorenej komunikácie. Komunikácia ako prostriedok prosociálneho správania.

Dôstojnosť ľudskej osoby - poznanie a pozitívne hodnotenie seba a druhých

Poznanie svojich silných a slabých stránok. Sebaovládanie a seba výchova. Pozitívne hodnotenie druhých, umenie hľadať prijateľný kompromis. Pochopenie a akceptovanie ľudí, ktorí majú iný svetonázor. Ľudská dôstojnosť a náboženská etika. Rešpekt a úcta k iným rasám, etnikám, handicapovaným ľuďom

Etika sexuálneho života

Počatie a prenatálny život. Zdržanlivosť a vernosť ako optimálna prevencia pohlavne prenosných chorôb a AIDS, odporúčaná WHO. Dôsledky predčasného sexuálneho života, prirodzené a umelé metódy regulácie počatia, hodnota ľudského života, mravný dopad promiskuitného života, pornografie na človeka.

Obsah

2. ročník

Dobré vzťahy v rodine

Rodinné spoločenstvo a ja. Očakávania mojich rodičov a ich kompatibilita s mojimi očakávaniami. Pochopenie života mojich rodičov a súrodencov a z toho vyplývajúce korigovanie alebo upevnenie správania. Fungujúca rodina a prevencia voči kriminalite a závislostiam.

Filozofické zovšeobecnenie dosiaľ osvojených etických zásad

Súvislosť medzi hodnotami a mravnými normami, medzi právnymi a mravnými normami. Svedomie, rozvíjanie morálneho úsudku. Česť, pravda, poznanie a kultúra ako etická hodnota. Mravné aspekty národného uvedomenia a demokratického občianstva. Význam prosociálnych vzorov pre výchovu v jednotlivých kultúrach.

Etika práce, etika a ekonomika

Zamestnanie a povolanie, práca a odpočinok. Profesijná etika. Etické hodnoty súťaživosti a spolupráce. Pravidlá „fair play“ v ekonomicko-pracovných vzťahoch. Etický kódex zamestnanca. Prosociálne správanie ako vedomé vytváranie dobrých vzťahov na pracovisku.

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA

Učebné osnovy predmetu náboženská výchova pripravujú a schvaľujú registrované cirkvi a náboženské spoločnosti.

(Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou Stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní, zákon č. 394/2004 Z.z. a zákon č. 395/2004 Z.z.)

Učebné osnovy sú priložené vo formáte PDF.

PSYCHOSOCIÁLNY TRÉNING

Charakteristika predmetu

Základným poslaním Psychosociálneho tréningu je rozvíjať emocionálnu (personálnu) inteligenciu a sociálno-emocionálne kompetencie žiakov a naučiť uplatňovať ich v rodinnom, partnerskom, manželskom a pracovnom živote.

Emocionálna inteligencia v sebe nesie vysokú úroveň zručností: emocionálnych (identifikovanie citov, prejavovanie citov, ovládanie emócií a impulzov, redukovanie stresu, uvedomovanie si rozdielov medzi citmi a činmi), kognitívnych (sebauvedomenie, zdravé sebahodnotenia a sebadôvera, chápanie postojov a názorov iných ľudí, chápanie noriem správania, používanie konštruktívnych postupov pri riešení problémov, efektívne riešenie konfliktov, pozitívny postoj k životu, využívanie správnych hodnôt a morálky) a behaviorálnych (poznávanie verbálnej a neverbálnej komunikácie, používanie techník aktívneho počúvania, konštruktívne reagovanie na kritiku, efektívne riešenie konfliktov a asertívne presadzovanie svojich názorov, odstraňovanie predsudkov a stereotypov v smere tolerancie odlišností).

Eminentný dôraz sa v predmete Psychosociálny výcvik kladie na formovanie a rozvíjanie komunikačných a kooperatívnych zručností nevyhnutných pre rozvíjanie dobrých medziľudských vzťahov v partnerstve, v rodine a na pracovisku zabezpečením efektívnej sociálnej komunikácie a spoločenského správania, vyjednávaním, výberom vhodných stratégií na riešenie konfliktov, vytváraním konsensu pri vysokej empatii, akceptácii a tolerancii názorov, postojov a hodnôt druhého človeka.

Ciele predmetu

Cieľom Psychosociálneho výcviku ako povinnej voliteľnej predmetu na gymnáziách je:

- odhadnúť emocionálny stav a spôsoby reagovania druhého človeka (jeho pocity, city, temperamentálne črty, spôsoby riešenia krízových situácií a i.),
- vcítiť sa do polohy iného človeka, vedieť, čo prežíva, ako pociťuje preňho stresovú situáciu, byť k nemu empatický, suportívny, tolerantný,
- poznať a uvedomiť si svoje osobnostné vlastnosti, temperament, reagovanie a správanie v bežnej situácii, ale aj v situácii záťaže, stresu, kríze,
- uvedomiť si, ako sa ja sám, ale aj iní okolo mňa, správajú, reagujú v konfliktovej situácii ako takej (napr. s deťmi, partnermi, manželmi), ale aj v konkrétnom konflikte na pracovisku (únikové, agresívne a konsenzové spôsoby riešenia),
- naučiť sa efektívne riešiť bežný partnerský, rodinný a pracovný konflikt (s jedincami rôzneho veku, pohlavia, vzdelania, osobnostných čŕt, ale aj konflikt s podriadenými a kolegami)
- rozpoznať unikové, agresívne a asertívne prejavy správania a reagovania u iných osôb a sám byť schopný reagovať neagresívne aj v situácii záťaže, stresu, kríze na pracovisku,
- naučiť sa presadzovať svoje požiadavky, návrhy, názory, postoje asertívne, tak, aby som druhých nezraňoval,
- lepšie odhadnúť a poznať neverbálne prejavy komunikácie druhých, na základe neverbálnych prejavov správania poznať, čo druhý prežíva, aké má pocity, emócie, ako bude v najbližšej dobe reagovať,
- uplatňovať aktívne techniky počúvania druhých s dôrazom na vypočutie si druhých,
- úspešne zvládnuť vyjednávanie s podriadeným, nadriadeným, kolegom,
- naučiť sa predchádzať agresívnym a unikovým formám správania a konania v súkromných aj pracovných jednaniach a činnostiach a vedieť riešiť šikanovanie a mobbing vo vzťahoch na pracovisku,
- tolerovať názory, správanie a prežívanie iných, s ohľadom na ich vek, pohlavie, vzdelanie, národnú, národnostnú, etnickú, politickú, náboženskú príslušnosť a na ich osobnostné charakteristiky.

4. ročník

1 hodina týždenne, 33 hodín ročne

Obsah

Ide o viacmodulovú štruktúru predmetu s možnosťou vlastného sekvenčného postupu.

1.modul (TC): Osobnostný rozvoj, sebapoznávanie a poznávanie iných s dôrazom na profesijný, rodinný, manželský a partnerský rámec

Cieľ: Lepšie spoznať seba samého a iných ľudí okolo seba, najmä v rodine, v partnerskom vzťahu a na pracovisku, poznávať svoje aj ich postoje, hodnoty, aspirácie, emócie, osobnostné vlastnosti, a na základe týchto poznatkov si zvoliť vhodný štýl sociálnej interakcie a interpersonálnej komunikácie

Obsahové zameranie:

- Poznávanie seba samého, svojich črt osobnosti, lepšie uvedomenie si svojich kladných aj záporných osobnostných vlastností, postojov, hodnôt, motivácie, aspirácií, emócií, ale aj svojho temperamentu a spôsobov reagovania v rôznych situáciách (bežných aj krízových)
- Rozvíjanie zdravej sebadôvery a sebavedomia v pozitívnom svetle, aj získavaním pozitívnej verbálnej aj neverbálnej spätnej väzby
- Poznávanie iných okolo seba s dôrazom na ich osobnostné vlastnosti, postoje, hodnoty, motiváciu aj emócie rozvíjaním interpersonálnej percepcie a sociálnej senzitivity
- Konfrontovanie získaných poznatkov sebapoznávania a poznávania iných a schopnosť urobiť si adekvátnu komparáciu
- Výber vhodného komunikačného štýlu a štýlu sociálnej interakcie

2. modul (TC): Komunikácia v rodine, v manželstve, v partnerstve a na pracovisku, spoločenské správanie, bontón a etiketa

Cieľ: Rozvíjať adekvátne komunikačné zručnosti a spoločenské správanie potrebné pre dobré interpersonálne vzťahy v rodine, v partnerstve a na pracovisku

Obsahové zameranie:

- Poznávanie štruktúry sociálnej komunikácie a druhov a foriem komunikácie medzi ľuďmi a skupinami
- Získanie informácií o sociálnej komunikácii na makroúrovni - v širokom kontexte spoločenských vzťahov, sociálnej komunikácii na mezoúrovni - v užšom kontexte sociálnych skupín, sociálnej komunikácii na mikroúrovni - v úzkom kontexte elementárnych komunikačných aktov v rodine, partnerstve, manželstve a pri výchove detí
- Sociálno-psychologický pohľad na verbálnu a neverbálnu komunikáciu
- Príprava dobrého vedenia rozhovoru využitím techník aktívneho počúvania
- Príprava verejnej prezentácie
- Spoločenské správanie, spoločenský bontón a etiketa

3.modul (TC): Efektívne riešenie konfliktov v rodine, v partnerskom, manželskom a pracovnom živote

Cieľ: Naučiť sa efektívne riešiť konflikty v rodine, v partnerstve a manželstve a na pracovisku

Obsahové zameranie:

- Spoznanie cyklu konfliktov, rôzne typy konfliktov a možné reakcie na ne
- Rozpoznávanie agresívneho, únikového a asertívneho správania u ľudí
- Schopnosť viesť adekvátne spory s podriadenými a nadriadenými
- Vyjednávanie do obojstranne výhodného kompromisu
- Spoznávanie komunikačných bariér v medziľudských vzťahoch a interpersonálnej komunikácii prostredníctvom sebareflexie
- Využívanie špecifických postupov v komunikácii s konfliktným klientom
- Spoznávanie roly facilitátora a mediátora pri vyjednávaní, schopnosť uplatniť kompromis a asertívne správanie pri riešení rodinných, partnerských a pracovných konfliktov.

4. modul (TC): Tolerancia v medziľudských vzťahoch v rodine, v partnerstve, v manželstve a na pracovisku

Cieľ: Rozvíjať väčšiu toleranciu v medziľudských vzťahoch v rodine, v partnerskom a manželskom živote a na pracovisku, správania bez uplatnenia predsudkov a stereotypov v jednaní s druhými ľuďmi, bez diskriminácie, rasizmu a xenofóbie

Obsahové zameranie:

- Rozvíjanie tolerancie v interpersonálnych vzťahoch v rodine a na pracovisku.
- Akceptácia a tolerancia druhého človeka aj s odlišnými postojmi, názormi, životnými hodnotami, vedieť si priznať, že som sa mohol myliť a že moje stanovisko nemusí byť správne.
- Uvedomenie si, čo prinášajú predsudky, stereotypy v našom reagovaní a správaní do medziľudských vzťahoch na pracoviskách.
- Pochopenie nebezpečenstva vytvárania a existencie stereotypov .
- Odstraňovanie svojich predsudkov a stereotypov v správaní a v postojoch.
- Adekvátne dávanie a prijímanie kritiky.
- Prejavovanie pozitívnych citov k iným ľuďom, zvlášť ľuďom na pracovisku, pozitívnych hodnotení a ocenení.
- Rozvíjanie emocionálnych zručností potrebných v personálnej práci.

5. modul (TC): Prevencia šikanovania, psychického násillia v rodine a v manželstve a psychického týrania (mobbingu) na pracovisku

Cieľ: Rozvíjať väčšie pochopenie pre potreby a požiadavky druhých ľudí okolo seba a zabráňovať vzniku psychického násillia v rodinách, v partnerských a manželských vzťahoch a na pracoviskách

Obsahové zameranie:

- Informovanie o druhoch a formách agresie, násillia, psychického týrania a mobbingu v rodinách a na pracoviskách
- Poznávanie rôznych typov agresorov a mobberov
- Spoznávanie príčin a dôsledkov psychického násillia a mobbingu na zdravie ľudí, ich prežívanie a správanie v medziľudských vzťahoch.
- Rozvíjanie väčšej tolerancie a pochopeniu odlišných potrieb, názorov, postojov, hodnôt a morálky v interpersonálnych vzťahoch v rodinách, manželstvách a pracoviskách.
- Akceptácia a tolerancia druhého človeka aj s odlišnými postojmi, názormi, životnými hodnotami.
- Rozvíjanie emocionálnych zručností potrebných vo výchovnej, partnerskej a personálnej práci.
- Možnosti prevencie a odstraňovania šikanovania a psychického týrania v rodinách a na pracoviskách.

VZDELÁVACIA OBLASŤ UMENIE A KULTÚRA

PREDMET • UMENIE A KULTÚRA

UMENIE A KULTÚRA

Charakteristika učebného predmetu

Predmet **Umenie a kultúra** patrí do rovnomennej oblasti **UMENIE A KULTÚRA**. Vyučuje sa v 1. – 4. ročníku sekundárneho vzdelávania. Nadväzuje na predmet **výchova umením** v tej istej oblasti, ktorá sa vyučuje v 8. a 9. ročníku nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Predmet **umenie a kultúra** integrálne spája percepciu globálnych javov života s hlavnými umeleckými druhmi, svetom kultúry, životným štýlom. Rozvíja tvorivé myslenie zručnosti a návyky žiakov, formuje ich vlastné názory a hodnotové postoje.

Koncepcia predmetu predpokladá uplatňovanie zážitkových metód edukácie, kreatívne chápanie umenia, mimoumeleckého estetického a širšej kultúrnej aktivity človeka. Prostredníctvom zážitkových a skúsenostných metód vyučovania (projekčné metódy, dramatická výchova, priama skúsenosť atď.) sa snaží motivovať žiakov, rozvíjať a kultivovať ich osobnosť. Zámer aktívnej formy vnímania umeleckého diela smeruje k praktickej činnosti spojennej s poznávaním vyjadrovacích prostriedkov, reči umenia. Spoločné témy, námety, procesy, analógie a špecifiká vo vyjadrovacích prostriedkoch ... budú obsahom interpretácie rôznych druhov umení ako realizácia polyestetického výchovy.

Systém chronológie dejín umenia bude uplatňovaný až vo vyšších ročníkoch, kde vnímanie a spoznávanie umenia v historickom kontexte nemusí byť viazané na postupnosť minulosti – prítomnosti, dôraz bude kladený na aktuálne formy umenia v súčasnom svete. Poznanie estetických pojmov a estetických názorov v paralele dejín umenia a kultúry bude záverečnou syntézou vedomostí a zručností maturanta gymnázia.

Ciele učebného predmetu

Kultúrne kompetencie (kultúrna gramotnosť):

Vo väzbe na kľúčové kompetencie možno vyčleniť tieto hlavné kultúrne kompetencie, ktoré rozvíja predmet Umenie a kultúra:

- Povedomie **kultúrnej identity**,
- rešpekt a tolerancia k hodnotám iných kultúr, základné **interkultúrne kompetencie** pre komunikáciu s príslušníkmi iných kultúr,
- pochopenie významu **estetických** faktorov, estetického činu a **umenia** v živote človeka a spoločnosti,
- rozlišovanie hlavných **umeleckých druhov**, reflexia svojich estetických **zážitkov**,
- kultivovaná vizuálna, akustická, jazyková a pohybová **gramotnosť**, schopnosť kreatívneho **vyjadrovanie** myšlienok, skúseností a emócií prostredníctvom rôznych médií,
- práca s **informáciami** o významných umeleckých dielach a tendenciách z európskej tradície, a informáciami o typických dielach vybraných iných kultúrnych tradícií,
- porozumenie **súčasnej** umeleckej a kultúrnej tvorbe,
- kultúrna **komunikácia**,
- zodpovedné **postoje** a kritické myslenie k súčasnej kultúrnej ponuke a k médiám.

Hlavným cieľom predmetu Umenie a kultúra je teda rozvoj socio-afektívnych schopností žiaka, jeho postojov, hodnotových orientácií a kritického vnímania kultúry. Predmet sa orientuje aj na rozvoj psycho-motorických schopností žiaka, na jeho samostatné tvorivé

vyjadrovanie obsahov psychiky, ako aj na rozvoj kognitívnych schopností žiaka v poznávaní kultúry súčasnosti a minulosti.

Čiastkovými cieľmi učebného predmetu sú:

- rozvoj žiakovej kultúrnej identity,
 - rozvoj kultúrno-historického povedomia,
 - rozvoj schopnosti porozumieť iným kultúram,
 - rozvoj schopnosti rešpektovať a tolerovať hodnoty iných ľudí a kultúr,
 - rozvoj schopnosti vnímať rôzne vyjadrovacie prostriedky, médiá a tendencie, ktoré v kultúre a v umeniach existujú,
 - rozvoj schopnosti vyjadrovať sa na úrovni doby a na úrovni svojich optimálnych schopností s pomocou nástrojov, ktoré žiakovi kultúra ponúka,
 - rozvoj kultivovanej vizuálnej, sluchovej, jazykovej a pohybovej gramotnosti,
 - rozvoj schopnosti kreatívneho vyjadrovania myšlienok, skúseností a emócií).
- prostredníctvom rôznych médií, vrátane hudobných umení, scénických umení, písaného a hovoreného slova, architektúry, výtvarných prostriedkov a elektronických médií. (hudobných, výtvarných, dramatických umení, multimédií, literatúry a hovoreného slova, dizajnu a architektúry).

Predmet podporuje aj zodpovedné a samostatné postoje k súčasnej kultúrnej ponuke, k móde a k subkultúram, k tradičným hodnotám vlastnej kultúry, podnecuje kritické myslenie vo vzťahu k mediálnej ponuke a k iným súčasným kultúrnym procesom. Rozvíjajú sa tu žiakove interkultúrne kompetencie pre komunikáciu a spoluprácu s príslušníkmi iných kultúr.

Predmet rozvíja vo viacerých témach tak osobnostné kompetencie, ako aj kognitívne kompetencie, komunikačné kompetencie a občianske kompetencie. Pretože žiak je komplexnou osobnosťou a nie je možné rozvíjať jeho kompetencie izolovane, niektoré kompetencie sa rozvíjajú cez viaceré témy. Predmet vedie žiakov k tomu, aby vnímali kultúrne artefakty, kultúrne prejavy a umelecké diela v ich mnohostrannosti ako prirodzenú súčasť svojho života.

Obsah

1. ročník

Obsahové zameranie ročníka:

Zážitková a aktívna forma vnímania umeleckého diela spojená s praktickou činnosťou zameraná na poznávanie a osvojovanie si vyjadrovacích prostriedkov umenia a kultúry

1. Tematický celok: Svet kultúry, vizuálne, zvukové, pohybové, priestorové znaky a činnosti človeka			
Tematické okruhy	Edukačné témy	Odporúčané ukážky a východiskový materiál	Proces a edukačný výstup
Kultúrna tradícia: kultúrne povedomie a identita, tvorba kultúrnej tradície.	Pamiatky v regióne alebo Moja obľúbená pamiatka	Historické pamiatky v regióne, produkty tradičných remesiel, zvyky. Literárne zdroje o pamiatkach. Vlastná dokumentácia (kresba, foto, video, opis danej pamiatky, nahrávky hudobných folklórnych skupín, jednotlivcov). Vlastný posun – aktualizácia pamiatky, zvyku, piesne...	Individuálna práca, príp. práca vo dvojiciach. Vyhodnotenie najobjavnejšieho prístupu. Spracovanie vo forme zborníčka, prípadne digitálne spracovanie na CD. Diskusia, výmena skúseností..

Vnímanie a experimenty s každodennou kultúrou, s každodennými predmetmi okolo nás.	Plagát, reklama, logo. Obaly kníh a CD/DVD.	Ukážky rôznych typov propagačného dizajnu a reklamných produktov, – psychológia pôsobenia reklamy na odberateľa (výtvarná – jazyková – hudobná – dramatická zložka). Stratégie reklamy. Reklama v komerčnej sfére a reklama kultúrneho produktu ...	Skupinová práca Zhotovenie loga firmy, plagátu, billboardu, reklamného pútača, reklamného sloganu, na konkrétnu akciu. Scenár reklamnej kampane. Obsahová analýza.
	Videoklip, s dôrazom na výtvarnú, hudobnú, dramatickú a literárnu stránku. VJ-ing v klube.	Ukážky profesionálnych videoklipov. Rôzne žánre videoklipov: hudobno / multimediálny klip, reklamný šot, príležitostný klip, sebaaprezenčný klip, dokument ...	Vnímanie a experimenty s materiálom rôznych umení a oblastí kultúrnej tvorby. Skupinová práca. Tvorba videoklipov z prostredia školy alebo z každodenného života žiakov. Kooperácia v malom filmovom štábe – delba úloh (scenár, libreto, zvuk, scéna, telový dizajn, odev, kamera, herectvo, postprodukcia, uvedenie).
	Kultúrne vlastnosti predmetov v domácnosti a v škole. Porovnávanie, interpretácia kultúrnych súvislostí – staré a nové, zastaralé a moderné, módne, vkusné a nevkusné. Štýl a funkcia v dizajne.	Každodenné predmety podľa výberu žiakov. Ukážky rôznych typov a štýlov v dizajne výrobkov. Historický vývoj vybraných predmetov. Druhý život predmetov (junk-art – umenie odpadu). Predmet a význam.	Triedenie premetov z rôznych hľadísk. Tvorba asambláží, plastík, koláží, inštalácií; happeningy, predstavenia s prinesenými predmetmi. Tvorba a prezentácia „životných príbehov“ jednotlivých predmetov.
2. Tematický celok: Základné vyjadrovacie prostriedky hlavných umeleckých druhov – výtvarných umení, hudobných umení, slovesných umení, dramatických umení, filmových a elektronických			
Tematické okruhy	Edukačné témy	Odporúčané ukážky a východiskový materiál	Proces a edukačný výstup
Vyjadrovacie prostriedky každodennej činnosti žiaka.	Pantomíma – spojenie pohybu, gesta, mimiky, usporiadanie priestoru. Príbehy z bežného života a pozorovateľné správanie ľudí v nich (gestá, pohyb a pod.).	Skutočnosť okolo nás. Prostredie školy, domácnosti, ulice... Video-ukážky performancií a pantomímy.	Skupinová práca, pozorovanie každodennej skutočnosti. Pozorovanie správania žiakov v škole a mimo nej. Tvorba vlastných príbehov žiakov, napísanie scenára, dramaturgické spracovanie, zapojenie hudby. Telový dizajn, maska, kostým. Naštudovanie predstavenia – pantomímy. Prerozprávanie predstavenia vlastnými slovami, tvorba analogického vyjadrenia inými prostriedkami.
Vyjadrovacie prostriedky kultúry okolo nás.	Vizuálna kultúra, auditívna kultúra, kultúra reči a slovesná kultúra, kultúra elektronických médií, videokultúra. Kultúra pohybu, kultúra priestoru.	Ukážky z videofilmov, návšteva divadla, texty v médiách, rozprávky, vedecké texty, texty piesní v kontexte s hudbou, text v obraze (lettrismus,	Individuálna práca, príp. práca vo dvojiciach. Diskusia o priestoroch, obrazoch, tvaroch, farbách a zvukoch okolo nás. Návrhy na zmeny priestorov

		konceptualizmus, reklama, webdizajn ...), rôzne produkty masovej kultúry a médií, gýče, reklamné a turistické predmety. Pohyby ľudí a premeny priestoru v televíznych reláciách. Usporiadanie priestorov v škole (interiérový dizajn). Usporiadanie centrálneho priestoru v obci (urbanizmus námestia, štvrte a pod.).	(urbanistická, dizajnérska, architektonická škica s využitím intermedialného pôsobenia) Spracovanie vlastného textu (rozprávka, mýtus, poézia, poviedka, scenár, pesnička ...) následne možnosť dramatizácie, zhudobnenie, ilustrovanie, zalomenie textu a vloženie obrázkov (digitálne) alebo spracovanie kolážou, spracovanie posteru a pod.
Odlíšnosť každodenných a umeleckých vyjadrovacích prostriedkov.	Všednosť a slávnosť. Prezentácia rôznych umeleckých artefaktov zo života, hudobné produkcie, literárne čítania, dramatické scény... Sakrálné umenie – v hudbe a výtvarnom umení (historické a súčasné). Pomník a pamätník (historický a súčasný).	Návštevy – výtvarnej výstavy, múzea, kníhkupectva, koncertu, kostola, pamätníka, cintorína... Výber zaujímavého (neštandardného) miesta inštalácie, kombinácia prvkov a vyjadrovacích prostriedkov z rôznych umeleckých druhov.	Skupinová práca na základe individuálnych návrhov. Inštalácia, foto alebo videodokumentácia, diskusia a vzájomné hodnotenie žiakmi. Plánovanie rôznych slávností, plánovanie výstavy. Návrh slávnostného priestoru, pomníka alebo pamätníka. Diskusia o prvkoch všedného a slávnostného (profánneho a sakrálného).
3. Tematický celok: Časové a priestorové súvislosti kultúry			
Tematické okruhy	Edukačné témy	Odporúčané ukážky a východiskový materiál	Proces a edukačný výstup
Kultúra okolo nás.	Masová kultúra, populárna kultúra, klasická kultúra, kultúrna tradícia, národná kultúra, svetové kultúrne dedičstvo	Rôzne produkty elektronických médií, výber ponuky z internetu (podľa záujmu žiakov), regionálne pamiatky, kultúrne artefakty v učebniciach dejepisu, spomienky členov rodiny, zvyky sociálnych skupín, produkty subkultúr.	Diskusia o zmysle výberu artefaktov a o ich význame v živote žiaka. Porovnanie žánrov, výrazových polôh a posolstiev (obsahov) vybraných artefaktov, javov. Diskusia o zmenách (vývoji) foriem na vyjadrenie určitých obsahov (tradícia - súčasnosť).
Kultúra ako ľudská aktivita, ako estetická hodnota, estetično.	Kultúra. Umenie. Estetické kvality predmetov. „Kultúrne“ a „nekultúrne“.	Spoločenské súvislosti umenia. Miesto umenia v živote človeka. Hudobné žánre. Hudobné relácie. Žánre vo filme. Žánre v maliarstve a sochárstve. Typy architektúr. Funkčnosť a estetično. Výraz.	Analýza a interpretácia rôznych relácií v televízii, hudobných, filmových žánrov, pôsobení obrazov v rôznom prostredí, pôsobení dizajnu a architektúry a o spoločenskej funkcii jednotlivých umeleckých druhov.
4. Tematický celok: Funkcie umenia, estetické vnímanie			
Tematické okruhy	Edukačné témy	Odporúčané ukážky a východiskový materiál	Proces a edukačný výstup

Kultúrny šum, informácie vizuálne, akustické, pohybové, textové.	Zvuková kulisa, šum prírody a hluk a krása civilizácie. „Vizuálny smog“, grafický dizajn, vizuálna krása prírody a civilizácia. Orientácia v priestore.	Vychádzka do urbánneho okolia školy a do prírody. Surfovanie na internete. Prelaďovanie Tv programov.	Fotodokumentácia a iná dokumentácia. Projekty prostredia, ktoré neškodí človeku. Diskusia o orientácii v „kultúrnom šume“.
Špecifický vklad umeleckých druhov. Rozdiely v estetických zážitkoch.	Prierezové vyjadrovacie prostriedky v umeniach – rytmus, symetria, melódia, kompozícia, gradácia a pod., ich elementy (bod-čiara-plocha-tvar-farba, tón-akord-melódia, hláska-slovo-veta, gesto-mimika-pohyb-priestor, svetlo-tieň-plocha-povrch-odlesk...). Synestézia.	Ukážky z rôznych kultúr, historických období, umeleckých druhov, médií (využiť čo najpestrejší materiál) s dôrazom na stručnú analýzu foriem a základných kompozičných princípov	Vyhľadávajú príklady pre prierezové vyjadrovacie prostriedky v príručkách a na internete. Vlastná tvorba – na základe podnetov z jedného umeleckého druhu tvoriť v inom (ktorý je žiakovi blízky); hľadať možné analógie vo vyjadrovacích prostriedkoch a kompozičných princípoch. Uvedomovať si možnosti a ohraničenia synestetického pôsobenia.

5. Tematický celok:

Životný štýl. Móda. Kultúra tela, zmysel športu

<i>Tematické okruhy</i>	<i>Edukačné témy</i>	<i>Odporúčané ukážky a východiskový materiál</i>	<i>Proces a edukačný výstup</i>
Komunikácia gestom, mimikou, oblečením. Funkcie oblečenia.	Neverbálna komunikácia, gesto, mimika, pohyb, oblečenie.	Ukážky módnych kreácií, body artu, líčení, masiek, visážistiky, tetovania, pirsingu. Telový dizajn prírodných národov. Dizajn hnutia „moderného primitivismu“. Telo a tvár v rôznych kultúrach.	Telový dizajn, body art a vlastný vizuál – návrh účesu, líčenia, maľby na telo, masky... (fotokoláž, montáž, experimenty s účesom a s líčením „naživo“) Návrhy telového dizajnu pre rôzne hudobné žánre, spoločenské role...
	Vyjadrovacie prostriedky módy, diferenciácia v oblečení, konformizmus, seba propagácia. Štýl doby, estetika odievania.	Módne časopisy a relácie v televízii, módna prehliadka... Historický kostým ako súčasť životného štýlu doby. Súčasný odev – vizuálny výraz a seba vyjadrenie. Sociálna funkcia odevu.	Oblečenie spojené s módnu prehliadkou a diskusiou – podľa obľúbenej „celebrity“, hudobníka a pod., podľa vybraných dôb v minulosti, podľa rôznych povolaní, podľa rôznych spoločenských príležitostí. Individuálna práca: esej na tému „Človek by sa mal snažiť dať súčasnú módu do súladu s vlastnou individualitou.“ Možnosť doplniť šikami, návrhmi.
Kultúra životného štýlu	Etiketa a kultúrna komunikácia	Ukážky z rôznych filmov, z literárnych diel, z výtvarných diel v minulosti, kde komunikujú dve a viac osôb.	Dramatické situácie, živé obrazy. Diskusia o ukážkach a tvorba vlastných modelových situácií. Členenie na tvorcov, pozorovateľov, hodnotiteľov.
Kultúra tela, zmysel športu.	Kalokagatia – jednota duševnej a telesnej krásy,	Texty starogréckych mysliteľov ku kalokagatii	Skupinová tvorba mediálnych prezentácií

	gentleman, dandy. Vrcholový-výkonnostný-rekreačný šport, olympijské hnutie. Turistika, zdravý životný štýl. Kultúra tela, erotika, pornografia. Rod – sexualita.	(Sapfó, Sokrates, Aristoteles), ukážky sochárstva (Praxiteles, Venuša Melóška), obrazy gentlemana Anglicka 17-18. st., ruský/francúzsky/anglický dandy 19. st. (E. Onegin, F. Baudelaire, O. Wilde). Denníkové fotografie a mediálne komentáre zo športových udalostí (súčasný športový fanúšik – jeho správanie na športových podujatiach!). Rodové umenie (ženské a mužské, heterosexuálne a homosexuálne prvky prístupu k sebayjadreniu).	športovej udalosti – módnjej prehliadky – plesu – stužkovej – turistického zrazu – demonštrácie aktivistov (napr. gayov a lesb): zber materiálu, vyhodnocovanie, prezentácia. Projekt vlastného zdravého životného štýlu (esej, škie, montáže).
6. Tematický celok: Populárna masová kultúra. Elektronické médiá			
Tematické okruhy	Edukačné témy	Odporúčané ukážky a východiskový materiál	Proces a edukačný výstup
Populárna kultúra.	Princípy populárnej kultúry, zameranie na silný zážitok, orientácia na konkrétne sociálne skupiny, orientácia na trh, show, väzba na autentický každodenný život. Diferencovanosť hodnôt a zážitkov.	Ukážky textov, hudby, výtvarných diel, filmov, komiksov, videoklipov, oblečenia, rôznych značiek. Hudobný festival, folklórny festival, show.	Diskusia, skupinová a individuálna práca. Tvorba komiksu. Paródia na známu značku/logo. Vlastný zvukový, foto, alebo video záznam z hudobného (folklórneho) festivalu. Hra na vystúpenie na festivale (triedna show) – nácvik, prezentácia, propagácia, dokumentácia ...
Masová kultúra.	Trh s kultúrou, gýč, brak. Orientácia na masy, na zisk. Nadbiehanie masovému vkusu, dotieravosť. Štandardizácia zážitkov.	Telenovely, gýče v obchodoch so suvenírmi. Reality show, trillery, telenovely a reklama v televízii. Gýč vo výtvarnom umení a v hudbe. Gýč ako sociálny jav. Gýč a vkus.	Tvorba suveníru z vlastnej obce – a) takého, čo charakterizuje zvláštnosti obce, b) vtieravého, gýčového. Diskusia, tvorba vlastného hodnotového postoja.
Elektronické médiá.	Dizajn webovej stránky triedy, logo triedy/školy. Tvorba elektronického fotoalbumu, hudobného albumu, vlastného portfólia.	Ukážky webových stránok z internetu. Ukážky log z okolia školy, z oblečenia a pod. Ukážky záujmových komunít na verejných portáloch, médiá na báze internetu. Ukážky umenia nových médií (Ars Electronica). Umenie a veda.	Skupinová práca. Tvorba loga, webová stránka. Spojenie textu (scenár), animácie, hudobné vsuvky. Súťaž o najlepšiu scenár a dizajn. Prezentácia práce skupín, diskusia, výber. Komunikácia prostredníctvom nových médií, edukačné projekty, multikultúrna výchova, rozvoj internetových kompetencií žiakov.

2. ročník

Obsahové zameranie ročníka:

Interpretácia umeleckých diel – kontinuita prepojenia rôznych umeleckých diel prostredníctvom spoločných tém, prvkov...

Tematické celky:

- Princípy populárnej kultúry, masová kultúra, elektronické médiá. Kultúrna komunikácia. Kultúra a technika
- Poznanie, analýza a interpretácia vybraných umeleckých diel a tendencií z histórie kultúry a z kultúry vlastného regiónu a národa.

Prierezovo:

- Základné vyjadrovacie prostriedky, kompozičné princípy, techniky a médiá hlavných umeleckých druhov – výtvarných umení, architektúry, hudobných umení, slovesných umení, dramatických umení, filmových umení. Ich prežívanie a používanie.

3. ročník

Obsahové zameranie ročníka:

Vnímanie umenia v historickom kontexte: súčasnosť – minulosť, komparácia epoch.

Tematické celky:

- Poznanie, analýza a interpretácia vybraných umeleckých diel a tendencií z histórie kultúry a z kultúry vlastného regiónu a národa (dôraz na historické súvislosti).
- Prevádzka v kultúre, umelecký trh, medzikultúrne vzťahy.

Prierezovo:

- Základné vyjadrovacie prostriedky, kompozičné princípy, techniky a médiá hlavných umeleckých druhov – výtvarných umení, architektúry, hudobných umení, slovesných umení, dramatických umení, filmových umení. Ich prežívanie a používanie.

4. ročník

Obsahové zameranie ročníka:

Estetické pojmy a estetické názory v paralele dejín umenia a kultúry (filozofia kultúrnych epoch)

Tematické celky:

- Základné princípy vedeckého poznávania.
- Teoretické poznávanie kultúry.

Vzdelávací štandard

- Žiak kultivovane vyjadruje svoje zážitky a predstavy vizuálne, zvukovo, pohybom a slovom. Rozumie princípom hlavných umeleckých druhov, aktívne sa dokáže vyjadrovať aspoň v jednom z nich. Opisuje spôsoby svojej práce s nimi, opisuje jednotlivé techniky a používané médiá.
- Žiak je schopný pomenovať a opisovať kultúrne fakty a dianie okolo seba.
- Žiak opisuje obsah svojich estetických zážitkov. Hodnotí kultúrne artefakty ako kultúrne alebo nekultúrne. Vytvára si kritériá pre odlíšenie gýča.
- Žiak zaujíma samostatné postoje k mediálnej ponuke a diskutuje o nej.
- Žiak sa orientuje v súčasnej kultúrnej ponuke. Pomenúva zmysel alternatívnych kultúrnych aktivít. Odlišuje hlavné kultúrno-historické obdobia. Správne zaraďuje neznáme kultúrne artefakty do adekvátneho obdobia. Rozoznáva časové a priestorové súvislosti kultúry.
- Žiak interpretuje kultúrne artefakty zo súčasnosti a minulosti s pomocou estetickej terminológie.

Poznámky:

- Predmet je klasifikovaný na vysvedčení známkami.
- Je žiaduce, aby predmet bol vyučovaný kvalifikovanými učiteľmi estetiky estetiky (resp. hudobnej alebo výtvarnej výchovy s aprobáciou pre 3 stupeň).
- Odporúčame, aby na hodinách, kde bude predmet vyučovaný prostredníctvom práce na počítačoch, boli triedy delené s max počtom 18 žiakov.
- V rámci učebných osnov si učiteľ v 1. ročníku tematické celky a v nich tematické okruhy zaraďuje do výučby v poradí ako aj časovo podľa vlastného uváženia. Tematické celky v učebných osnovách sú plánované na 30 vyučovacích hodín. Zostávajúce 3 hodiny môže učiteľ využiť podľa vlastného uváženia, napr. na výstavy, koncerty, inštaláciu výstav a pod.
- V rámci tematického učebného plánu môže učiteľ edukačné témy zaraďovať do vyučovania v poradí ako a časovom rozpätí podľa vlastného uváženia.

VZDELÁVACIA OBLASŤ ZDRAVIE A POHYB

PREDMET • TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA

1. Charakteristika vyučovacieho predmetu

Vzdelávacia oblasť Zdravie a pohyb vytvára priestor na realizáciu a uvedomenie si potreby celoživotnej starostlivosti žiakov o svoje zdravie, osvojenie si teoretických vedomostí a praktických skúseností vo výchove k zdraviu prostredníctvom pohybových aktivít, telesnej výchovy, športovej činnosti a pohybových aktivít v prírodnom prostredí. Poskytuje základné informácie o biologických, fyzických, pohybových, psychologických a sociálnych základoch zdravého životného štýlu. Žiak získa kompetencie, ktoré súvisia s poznaním a starostlivosťou o vlastné telo, pohybový rozvoj, zdatnosť a zdravie, ktoré určujú kvalitu budúceho života v dospelosti. Osvojí si postupy ochrany a upevnenia zdravia, princípy prevencie proti civilizačným ochoreniam, metódy rozvoja pohybových schopností a pohybovej výkonnosti, v prípade žiakov so zdravotným oslabením alebo zdravotným postihnutím princípy úpravy zdravotných porúch. Získa vedomosti a zručnosti o zdravotne a výkonnostne orientovanej zdatnosti a telovýchovných činnostiach z viacerých druhov športových disciplín. Je vedený k pochopeniu kvality pohybu ako dôležitej súčasti svojho komplexného rozvoja, k zorientovaniu sa vo výbere pohybu pri vyskytujúcich sa zdravotných poruchách a ich prevencii, k poznaniu kompenzačných a regeneračných aktivít a ich uplatneniu v režime dňa.

Na jednotlivých stupňoch vzdelávania postupne získaný komplex predmetových a kľúčových kompetencií spolu s osvojenými telovýchovnými a športovými zručnosťami by sa mal takto stať v konečnom dôsledku súčasťou jeho životného štýlu a výrazom jeho životnej filozofie.

Vzdelávacia oblasť spája vedomosti, návyky, postoje, schopnosti a zručnosti o pohybe, športe, zdraví a zdravom životnom štýle, ktoré sú utvárané prostredníctvom realizovaných foriem vyučovania telesnej a športovej výchovy, zdravotnej telesnej výchovy alebo formou integrovanej telesnej a športovej výchovy. (Učebné osnovy pre zdravotnú telesnú výchovu sú spracované samostatne).

2. Ciele vyučovacieho predmetu

Všeobecným cieľom telesnej a športovej výchovy ako vyučovacieho predmetu je umožniť žiakom primerane sa oboznamovať, osvojovať si, zdokonaľovať a upevňovať správne pohybové návyky a zručnosti, zvyšovať pohybovú gramotnosť, rozvíjať kondičné a koordinačné schopnosti, podporovať rozvoj všeobecnej pohybovej výkonnosti a zdatnosti, zvyšovať aktivitu v starostlivosti o zdravie, nadobúdať vedomosti o motorike svojho tela, z telesnej výchovy a zo športu (šport v chápaní akejkoľvek pohybovej aktivity v zmysle Európskej charty o športe z roku 1992), utvárať trvalý vzťah k pohybovej aktivite, telesnej výchove a športu v nadväznosti na ich záujmy a individuálne potreby ako súčasť zdravého životného štýlu a predpoklad schopnosti k celoživotnej starostlivosti o svoje zdravie.

Špecifickým cieľom predmetu je, aby žiaci :

- ✓ porozumeli zdraviu ako subjektívnej a objektívnej hodnotovej kategórii, prebrali zodpovednosť za svoje zdravie;
- ✓ vedeli hodnotovo rozlišovať základné determinanty zdravia, pohybovej gramotnosti jednotlivca;
- ✓ osvojili si vedomosti a zručnosti, ktoré súvisia so starostlivosťou o svoje telo, s aktívnym pohybovým režimom, s osobným športovým výkonom, zdravým životným štýlom a zdravím;
- ✓ vedeli aplikovať a naplánovať si spôsoby rozvoja pohybových schopností pri zlepšovaní svojej pohybovej výkonnosti a telesnej zdatnosti;
- ✓ porozumeli pozitívnemu pôsobeniu špecifických pohybových činností pri zdravotných poruchách a zdravotných oslabeniach, pri prevencii proti rozvoju civilizačných ochorení;
- ✓ boli schopní zhodnotiť svoje pohybové možnosti, zorganizovať si svoj pohybový režim a zapojiť sa do spoluorganizovania športovej činnosti pre iných;
- ✓ rozumeli vybraným športovým disciplínam, vzdelávacej, výchovnej, socializačnej a regeneračnej funkcii športových činností;
- ✓ osvojili si poznanie, že prevencia je hlavný nástroj ochrany zdravia a získali zručnosti poskytnutia prvej pomoci;
- ✓ racionálne jednali pri prekonávaní prekážok v situáciách osobného a verejného ohrozenia;

Napĺňanie cieľov jednotlivých vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov sa realizuje v školskom prostredí prostredníctvom **kľúčových a predmetových kompetencií** žiakov, ktoré zároveň rozvíja. Kľúčové kompetencie majú procesuálny charakter. Žiaci si ich osvojujú na veku primeranej úrovni prostredníctvom obsahu, metód vzdelávania a činnosti. Za kľúčové kompetencie sa považujú - komunikácia v materinskom jazyku, komunikácia v cudzích jazykoch, matematická gramotnosť a kompetencie v oblasti prírodných vied a technológií, kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií, učiť sa učiť, sociálne a občianske kompetencie, podnikateľské kompetencie a kultúrne kompetencie.

Vyučovací predmet telesná a športová výchova sa podieľa na rozvoji kľúčových kompetencií najmä rozvíjaním týchto predmetových kompetencií:

- **Pohybové kompetencie** - žiak si vytvára vlastnú pohybovú identitu, pohybovú gramotnosť a zdravotný status; žiak pozná základné prostriedky rozvíjania pohybových schopností a osvojovania pohybových zručností; žiak pozná a má osvojené pohybové zručnosti, ktoré bezprostredne pôsobia ako prevencia civilizačných chorôb, prostriedok úpravy zdravotných porúch a ktoré môže využívať v dennom pohybovom režime;

Kognitívne kompetencie - žiak rozvíja kritické myslenie, ktoré predpokladá syntézu a komparáciu poznatkov; žiak je flexibilný, dokáže hľadať optimálne riešenia vzhľadom k situácii, v ktorej sa nachádza; žiak pozitívne a konštruktívne pristupuje k riešeniu problémov;

žiak má mať zážitok z vykonávanej pohybovej činnosti, tvorí si pohybový imidž v zmysle aktívneho zdravého životného štýlu;

Komunikačné kompetencie - žiak sa dokáže jasne a zrozumiteľne vyjadrovať verbálne a neverbálne počas telovýchovnej a športovej činnosti a zároveň rozumie odbornej terminológii; žiak vie písomne, ústne i pohybom vyjadriť získané poznatky a zručnosti, dokáže argumentovať, prezentovať svoje postoje a stanoviská; žiak má schopnosť využívať informačné technológie a vedieť vyhľadávať informácie o pohybe, zdraví, zdravotných poruchách, športových výsledkoch a sprostredkovať informácie iným; žiak má schopnosť byť objektívnym divákom, optimálnym partnerom pri športovej činnosti;

Učebné kompetencie - žiak sa vie motivovať pre dosiahnutie cieľa (športový výkon, dosiahnutie zručnosti, prvá pomoc a i.), vie si odôvodniť svoje hodnotové postoje a buduje si celoživotné návyky (pravidelne športovanie, zdravé stravovanie a i.); žiak má schopnosti získavať, triediť a systematicky využívať získané poznatky a športové zručnosti; žiak vie si organizovať čas, pozná životné priority a priority v starostlivosti o zdravie, vie sa podľa nich aj riadiť a dodržiavať základné pravidlá zdravého životného štýlu; žiak vie pozitívne prijímať podnety z iného kultúrneho a športového prostredia a zaujímať k nim hodnotové stanovisko;

Interpersonálne kompetencie - žiak má pozitívny vzťah k sebe a iným; vie objektívne zhodnotiť svoje prednosti a nedostatky a v každej situácii vie predvídať následky svojho konania; žiak rozvíja kompetenciu sebaovládania, motivácie konať s určitým zámerom, byť asertívnym, využívať empatiu ako prostriedok interpersonálnej komunikácie; žiak vie efektívne pracovať v kolektíve; žiak sa zaujíma o športovú aktivitu iných, sleduje športovcov a ich výkony, nevytvára bariéry medzi vekom, sociálnou skupinou, zdravotným stavom a úrovňou výkonnosti žiakov;

Postojové kompetencie - žiak sa zapája do školskej záujmovej a mimoškolskej telovýchovnej, športovej a turistickej činnosti; žiak vie využiť poznatky, skúsenosti a zručnosti z oblasti telesnej výchovy a športu a iných predmetov so zameraním na zdravý spôsob života a ochranu prírody; žiak vie zvládnuť, ale i prijať prehru v športovom zápole; žiak vie uznať kvalitu súpera; žiak vie dodržiavať princípy fair-play; žiak vie spoluorganizovať pohybovú aktivitu svojich priateľov, blízkych a rodinných príslušníkov;

3. Obsah

Členenie predmetu a jeho ciele

Vzdelávanie v predmete telesná a športová výchova je rozdelené do štyroch hlavných **modulov**, zahrňujúcich základné vedomosti o zdraví, pohybe, výžive, o význame pohybových aktivít pre udržanie zdravia, prevencii ochorení, zdravotných rizík, športovej činnosti, pohybovej výkonnosti, telesnej zdatnosti, životnom štýle. Výstupom by mala byť pohybová kompetencia s integrovaným pohľadom na pohyb, športovú činnosť, zdravie a starostlivosť o neho v praktickom živote.

Hlavné moduly:

1. Zdravie a jeho poruchy
2. Zdravý životný štýl
3. Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť
4. Športové činnosti pohybového režimu

Ciele jednotlivých modulov:

Zdravie a jeho poruchy

- ✓ pochopiť význam zdravia pre jednotlivca a spoločnosť
- ✓ porozumieť základným otázkam vzniku civilizačných porúch zdravia, zdravotných oslabení a princípom primárnej a sekundárnej prevencie;
- ✓ pochopiť význam pohybových aktivít pre zdravie, pre odstraňovanie a stabilizovanie zdravotných porúch a oslabení žiaka a dôležitosť ich začlenenia do každodenného života;
- ✓ uplatňovať teoretické vedomosti a praktické zručnosti zo športu pri prevencii chorôb ako najúčinnější spôsob starostlivosti o vlastné zdravie;
- ✓ porozumieť nebezpečenstvu závislostí, ich biologickými a sociálnymi následkami (fajčenie, alkohol, iné drogy), výchova k eliminácii rizika;
- ✓ vedieť poskytnúť prvú pomoc – základné zásady prvej pomoci;

Zdravý životný štýl

- ✓ osvojiť si základy správnej výživy a zdravého životného štýlu;
- ✓ porozumieť významu jednotlivých telovýchovných a športových činností ako súčasti optimálneho pohybového režimu;
- ✓ nadobudnúť skúsenosť s využívaním adaptačných a kompenzačných tréningových mechanizmov na podporu zdravého životného štýlu
- ✓ získať praktické zručnosti zdravotne orientovaných pohybových činnostiach a využívať ich v dennom režime;
- ✓ účelne využívať vplyv prírodných síl na vykonávanie vybraných telovýchovných a športových činností v starostlivosti o zdravie;
- ✓ zorganizovať si pohybový režim a vytvoriť si program vlastných pravidelných pohybových aktivít ako súčasť životného štýlu;
- ✓ využiť nadobudnutú pohybovú gramotnosť na ďalšiu aktívnu športovú činnosť vo svojom životnom štýle a spoluorganizovaní pohybového režimu iných osôb;
- ✓ vytvoriť si predstavu a získať skúsenosti o vlastných pohybových možnostiach;
- ✓ porozumieť účinkom pohybu na telesný, funkčný, psychický a motorický rozvoj a osvojiť si potrebu pravidelnej pohybovej aktivity v dennom režime;
- ✓ pochopiť význam aktívneho odpočinku v pohybovom režime žiakov;

Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť

- ✓ získať skúsenosti z pôsobenia rôznych telovýchovných a športových činností na telesný, funkčný a motorický rozvoj;
- ✓ plánovať a aplikovať spôsob rozvoja pohybových schopností pri zlepšovaní pohybovej výkonnosti a telesnej zdatnosti;
- ✓ vytvoriť si správnu predstavu o objeme a intenzite a o pohybovom zaťažení pri telovýchovnej a športovej činnosti;
- ✓ preukázať schopnosť hodnotiť a diagnostikovať telesnú zdatnosť a pohybovú výkonnosť; vedieť diagnostikovať pulzovú frekvenciu,
- ✓ vedieť uplatniť viaceré pohybové prostriedky na rozvoj jednotlivých pohybových schopností;
- ✓ pochopiť potrebu dosiahnutia svojej optimálnej pohybovej výkonnosti ako predpokladu na vykonávanie záujmovej športovej činnosti;

Športové činnosti pohybového režimu

- ✓ využiť poznatky o štruktúre športovej činnosti a skúsenosti z ich osvojovania k osobnému pohybovému rozvoju, k zlepšovaniu svojej telesnej zdatnosti a vedieť ich demonštrovať v činnosti;
- ✓ preukázať pohybovú gramotnosť, využitie poznatkov, zručností a schopností v osobnom športovom výkone;

- ✓ získať poznatky o pravidlách športových disciplín a vedieť ich uplatniť pri športových disciplínach, organizovaní športovej aktivity;
- ✓ pociťovať pozitívne zážitky z vykonávania pohybu, konať fair play;
- ✓ orientovať a preukázať schopnosť premiestňovať sa v prírodnom prostredí pomocou rôznych lokomočných a športových prostriedkov;
- ✓ vedieť prezentovať osobný výkon na verejnosti, v súťaži, až k prípadnému profesijnému uplatneniu sa v športe;
- ✓ rozvíjať hodnotovú orientáciu žiaka, tvorivosť, socializáciu, komunikáciu, motiváciu a estetický prejav prostredníctvom pohybu;

Obsah jednotlivých modulov:

■ Zdravie a jeho poruchy

Poznatky o význame zdravia pre jednotlivca a pre spoločnosť, o vzťahu medzi zdravotnými návykmi a zdravotným stavom, vzťahu medzi športom a zdravím, o vzťahu človeka k životnému prostrediu. Poznatky o vplyve pohybu na opornú a pohybovú sústavu, o úprave funkcie tráviacej, dýchacej, obehovej zmyslovej a nervovej sústavy. Poznatky o všeobecných zásadách prvej pomoci. Charakteristiky niektorých porúch zdravia, ich vznik, bezpečnosť pri športovaní a veľkosť zaťažovania. Poznatky o prevencii pred civilizačnými, neinfekčnými a nešpecifickými chorobami, o prevencii pred drogovými závislosťami látkovými a nelátkovými a ďalšími rizikovými faktormi porúch zdravia a spôsobu života.

Ponúkaný pohybový obsah modulu:

Základná gymnastika, zdravotne orientované cvičenie, relaxačné a dýchacie cvičenie, cvičenie na držanie tela, technika základnej lokomócie, východiskové polohy, cvičenie na lavičkách, tanečné kroky a poskoky, špecifické cvičenia na jednotlivé poruchy zdravia, strečing, cvičenie s palicou a pod.

■ Zdravý životný štýl

Poznatky o pohybovom režime, o hygienických návykoch, o režime dňa, o správnom stravovaní. Poznatky o základných pojmoch vo výžive a zložení potravín, o správnych stravovacích návykoch, o škodlivých látkach v potravinovom reťazci, o poruchách príjmu potravy. Poznatky a zručnosti o životnom štýle, pohybovej gramotnosti, zdravotne orientovanej telovýchovnej a športovej aktivite. Pohybový program, denný pohybový režim, poznatky o režime práce a oddychu, o otužovaní, o prostriedkoch regenerácie a využití športu ako regeneračného prostriedku, o psychohygiene, o kalokagatii a olympizme.

Ponúkaný pohybový obsah modulu:

Všestranne rozvíjajúce cvičenia, systém cvičení Pozdrav slnku, 5 Tibetánov, masáž, totálna relaxácia, jogging, chôdza s behom, sezónne činnosti, cvičenie v prírode, pohybové hry, didaktické hry, očná gymnastika, psychomotorika, hody na cieľ, prekážkové dráhy a pod.

■ Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť

Poznatky o jednotlivých kondičných a koordinačných schopnostiach, o metódach rozvoja pohybových schopností, o metódach hodnotenia a testovania všeobecných pohybových schopností, o rozvoji pohybovej výkonnosti pomocou športových disciplín. Poznatky a zručnosti vo zvyšovaní telesnej zdatnosti, zaťažovanie v telovýchovnom a športovom procese, všeobecná a špeciálna pohybová výkonnosť, sebahodnotenie.

Ponúkaný pohybový obsah modulu:

Športové činnosti mobilizujúce energetické zdroje a optimalizujúce ich vplyv. Možno ich merať v priestore, čase alebo v čase i priestore v štandardných podmienkach. Využiť cvičenia a prostriedky **atletiky, lyžovania, korčuľovania, plávania, streľby, minigolfu, golfu** a iných. **Pohybové činnosti**, ktoré prispievajú **k rozvoju pohybových schopností** a zvyšovaniu **telesnej zdatnosti**. Sem patria rôzne **telovýchovné a športové činnosti kondičnej gymnastiky (cvičenie v posilňovni, posilňovacie cvičenia s vlastným telom, s náčiním, na náradí) aerobik, body styling, ropeskiing, cyklistika** a pod.

■ Športové činnosti pohybového režimu

Poznatky o účinku jednotlivých športových činností na zlepšenie zdravia, o technike a taktike vykonávania športových disciplín, pravidiel vybraných športov, športová terminológia, športové prostredie, športový divák

Ponúkaný pohybový obsah v module:

- ❖ **Športové činnosti**, pri ktorých podľa pravidiel dochádza **k stretu medzi jednotlivcami**. Vyžadujú ovládanie techniky pohybov vo vzťahu k súperovi, schopnosť predvídať a vôľu víťaziť. Výber činností z viacerých kontaktných športov najmä úderové, chvatové a pákové systémy: **džudo, zápasenie, aikido, karate a ďalšie úpolové športy** a individuálnych športov bez priameho kontaktu so súperom ako **tenis, stolný tenis, bedminton**. Majú poskytnúť žiakom poznatky o niektorých bojových a individuálnych športoch a osvojenie si vybraných športových zručností s prekonávaním súpera s akcentom na možnosť ich uplatnenia v živote, zorientovanie sa v základoch technika a taktiky sebaobrany.
- ❖ **Športové činnosti** uskutočňované **v kolektíve** podľa daných pravidiel. Charakteristickým znakom je súperenie medzi kolektívami, vyžadujú kooperáciu v družstve, vplývajú na rozvoj schopnosti anticipácie jednotlivcov i kolektívov a vôle zvíťaziť. Výber sa uskutočňuje zo športových i netradičných hier: **basketbal, hádzaná, volejbal, futbal, rugby, vodné pólo, nohejbal, hokej, florbal, fresbee ultimate, futsal, hokejbal, indíaca, korfbal, plážový volejbal, ringo, softbal, tee-ball, streetbasketbal, bejzbal, boccia, kolky, petanque** a iné. Majú prispieť k rozvoju osobnosti žiaka, ku pracovnej kooperácii a komunikácii, zlepšiť anticipáciu partnera, rozvinúť toleranciu, vôľu, zdokonaľiť osvojené herné činnosti jednotlivca a kolektívu, vedieť posúdiť kvalitu herných činností a herných kombinácií vo vzťahu k prevencii porúch a ochrane zdravia, preukázať uplatnenie herných činností a kombinácií v hre, v zápase, vo svojom pohybovom režime a pri rozvoji funkčnosti jednotlivých orgánov tela.
- ❖ **Športové činnosti charakteristické kreativitou a ovládaním pohybovej formy** na náradí, s náčiním a bez náčinia, pri ktorých sú zvýraznené rozličné estetické prejavy a cit pre rytmus. Výber telovýchovných a športových činností tvorí: **tanec, športová gymnastika, moderná gymnastika, základná gymnastika, plávanie, akvabely, jóga, pilates, krasokorčuľovanie, skoky na trampolíne, rope skipping, psychomotorické cvičenia, zdravotne orientované cvičenia, taichi, cvičenie vo vode, akvaerobik**. Aktivity charakteru súťaži ako napr. **gymteam, tvorba pohybovej skladby, pódiové vystúpenia** a iné. Sledujú rozvíjanie tvorivosti a estetického prejavu pri pohybovej činnosti, rozvíjanie koordinácie pohybov celého tela v priestore a jednotlivých častí tela navzájom, spoznávanie súladu hudby a pohybu, vnímanie rytmu pohybu ako nástroja rytmu dýchania a činnosti srdcovo-cievnej sústavy, rozvoj

myslenia a duševnej pohody, vytvárania pozitívnych zážitkov a vzťahu k pravidelnému pohybu na základe osvojených pohybových zručností kreatívnych individuálnych a estetických športov, dokázať ich spoznávať, pociťovať a rozumieť im.

- ❖ **Športové činnosti** charakteristické **premiestňovaním sa v prírodnom prostredí, adaptovaním sa na zmeny tohto prostredia**. Z prostredia vplývajú na človeka vzduch, voda, zem, sneh, skaly, hory, pláže a iné, v ktorých podmienkach sa pohybové aktivity uskutočňujú. Vo výbere sú športy: **bežecké a zjazdové lyžovanie, snowboarding, kanoistika, veslovanie, plávanie, turistika, kolieskové korčuľovanie, severská chôdza, biatlon, jogging, orientačný beh, lezenie, kempovanie, cyklistika, zlaňovanie, a iné**. Zmyslom je, aby žiak spoznal pôsobenie a využitie prírodných síl na realizáciu telovýchovných a športových činností, získal schopnosť lepšej orientácie v prostredí a premiestňovania sa v prirodzenom prostredí s ľubovoľným lokomočným a premiestňovacím prostriedkom, zlepšenie adaptácie organizmu, otužilosti a získavanie schopnosti prekonávania prekážok. Zmyslom je ďalej zdokonalenie osvojených pohybových zručností aspoň z jedného zimného, jedného letného športu a jedného športu vo vode, získanie základných zručností z ďalších športov vykonávaných v prírode a prostredníctvom nich vytváranie vzťahu k aktivite a poznaniu pohybových a prírodných vplyvov pri starostlivosti o zdravie.

4. Proces

Úlohou každého **učiteľa telesnej výchovy** je, **aby** vychádzajúc z hlavných cieľov s prihliadnutím na rozvoj kompetencií žiakov, na ich vývin, predpoklady, záujmy a podmienky školy **vypracoval sám programy vyučovania telesnej výchovy** pre jednotlivé skupiny žiakov. Dôraz kladie na prispôbienie programov vývinovým etapám a mládeže, a to nielen chronologickému veku, ale hlavne biologickým, funkčným a psychickým predpokladom, s osobitným zreteľom na individuálne osobitosti každého žiaka. Tieto programy schvaľuje **predmetová komisia telesnej výchovy** (na škole sa utvára pri najmenej troch učiteľoch telesnej výchovy), jej vedúci v tejto činnosti pôsobí ako koordinátor. Schválené programy sú súčasťou plánu práce predmetovej komisie a plánu práce školy. Pri tvorbe programov sa rešpektujú nasledujúce odporúčania:

Niektoré odporúčania k tvorbe programu vyučovania v ročníku

Učiteľ tvorí program pre jednotlivé skupiny žiakov v každom ročníku, pri ktorom sa snaží dodržiavať nasledovné zastúpenie jednotlivých modulov:

Zdravie a jeho poruchy – poznatky sa sprostredkovávajú žiakovi priebežne počas vyučovacích hodín. Učiteľ môže na to využiť v každom ročníku aj 1 - 2 teoretické hodiny. Pohybové činnosti tohto modulu tvoria cca 10 % z celkového obsahu vzdelávania.

Zdravý životný štýl - poznatky sa sprostredkovávajú žiakovi priebežne do vyučovacích hodín. Učiteľ môže na to využiť v každom ročníku aj 1 - 2 teoretické hodiny. Pohybové činnosti tohto modulu tvoria cca 10 % z celkového obsahu vzdelávania.

Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť – realizuje sa priebežne alebo koncentrovane, odporúčaný rozsah je do 30 % z celkovej hodinovej dotácie v každom ročníku. Počas 4-ročného štúdia by sa mali postupne rozvíjať všetky pohybové schopnosti, pričom na ich rozvoj sa môžu využívať rôzne športové činnosti 4. modulu.

Športové činnosti pohybového režimu – predstavuje približne 50 % z celkovej hodinovej dotácie. Učiteľ si vyberá v každom ročníku aspoň 2 z ponúkaných oblastí z tohto modulu. V rámci oblastí si vyberá tie športové činnosti, na ktoré sú na škole podmienky, žiaci o ne majú záujem, alebo sú tradičné pre danú školu resp. učiteľ sa na ne špecializuje. Oblasť

športové činnosti v prírodnom prostredí by mala byť zaradená aspoň 2 x počas 4 rokov (napr. vo forme lyžiarskeho alebo snowboardového kurzu, zdokonaľovacieho kurzu plávania a pod.). Za 4 roky sa majú prejsť všetky 4 oblasti. Odporúčame diferencovať obsah v 1. a 2. polroku a najmä v 1. ročníku zaradiť širokú škálu pohybových činností.

Učiteľ môže zaradiť do programu iba tie športové činnosti, ktoré boli súčasťou jeho pregraduálnej vysokoškolskej prípravy alebo na ktoré získal trénerské vzdelanie, certifikát niektorou z foriem ďalšieho vzdelávania učiteľov a trénerov. V záujme každého učiteľa telesnej a športovej výchovy by malo byť zúčastňovať sa ďalšieho vzdelávania učiteľov a postupné získavanie potrebnej kvalifikácie k plánovaným športovým činnostiam.

Realizácia programov vyučovania a výsledky sú závislé najmä od osobnosti vyučujúceho, od jeho pedagogického prístupu a pedagogického majstrovstva, vyučovacích metód, postupov a štýlov, uplatňovania pedagogických princípov, od úrovne žiakov, prostriedkov a podmienok, ktoré má škola k dispozícii.

Hodnotenie žiakov

Za najdôležitejšie pri hodnotení žiaka v telesnej a športovej výchove sa považuje nielen to, aké dôsledky zanechala táto činnosť na zlepšení jeho zdravia, pohybovej gramotnosti a výkonnosti, telesnej zdatnosti, ale vo väčšom rozsahu aj to, či žiak získal k tejto činnosti vzťah, či sa na nej so záujmom zúčastňoval, a to nielen v čase povinného vyučovania, ale aj mimo neho, či pociťoval z nej radosť a potešenie, či sa stala súčasťou jeho životného štýlu. Preto za základné ukazovatele hodnotenia žiaka sa považuje:

- posúdenie prístupu a postojov žiaka, najmä **jeho vzťahu k pohybovej aktivite a vyučovaniu telesnej a športovej výchovy a jeho sociálneho správania a adaptácie;**
- rozvoj telesných, pohybových a funkčných schopností žiaka, najmä **rozvoj zdravotne orientovanej telesnej zdatnosti a pohybovej výkonnosti s prihliadnutím na individuálne predpoklady žiaka;**
- proces učenia sa, osvojovania, zdokonaľovania a upevňovania pohybových zručností a teoretických vedomostí, najmä **orientácia v obsahu učebných programov zostavených učiteľom a realizovaných na jednotlivých školách;**

Hodnotenie vzťahu žiaka k telesnej a športovej výchove realizuje učiteľ nielen na základe dlhodobého sledovania prejavov žiaka na vyučovaní, pri ktorej si všíma najmä jeho aktivitu, snahu, samostatnosť a tvorivosť, ale aj na základe jeho aktivity a angažovanosti v školskej i mimoškolskej záujmovej telovýchovnej a športovej činnosti. Úroveň poznatkov v telesnej výchove a športe posudzuje priebežne v procese a môže si na to vytvárať i pomocné vedomostné testy. Na hodnotenie telesného rozvoja, telesnej zdatnosti a všeobecnej pohybovej výkonnosti sa odporúča používať batérie somatometrických a motorických testov. Testy všeobecnej motorickej výkonnosti (ľah-sed za 1 min., 12-min beh alebo vytrvalostný člňový beh v telocvični, skok do diaľky z miesta, člňový beh 4 x 10 m) sa vykonávajú v 1. ročníku na začiatku a na konci školského roku a v ostatných ročníkoch vždy na konci školského roku. Na hodnotenie zvládnutia obsahu učebných programov používa učiteľ pomocné posudzovacie škály, využíva testy špeciálnej pohybovej výkonnosti a pridrižiava sa štandardov.

Súhrnné hodnotenie žiaka je vyjadrené na vysvedčení. Ide o také súhrnné hodnotenie, aké sa na danej škole používa aj v iných vyučovacích predmetoch. Odporúča sa však priebežne počas vyučovania využívať najmä slovné hodnotenie, pretože umožňuje presnejšie vyjadriť klady a nedostatky žiakov a pre mnohých, a to osobitne pre dievčatá, je dôležitým a často aj silnejším motivačným činiteľom.

Organizačné formy povinného vyučovania telesnej a športovej výchovy

Vyučovacia hodina

Základnou organizačnou formou je 45 minútová vyučovacia hodina telesnej a športovej výchovy. Zúčastňujú sa jej všetci žiaci zaradení do I. a II. zdravotnej skupiny.

Žiaci so zdravotným oslabením (III. zdravotná skupina) sa zaraďujú do oddelení zdravotnej telesnej výchovy. Pre takýchto žiakov je potrebné vytvárať podmienky na samostatné povinné vyučovacie hodiny zdravotnej telesnej výchovy. Obsah vyučovania sa realizuje podľa samostatných učebných osnov. V prípade, že žiak nie je zaradený do oddelenia zdravotnej telesnej výchovy, žiaka ponecháme na vyučovacích hodinách telesnej a športovej výchovy s intaktnými žiakmi a realizujeme integrované vyučovanie. Zásady integrácie na hodinách telesnej výchovy sú uvedené v učebných osnovách zdravotnej telesnej výchovy (Učebné osnovy zdravotnej telesnej výchovy pre stredné školy (ISCED 3A,B) – č. CD-2004-3180/6220-1:095, platné od 1.9.2004)

Žiak môže byť oslobodený od účasti na vyučovaní telesnej a športovej výchovy iba na návrh lekára.

Bezpečnosť pri vyučovaní zabezpečuje učiteľ svojou prítomnosťou po celý čas vyučovacej hodiny, dôsledným uplatňovaním obsahu učebných osnov, premyslenou a účelnou organizáciou práce, používaním adekvátnych vyučovacích metód a foriem, vydávaním presných a zreteľných povelov na riadenie činnosti, vysvetľovaním a dôsledným uplatňovaním zásad bezpečnosti pri práci v rôznych podmienkach telovýchovného procesu, sústavným overovaním bezpečnosti a funkčnosti náradia pred jeho používaním a zreteľným označením poškodeného náradia a náradia nezodpovedajúceho technickým normám.

Ak nastane úraz, okamžite poskytne učiteľ prvú pomoc, zabezpečí lekárske ošetrovanie, oznámenie rodičom a napíše záznam o úraze.

Žiaci používajú na hodinách zodpovedajúci cvičebný úbor, ktorý zodpovedá zásadám bezpečnosti a hygieny telovýchovnej činnosti.

Kurzová forma výučby

Kurzové formy výučby sú súčasťou vyučovania predmetu, **majú samostatnú časovú dotáciu**. Sú formou s povinným obsahom a riadia sa samostatnými smernicami. V 1. ročníku absolvujú žiaci kurz pohybových aktivít v prírode so zameraním na zimné športy (lyžiarsky kurz, snowboardový kurz), v 2.ročníku kurz pohybových aktivít v prírode so zameraním na letné športy (zdokonaľovací kurz plávania, turistický kurz resp. kurz iných športov v prírode). Poznámka : V 3. ročníku je kurz ochrany života a zdravia.

Na formy povinného vyučovania nadväzujú rôzne formy záujmovej telesnej a športovej výchovy za spolupráce s rodičmi a ostatnými učiteľmi školy. Dôležité miesto v systéme školskej telesnej výchovy má i nepovinný predmet "Pohybová a športová výchova". Cenná je spolupráca aj s telovýchovnými organizáciami v mieste školy.

5. Výstupný vzdelávací štandard

Zdravie a jeho poruchy

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Zdravie, zdravotný stav, zdravotné návyky, hygiena, poruchy zdravia, zdravotné oslabenie, zdravotné postihnutie, civilizačné choroby, správne držanie tela, primárna a sekundárna prevencia, nebezpečenstvo závislostí, prvá pomoc, životné prostredie, oporná a pohybová sústava, dýchacia sústava, obehová sústava a vplyv pohybu na ich rozvoj.

b/ Výkonový štandard

Žiak vie:

- definovať zdravie, zdravotný stav, zdravotné oslabenie, zdravotné postihnutie;
- vysvetliť, ako pohybové aktivity prispievajú k udržaniu zdravia;
- mať schopnosti diskutovať o problematike týkajúcej sa zdravia, civilizačných chorôb, hľadať a realizovať riešenia v tejto problematike;
- vysvetliť pojem hygiena a definovať jej význam pre zdravie;
- vysvetliť zásady primárnej a sekundárnej prevencie;
- identifikovať telesné, psychické, duševné a sociálne aspekty pohybu, športu vo vzťahu k zdraviu;
- praktické poskytnutie prvej pomoci;

Zdravý životný štýl

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Psychohygiena, stres, zloženie potravín, hodnota potravín, výživové doplnky, zdravý životný štýl, pohybový program, pohybový režim, zdravotne orientovaná pohybová aktivita, tvorba pohybového programu, kalokagatia, olympizmus, aktívny odpočinok.

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- klasifikovať zloženie potravín a dokumentovať ich význam pre zdravú výživu;
- vysvetliť hlavné charakteristiky alternatívnych foriem výživy ;
- poznať základné atribúty zdravého životného štýlu;
- zostaviť program denného pohybového režimu;
- ovládať zdravotne orientované cvičenia a vedieť ich primerane použiť;
- porozumieť účinku pohybu na telesný, funkčný, psychický a pohybový rozvoj ;
- vytvoriť a zorganizovať svoj pohybový program ako súčasť zdravého životného štýlu;

Telesná zdatnosť a pohybová výkonnosť

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Sila, vytrvalosť, rýchlosť ako kondičné pohybové schopnosti, koordinačné schopnosti, rovnováhová schopnosť, stabilita a labilita tela, napnutie a uvoľnenie svalov tela, kĺbová pohyblivosť, ohybnosť chrčtice, priestorová orientácia, rozvoj pohybových schopností, motorické testy, testová batéria, pohybová výkonnosť, diagnostika telesného rozvoja a pohybovej výkonnosti, telesná zdatnosť, aeróbna činnosť, anaerobná činnosť, fitness, wellness.

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- diferencovane uplatniť pôsobenie veľkosti sily vzhľadom na svoju kondíciu a potrebu zdravia, poznať metódy a zásady rozvoja sily rôznych svalových skupín s využitím viacerých pohybových prostriedkov;
- charakterizovať zásady rozvoja a rozdiel vo vykonávaní cvičení na rozvoj rýchlosti a vytrvalosti, dokáže preukázať zmenu rozvoja týchto pohybových schopností a zostaviť program ich rozvoja na udržanie a skvalitnenie zdravia;
- poznať princípy rozvoja a hodnotenia koordinačných schopností, preukázať svoju úroveň ich rozvoja činnosťami pre denný režim;
- správne držať telo, uvedomiť si princípy stability a lability tela pri pohybe v rôznych situáciách, poznať zásady rozvoja kĺbovej pohyblivosti a ohybnosti chrbtice a prevencie pred vznikom porúch, vie vybrať a uplatniť cvičenia rozvoja vo svojom pohybovom režime;
- zvládnuť pohybové situácie v priestore a čase, vykonávať pohyb s rôznym zaťažením a zhodnotiť svoju motorickú úroveň;
- porozumieť svojmu fyzickému potenciálu a možnostiam zlepšovania telesnej zdatnosti a pohybovej výkonnosti;
- uplatniť osvojené športové zručnosti pri rozvoji jednotlivých pohybových schopností, dokáže si vytvoriť individuálny program ich rozvoja a prezentovať vzťah k pohybu;

Športové činnosti pohybového režimu

Športové činnosti, pri ktorých podľa pravidiel dochádza k stretu medzi jednotlivcami

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Úpolové športy, etika boja, sebaobrana, chvaty, pákové a úderové systémy, bezpečnosť športu, športový výstroj, súper, protivník, športové súťaže, predvídanie, rýchlosť reakcie, protihráč, individuálne športy;

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- zvládnuť individuálny zápas so súperom v jednom druhu úpolového a individuálneho športu;
- chápať postoj voči súperovi, protivníkovi a prezentuje schopnosť predvídať priamym alebo sprostredkovaným spôsobom;
- preukázať osvojené vybrané činnosti z bojových a sebaobránných techník;
- rešpektovať pravidlá športov a zásady sebaobrany;
- preukázať schopnosť zachovania bezpečnosti pri pádoch;

Športové činnosti uskutočňované v kolektíve

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Herná činnosť jednotlivca, herné kombinácie, herná zručnosť, hra, pohybová hra, športová hra, raketa, páłka, bránka, kôš, individuálny výkon, kolektívny výkon, súťaž, zápas, fair play, taktika, technika, psychická príprava, súper, herné náčinie.

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- chápať podstatu a súvislosť medzi jednotlivými hernými zručnosťami, činnosťami a kombináciami v danej hre a využitie ich v aktivitách pre zdravie;
- poznať pravidlá aspoň 2 hier a vie ich uplatniť v hre;
- chápať rozdiel v individuálnej a kolektívnej taktike, medzi individuálnym a kolektívnym výkonom, demonštrovať využitie komunikačných zručností, konať v zásadách fair play, dokáže zaznamenať a analyzovať zo záznamu hernú situáciu;
- chápať podstatu herného športového výkonu a preukázať záujem aspoň o jednu športovú hru;
- vykonať ukážku herných činností jednotlivca aspoň z 2 hier;
- demonštrovať základné zručnosti zvolených pohybových a športových hier s raketou alebo pálkou a cit pre kooperáciu a komunikáciu;
- vykonať ukážku zvolených herných činností jednotlivca z loptových hier s výsledným efektom dosiahnutia gólu, koša, bodu;
- zorganizovať cvičebnú skupinu, zapojiť sa do rozhodovania hry, súťaže;

Športové činnosti kreatívne a estetické

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Kreativita, estetika, estetický pohyb, estetické športy, hodnotová orientácia, hudba, rytmus, takt, melódia, hudobno - pohybová výchova, výrazový prostriedok, zážitok, prežívanie.

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- vykonať ukážku pohybu s vybraným náčiním a bez náčinia s rôznymi výrazovými prostriedkami na zlepšenie funkcie orgánov tela;
- demonštrovať vytváranie (zo zadaného cvičenia) adekvátnej kombinácie pohybových činností a prezentovať úroveň myslenia, stavu nervovej sústavy;
- zostaviť rozcvičenie pri hudbe, individuálnu a kolektívnu pohybovú väzbu;
- osvojiť si zásady, princípy tvorby pohybovej skladby a opísať, nakresliť túto pohybovú skladbu (napr. grafický záznam pohybovej skladby);
- chápať význam taktu, rytmu, melódie a vedieť ich využiť v spojitosti s pohybovou kultúrou tela;
- dokázať vytvárať pohybové väzby a vedieť ich využiť v spojitosti s hudobnou ukážkou;
- hodnotiť a prezentovať kvalitu pohybu, vie vyjadriť svoje zážitky z pohybu;

Športové činnosti v prírodnom prostredí

a) Obsahový štandard

■ *Pojmy a symboly*

Prírodné prostredie, pohybová činnosť v teréne, druhy terénov, premiestňovanie a pobyt v prírode, ochrana človeka a prírody, adaptácia na prírodné prostredie, vodné prostredie, pohyb vo vode, cvičenie vo vode, bezpečnosť pohybu v prírode, zelené hry, adrenalínové športy, zážitkové učenie, prvá pomoc

b) Výkonový štandard

Žiak vie:

- sa premiestniť špecifickou pohybovou činnosťou v teréne;
- demonštrovať osvojenie si základných pohybových zručností vo vodnom prostredí, v zimnej a letnej prírode;
- chápať rozdielnosť zamerania a účinku pohybových aktivít vo vodnom prostredí a vie vykonať ukážku zdolávania vodného prostredia;
- sa orientovať v prírodnom prostredí a adaptovať na ponúkané zaťaženie, predvídať riziko pobytu a športovej činnosti ;
- si osvojiť základy vybraného zimného športu a plávania;
- vhodne využiť prírodné prostredie na prevenciu zdravia, na špecifickú starostlivosť pri zdravotnej poruche;
- porozumieť metodike nácviku vybraného športu v prírode a vie zorganizovať aktivitu v prírode;

Ochrana života a zdravia (ISCED 3) prierezové učivo

1. Charakteristika učiva

Povinné učivo „Ochrana života a zdravia“ (OŽZ) sa v stredných školách realizuje prostredníctvom vyučovacích predmetov štátneho vzdelávacieho programu a obsahom samostatných organizačných foriem vyučovania – účelových cvičení a kurzu. Aplikuje sa v ňom učivo, ktoré bolo v minulosti súčasťou ochrany človeka a prírody (OČP). Z jeho obsahu bola vyčlenená ochrana prírody a dopravná výchova do samostatných oblastí štátneho vzdelávacieho programu. Ochrana života a zdravia integruje postoje, vedomosti a zručnosti žiakov zamerané na ochranu života a zdravia v mimoriadnych situáciách, tiež pri pobyte a pohybe v prírode, ktoré môžu vzniknúť vplyvom nepredvídaných skutočností ohrozujúcich človeka a jeho okolie.

Ciele

Povinné učivo, ktoré nie je samostatným predmetom v nadväznosti na vedomosti a zručnosti získané v nižšom sekundárnom vzdelávaní, poskytuje žiakom potrebné teoretické vedomosti, praktické poznatky a formuje ich vzťah k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí.

Formatívna a informatívna zložka učiva sa prezentuje činnosťou žiakov:

- a) morálnou, ktorá tvorí základ ich vlasteneckého a národného cítenia,
- b) odbornou, ktorá im umožňuje osvojenie vedomostí a zručností v sebaochrane a poskytovaní pomoci iným v prípade ohrozenia zdravia a života,
- c) psychologickou, ktorá pôsobí na proces adaptácie v požiadavkách záťažových situácií,
- d) fyzickou, pre ktorú je charakteristická tvorba predpokladov na dosiahnutie vyššej telesnej zdatnosti a celkovej odolnosti organizmu na fyzickú a psychickú záťaž náročných životných situácií.

Kompetencie preberaného učiva zahŕňajú individuálne, medziľudské aspekty a pokrývajú formy správania, ktoré jednotlivec využíva na efektívnu a konštruktívnu účasť na spoločenskom živote v prípadoch riešenia konfliktov. Základné zručnosti v rámci tejto kompetencie zahŕňajú schopnosť účelne komunikovať v rozličných prostrediach a situáciách ohrozujúcich život a zdravie človeka. Tieto spoločenské a občianske kompetencie by mali ovplyvniť schopnosť žiakov zvládať stres a frustráciu, komunikáciu s inými ľuďmi a solidaritu pri riešení problémov širšej komunity ľudí.

2. Obsah a realizácia učiva

Učivo na ochranu života a zdravia vo vyššom sekundárnom vzdelávaní nadväzuje na výchovu a vzdelávanie žiakov v tejto oblasti z nižšieho sekundárneho vzdelávania. Je súčasťou všeobecnovzdelávacích aj odborných predmetov a samostatných obligatórnych foriem vyučovania.

2.1. Učivo povinných vyučovacích predmetov

Vyučovacie **predmety štátneho programu vzdelávania** sú základným prostriedkom rozširovania poznatkov a vedomostí žiakov o ochrane človeka a jeho zdravia, ktoré získali predchádzajúcim štúdiom. Dôsledným plnením cieľov a obsahu všetkých predmetov sa naplňujú aj kompetencie a ciele programu ochrany života a zdravia.

2.2. Účelové cvičenia

Osobitnou obligatórnou formou vyučovania učiva ochrany života a zdravia sú **účelové cvičenia**. Integrujú vedomosti a zručnosti žiakov získané v povinných vyučovacích predmetoch, rozširujú, upevňujú ich, sú prostriedkom aj na ich overovanie. Školu pripravujú aj k tomu, aby bola schopná vykonávať účelovú činnosť v mimoriadnych situáciách.

2.3. Učivo začlenené do vybraných vzdelávacích oblastí

Témy uvedené v nasledujúcej časti textu sú iba pomocným návodom na dopracovanie obsahu učiva na ochranu života a zdravia, ako potrebnej súčasti všeobecného vzdelania absolventa vyššieho sekundárneho vzdelávania.

a) Človek a jeho svet, umenie a kultúra

- listina základných práv a slobôd,
- Charta OSN, Dohody o ľudských právach, Deklarácie VZ OSN (Deklarácia práv dieťaťa, Deklarácia o práve národov na mier a ďalšie),
- obrana Slovenskej republiky (Zákon o obrane, Branný zákon, Zákon NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva, Zákon o civilnej službe),
- Ženevské dohody o ochrane obetí ozbrojených konfliktov,
- medzinárodný terorizmus, prostriedky prevencie a ochrany pred terorizmom.

b) Človek v priestore a čase

Dejepis

Starovek - rozvoj telesnej zdatnosti a kultúrnosti,
- olympijské hnutie (kalokagatia).

Stredovek - štátne útvary našich predkov a formovanie národného povedomia,

Veľkomoravská ríša,

Novovek - priemyselné revolúcie – vznik nevyhnutnosti ochrany človeka a jeho zdravia,
- počiatky starostlivosti štátu o ochrane pracovníkov, vznik štátneho dozoru nad bezpečnosťou práce,
- ochrana detí a detskej práce, emancipácia žien a ich ochrana.

Najnovšie dejiny - použitie zbraní hromadného ničenia,
- Konferencia o európskej bezpečnosti a spolupráci (Helsinki 1975),
- dohody veľmoci o odzbrojení .

Geografia

Zemský povrch - mierky máp,
- zhotovenie situačných a panoramatických náčrtov,
- využitie máp (obsah máp, čítanie z mapy),
- odhad vzdialenosti,
- orientácia v teréne podľa prírodných javov, podľa mapy, pochod podľa azimutu, zhotovenie profilu terénu, zhotovenie topografického náčrtu, určovanie vlastného stanovišťa, určovanie vzdialenosti podľa mierky mapy,
- vplyv geografických podmienok na človeka.

c) Človek a príroda

Fyzika

Mechanika – tlaková vlna, podtlak ako dôsledok tlakovej vlny,

kvapalín - použitie prúdnic pri hasení požiarov,
a plynov - meranie rýchlosti prúdenia,
- bezpečnosť leteckej dopravy (vzdušné víry).

Gravitačné - lety umelých kozmických telies, kozmické projekty v prospech

pole ľudstva.

Molekulová fyzika a termodynamika - účinok tepelného žiarenia na ľudský organizmus, prvá pomoc,
- premena tepla na mechanickú prácu (nábojnica, spaľovacia komora reaktívnych motorov).

Vlnenie - zisťovanie zdroja zvuku, určovania polohy a odhad vzdialenosti zdroja zvuku,
- pozorovanie v noci,

- fyzikálna podstata hluku, šírenie hluku od zdrojov, nadmerný hluk na pracovisku, psychohygienické účinky hluku na človeka a ich vplyv na pracovnú úrazovosť.

Elektrina a magnetizmus

- statická elektrina, zákaz plnenia ľahko zápalných kvapalín do nádob z plastov,
- nebezpečie požiaru v prašnom prostredí,
- zásady použitia hasiacich prístrojov pri hasení elektrických zariadení,
- ochrana pred nebezpečným dotykovým napätím,
- vplyv klimatických podmienok na kapacitu zdroja, pohotovosť techniky pre ochranu človeka a prírody,
- nebezpečie požiaru vplyvom skratu,
- princíp dozimetrických prístrojov,
- princíp buzoly,
- princíp signalizačných zariadení,
- princíp radarov,
- princípy vyhlasovania nebezpečenstiev (signalizácia, varovné signály),
- vplyv magnetických polí na človeka,
- bezpečnosť pri práci s elektrickým zariadením.

Optika

- princípy periskopov a ďalekohľadov,
- využitie svetlometov na ochranu človeka,
- samonavádzacie zariadenia,
- nebezpečie zo svetelného žiarenia (svetelný impulz),
- využitie lasera, ochrana pri jeho využívaní,
- význam osvetlenia pracovísk, jeho vzťah na produktivitu a kvalitu práce a na pracovné úrazy.

Základy mikrosвета jadrovej fyziky

- rádioaktívne žiarenie ako ničivý faktor jadrových zbraní, choroba z ožiarenia, jednotky ožiarenia SI,
- ochranné vrstvy, polovrstva, kryty a úkryty,
- ničivé účinky neutrónového žiarenia a ochrana proti nemu,
- využitie rádioaktivity v prospech ľudstva,
- ochrana pracovníkov pred ionizujúcim žiarením,
- princípy jadrových zbraní,
- kolektívna a individuálna ochrana pred účinkami jadrových zbraní,
- medzinárodné organizácie na mierové a bezpečné využívanie energie.

Astrofyzika

- využitie kozmických technických prostriedkov v prospech ľudstva.

Chémia

Všeobecná chémia

- chemické zbrane,
- termochémia, výbušniny a trhavy,
- protipožiarna ochrana,
- porovnať nebezpečné účinky oxidu uhoľnatého a uhličitého (CO a CO₂) na ľudský organizmus a prírodu,
- uviesť konkrétne príklady ohrozenia človeka týmito oxidmi,
- možnosti prevencie a opatrenia z hľadiska bezpečnosti a ochrany

	zdravia človeka, - prvá pomoc pri otrave oxidom uhoľnatým, - oxidy dusíka ako zložky exhalátov a ich škodlivé účinky na človeka a prírodu (jedovaté účinky na zdravie, kyslé dažde, skleníkový efekt, smog), - nebezpečie pri práci s dusičnanmi (prvky do výbušnín), - jedovaté účinky chlóru ako dôsledok jeho reaktivity (chlór ako bojová chemická látka), - využitie chlóru a jeho zlúčenín ako dezinfekčných prostriedkov, - vplyv skleníkového efektu na život na Zemi.
Chemické prvky a ich anorganické zlúčeniny	- využitie vody na špeciálnu očistu, dekontaminácia, deaktivácia, - pitná voda, ochrana vodných zdrojov všeobecne a pred účinkami prostriedkov hromadného ničenia, - princíp ochrannej masky, - princíp filtračno-ventilačného zariadenia úkrytov, - nebezpečie pri práci s bielym fosforom, zlúčeninami horčička a hliníka, - prvá pomoc pri popáleninách termitom, zápalnými prostriedkami, - využitie olova na ochranu pred rádioaktívnym žiarením, - škodlivosť olova pre životné prostredie, - otravné látky zo zlúčenín ortute, - nebezpečie štiepných reakcií, - nebezpečie pri práci s arzénom a jeho zlúčeninami.
Organická chémia	- škodlivosť únikov ropných produktov, - protipožiarna ochrana pri práci s uhľovodíkmi, - hasenie bojových zápalných látok (napalm, pyrogel), - chemické slzotvorné látky, - použitie halónových hasiacich prístrojov, - chemické nervovoparalytické látky (sarin, soman, tabun), - výbušniny – nebezpečie pri manipulácii, - prvá pomoc pri otravách alkoholom, - dezinfekčné prostriedky, lieh a formaldehyd, - chemická látka fosgén, - využitie prác prostriedkov na dekontamináciu po zásahu otravnými a rádioaktívnymi látkami , - význam plastov pri ochrane pred účinkami zbraní hromadného ničenia (balenie potravín, prikrytie vodných zdrojov, improvizované prostriedky ochrany jednotlivca, ochrana krmovín), - vplyv rádioaktívneho žiarenia na živý organizmus (rozpad bielkovín, zmeny štruktúry nukleových kyselín), - nebezpečie používania halucinogénnych látok, možnosti ich použitia ako bojových látok, prvá pomoc pri ich použití,
protipožiarna ochrana pri využívaní reakčného tepla.	-
Bezpečnosť a hygiena práce	- osobitosti práce s chemikáliami (žieraviny, otravné látky, horľavé látky...), - prvá pomoc pri zasiahnutí žieravinami a toxickými látkami, - protipožiarne opatrenia pri práci s chemikáliami, - ošetrovanie popálenín, - bezpečnosť práce so zariadeniami pod elektrickým napätím, - prvá pomoc pri úrazoch elektrickým prúdom, - prvá pomoc pri mechanických poraneniach,

- význam a funkcia osobných ochranných pracovných prostriedkov pri práci s chemickými látkami.

Biológia

- | | |
|----------------------------------|---|
| Jadrové organizmy | <ul style="list-style-type: none"> - otrava hubami, poskytnutie prvej pomoci, - prvky ako indikátory znečistenia vôd, - kliešťovité prenášače infekčných ochorení. |
| Životné funkcie | <ul style="list-style-type: none"> - využitie rádioaktivity ako stimulátora rastu rastlín, - použitie herbicídov ako ničivých prostriedkov, - zánik života znemožňovaním fotosyntézy (jadrová zima). |
| Biológia človeka

šliach), | <ul style="list-style-type: none"> - rozcvičovanie ako prevencia pred úrazmi, - fyzické schopnosti človeka, dokonalosť (nedokonalosť) funkcií pohybového ústrojenstva, zmyslových orgánov, vlastnosti centrálného nervového systému ako faktory "ľudského činiteľa" v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci - prvá pomoc pri poruchách pohybovej sústavy (kĺbov, kostí, svalov, - nebezpečie prerušenia nervového vlákna pri zranení, - nesprávne použitie škrtidla, - prirodzená ochrana organizmu proti krvácaniu (krvný koláč), autotransfúzia, darcovstvo krvi, - pulzová frekvencia, meranie pulzu na krčnej tepne, masáž srdca, prvá pomoc pri infarktoch, prvá pomoc pri tepnovom krvácaní, - prvá pomoc pri hypoglykemickej kóme, vplyv toxínov na organizmus, - príznaky a princípy dusenia, prvá pomoc pri zastavení dýchania, frekvencia dýchania, stabilizovaná poloha, polohy postihnutého pri dýchacích ťažkostiach, - ochrana dýchacích ciest rádioaktívnymi a otravnými látkami - prvá pomoc pri popáleninách, - prejavy šoku a protišokové opatrenia, - poskytnutie prvej pomoci pri použití žieravín a toxických látok, - účinky bakteriologických prostriedkov na človeka, ochrana, človeka pred infekciami, individuálna odolnosť, význam osobnej hygieny ako prevencia proti infekčným chorobám. |
| Genetika | <ul style="list-style-type: none"> - deformácia genetického kódu pôsobením rádioaktivity, - vplyv otravných látok na dedičnosť (látky - orange). |
| Vznik života | <ul style="list-style-type: none"> - nebezpečenstvo zániku života na Zemi. |

g) Zdravie a pohyb

Telesná výchova

- Všeobecné poznatky - význam hygieny a bezpečnosti pri praktických činnostiach,

	- negatívny vplyv drog a liehových nápojov na fyzickú zdatnosť, pohybovú výkonnosť, psychickú odolnosť a vývoj organizmu, - význam poradovosti pre ochranu a bezpečnosť jednotlivca a skupín, - pri cvičení a spoločnej činnosti, rešpektovanie pravidiel správania sa , - informácie o športových udalostiach v SR a vo svete.
Atletika	- prekonávanie prírodných prekážok, beh v teréne, hody, skoky, šplh, - odhad krátkych vzdialeností pre hod, skok, šplh, zoskok, zosun, pád nosenie bremena a prenos zraneného, - zásady poskytovania zdravotníckej prvej pomoci pri cvičeniach, - povrchové poranenie, podvrtnutie, vykĺbenie.
Športové hry	- význam a rozvíjanie niektorých zručností hernými prostriedkami,
Úpoly	- obrana proti držaniu (chvatom), škrteniu, úderom, kopom,
Plávanie	- poznatky o bezpečnosti, záchrana topiacich sa a prvej pomoci topiacim, - otužovanie, - plávanie pod vodou, prenášanie predmetov, pomoc unavenému plavcovi, lovenie predmetov z vody, - skoky do neznámej vody, - ochrana a očista vody a vodných tokov.
Lyžovanie	- zásady pohybu v zimnom prostredí, prvá pomoc pri úrazoch (zlomeniny, omrzliny, protišokové opatrenia) - bezpečnosť a ochrana zdravia pri zimnom pobyte v prírode - orientácia v zimnom prostredí, zimné orientačné preteky
Turistika	- stavba stanov a jednoduchých hygienických zariadení z hľadiska ochrany prírody, - správne zhotovenie ohniska a príprava stravy.

2.4 Kurz na ochranu života a zdravia

Samostatnou povinnou organizačnou formou vyučovania je **kurz ochrany života a zdravia**. Je vyvrcholením procesu výchovy žiakov v tejto oblasti, formuje ich vlastenecké povedomie, dotvára sústavu ich zručností a návykov o ochrane človeka a jeho zdravia, prispieva ku zvyšovaniu telesnej zdatnosti a psychickej odolnosti žiakov.

Učivo ochrany života a zdravia sa preberá v samostatných tematických celkoch s týmto obsahom:

- riešenie mimoriadnych udalostí - civilná ochrana
- zdravotná príprava
- pobyt a pohyb v prírode

- záujmové technické činnosti a športy

3. Rozpis učiva

3.1. Učivo vybraných predmetov učebného plánu

Učivo vybraných predmetov učebného plánu škôl je návodom na výber tém, ktoré obsahujú uvedenú problematiku alebo k nej majú určitú afinitu. Jeho aplikácia a dopracovanie je v kompetencii vyučujúcich. Pretože učebné plány stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť neobsahujú všetky predmety tohto dokumentu, riaditelia týchto škôl môžu zaradiť potrebné vybrané učivo aj do odborných predmetov a odborného výcviku.

3.2. Obsahové zameranie účelových cvičení

Náplň účelových cvičení je tvorená z obsahu tematických celkov, ktorú vzhľadom na rôznorodosť stredných škôl nie je možné jednoznačne vymedziť. Preto plánuje ich obsah riaditeľom školy poverený učiteľ a jeho plán sa po schválení stáva dokumentom realizácie účelových cvičení. V dvojročných učebných odboroch sa obsah učiva integruje do dvoch cvičení s prihliadnutím na potreby a zameranie školy.

Obsah tvoria vhodne zostavené tematické celky v nasledujúcich blokoch:

Aktuálne problémy ľudstva a ich riešenie

Zdravotná príprava

Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana

Pohyb a pobyt v prírode

Technické činnosti a športy

Tematický celok: Zdravotná príprava

Obsah: Kvalita poskytnutia prvej pomoci pri poraneniach a iných príčinách náhle poruchy zdravia súvisí s úrovňou vedomostí a zručností osoby, ktorá ju poskytuje. Od nej závisí často aj miera utrpenia postihnutého a trvanie liečby. Preto je obsah zdravotnej prípravy žiakov stredných škôl zameraný najmä na prehĺbenie vedomostí a zdokonalenie zručností v jej poskytovaní. Jedná sa o všeobecné zásady prvej pomoci, prístup k zranenému, poradie naliehavosti ošetrovania pri skupinových nešťastiach, stavy náhlych porúch dýchania, zásady a spôsoby umelého dýchania, ošetrovanie poranených končatín, masáž srdca a protišokové opatrenia. V tomto tematickom celku sa preberá aj problematika poskytovania prvej pomoci pri otravách hubami, alkoholom a drogami. Žiaci získavajú poznatky aj o odsune zranených osôb a technike použitia zdravotníckych prostriedkov prenášania zranených.

4. Vzdelávacie štandardy

Obsahový štandard

2.1. Zdravotná príprava (prvé cvičenie):

- všeobecné zásady prvej pomoci (prístup k zranenému, poradie naliehavosti ošetrovania) a zásada 3T (ticho, teplo, transport),
- druhy a použitie zdravotníckeho materiálu,
- zásady ošetrovania rany,
- poruchy dýchania, dusenie (prvá pomoc, zásady a spôsob umelého dýchania, nácvik s využitím resuscitačnej bábky),

- masáž srdca - technika nepriamej masáže srdca,
- prvá pomoc pri rôznych druhoch krvácania,
- stabilizovaná poloha na boku.

2.2. Zdravotná príprava (druhé cvičenie):

- šok a protišokové opatrenia,
- základná obväzová technika,
- prvá pomoc pri poranení hlavy ,
- prvá pomoc pri poranení hrudníka ,
- prvá pomoc pri poranení brucha .

2.3. Zdravotná príprava (tretie cvičenie):

- prvá pomoc pri poruchách pohybovej sústavy (pomliaždeniny, vyvrtnutia, vytknutia, zlomeniny), použitie nafukovacej dlahy,
- znehybnenie zlomenín dolnej a hornej končatiny, použitie trojrohej šatky.

2.4. Zdravotná príprava (štvrté cvičenie)

- ochrana proti besnote, príznaky zvierat s nakažlivými chorobami, likvidácia hlodavcov,
- rozlišovanie húb, prvá pomoc pri otrave hubami,
- prvá pomoc pri otravách alkoholom a pri použití drog,
- rozlišovanie zlomenín rebier a ich ošetrenie,
- pomoc pri poranení chrbtice a panvy,
- odsun jednotlivcov a skupín zranených osôb, použitie zdravotníckych popruhov a zdravotníckych nosidiel, improvizované zdravotnícke prostriedky.

Výkonový štandard

1. Všeobecné zásady prvej pomoci

a) vedomosti

- 1.1 Popísať, ako organizujeme poskytnutie prvej pomoci pri poranení viacerých osôb?
- 1.2 Ako rozdeľujeme prvú pomoc a aké zásady treba dodržiavať pri jej poskytovaní?

2. Bezvedomie, porucha a zastavenie dýchania a zastavenie srdcovej činnosti

a) vedomosti

- 2.1 Ako poznáme stav, kedy človek nedýcha?
- 2.2 Popísať postup prvej pomoci osobám ktoré nedýchajú.
- 2.3 Ako poskytujeme prvú pomoc osobám v bezvedomí, ktoré dostatočne dýchajú?

b) zručnosti

- 2.4 Ukázať, ako ukladáme postihnutého do stabilizovanej polohy?
- 2.5 Vykonať správne umelé dýchanie a nepriamu masáž srdca na modeli (Resusci Anne)

3. Krvácanie a šok

a) vedomosti

- 3.1 Ako najrýchlejšie zastaviť krvácanie z veľkých tepien?
- 3.2 Aké sú príznaky vnútorného krvácania?
- 3.3 Popísať hlavné príčiny šoku.

b) zručnosti

- 3.4 Ošetriť "zranenú" tepnu tlakovým obväzom.
- 3.5 Vykonať autotransfúziu zraneného.

4. Prvá pomoc pri poruchách pohybovej sústavy

a) *vedomosti*

4.1 Popísať postup pri ošetrovaní podvrtnutia.

4.2 Ako poskytujeme prvú pomoc pri otvorených zlomeninách?

4.3 Čo je improvizácia pri znehybnení?

b) *zručnosti*

4.4 Vykonať správne znehybnenie končatiny pomocou Kramerovej dlahy.

4.5 Vykonať správne znehybnenie hornej končatiny veľkým závesom pomocou trojrohej šatky.

5. *Ochrana pred nákazlivými chorobami, prvá pomoc pri otravách*

a) *vedomosti*

5.1 Vymenovať alimentárne infekčné ochorenia.

5.2 Ako sa prejavuje ochorenie na besnotu a na tetanus?

5.3 Aké sú zásady ochrany ľudí pred nákazami?

5.4 Ako sa poskytuje prvá pomoc pri otravách?

5.5 Ako postupujeme pri podozrení na otravu alkoholom, drogami a žieravinami?

5.6 Aké sú príznaky otravy bojovými otravnými látkami a ako poskytujeme prvú pomoc pri ich užití?

6. *Transport zranených*

a) *vedomosti*

6.1 Aké platia zásady transportu zranených na nosidlách?

Uviesť príklady improvizovaných nosidiel.

b) *zručnosti*

6.3 Ukázať, aká je správna poloha zranenej osoby na hrudníku a v bezvedomí pri transporte.

6.4 Ukázať polohu pri poranení brucha a pri šoku počas transportu.

Tematický celok: Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana

Obsah:

Opatrenia školy vyplývajúce zo zákona NR SR č. 42/1994 Z.z. o civilnej ochrane obyvateľstva.

Obsahový štandard

3.2 Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana (prvé cvičenie)

- vymedzené časti opatrení školy v civilnej ochrane podľa metodických smerníc platných pre CO,
- organizácia CO na škole,
- výdaj PIO,
- spôsoby spúšťania varovných signálov a vyhlasovanie doplnkových slovných informácií, činnosť po varovaní (systém monitorovania v SR,
- prostriedky individuálnej ochrany (ochranná maska, ochranný odev, ochranné rúško, čistenie a nosenie ochrannej masky),
- typy úkrytov pre kolektívnu ochranu obyvateľstva.

3.2 Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana (druhé cvičenie)

- história civilnej ochrany, história, vznik a vývoj medzinárodného humanitného práva, súčasné postavenie CO v spoločnosti, právna úprava CO,
- možné zdroje ohrozenia v mieste sídla školy – výpis z analýzy územia, v ktorom sa škola nachádza,
- definícia, delenie a charakteristika mimoriadnych udalostí. Príčiny vzniku mimoriadnych udalostí,
- kompletizácia ochrannej masky, jej ošetrovanie a skladovanie,

- čiastočná a úplná očista.

3.3 Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana (tretie cvičenie)

- riešenie následkov mimoriadnych udalostí v škole, v obci a okrese,
- záťažové situácie,
- identifikácia zápalných prostriedkov a látok,
- technické prostriedky požiarnej ochrany v sídle školy,
- spôsoby hasenia požiarov v lokalite (škola, príroda),
- záchrana osôb pri požiari a prvá pomoc.

3.4 Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana (štvrté cvičenie)

- ochrana obyvateľstva v okolí jadrove energetických zariadení,
- ochrana obyvateľstva v okolí vodohospodárskych diel,
- ochrana pred biologickými a chemickými zbraňami,
- záchranné, lokalizačné a likvidačné práce.

Výkonový štandard

Téma:

1. Opatrenia školy v prípade mimoriadnych situácií

a) vedomosti

- 1.1 Vysvetliť pojmy *mimoriadna situácia* a *mimoriadna udalosť*.
- 1.2 Objasniť pojmy civilnej ochrany *ukrytie* a *evakuácia*.
- 1.3 Uviesť, akým spôsobom sa žiaci dozvedia o evakuácii?
- 1.4 Ktoré sú nevyhnutné opatrenia pri úniku nebezpečných látok?
- 1.5 Vymenovať varovné signály *všeobecné ohrozenie* a *vzdušný poplach*.
- 1.6 Aký signál znamená ukončenie ohrozenia?

2. Požiarna ochrana

a) vedomosti

- 2.1 Ktoré zápalné bojové prostriedky poznáme?
- 2.2 Aký je postup pri hasení požiarov týmito prostriedkami?
- 2.3 Čo sú to požiarne poplachové smernice a aký majú obsah na vašej škole?
- 2.4 Vymenovať improvizované hasiace prostriedky a uviesť príklady ručných hasiacich prístrojov.

3. Ochrana pred účinkami zbraní hromadného ničenia

a) vedomosti

- 3.1 Vymenovať druhy zbraní hromadného ničenia.
- 3.2 Aké sú druhy jadrových zbraní a ako sa určuje ich kaliber?
- 3.3 Ako sa chránime pred účinkami prenikavej radiácie a svetelným žiarením?
- 3.4 Ako delíme otravné látky podľa škodlivých účinkov?
- 3.5 Ako sa chránime pred účinkami otravných látok?

Tematický celok: Pohyb a pobyt v prírode

Obsahový štandard

4.1. Pohyb a pobyt v prírode (prvé cvičenie):

- určovanie svetových strán podľa prírodných javov v teréne,

- orientácia v teréne podľa mapy (usmernenie mapy,)
- orientácia v teréne podľa buzoly,
- overovanie a rozširovanie poznávania topografických značiek,
- orientácia mapy podľa buzoly,
- určovanie azimutu na terénny bod,
- zisťovanie vlastného stanovišťa na mape.

4.2. Pohyb a pobyt v prírode (druhé cvičenie):

- precvičenie odhadu vzdialeností (odhad, šírková a výšková metóda,
- meranie azimutov na mape a ich prenášanie do terénu,
- určovanie stanovišťa na mape pomocou buzoly (spätné prenášanie azimutov),
- kreslenie pochodovej osi (náčrt podľa mapy s doplnením potrebných údajov).

4.3. Pohyb a pobyt v prírode (tretie cvičenie):

- kótovanie vo vrstevniciach, doplnkové vrstevnice, zobrazenie terénnych tvarov vrstevnicami,
- určovanie nadmorskej výšky orientačného bodu v teréne na mape.

4.4. Pohyb a pobyt v prírode (štvrté cvičenie):

- zhotovenie topografického náčrtu,
- príprava a výber priestoru (stanovišť) pre orientačný (beh podľa azimutu).

Výkonový štandard

1. Pohyb v prírode – topografia

a) vedomosti

- 1.1 Zistiť pomocou vrstevnice na mape nadmorskú výšku určeného stanovišťa.
- 1.2 Odmerať vzdialenosť medzi dvoma danými bodmi na mape.
- 1.3 Čo je azimut a ako ho meriame?

b) zručnosti

- 1.4 Orientovať mapu pomocou buzoly.
- 1.5 Určiť stanovište svojej školy na mape.
- 1.6 Určiť hlavné a vedľajšie svetové strany pomocou buzoly.
- 1.7 Urobiť jednoduchý náčrt z okolia školy.

2. Pobyt v prírode

- 2.1 Aké podmienky musíme rešpektovať pri výbere miesta pre stanový tábor?
- 2.2 Ktoré podmienky musia byť dodržané pri budovaní ohniska v prírode ?

3.3. Obsahové zameranie kurzu na ochranu života a zdravia

Navrhované obsahové zameranie samostatného kurzu je zhodné pre všetky tri formy jeho realizácie, to znamená s formou dennej dochádzky, internátnou formou alebo kombináciou týchto foriem. Jeho program musí byť volený tak, aby sa ním rozšírili vedomosti žiakov, precvičili ich požadované zručnosti a prehĺbili návyky z učiva ochrany života a zdravia. Počas kurzu sa kladie dôraz aj na overenie výstupných vedomostí žiakov v poskytovaní zdravotníckej prvej pomoci a ich reagovania na situáciu ohrozenia materiálnych hodnôt a prírody. Obsah kurzu tvorí teoretická príprava, praktický výcvik a mimo vyučovacia záujmová činnosť žiakov.

3.3.1. Teoretická príprava – 3 hodiny

Teoretická príprava v nadväznosti na vedomosti žiakov z vyučovania a účelových cvičení rozširuje ich informácie o:

- právnych normách, ktoré upravujú povinnosti prípravy občanov Slovenskej republiky na ochranu ich života a zdravia,
- orgánoch a organizáciách podieľajúcich sa na brannej, ekologickej a humanitárnej výchovy občanov,
- medzinárodných dohodách a organizáciách humanitárneho zamerania,
- organizácii a úlohách civilnej ochrany SR,
- najnovších poznatkoch zo zdravotvedy,
- technických športoch a sebaobrane, právnych podmienkach vlastníctva a použitia zbrane a iných prostriedkov sebaobrany.

3.3.2. Praktický výcvik

Praktický výcvik odbornej tematiky sa odporúča vykonať ako komplexné zamestnanie týchto tematických celkov:

- | | |
|---|----------|
| 1. zdravotnej prípravy | 5 hodín |
| 2. riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana | 5 hodín |
| 3. pobytu a pohybu v prírode | 5 hodín |
| 4. technických činností a športov | 3 hodiny |

1.1. Zdravotná príprava

Praktický výcvik zo zdravotnej prípravy je z učiva, ktoré nadväzuje na účelové cvičenia a dopĺňa ho a z učiva, ktoré je potrebné precvičiť s cieľom zdokonalenia sa žiakov v poskytovaní prvej pomoci:

- poskytovanie prvej pomoci pri úpaloch, uštipnutiach hadom, popáleninách a priestreloch,
- zhotovenie improvizovaných nosidiel,
- poradenie naliehavosti ošetrovania zranených osôb, umelé dýchanie, kriesenie, stabilizovaná poloha, poleptania chemickými látkami, otravy a omrzliny.

2.1. Riešenie mimoriadnych udalostí – civilná ochrana

Obsah zamestnania tematického celku "Riešenie mimoriadnych udalostí" môže byť modelovaný na použitie signálov a činností v ich priebehu. Je vhodné precvičiť činnosť pri požari, výbuchu plynu (plynové potrubie, propánbutánova bomba), pri závale (zosuve pôdy), pri leteckom nešťastí, pri radiačnej havárii (použitie jódovej profilaxie, hygienická očista osôb, očista dopravných prostriedkov a potravín), pri otrave potravinami a vodou.

3.1. Pobyt a pohyb v prírode

Tematický celok pobyt v prírode môže obsahovať komplex činností spojených s vybudovaním stanového tábora:

- prípravou stravy na improvizovaných prostriedkoch,
- vybudovaním trate pre orientačný beh, rádiovo orientačný beh, letný biatlon a pod.,
- uskutočnením pretekov na vybudovaných tratiach podľa pravidiel,
- úpravou a čistením prírodného prostredia,
- poznávaním prírodných úkazov.

4.1. Technické činnosti a športy

Obsah zamestnania z technických činností a športov môžu tvoriť exkurzie do športových zariadení a ukážky z oblasti:

- športovej streľby
- motorizmu
- rádioamatérskej a spojovacej činnosti
- športového potápania a vodáctva
- modelárstva
- leteckých športov a parašutizmu
- horolezectva a pod.

Tematický celok je možné spojiť aj s mimo vyučovacím záujmovým programom na kurzoch s internátnou formou realizácie alebo s jeho kombinovanou formou. V ňom sa odporúča organizovať podľa podmienok aj zdokonaľovací plavecký výcvik a športové súťaže v spolupráci so spoločenskými organizáciami a občianskymi združeniami podľa osobitných predpisov.

5. Proces

Obsah učiva ochrany života a zdravia a proces v ktorom sa realizuje jeho vyučovanie nadväzuje na poznatky a zručnosti žiakov, ktoré získali v nižšom sekundárnom vzdelávaní. Povinné je pre žiakov prvej aj druhej zdravotnej skupiny a vyučuje sa koedukovane. Názorné a praktické metódy prevládajú vo vyučovaní nad verbálnymi a hodnotenie žiakov je slovné.

Účelové cvičenia sa uskutočňujú v 1. a 2. ročníku vo vyučovacom čase v rozsahu 6 hodín v každom polroku školského roka raz. Dvojročné učebné odbory uskutočňujú dve cvičenia v 1. ročníku v rozsahu 6 hodín v teréne. Cvičenia sa vykonávajú po triedach, výnimočne po ročníkoch. Presný termín ich konania určí riaditeľ školy.

Účasť žiakov školy je na cvičeniach povinná. Žiaci so zmeneným zdravotným stavom (zmenenou pracovnou schopnosťou) plnia primerané úlohy podľa lekárskeho nálezu.

Plán cvičenia vypracuje riaditeľom poverený učiteľ školy. Určí v ňom : triedy (ročníky), ciele a obsah cvičenia, priestory na činnosť, zaradenie učiteľov a ďalších pracovníkov školy do výkonných funkcií. Stanoví spôsob ich prípravy aj prípravy žiakov, materiálové, hygienicko – zdravotnícke a bezpečnostné opatrenia, prípadnú spoluprácu so spoločenskými organizáciami regiónu a orgánmi štátnej správy.

Pri určovaní úloh učiteľov a ďalších pracovníkov školy sa prihliada na ich organizačné začlenenie v pláne školy pre mimoriadne opatrenia. Organizačné opatrenia plánu musia smerovať k disciplíne a ochrane zdravia účastníkov účelového cvičenia.

Program cvičenia sa realizuje spravidla v dvojhodinových jednotkách. Presun na miesto konania sa nezapočíta do času cvičenia ak nie je jeho súčasťou.

Účasť učiteľov na cvičeniach je započítaná do ich vyučovacích povinností. Vyhodnotenie cvičenia vykoná riaditeľ školy na najbližšej pedagogickej porade.

Účelové cvičenia stredných zdravotných škôl sa realizujú podľa smerníc Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Kurz na ochranu života a zdravia sa organizuje v treťom ročníku v trvaní 3 dní po 7 hodín výcviku. V dvojročných učebných odboroch sa kurz koná v druhom ročníku. Realizuje sa internátnym spôsobom pobytu alebo dennou dochádzkou na zamestnanie. Odporúča sa prednostne podľa možností využívať internátny spôsob pobytu na kurze. Kurz organizovaný dennou dochádzkou sa uskutočňuje v teréne mimo priestorov školy. Podľa podmienok je možné uvedené spôsoby realizácie aj kombinovať.

Kurz je súčasťou plánu práce strednej školy v ktorom riaditeľ určí vedúceho, termíny, spôsob realizácie a miesto konania, triedy, personálne zabezpečenie, spôsob prípravy učiteľov – účastníkov kurzu, materiálne, finančné, technické a zdravotnícke zabezpečenie.

Účasť žiakov školy je na kurze povinná. Žiaci s oslabeným zdravím sa na kurze zúčastňujú len so súhlasom lekára a plnia úlohy primerané zdravotnému stavu.

Škola organizuje kurz v spolupráci s radou školy, zdravotníckymi, ochranárskymi a inými spoločenskými organizáciami. Spolupracuje pritom aj s orgánmi štátnej správy (miestnou vojenskou správou, policajným zborom, útvarmi civilnej ochrany a pod.)

Hodnotenie vedomostí a zručností žiakov z učiva nie je unifikované a nie je predpísaná ani ich klasifikácia. Zjednotenie požiadaviek na výkony žiakov preto predstavujú vzdelávacie štandardy. Štandardy pre stredné školy patria k základným pedagogickým dokumentom, ktoré sa spolu s ostatnými dokumentmi učiva ochrany života a zdravia používajú na riadenie pedagogického procesu. Nadväzujú na učebné osnovy v ktorých je vymedzený obsah základného učiva v tematických celkoch, ktoré tvorí **obsahový štandard**. **Výkonový štandard**, ktorý konkretizuje požiadavky na žiakov je súčasťou **štandardov predmetov štátneho programu vzdelávania a tematických celkov tohto dokumentu**. Štandard má slúžiť učiteľom ale aj vedeniu školy, inšpekčným orgánom prípadne rodičom na monitorovanie vedomostí a zručností z predpísaného učiva a ako východiskový materiál na zisťovanie rozsahu a hĺbky osvojenia základného učiva. Z funkcie štandardov teda vyplýva, že do okruhu ich užívateľov budú patriť najmä tvorcovia didaktických testov, riadiaci a vedúci pracovníci, kontrolné orgány a samotní učitelia. Dostupné musia byť aj rodičom, žiakom a širokej verejnosti. V zmysle kvantitatívnom sa jedná o minimum vedomostí a zručností. Ich hodnotenie je v kategóriách **splnil - nesplnil**. Za splnený štandard pre určitú skupinu žiakov (triedu záverečného ročníka) sa považuje výsledok splnenia požiadaviek u 75 % žiakov v danom tematickom celku. Uvedené štandardy prezentujú spôsob použitia, a možno ich využívať aj alternatívne podľa prebratého učiva. Ich overovanie by sa malo realizovať najmä na záver štvrtého účelového cvičenia a pred ukončením kurzu na ochranu života a zdravia.

Bezpečnostné opatrenia pri účelových cvičeniach školy a pri kurze na ochranu života a zdravia (KOŽAZ)

1. Za organizáciu ochrany a bezpečnosti pri uskutočňovaní účelového cvičenia a KOŽAZ zodpovedá vedúci účelového cvičenia, ktorý je povinný:

- zabezpečiť označenie priestoru cvičenia a poriadkovú službu v nebezpečných miestach, označenie a ohraničenie nebezpečných prechodov a miest,
- označiť miesta imitácie činností a zaistiť bezpečnosť pri označení jednotlivých situácií,
- udržiavať poriadok pri činnosti cvičiacich značkárov,
- spracovať pokyny pre bezpečnostné opatrenia pri cvičení v závislosti od miestnych podmienok, aby sa nimi oboznámili všetci účastníci cvičenia,
- kontrolovať osobne a prostredníctvom poverených zástupcov a pomocníkov dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas cvičenia.

2. Za dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas účelového cvičenia a KOŽAZ sú zodpovední vedúci na jednotlivých pracoviskách, ktorí sú povinní:

- oboznámiť žiakov so stanovenými bezpečnostnými opatreniami,
- oboznámiť cvičiacich s nebezpečnými miestami a označiť ich,
- kontrolovať dodržiavanie bezpečnostných opatrení, najmä počas imitácie a praktickej činnosti.

3. Počas účelového cvičenia a KOŽAZ je zakázané:

- prevádzať imitačné prostriedky spoločne s osobami,
- používať nesprávnu alebo poškodenú techniku a dopravné prostriedky,
- pohybovať sa a zdržiavať sa v miestach presunov a činnosti techniky,
- používať rádiostanice bližšie ako 100 m od vedenia vysokého napätia, pracovať s nimi bez uzemnenia,
- používať nesprávne a poškodené imitačné prostriedky alebo ich improvizáciu,
- rozmiestňovať značkárov v miestach nebezpečnej imitácie,

- používať zápalné a dymové prostriedky bližšie ako 50 m od osôb a ľahko zápalných látok (materiálov), dymové prostriedky nepoužívať menej ako 200 m od obydľia a komunikácií,
- uskutočňovať cvičné výbuchy v obytných miestach a na vodných plochách,
- zbierať nepoužité - nevybuchnuté imitačné prostriedky a demontovať ich,
- vykonávať činnosť v zadymených priestoroch bez ochranných pomôcok a zaistenia inou osobou,
- dotýkať sa vodičov elektrickej energie a vodivých kovových predmetov bez preverenia ich odpojenia od elektrickej energie,
- pohybovať sa v nebezpečných miestach,
- vykonávať zemné práce bez súhlasu príslušných územných správnych orgánov,
- rozkladať oheň v lesných porastoch a na miestach s možnosťou vzniku požiaru,
- piť vodu z nepreverených vodných zdrojov.

4. Na zaistenie bezpečnosti sa musia dodržiavať tieto špecifické opatrenia

- dodržiavať stanovené bezpečnostné opatrenia pre činnosť v príslušnom objekte (mieste),
- pri činnosti v rámci účelového cvičenia zabezpečiť jednotlivé miesta proti poškodeniu,
- zabrániť prípadnému narušeniu inžinierskych sietí a technologických zariadení výrobného procesu,
- uskutočniť prieskum predpokladaných miest cvičenia,
- priestory činnosti označiť stanovenými značkami (tabuľkami),
- nedovoliť prekročenie pobytu a práce v ochranných maskách a iných ochranných prostriedkoch.

5. Pri činnosti v lesných priestoroch

- uskutočniť prieskum a označiť nebezpečné a nepriechodné miesta,
- zaistiť dodržiavanie všetkých protipožiarnych opatrení,
- zabezpečiť zdravotnícke opatrenia pri možnom úraze, proti uštipnutiu hadom, otravám a pod.